

מגלת קהלת

עם פירוש רש"י ז"ל ובאור

מאת

החכם ר' דוד פריעדלענדער ז"ל

על פי באור

רבינו משה בן-מנחם זצ"ל

ועליו איזה הערות מאת החכם מוה"ר יואל ברויל

ועוד, תוספנו

תרגום יונתן

68773

ווילנא

בדפוס ר' יוסף ראובן בר' מנחם מן ראם

שנת תרי"ב לפ"ק

א (א) פְּחַגְמֵי נְבוּאָה

דְּאִתְנַבְּא קְהֵלֶת

הוא שְׁלֹמֹה בֶר דּוֹד
מִלְכָּא דְהוּה בִירוּשָׁלַם:

א (א) דְּבִרֵי קְהֵלֶת פְּנִידֵדוֹר

מִלְכָּא בִירוּשָׁלַם: (ב) הַבֵּל

(ב) הַבֵּל בֶר חוֹא שְׁלֹמֹה מִלְכָּא דִישְׂרָאֵל בְּרוּחַ נְבוּאָה ית מְלָכוֹת רַחֲבָעַם

הַבְּלִים

בְּרִיה

ר ש"י

באור המלות

א (א) קְהֵלֶת, אִינוּ עַם פְּרָסִי כִי אַם
תּוֹאֵר, וְהִים שְׁלֹמֹה. כִי לֹא הִים
מִבְּנֵי דוֹד מֶלֶךְ בִירוּשָׁלַם כִי אַם שְׁלֹמֹה,
וְנִקְרֵא קְהֵלֶת עַל עַם שֶׁסְּקִיֵּל חֲמֹת דְּבִרֵי
מוֹסֵר וּמְלִיצוֹת סְרָבָה, (דַּעַר וּמְחֹמֵר) אִו
עַל עַם שֶׁהִים חוֹמֵר דְּבִרֵי בֶסְקֵל (דַּעַר
סְרַעֲיִגֵּר). (ב) הַבֵּל, דְּבִר שֶׁאִין צוּ מִמֵּשׁ
כְּהַבֵּל הַיּוֹלֵא מִפִּי הַאֵדָם, (מִיִּשְׁטֻקִּיִּט) וְ
וּבֹא בְחֶפֶץ סַחַח לְפִי שְׁבוֹא דְצוּק, וְהַסְרַד
לֹא נִמְלָאֵסוּ בְּחֹבוֹ, כִי אַם בְּשֵׁשׁ נִקְדוֹת
הַבֵּל וּבִאֲשֶׁר לֹא מִאֲלָנוּ מִשְׁקֵל שֵׁשׁ נִקְדוֹת
שִׁישְׁתָּס בְּסַעֲיֹכוֹת ע"כ מוֹכְרָחִים אִנוּ לוֹמֵר
שֵׁשׁ נ"ב מִשְׁקֵל נִסְרַד הַבֵּל, כְּמוֹ הַבֵּל,
שָׂבָה

א (א) דְּבִרֵי קְהֵלֶת. כֹּל מִקּוֹס שְׁנֹאמֵר
דְּבִרֵי אִינוּ אִלֵּא דְּבִרֵי תּוֹכְחוֹת.
אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דְּבִר מִשֶׁה. וְיִשְׁמַן
יִסְרוּן. דְּבִרֵי עַמּוּס. שְׁמַעוּ אֵת הַדְּבַר
הַזֶּה סָרוֹת הַבֶּשֶׂן (עַמּוּס ד'). דְּבִרֵי
יִרְמִיָּהוּ. שְׁאֵלוּ נֹא וּרְאוּ אֵם יוֹלֵד זָכֵר
וְנֹו' (יִרְמִיָּהוּ ל'). אֵלֶּה דְּבִרֵי דוֹד (שְׁמוּאֵל
ב' כ"ג) וּבְלִיעַל כְּקוֹץ מִנֵּד כְּלֵהֶם (שֵׁס
כ"ג). דְּבִרֵי קְהֵלֶת. וְזֵרַח הַשֶּׁמֶשׁ כֹּל
הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֵל הִים כִּינֵה אֵת הַרְשָׁעִים
בְּחֵמָה וּלְנִיחָה וְיִם שֶׁאִין לֵהֶם מִתְּנַת סָכֵר
כִּךְ שְׁמוּיִה בְּסַפְרֵי וּלְמַדְתֵּי מִשֶׁס שֶׁהַעֲיִין
מִדְּבַר בְּרַשָּׁעִים וְהַמְשִׁילֵם לַתְּגַבְּרוֹת הַחֵמָה
סְסוּפָה שׁוֹקֵעֵת. דְּבַר אֲחֵר כֹּל הַנְּחָלִים

הוֹלְכִים אֵל הִים מֵה תְּלַמּוֹד לוֹמֵר בְּעוֹבְדֵי
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לְאֹמֵר שׁוֹעִים הַמְשַׁחֲחִים לְמִים סְבוּרִים שִׁישׁ בְּהֶם מִמֵּשׁ לְפִי שְׁרוּאִין
אֵת הִים הַגְּדוֹל כֹּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים צוּ. וְהוּא אִינוּ מִלֵּא וְאִינוּס יוֹדְעִין לְעִבְדֵין כִּי
אֵל הַמִּקּוֹס הַנְּחָלִים הוֹלְכִין עַם הֶם שְׁבִים לְלַכַּת שְׁמִימֵי הַנְּהַרֹות הַהוֹלְכִים לְחֹךְ הִים
הֶם הַמִּים עֲלָמֶם שֶׁלְכוּ כְּבֵר הֶם עוֹבְעוֹת מִתַּחַת הַתְּהוֹם וְהוֹלְכִים לְמַעְלָה מִן הַקְּרַקַע
עַד הִים וְחוֹזְרִים וְנוֹבְעִים לְפִיכְךָ אִין הַנְּהַרֹות פּוֹסְקִין וְאִין הִים מִלֵּא וְלֹא מִשְׁנֵי שִׁישׁ
צֶהַן מִמֵּשׁ עַד כֹּאן: קְהֵלֶת. עַל שֶׁס שְׁקִיֵּהל חֲמֹת הַרְבֵּה וְכֵן בְּמִקּוֹס אֲחֵר קוֹרְאוּ
אֲגוּר בֵּן יִקָּא (מַשְׁלֵי ל') שֶׁאֲגַר כֹּל הַחֲכָמָה וְהַקְּיָאֵה. וְי"א שְׁהִים חוֹמֵר כֹּל דְּבִרֵי
צֶהַקֵּל: מֶלֶךְ בִירוּשָׁלַם. עִיר הַחֲכָמָה: (ב) הַבֵּל הַבְּלִים אֲשֶׁר קְהֵלֶת. קְהֵלֶת
קוֹרָא תַנֵּר וְאוֹמֵר עַל כֹּל יִצִּירַת שְׁבַעַת יְמֵי בְרָאשִׁית שֶׁהַבֵּל הַבֵּל עַל הַבְּלִים הוּא:

הַבֵּל

ב אור

א (א) מִכָּאן עַד פְּסוֹק י"ב כְּמוֹ פְּתִיחָה לְמִנְלֵס הוּאֵה. יוֹכִיר צֶה כְּלָלוֹת סְסַפֵּר הוּא וְסֵה
שִׁבְאַר צוּ. (ב) כֹּל אֲשֶׁר אֵתֵה רֹאֵה עַל הַאֲרֵץ הוּא הַבֵּל כֵּהוּ וְרִיק שֶׁאִין לְמַעְלָה
שִׁמְעוּ. וְאֵל חֲסִינוּ שִׁמְלֵס דְּבִר אֲחֵד. כִּי הַבֵּל הַבֵּל, וְאִין חֲחָה שֶׁמֵּשׁ עֲיִין קִיִּם וְיֵס

נִאֲמֵן

ל P P

Tom V.

הַבָּלִים אָמַר קִהְלַת הַבָּל הַבָּלִים
 הַבָּל הַקָּבֵל : (ג) מַה־יִּתְרוֹן
 לְאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ שִׁיעֲמַל
 תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ : (ד) דְּדוֹר הַלֶּךְ
 וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת :

בְּרִיָּה דְעֵתִיד לְאַתְפְּלָגָא
 עִם יִרְבְּעָם בְּרַ גְּבַט וַיֵּת
 יְרוּשָׁלַם וּבֵית מוֹקֶדְשָׁא
 דְאַנּוֹן עֵתִידִין לְמַחֲרַב וַיֵּת
 עֲמָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אַנּוֹן
 עֵתִידִין לְמַגְלֵי אָמַר
 בְּמִימְרֵיהּ הַבָּל הַבָּלִים
 עֲלָמָא הַדִּין הַבָּל הַבָּלִים

וורה

כָּל מַה דְּמַרְחִית אַנְיָא וְדוֹר אַבְא בּוֹלִיָּה הַבְלוֹ : (ג) מַה מַה מוֹתַר
 אִיָּה לְאַנְשׁ בְּתַר דִּי יָמוֹת מִן כָּל טוֹרְחֵיהּ דְהוּא מִרַח מַחֲוֹת שְׁמִישָׁא
 בְּעֲלָמָא הַדִּין אֱלֹהִין לְמַעַסֵּק בְּאֹרְיָהָא לְקַבְלָא אַנְיָא שְׁלִים לְעֲלָמָא
 דְאַתּוּ קָדָם מְרֵי עֲלָמָא : (ד) דוֹר אָמַר שְׁלַמְהָ מַלְכָּא בְּרוּחַ נְבוּאָה
 דְרָא מְבַא דְצַדִּיקָא בְּאִזִּיל מִן עֲלָמָא בְּגִין חוּבֵי דְרָא בִישָׁא
 דְבִישָׁעָא דְעֵתִידִין לְמִיתֵי בְּתַרְיָהוֹן וְאַרְעָא לְעֲלָמֵי עֲלָמִין קִימָא לְסוּבְרָא
 בּוֹרְעֻנְהָא דְאַתֵּי עַל עֲלָמָא בְּגִין חוּבֵיהוֹן דְבְנֵי אַנְשָׁא : (ה) וורה

וירנה

ר ש י

באור המלות

שָׂא נְסִיכָא כְּאֵזֶל אִם וּסְמִיכָא בִּיחִיד
 לְדַבֵּי יוֹרָה עַל חוּזַק הַתּוֹאֵר כְּעִיֵּן שְׁאִין
 לְמַעַלְמֵי הַיָּמִין (חִיִּסְטוֹקִיִּט דְבַר חִיִּסְטוֹקִיִּטְטוֹן)
 כְּמוֹ עַבְדַּ עַבְדִּים עַל מַלְכִים (ג) יִתְרוֹן
 שֵׁם

(מְשַׁלּוֹ) כָּל עֲמַל שְׂוֹא מַחְלִיק כִּי אִתְּ עַסְקַת הַחֹרֶפֶה מִה שְׂכַר כִּי : (ד) דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר
 בָּא - כָּל מַה שְׂהַרְשַׁע יַעַבְדַּ וְעֲמַל לְעַסְקַת וְלַנְזוּל אִינוּ עֲבָלָה אִתְּ מַעֲשֵׂי כִי הַדּוֹר הוֹלֵךְ הוֹר
 אַחֵר כִּי וְנוֹטֵל הַכֵּל כְּמַסְפַּט מִיַּד כְּנִי כְּעִיֵּן שְׂוֹא מִיַּד יִרְעוּ לְדִים (אִיּוֹב כ') : וְהָאָרֶץ
 לְעוֹלָם עוֹבֶדֶת. וְמִי הֵם הַמַּחְקִיִּימִים הַעֲנוּיִים הַנּוֹמְכִים הַמְנַשִּׁין עֲלָמָם עַד לְאַרְץ
 כְּעִיֵּן שְׂוֹא מִיַּד יִרְעוּ אֶרֶץ (תְּהִלִּים ל"ז). וּמִדְרַשׁ הַחֲנוּמָה אֲמוּרָה כָּל הַלְדִיקִים

נקראו

ב א ו ר

נָאֵמַן. (ג) כָּל חַרְיוֹת כְּנֵי אָדָם וְעַמְלָם וַיִּנְיַעַם שׂוֹא וְשָׂקַר, כִּי כָּל כְּנוּרָה שְׂוֹרָה
 וְעוֹרֹכָה כְּכָל חֲלָקֵי הַשָּׁמַיִם, וְכַאֲשֶׁר הִיוּ סְדָבְרִים כִּן יִפְּיוּ מַרְאֵשׁ וְעַד סוּף, וְלִשְׂוֹא יַעֲמוֹל
 כְּאָדָם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הוּא חַי. (ד) דוֹר, הַתַּחֲלִיל בְּיַסּוּדוֹת הַבְּרֵכָה, וְאֲמַר עַל הַכֶּרֶךְ
 שְׂוֹא יִסּוּד הַסֵּפֶר דוֹר הוֹלֵךְ וְכָלֵה וַיִּסּוּבוּ הַמַּחְמִים וּבְעֵלֵי הַחַיִּים וְנוֹסוֹת כְּנֵי הַבָּדָס אֵל הַסֵּפֶר,
 וְדוֹר כִּי יַעֲמוֹ הַמַּחְמִים מִן הַסֵּפֶר, וַיִּזְוּוּ מִכָּס בְּעֵלֵי הַחַיִּים וּבְנֵי הַבָּדָס. וְעַיִן הַכְּנוּב

הוֹר

(ה) וזרח השמש ונבא השמש
 ואל מקומו שואף זורח הוא
 שם: (ו) הולך אל דרום וסובב
 אל צפון סובב סבב הולך

וידנה שמשא ביממא
 מן סטר מדינחא ואעל
 שמשא לסטר מערבא
 בליליא ולא תריה שחף
 ואזר אורח תהומא ודנה
 למחר מן אתר דהיה נח

תמן מאתמלי: (ו) הולך אויל כל סטר דרומא ביממא ומחור לסטר
 צפונא בליליא אורח תהומא מחור מחור ואויל לרוח עיבר דרומא
 בתקופת גיסן ותמוז ועל סדרנותי תאיב לרוח עיבר צפונא בתקופת

תשרי

באור המלות

ר ש י

נקראו ארץ שנאמר ואתם תהיו לי ארץ שם ענינו (פֶּרְסֵיהוּי). (ה) שואף, ענין
 חפץ (מלכזי ג'): (ה) זורח השמש סתשוקה והסתכלות (סטרעבטן).
 וגו'. דור הולך ודור בא. כאשר

השמש תורח שחרית ותסקע ערבית ותלך כל הלילה שואפת לשוב אל המקום
 אשר זרחה לתמוז משם שתזרח שם גם היום: (ו) הרוח. רוחו של שמש עלנ"ט
 זלע"ט) כמו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת (יחזקאל א'): ועל סביבותיו שב.
 גם נחר כל היקף וסבוב סבוב לתמוז הוא מקיף וסובב היום: הולך אל דרום.
 לעולם ביום: וסובב אל צפון. לעולם בלילה: סובב סובב הולך. אל פני מזרח
 ומערב

ב א ו ר

זה הארץ לעולם עומדה, כי כל הנספדים ישונו אל העפר, והסתהים יתהו מן העפר.
 (ה) הודע ביום הפעמים יבין שמהל מקומו מוטעד בטעם שר גדול. שואף, בטעם
 סקיד שחח ממלת הספחא. וזרח, בטעם משרת. הוא, בטעם שר קסן. והפירוש
 המקובל על סדר הפעמים הללו הוא כזה: כאשר זרח השמש כן יבוא, ואל מקומו שם
 שואף זורח הוא, כלומר שאל המקום אשר יבוא בו, כבר הוא שואף ומסליך נלווי
 אליו במקום שהוא זורח, כלומר שגויי השמש שהוא יסוד האש גם הם בסבוב, מדובקים
 ונאחזים זה בזה, שקיעה וזריחה ושקיעה, כענין שתקנו מסדרי ההפלות גולל אור
 מפני חושך וחושך מפני אור ובטעם שהחמה זורחת במזרח מיד היא משחוקקת ומשלכת
 נלוויה וממדת מרוגתה אל מקום השקיעה. (ו) ידבר על הרוח שהוא יסוד האויר,
 ויחער שם הוא הולך ונבא בסבוב, כי הרוח אינו כי אם חלופה חוקה כנולדת באויר
 שסביב לארץ, ואחרי שהאויר נשם דק ספוני לא תשאר החלופה על מקום אחד, כי אם
 חלק ממקום למקום עד שתשוב בסבוב אל המקום אשר ממנו התחילה. ולזה אם ילך
 הרוח אל דרום ישוב בסבוב אל צפון, ויתכן שידבר על הרוח הנושבת החת חנורת המשוה,
 שידוע לירדני הים, הסולך תמיד מפלג השמש, ובימי ניסן ותשרי ילך מן המזרח אל

במערב

ל מ ו

הרוח ועל־כפי־בתיו שב־הרוח :
 כל־הנחלים הולכים אל־הים
 והים איננו מלא אל־מקום
 שהנחלים הולכים שם הם
 יבשים ללכת : (ח) כל־הדברים
 יגעים

הִשְׂרִי וּמִבֵּית נָפִיק
 מִחֲרָבֵי מְדִינָחָא בְּצַפְרָא
 וְאֶעֱיֵל לְחֲרָבֵי מַעֲרָבָא
 בְּרַמְשָׂא : (ח) כֹּל כֹּל
 נִהְלִיא וּמִבּוֹעֵי מֵיָא אֲזִלִּין
 וְנִגְרִין לְמֵי אֲוִקְיָנוֹס
 דְּמִכְחַר לְעֻלְמָא
 כְּגוֹשְׁפִיקָא וְאֲוִקְיָנוֹס

הַיְהוּדִי כְּתַמְלִי וְלִאֲתֵר דְּנַחְלֵיָא אֲזִלִּין
 וְיִמְוֵל כְּצִנּוּרֵי הַהוּמָא : (ט) כֹּל כֹּל פְּרָגְמֵיָא דְּעֵתִידִין לְמַחְזֵי בְּעֻלְמָא
 אִשְׁתַּלְהִיא

רש"י

ומערב שפטים מהלכת ביום ופעמים מסבתן צלילה בחמוז מהלכתן ונעבת כוננתן
 והרשעים מוכושי ה' כל מה שמסון זורחת סופן לשקוע כל מה שהם הולכים
 ומתדברים סופם לשוב אל מקום להחטא ממקום שבאו למקום הזה ילכו.
 וכן (ז) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא לפי שאין נשאים בחזקו
 כי יש אוקיינוס הוא גבוה מכל העולם ולו שנאמר הקורא למי הים וישפכס וגו'
 (עמוס ה') ומיכן אדם שופך מלמעלה למטה והנחלים הולכים במחילות תחת הרים
 מאוקיינוס והזרין ונזעיס וזהו אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים אף הרשע
 כל עומת שבא כן יקר : (ח) כל הדברים יגעים וגו' לא תשבע עין ולא
 המלא

באור

במערכ, וזימות ההמש יפה לנפון וזימות החורף ישנו לדרום. ויהיה לפי הולך אל
 דרום וכונן אל אפון מוסב על השמש ועל הרוח, לפי שמסלך אחד לשניים. (ז) כל
 הנחלים יבואו מעקורם ומעינים צראש הרים וישפכו את מימיהם זה צוה עד שלסיף ילכו
 כלם אל הים הגדול הסובב את כל העולם, וא"כ ירבו מימי הים מעת הצריאה עד סוף
 של הדורות הולכים ורבים בכל עת ובכל רגע ואעפ"כ אנו רואים שהים איננו מלא על
 כל גדותיו עד שיעבור גבולו ויכסה ארץ. וא"כ ע"כ סובב סובב ילכו גם הים, וישבו
 מן הים שמשם הם שבים ללכת, אל הים, שהוא המקום אשר אליו הם הולכים. ויהיה
 זה אם שיסובו המים במחילות תחת הרים מן הים אל המעינים, או שתמיד יעלו נשיאים
 באידים רבים מן הים אל הרקיע מחוס השמש והם רוב כעננים, והאיד ישב גם ומים
 ופי' נאמר הקורא למי הים וישפכס, ומימי המעינים מהנשם וכל הנחלים יבואו מהמעינים,
 כמ"ם המשלה מעינים בנחלים, ואעפ"כ שמימי הים מלווים ומי הנשם מחוקים, הנה האיד
 השולש יסווב את הלקי המלה הכבדים, ולא ישא כי אם חלקי המים המתוקים
 לקלוטם, כמאמר חכמינו ז"ל ממותקים הם צעזים: ועתה הקד רואים שכל הדברים
 הסזעיים

קהלת א

וַיֵּעָשׂוּ לֹא-יִוָּכַל אִישׁ לְדַבֵּר
 לֹא-תִשְׁבַּע עֵינָי לְרֵאוֹת וְלֹא-
 תִמְלֹא אֶזְנוֹ מִשְׁמָע : (ט) מִהֲ-
 שָׁחָה הוּא שְׁחִיתָהּ וּמִהֲשָׁנַע עֵינָי
 הוּא שְׁיַעֲשֶׂה וְאֵין כָּל-חֵדוֹשׁ

אֲשֶׁתִּלְהִיאוּ בְּהוֹן נִבְיָא
 קְדָמָא וְלֹא יִכִּילוּ לְמִשְׁבַּח
 סוּפְיוֹן בְּרַם תְּכִי לִית
 לִיה רִשׁוֹ לְגִבְרָ לְמִלְלָה
 מִה דַּעְתִּיד לְמִיתִי
 בְּתַרוּחִי וְלֹא יִכִּילָא עֵינָא
 לְמַחְוֵי כָּל מִה דַּעְתִּיד
 לְמַחְוֵי בְּעֵלְמָא וְלֹא יִכִּילָא

תחת

אֲדָנָא לְאַתְמִלְאָרֵה מְלִמְשָׁמַע פְּהַגְמִי דְכָל דְיִירִי אַרְעָא : (י) מִה מִי
 דְהוֹת מִן קְדָמְתָא הוּא עֵתִיד לְמַחְוֵי בְּתַר כֵּן וּמִה דְאַתְעֵבִיד מִן קְדָמְתָא דְנָא
 הוּא עֵתִיד לְאַתְעֵבִיד אַד סוּף כָּל דְרֵי עֵלְמָא וְלִית כְּלוּם פְּתָנָם הַהוּא
 בְּעֵלְמָא

ר ש"י

המלא און . מוסב על מה יתרון אם מחליף הוא עסק התורה לדבר בדבירה
 בעולם הרי הם יגיעים ולא יוכל להשיג את כולם ואם במראית העין כל לעשין
 עינו לא תשבע ואם בשמיעת האזן אזנו לא תמלא : (ט) מה שחיה הוא שיהיה
 ונ' . בכל מה שהוא למד בדבר שהוא חלוסי השמש אין בו חדוש לא יראה אלא
 מה שהיה כבר שנכרח בששת ימי בראשית אבל האנה בתורה מולא בה תמיד חדוסי
 טעמים כענין שהאמר דיה ירווך בכל עת (משלי ה') מה הדר הזה כל זמן שהתעורר
 ממשמש בו מולא בו טעם אף דברי תורה כך וכן מלינו במסכת תגינה שאמר רבי
 אלעזר

ב א ו ר

הפנעיים וסס היסודות הארצות שזכר הכנס עפר אש רוח מים , הולכים תמיד בסבוב
 בעולם ראש בסוף וסוף בראש כמאמר ס' יתירס נעץ סופו בראשו וראשו בסופו , וסס
 משתנים בכל עת ובכל רגע , עד שלא ישארו רגע אחד על ענינם , ואולם כל השניים
 הסס סובב ילכו , עד שישובו אל המקום אשר היו שם בתחלה ללכת אל המקום אשר
 יבאו משם . (ח) כל הדברים כאלו הם יגיעים ועיסים משזדחה ומלאכתם התמידו אחרי
 שלא ינוחו ולא יסקופו רגע אחד על נתיבותיהם וזה תמיד הולכים ומשתנים בסבוב כאשר
 אמרנו . עד שאי אפשר לנן אדם לדבר ולבאר את כל זה בצמיו שפתים , ולא לנו
 היסודות שזכרנו כי נס רוח בני האדם כן , וחוסין כאלו הם יגיעים תמיד לא ינוחו
 כי כעין לא תשבע מלראות ותמיד היא בתשוקה גדולה לראות את אשר עדיין לא ראתה
 כדיוע צנפיון וכן האזין תלפזן תמיד כאלו היא נמאס לשמוע ולא תמלא לומר ד
 וא"כ נס חוסי בני אדם סס תמיד כמלאכה צלי מרנוע ומשתנים בכל עת ובכל רג
 (ט) מעטס אחרי שכל הדברים סס בסבוב , ע"כ מה שהיה צעבר הוא שיהיה צעבר
 ומה שנטעס הוא שיעטס , ואין כל חדש תחת השמש כי כל הדברים ישובו אל מה

בְּעֲלָמָה הָדִין תַּחֲוֹת
 שְׁמִשָּׁא: (יא) יֵשׁ אִיתָ
 פְּתָגָם דְּיִמַר אִינְשׁ חַוִּי
 דִּין חֲדָת הוּא הָא כְּבַר
 הָוָה לְעֲלָמִין בְּיוֹמֵי דְרִנָּא
 דִּי הָוֹן לְקַדְמָנָא:
 (יב) אִין לִית דְּכֻרְנָא
 לְדֻרְנָא קַדְמָאִין וְאַף
 לְבִתְרָאִין דְּעֵתִידִין לְמַחְוֵי
 לֹא יְהִי לְהוֹן דְּכֻרְנָא עִם
 דְּרִנָּא דִּיחֻן בְּיוֹמֵי מְלָכָא
 מְשִׁיחָא: (יג) אִנִּי כִּד הָוָה

תַּחֲרַת הַשְּׁמִשׁ: (י) יֵשׁ דְּבַר
 שְׁיֵאמַר רֵאֲהוּזָה חֲדָשׁ הוּא
 כְּבַר הָיָה לְעֲלָמִים אֲשֶׁר הָיָה
 מִלְּפָנָיו: (יא) אִין זְכָרוֹן לְרֵאשֻׁנִים
 וְגַם לְאַחֲרֹנִים שְׁיִהְיוּ לֹא יִתְּנֶה
 לְהֵם זְכָרוֹן עִם שְׁיִהְיוּ לְאַחֲרֹנָה:

פרשה א

(יב) אִנִּי קַהֲלַת הֵייתִי מֶלֶךְ עַל-
 יִשְׂרָאֵל

שְׁלָמָה מְלָכָא יְתִיב עַל כּוּרְסֵי מַלְכוּתֵיהּ אַתְּגַם לְבִיהּ לְחֲדָא עַל עֲתִרְיָה
 וְעַבְרַת עַל גְּזִירַת מִימְרָא דִּי וְכַנְשׁ סוּסָזֶן וְרִתִּיכִין וּפְרִישִׁין סְגִיאִין וְצִבְרַת
 כְּסָפָא וְדַחְבָּא לְחֲדָא וְאַתְרֵיהּ בְּעֲמִמִּין נִבְרָאִין מִן יַד תְּקוּף רוּגְזָא דִּי
 עֲלֵהּ וְשִׁדְרַת לְתִיבָהּ אֲשִׁמְדֵי מְלָכָא דְשִׁידֵי וְיִרְדַּר יְתִיבָהּ מִן כּוּרְסֵי
 מַלְכוּתֵיהּ

ר ש י

אלעזר בן הורקנוס דברים שלא שמעתון און במעשה מרכבה: (י) יש דבר. בא
 לידך תחת השמש שיאמר לך האומר עליו ראה זה דבר חדש הוא ואינו חדש שכבר
 היה בעולמים שעברו לפניו אלא שאין זכרון לראשונים לכך דומה להיות חדש:
 (יא) וגם לאחורונים שיהיו. לאחרינו: לא יהיה להם זכרון. בדורות שיהיו
 לאחורונה להם. ומ"א דורסו כנגד אבוד זכר עמלק: (יב) אני קהלת הייתי מלך.
 על כל העולם ולכסוף על ישראל ולכסוף על ירושלים לכדה ולכסוף על מקלו שהרי
 נאמר

ב א ו ר

שכיו, ומשם הם חוזרים חלילה כענולה הסובבת, כי כל הנכראים ילאו לסמיא פלס
 אחד ולהסיפו על מעשה השם או להכחידו עד שיסיב ועדר. רק כל מעשיהם דמות
 והמוטה, לכסריר מחובר ולחצר נפרד, להניע הנח ולהניח כנע, וא"כ אין כל חדש תחת
 השמש. (י) ואם היה דבר לפעמים שיאמרו עליו בני האדם ראה זה חדש הוא, אל
 חסן אל דבריסם, כי כבר היה בזמן הסבר פרס ילאנו לאויר העולם. (יא) ואולם
 בדנות הימים ישכחו הימים הראשונים, ע"כ יאמרו שוב על דבר זה חדש הוא, וכן
 הדברים שיהיו בימים הבאים לא יהיה להם זכרון בעתים הבאים אחרים, ועם בני
 אדם שיהיו לאחורונה; עד הנה דברי שלמה דרך כלל, עתה יחל לבאר פרס כל הדברים
 שיעלו

קהלת א

שח

ישראל בירושלם : (יג) ונתתי
את לבי לדרוש ולתור בהבמה
על כל אשר נעשה תחת
השמים הויא | ענין רע נתן
אלהים

מלכותיה ונטל גושפנקיה
מן ידיה בגין דיקה
מטלטל וגלי בעלמא
לאוכחותיה ויהו מהור
על ברבי פילכי וכרבי
ארעא דישראל בכא ופגן
ואמר אנא קהלת דהוי

שמייה שלמה מתקרי מן קדמת דנא הויתי מלכא על ישראל בירושלם :
(יג) ונתתי ומסרית ית לבי למתבע אולפן מן קדם יי בומן דארגלי לי
בנבעון לאללותי ולמשאל יתי מה אנא צבי מניה ואנא לא תבעית מניה
אלהין חוכמתא למדע בין טוב לבייש וסובלתנו על כל מה דאיתעביד
החות שמשא בעלמא הדין ותיות פל עובדי בני אנשא חייבא גיון בייש

די

ר ש י

באור המלות

(יג) ולתור , ענינו החקירה וסחטוש כמו
תרחי זלני , (מוכטער:זוכטן) . ענין רע ,
משפט תיבת ענין במוכרת נקמץ כמו
ראיתי את סטיון , וזה נקוד פתח ע"כ
בהכרח שהוא סמוך אל תיבת רע שלאחריו
(גער:זוכטן מיינטט באקטן וזוכטטן) , ועיין
בבאור
רע . מנהג רע להם : לענות בו . להתנהג בו : יש לסותרו לשון מעין ודריה
שמואל

נאמר הייתי מלך בירושלים אכל עכשיו
איש מלך : (יג) ונתתי את לבי לדרוש .
בחורה היא החכמה ולהתבונן בה על כל
המעשה הרע האמור למעלה שנעשה תחת
השמש וכינותי בה שהוא הענין הרע אשר
נחן הקב"ה לפני בני האדם את החיים
ואת המות את הטוב ואת הרע : ענין
רע . מנהג רע להם : לענות בו .

באור

טיעלו על לך האדם כי ככל סמה ותוסו , סוף כל החקירות , וכל העשתונות והסמא
ומהן בדבר , אחרי אשר השמע סמעות והעשונות , דבר וסותרו , הכה זה כל
האדם את אלהים ירא ואת מלותיו שמור , כאשר יזכר סחטס בסוף סמנלס .
(יב) אני קבלת הייתי מלך אשר לו סכח והממשלס לעשות כרזונו , וממלכתי על ישראל ,
אזכר סחטס , ובטיר ירושלים סמגלל סחטס . (יג) והנה בתחלס נחתי את לבי לדרוש
בסחטס ולחקור בתולדות היולרים אשר נעשו תחת השמים כי החקירה מוסכת אה לך בני
אדם , וכבר יחסנו בני האדם שסחקירס היא האושר סאמתי למסכיל , והטוב סכנון ,
תכלית

הערות

(יג) ענין רע , עיין ב'סע , ובכל זה רע תואר לענין , ותרגום דל"ס , כי מלינו
זה סדרך לרוב בלשון שיטתק סמתואר אל התואר בענין ססצונות , כמו
אנשי

אלהים לבני האדם לענות בו : די יהב יי לבני אנשא
 (יד) ראיתי את כל המעשים : לאסתגפא ביה :
 שבעשו תחת השמש והנה (יד) ראיתי חיותי ית כל
 הכלהבל ורעות רוח : (טו) מעות לא עובדי בני אנשא די
 חבלא ותבירות רוחא : (טו) מעות גבר דסריכון אתעבדו תחות שמשא
 באלכא דרין והא פולא

אורהתיה

ר ש י

באור הכלות

(שמואל א' ב') ויש לפתרו לשון עיון
 ומחשבה וכן לענות בו : נתן אלהים .
 הניח לפניכם : (יד) ורעות רוחי שבר
 רוח כמו רעוץ וחתו (ישעיה ח) . רוח
 טלנ"ט בלע"א (1) סוף המעשה בל לידו כאב
 לב : (טו) מעוות . בחייו לא יוכל לתקן
 משמת מני שטרה בערב שבת יאכל בשבת .
 ורבותיו פירשו על הלמיד הפס הסורשמן
 התורה שהיה ישר מתחילתו ונתעוות :
 וחברון

בבאור העניינים . לענות בו , לכהספק בו ,
 (י"ד דמיט לו סחון לו מחצטן) , ויש מפרשים
 מלבון עיון ומחשבה , ובספס אחד .
 (יד) ורעות רוח , שם על מסקל דמות
 מנחי למ"ד מענין אפרים רועה רוח , והוא
 דבר שאין בו יש כמו הכל , ובכחו ורעה
 אמונס (תכלים ל'), כולם לשון מחשבה ,
 ויבא בספר הזה רעיון רוח . ובכונה מחשבת
 בכל ומובו , (וייריגט גפרדאקסן) , ואולי
 שבשאל שם רועה על יפוס המעלות , כי

באור

הכלית כל הטובה ודרכוהו , כאילו ימלא ילוד אשה שבע רוגו את הענוהס והמנוע
 בחיק החקירה באנושה , ונאמת אינו כן , אבל הוא ענין רע , והן אמת שהאלסים
 נכע בלב האדם את כפינו הזה שיהורו וידרשו בחכמה על כל אשר נעשה החת השמש ,
 ולזה הם משתוקקים המיד לדעת את אשר לא ידעו , להבין ולהשכיל את הפעלס מהס .
 אלא שביחה כוונה בבואר שלא ימלא האדם מרגוע מנוחה ואושר אמתי בחיק החכמה
 ובכונה ביוזרים , כי החקירה לבדה לא תעשר את נעליה . (יד) אהרי , אשר ראותו
 והכוננתו בכל אשר נעשה תחת השמש מלאהי במחשבות בני האדם בזה הם מחשבות
 הכל

הערות

אנשי בינה , בעלי קומה וכדומה , וכן כלן הינה רע שם המקרה (דמו בזוט) . גם יחזן
 שכל המוכרח בשקל כסמוך בעבור קרוב השעמים , והיה ראוי ג"כ בחקך , אבל אין
 יומר בהחקירה הוא ענין של אדם רע כי זה גם נגד הדעת גם נגד הכסיון . לענות
 בו , כפי מה שהרנס הרמנ'מן אורך כי עניהני (תכלים ק"ח) מלבון עניו ולער יש גם
 (הרנס החלמר כזה (מייע בזוט) בבסל'סטיגונו דיה נקסט דמן ונענטן געבעטן י"ד דמיט

15

(1) טלנ"ט בלע"א , Talant (דער וויילט , דיה נייגונג) .

לֹא־יִוָּבֵל לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא־יִוָּבֵל
 לְהַמְנוֹת : (טו) דְּבַרְתִּי אֲנִי עִם־
 לְבִי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הַגְּדַלְתִּי
 וְהוֹסַפְתִּי חֲכָמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר־
 הִנֵּה לִפְנֵי עַל־יְהוֹשִׁילָם וּלְבִי

אוֹרְחֵיהֶּיּוּ בְּעֶלְמָא הָדִין
 וּמִית בְּהוֹן וְלֹא הָדַר
 בְּחִיּוּבְתָא לִית לִיה רִשׁוּ
 לְאוּתְקָנָא בְּתַר מוֹתִיה
 וּגְבַר חֶסֶר מִן אוֹרְחֵיָא
 וּפִיקוּדִיא בְּחִיּוּי בְּתַר
 מוֹתִיה לִית לִיה רִשׁוּ
 לְאוּחְמָנָא עִם צְדִיקָיָא

בַּגִּנָּתָא דְרַעְדָן : (טז) דְּבַרְתִּי מִלִּילִית אֲנָא בְּהַרְחֹר לְבִי לְמִימַר אֲנָא הָא
 אֲסִיגִיתִי וְאוּסִיפִית חוֹכְמָתָא עַל כָּל חֲכִימָיָא דִּי הָווּ קְדָמִי בִירוּשָׁלַם וּלְבִי

ראה

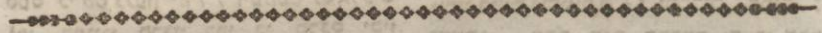
ר ש"י

באור המלות

וחסרון לא יובל להמנות. זה שחסר עלמנו וממנין הכשרים לא יוכל להמנות עמהם בקבול סכרס : (טז) דברתי אני עם לבי.

עכשו שירדתי מגדולתי אני נוהן לבי לאמר מני יאמר עלי שאבא לידי מדה זו : אני

הנה

ב א ו ר

הכל ורעיני רוח, לא יועילי ולא ילחינו. (טז) וסח, יחרון לאדם בכל חריפותו ועמלו, הנכ אם יכיה דבר מעוות ומקולקל בתולדתו לא יוכל לתקון, ואם יכיה בו חסרון לא יוכל להמנות, כי אין לשנות בגיורס, וא"כ לשוא יחשוב מחשבות רבות למשא האושר : (ואפשר עוד לפרש שלשת הכתובים האלה עד הנה, על האופן הזה, שאמר שחקר בחכמה על העבודות כוכבים אשר נעשית החת כל השמים (חוץ מנקרב עמו ישראל בירושלים) לכל זבא השמים אשר לא זיה ה', ורפיתי שאין גזה תועלת לבני האדם, אבל הוא ענין רע המלאה אנשים רעים אשר עזב אלמים להם להחטק בו, כחאמר הכתוב ופן תשא עיניך השמימה וגו' אשר חלק ה' אליך אותם לכל השמים החת כל השמים, ואמר עוד ורפיתי את עבודתם לשמש שהוא אחד המשרחים הראשונים בעולם, וגם זה הכל ורעות רוח, כי לא יוכל לתקן מעוות ולא יוכל להמנות בו חסרון). (טז) אז, אמרתי עם לבני הנס חכמי הרבתי החכמה בשני מיני הרבוי שהם הגדול וההוססה, כי על החכם המחפש דבר חכמה בשכלו, יאמר שהגדול החכמה, ועל המלמד את החכמה לאחרים יאמר שהסויף חכמה, ויאמר אני הגדלתי והוספתי חכמה, על כל אשר עשו המלכים אשר היו לפני בירושלים

ה ע ר ו ת

יו פאחגן), והראשון יותר נכון כפי המשך. (טז) על כל, (אחד), אשר היה לפני על ירושלים, גם לפני מלך מלך בישראל.

אוסכה

הוּא סְנִיאֹרֵת חֹכְמָתָא
 וּמִנְדַּעָא: (י) וְאֵתְנָה וְיִהְיֶה
 לְבָבִי לְמַדַּע חֹכְמָתָא
 וְחִלְחַלְתָּא דְמַלְכוּתָא
 וּמִנְדַּעָא וְסוּבְלַתְנֹו בְּחַיִּית
 לְמַדַּע דְאַף דִּין הוּא
 תְּבִירוֹת רוּחָא לְגִבְר
 דְּמִשְׁתַּדְּל לְמִשְׁבַּח יְתְּהוּן:
 (יח) כִּי אַרוּם גִּבְר דְּמִסְגִּי

רָאָה הַרְבֵּה חֲכָמָה וְדַעַת :
 (י) וְאֵתְנָה לְבָבִי לְדַעַת חֲכָמָה
 וְדַעַת הַלְלוֹת וְשַׁבְּלוֹת יְדַעַתִּי
 שְׁנַסְיָהּ הוּא רַעֲיוֹן רוּחַ: (יח) כִּי
 גִבְר חֲכָמָה רַב־בַּעַס וְיוֹסֵף
 דַּעַת יוֹסֵף מְכָאוֹב :

אמרתי

חֲכָמָתָא פִּד יִיחֹב וְלֹא יִיחֹב בְּתוֹבָתָא מִסְגִּי רַגִּיו קָרַם וְיִדְמוּסִיף
 מִנְדַּעָא וַיְמוֹת בְּטִלְיוּתִיהָ מוֹסִיף בְּאִיב לְפָא לְקִרְבוֹי :

ארום

ר ש י

באור המלות

הנה הנדלתי וגו' : (יז) ואתנה עכשיו
 את לבי לדעת את טיב החכמה מה סופה
 ואת טיב ההללות והסבלות : ההללות
 שיעמום ועירוף הדעת לשון ערבוּב כמו
 מהול במים (ישעיה' א') : וסבלות שעות :
 ידעתי . עתה שנס החכמה יש בו שבר
 רוח כי ברוב החכמה הדם סומך על רוב
 חכמתו ואינו מתרחק מן האיסור וכל רוב
 כעס להקב"ה - אני אמרתי ארבה סוסים
 ולא אשיב את העם מזרימה ובסוף השיבותי
 אני אמרתי ארבה נשים ולא יסירו לבבי והרי
 נכתב עלי נשיו האו את לבבו (מלכים א' י"א) . וכן הוא אומר שעל רוב חכמתו סמך
 ועשה כמה דברים שנאמר כהם הגבר לאחיאל לאחיאל ואוכל (משלי ל') :

אמרתי

ב א ו ר

בירושלים . (יז) ועתה , שאני נותן על לב לדעת הסבל שבין החכמה והסבלות
 והסבלות , ומה הוא היהרון להחכם מן הסבל והמהול , ידעתי שנס זה הוא רעיון רוח ,
 שאין ביתרון החכמה הולכה אמיתית ואושר לאדם . (יח) כי כאשר ירבה האדם לתור
 בחכמה , כן ירבה כעשיו ומכאובו , אם מלד קולר דעמו והשנתו , יקון בחייו בראותו
 כי כל יניעו וכל עמלו בחכמה ובדעת לא יביאנו אל כוונתו , כי עמוק האמת מי ימלאנו ,
 ואם מלד התהסוכות אשר יראה בעולם , נעלמו מעין כל מי דרכי ההשגחה במקרי בני
 האדם נלדיק כרשע , כאשר התעוררו רעים ושלמים על הדבר הזה , ויבא גם במלכה
 כואת בראוכה , ואם מלד קנאת בני האדם , אשר ישממו וימרוו את בעלי החכמה

תש

קהלת ב שי

ב (א) אִמְרַתִּי אֲנִי בְּלִבִּי לֵבָה
 נָא אֲנַסְכָּה בְּשִׂמְחָה וְרֵאֵה
 בְּטוֹב וְהִנֵּה גַם־הוּא הֶבֶל :
 (ב) לְשִׁחוּק אִמְרַתִּי מְהוֹלֵל
 וְלִשְׂמֵחָה מִתְּדִיחָה עֵשֶׂה :

ב (א) אמרתי אני בלבי לבנה
 בלבי איזיל בען
 הקא ואבחיין בהדווא
 ואהני בטוב עלמא הדין
 וקדו מטא עלי צערא
 וסיגופא אמרית במימרי
 קא אף דין הוא
 הבלו : (ב) לשחוק להוכא
 אמרית בעידן צערא ליצנותא הוא
 ולהדווא מה הנאה אית לגבר

תרת

אמרתי בעידן צערא ליצנותא הוא ולהדווא מה הנאה אית לגבר

די

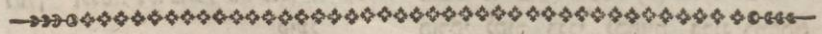
באור המלות

ר ש"י

ב (א) אמרתי, ענין מחשבה. לבה נא,
 לשון זרוו וסומנה. (ווקהאון),
 ולפי שהסליכה זרוו והישיבה עולה, נאמר
 סורוו בלשון סליכה. אנסכה, לנקבה
 מנאלת, וידבר עם הנפש אנסה אותך.
 (ב) מהולל, ענין שגשון, (דוח ביוט
 טקול)

ב (א) אמרתי אני בלבי. הואיל וכן
 אהדל לי מן החכמה ואעסוק
 במשחה חמיד: אנסכה. לשון מסך יין
 לשחות כמו מסכה יינה (שס ט') עירוב
 יין במים לתקנו או עירוב בשמים ביין
 לקודעיון: וראה בטוב. כמו וראית
 בטוב: והנה גם הוא הבל. שהרי ראיתי

בנבואה שהרבה קלקולים באים מתוך שחוק. בלשאר מת מתוך משחה. אנשי דור המבול
 נשטפו מתוך רוב טובה שהשפעת להם: (ב) לשחוק אמרתי מהולל. מעורבב
 בצכי

ב אור

חכם, והכסיל נשאר מרוב המכאובות הללו, יהיה מלך מעוט הרגשות כמאמר חכמינו
 ז"ל אין שופה מרגיש או מפני שאינו פלול כל כך למקרים ופגעים כאמרם אין שופה
 נפגע, ודי בכל זה להעיר את הנפש. המשכלת שלא תמלא הסבלה האמתית
 במקרה האנושית.

ב (א) אחרי ראיתי שאין בחכמה אושר והלחה לאדם, אמרתי אני אהדל לי מן
 החכמה, ואעסוק במשחה חמיד ודנרתי אל לבי, לכה נא אנסה אותך אם
 תמלא טוב אמתי והלחה בשמחה משחה ותענוני, והנה גם הוא הבל, אין בתענונים
 כאושר האמתי, והלחה המקוה לאדם, כי אם ירבה האדם לשמוח ולתענוני ולשחוק
 חמיד, סוף סוף יחייב ויפשו תועל בשמחה. (ב) ואז, יאמר על השחוק, שהוא מעשה
 חסרי דעת, ועל השמחה יאמר מה זו עושה, עם טוב תביא לאדם, ויהא לא תליחנה
 ולא

ה ערות

ב (א) אנסכה, אנסה אותך, והכונה לנזכר על סב, כמו ולכה אין בשורה מולאת (ש"ב יח).
 עבדו

(ג) תַּרְתִּי בְּלִבִּי לְמִשְׁוֹךְ בֵּינִי
 אֶת־בְּשָׁרִי וְלִבִּי נִהְגָּה בְּחֻמְרָה
 וְלֵאחֹז בְּסִכְלוֹת עַד אֲשֶׁר
 אֶרְאֶה אִיזָה מִזֶּבֶחַ לִבְנֵי הָאָדָם
 אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם מִסֵּפֶר
 יָמֵי חַיֵּיהֶם: (ד) הַגְּדַלְתִּי מַעֲשֵׂי
 בְּנֵיתִי לִי בְּתִיבִים נִטְעַתִּי לִי
 כַרְמִים

דִּי עֲבַדְיָהּ: (א) תַּרְתִּי
 אֶלְלִית בְּלִבִּי לְנִגְדָּה
 בְּבֵית מִשְׁתֵּיא דְחֻמְרָא ית
 בְּסָרִי וְלִבִּי דְבַר
 בְּחֻבְמָתָא וְלֵאחֲדָה
 בְּשִׁטּוֹת עוֹלִמְיָא עַד דִּי
 בְּחַנִּית נְחִיזִת אִידִין
 מְנַהֵן טַב לִבְנֵי אִנְשָׂא
 דְּיַעֲבִדוּן עַד דְּאִיגִינוּן קִימִין
 בְּעֵלְמָא קִדִּין תַּחַת
 שְׁמַיָּא מְנִינִין יָמֵי חַיֵּיהוֹן:

(ה) הַגְּדַלְתִּי אֶבְנֵיתִי עוֹבְדֵינִי מִכֵּין בִּירוּשָׁלַם בְּנֵיתִי לִי בְּתֵיבֵי בֵּית מוֹקְדָשָׁא
 לְכַפְרָא עַל יִשְׂרָאֵל וּבֵית מְקוֹרֵת מַלְכָּא וְאִידִרוֹן פְּסִיל לְבִי
 מְדַרְשָׁא דְרַבְּנָן וְאוֹלָם וּבֵית דִּינָא אֶבְנֵין פְּסִילֵן דְּתַמָּן יִתְבִּין חֲפִימְיָא
 וְדִינֵין ית דִּינָא עֲבָדִית פּוֹרְסִיא דְשֵׁן דְּפִילָא לְמוֹתָב מְלֻבוֹתָא אִנְצִיבִית
 לִי בְרַמִּין בְּיַבְנֵיהָ כָּל קַבְלָא בְרַמִּין דְּעֵנְבָא לְמִשְׁתֵּי מְנַהֵן חֻמְרָא

אנא

רש"י

באור המלות

טקון). מה זה, כחולף לנקנס. (ג) למשוך, צבכי ולאחזה: ולשמה מה זו טובה
 לעדן ולנסוג. נהג, אח טעמו, והוא עושה הרי סופס חונה: (ג) תרתי בלבי.
 חזרתי לתור בלבי להחזיק בכלן במשמה פועל
 בחכמה ובסכלות ולמשוך ולעדן במשמה היין את בשרי כל סעודה עונג קרויה
 על סם היין: ולבי נוהג בחכמה. אף אם בשרי נמשך ביין לבי מתגלגל בחכמה
 להחזיק בתורה: ולאחזו בסכלות. בדברים הדומים לי לסכלות שאמרתי עליהם
 לאתחילא ואוכל (סס) כגון לבישת שעטנו וכלאי הכרס וכן הוא אומר טוב אשר
 חאזו צוה וגומר. וגם על שאלו הגדמה בעיניו סכלות לקיים מלות ה' במלחמת
 עמלק (שמאל א' ט"ז) והיא מלות המקום וקורא אותן סכלות: (ד) הגדלתי
 מעשי

ב א ו ר

ולא תשילנו. (ג) כאשר, ראיתי שחכמה נכדה תוסיף מכאוב, וסחוק לבדו לא
 ילח, חספתי דרך לחנך בין שיפס, למשוך ולעדן ביין את נופי כי היין ישמח חיים,
 ולבי יהיה את טעמי בחכמה, ואחזו גם בעטפה סכלות, שהוא תאות טעולם, כמשמ
 בן אדם הממוסף, אשר לא ידע איש ימלא מדנוע ואושר לנפשו, ויאמר אוהו צוה וצוה

קהלת ב שיא

בְּרָמִים : (ה) עֲשִׂיתִי לִי גִּנּוּרָה
 וּפְרָדְסִים וְנִמְעַתִּי בָהֶם עֵץ כָּל־
 פָּרִי : (ו) עֲשִׂיתִי לִי בְּרִכּוֹת
 מַיִם לְהִשְׁקוֹת מֵהֶם יַעַר צוֹמֵחַ
 עֵצִים : (ז) קִנִּיתִי עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת
 וּבְנֵי־בֵית הָיָה לִי גַם מִקְנֵה בְּקָר
 וְצֹאן הַרְבֵּה הָיָה לִי מִכָּל שֶׁהָיוּ
 לְפָנַי בִּירוּשָׁלַם : (ח) כָּנַסְתִּי לִי
 גַם־דָּבָר וְהָבִי וְסִגְלַת מְלָכִים

אנא ורפני סנהדרין ואף
 לנסכא חמר הדת ועתיק
 על מדבחה : (ה) עשיתי
 עבדית לי גינת שקנן
 ופרדסין ודרעיה פמן
 כל מיני עספין מנהון
 לצרוף מיכלא ומנהון
 לצרוף משפויא ומנהון
 לצרוף אסותא וכל מיני
 עספי בוסמין נציבית
 בהון אילני סרק וכל
 אילני בוסמין דאיתין
 לרחי מלני ומזיקין מן

והמדינות
 הנדקא וכל אילן דעבד פרין ותחומיה מן שור קרתא דבירושלם
 עד ביה מ'א דשילוח : (ו) עשיתי בחנית בית משפויא דמ'א
 אידין חוי לאשקאה אילניא ואידין חוי לאשקאה עספין ועבדית
 לי פרקמינין דמ'א לאשקאה מנהון אפילו חורשא די מרבי קיסין
 לאסקא : (ז) קניתי קנתי עבדן ואמהן מבניהון דחס ושאר עממין נוכראין
 ונדברין די ממנן על מזונא דביתי חוי לי לפרנפא יתי וית אינשא
 ביתי תרי עטר ירחי שתא וחד לפרנסותי בירחא דעבורא אף קניין תודין
 וענין הנה לי יתיר מכל דריא די חוי קדמי בירושלם : (ח) כנסתי
 בנשית לי אף אוצרון דכסף ודהב דאפילו מתקלין ומאדנין דקשומ

עברית באור המלות רש"י

סועל יולא . (ה) גנות . משרש נגן .
 (במדקסטן) על שם האילנות הסוככים
 בטנפיהס אח היושב בללם (בויאמארטן) .
 פרדסים , שם בעל ארבעס אוחיות .
 וענינו ידוע אף בלשון יון ורומי . שוא
 נן נאס מקולב על תמונת מסודרות .
 (אוסמארטן) . (ו) ברכות מים , מיס
 מכוסין בגומות . (טייכע או ניכטערטן) .
 (ז) מקנה בקר וצאן , כנסמות סדקות
 והנסות יקראו מקנס לפי שסס קנין כאלס
 וכספו

מעשי . צימי גדולתי : (ה) עץ כל פרי .
 שהיה שלמה מכיר בחכמתו אה גידי הארץ
 איזה גיד הולך אל כוס ונטע צו סלפלין
 איזה הולך לארץ תרוב ונטע צו מרובין שכל
 גידי הארצות באים לליון שמכס משתיתו
 של מולס שכאמר מליון מכלל יופי (סהלס נ')
 לכך נאמר טץ כל פרי במדרש תחומא :
 (ו) ברכות מים . כמון ציכריס של דניס
 שחופרין בקרקע : יער צומח עצים . עמי
 הארץ

עבדית מן דהב טב
 וטספרי מלכין ופילכין
 אתיהיבו לי לכרנא
 עבדית בבית מוקדשא
 וייני זמרא לזמרא בהון
 לזאי על קורפניא
 וקתרוסין ואבובין לזמרא
 בהון זמרא וזמרייהא
 בבית משתא דחמרא
 ותפנקי בני אינשא

והמדינות עשיתי לי שרים
 ושרות ותענגות בני האדם
 שדה ושדות: (ט) וגדלתי
 והוספתי מכל שדה לפני
 בירושלם אף חכמתי עמדה
 לי: (י) וכל אשר שאלו עיני
 לא אצלתי מהם לא מנעתי

את

ודמסיא ובני בנאון מרובין דשרין מיא פשוירי ומרובין דשרין מיא חמימי:
 (ט) וגדלתי ואסגיתי טובא ואוסיפית עתרא מן כל דריא די הון קדמי
 בירושלם ברם חכמתי קמת לי והיא סייעא יתי: (י) וכל וכל מה דבעו
 מיני רבני סנהדרין לדכאה ולסאבא לזבאה ולחיבא לא בליתי מנהון
 פשר מיליא ולא מנעית ית לבבי מן כל חרות אורייתא ארום היה לי
 פנאי די לבבי בדה בחכמתא די אתיהיבת לי מן קדם יי מן כל

אנשא באור המלות ר ש י

וכספו ועסקו. (ח) וסגלת מלכים והמדינות, סגלת דבר נחמד ויקר שמור
 צאור להספאר ולשוש צו, דבר שלא ימלא
 כי אם במדינות ידועות. (ז) אצלתי.
 מנעתי

עגלות לב (בפרשת נשא) וכלשון גמרא יש שדה תיבה ומגדל: (ט) אף חכמתי
 גם חכמהי לא הנחתי בשביל כל המעשים הלהל ועמדה לי ולא שכחתי. ד"א עמדה
 לי לעורה מכל אלה: (י) לא אצלתי. לא רחקתי להבדל מהן וכן ויאלל מן הרוח
 ויתן על הזקנים (בפרשת בהעלותך) כמורה שמדליקין ממנה נרות הרבה ואין אורה
 חסר כלום: וזה היה הלקי. ואחרי עשיתי כל אלה אין לי מכולם אלא זה רב
 ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר קידו מקידה של חרס שסותין בה ויש סותרין

במדרש

ב א ו ר

עד אשר ארצה מה הוא הסוד הנרצה והמקוה לאדם. (ט) אף חכמתי עמדה לי,
 סיחה לי לעורה לעשות מעשים אשר לא נעשו לפני בירושלם. (י) לא מנעתי את לבי
 מכל שמחה, כי מכל העמל אשר יעמול האדם אין לו יתרון כי אם לב ספח, ומדוע
 אמונע

את-לבי מכל-שמחה כפי-לבי
 שמח מכל-עמלי וזה-היה חלקי
 מכל-עמלי : (יא) ופניתי אני
 בכל-מעשיו שעשו ידי ובעמל
 שעמלתי לעשות והנה
 הכל הכל ורעות רוח ואין
 והרון תחת השמש :

פרשה ב

(יב) ופניתי אני לראות חכמה
 והוללות וסכלות כיו מה האדם
 שיבא אחרי המלך את אשר-

כבר

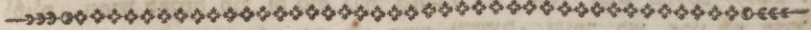
(יג) ופניתי ואסתכלית אנא למיחוי חוכמתא וחלחולתא דמלכותא
 וסוכלתנא ארום מה הנאה אית לגבר לצלאה בחר גזיבת מלכא ובחר

פורענות *

רש"י

במדרש הגדה כל הפנין זבחי מדרשות ומלצידים וזבחי כנסיות : (יא) ופניתי
 פתח בכל מעשי ורואה אני שאין יתרון בהם כי מכולם אני חסר : (יב) ופניתי
 אני לראות חכמה פונה אני מכל עסקי להתבונן בתורה והוללות וסכלות עונש
 עבירות: כי מה האדם שיבא אחרי המלך להחמין לו על גזירה שגזרו עליו
 וכבר עשאוהו למעשה הגזירה לגזירה טוב לו להתבונן תחלה במעשיו ולא ילטרך לבקש :

מן

באור

אמנע את לבי משמחה. (יא) הנה, אחרי שפיתתי את כל המעשים הללו, שזכתי להחזיק
 בהם, אם יבא בהם באורם וסכלותם לאדם, והנה הכל כולו ורעות רוח, שאין בכל אלה טוב
 לאמן וקיים תחת השמש. (יב) ופניתי, כלומר ופניתי לאחורי פלרעות עוד כוללת ואומר
 בכל מעשי הוללות וסכלות אף שנטעו בחכמה, כי אין בהם טובה, ואל תאמר אולי
 חכם גדול ממך יעשה בדרך שיליחוהו, כי מה האדם, כלומר מה יעשה וינסה האדם
 כבא אחרי המלך? את אשר כבר עשוהו אחרים, הכוונת שלא יחדר דבר שלא נסוכו

סקודמים

כָּבֵד עֲשׂוּהוּ : (יג) וְרֵאִיתִי אֲנִי
 שֵׁישׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן־הַסְּבָלוֹת
 כִּיתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֶשֶׁךְ :
 (יד) הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ וְהַכְּסִיל
 בַּחֶשֶׁךְ הוֹלֵךְ וַיִּדְעֵתִי גַם־אֲנִי
 שִׁמְקָרָה אַחַד וַיִּקְרָה אֶת־כָּלָם :
 (טו) וְאָמַרְתִּי אֲנִי בְּלָבִי כַּמְקָרָה

פּוֹרְעֵנוֹתָא דְהָא כְּבֵד
 אֶת־גִּזְרֵת עַל־וִי
 וְאֶת־עֵבִירַת לִיה :
 (יד) וְרֵאִיתִי וְחַוִּית אֲנִי
 בְרוּחַ נְבוּאָה דְאִית מוֹתֵר
 לַחֲכָמָתָא מִן שְׂמוֹתָא
 יְתִיר כְּמוֹתֵר נְהוּר יִמָּא
 מִן חֶשֶׁךְ לִילִיָּא :
 (טו) הַחֶכֶם חֲפִימָא מְסַבְל
 בְּרֵישָׁא מַה דְעֵתִיד לְמַהוּ

הכסיל

בְּסוֹף וּמְצִיל וּמְבַטֵּל גִּזְרֵתָא בִישָׁתָא מִן עֲלְמָא וְשִׁמְיָא בַּחֲשׂוֹכָא אִיל
 וַיִּדְעִית אֶף אֲנָא דְאִי לֹא מְצִיל חֲפִימָא וּמְבַטֵּל גִּזְרֵתָא בִישָׁתָא מִן
 עֲלְמָא בְּדִי תִי פּוֹרְעֵנוֹתָא בְּעֲלְמָא אִירְעוֹן חַד יְאוּרְעָא ית בּוֹלְהוֹן :
 (טו) וְאָמַרְתִּי וְאָמַרְתִּי אֲנִי בְּלָבִבִי בְּאִרְעוֹן שְׂאוּל בְּר קִישׁ מְלֻכָּא דְסַט

בשמותיה

ר ש י

באור המלות

מנעתי . (יג) כיתרון , משפטו כיתרון , (יג) מן הסבלות . הוא הרשע : (יד) עיניו
 וכלם סוֹד נחם , וסוֹלַת תנועת' על בראשו . במחלת הדבר מסתכל מה
 סות השמוס . יתל כסופס : וידעתי גם אני . גם אני

ילש

ידעתי אשר אשבח את החכם מן הכסיל
 יודע אני שניסה ימותו : (טו) ואמרתי אני בלבי וגומר . כלומר לפי שניסה
 ימותו

באור

סְקוּדָמִים לוֹ בּוֹמֵן : (יג) וְרֵאִיתִי , פֶּתַח שֵׁן לְעוֹרֵר סַפֵּק גְּדוֹל וְעוֹלָם דְבַר הַחֲכָמָה
 וּסְבָלוֹת , וְהוּא כִי מַפְלֵחַ הַעִיּוֹן וְהַסְּבָלָס יוֹדֵעַ כֵּל מַשְׁכִּיל שֵׁשׁ סְבָל גְּדוֹל בֵּין חֲכָמָה
 לְאוֹלָת , וְיִתְרוֹן הַחֲכָמָה מֵלֵד זֶס הוּא כְּדוֹר כְּשַׁעַשׁ , וְאִי אֲשַׁפֵּר לְשׁוֹס מַתְעַקֵּשׁ לְכַחֲשִׁיו ,
 כִּי הַחֶכֶם רוֹאֵשׁ אֶת הַטּוֹב וְאֶת הַרַע אֶת הַיֵּשֶׁר וְהַטְּעוּס , וּבּוֹחֵר כְּפִי שְׂכּוֹלֵ אֶת הַדָּרַךְ
 הַטּוֹב וְהַיֵּשֶׁר , וְהַכְּסִיל לֹא יִדַע לְהוֹכֵר זֶלְשַׁמֵּר , כִּי לֹא יִדַע כִּמֵּס יִכְשֵׁל , וְאִי־י מַעֲלַת
 הַחֲכָמָה מְנוֹרַחַת וְגוֹלִיִּים כְּעֲלָמָה , וְעַם כֵּל זֶס מַפְלֵחַ הַמַּקְרִיִּים אֵין סְבָלֵל כִּינִיִּס , וְלַסְּעִיִּים
 יִסוּל הַחֶכֶם כְּמוֹקֵשׁ , וְהַכְּסִיל יִלְלֵל , וְעַל סְרוּב מַקְרֵס אַחַד יִקְרַע אֶת שְׁנֵיִס , וְהוּא
 סוֹלֵךְ וּמַנְאֵר אֶת הַסַּמֵּק הוּס כְּסוּקִיִּים הַנְּאִיִּים עִ"פ הַנְּסִיּוֹן וְהַסְּתַנּוּגוֹת כְּמַעֲשֵׂי כְּנִיִּי הַאֲדָם
 וּמַקְרִיִּס . (יד) הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ , וְהוּא מַסְתַּכֵּל בְּמַחֲלַת הַדְּבַר מַה יִּכִּיִּס כְּסוּפוֹ ,
 וְהַכְּסִיל

הערות

(יב) עשוהו , טעם , כנוי הטעמים הכתמים כדין שם שלא נודע (דמו) , וטעמים חזון
 סח

קהלת ב

שיג

הַכְּסִיל גַּם־אֲנִי יִקְרָנִי וְלִמָּה
 הַכְּמִיתִי אֲנִי אִם יִתֵּר וְדַבְּרָתִי
 בְּלִבִּי שָׁנַם־יָהּ הַכֵּל : (טו) כִּי
 אֵין זְכוּרֹן לַחֲכָם עִם־הַכְּסִיל
 לְעוֹלָם בְּשֶׁבֶכֶר הַיָּמִים הַבָּאִים
 הַכֵּל נִשְׁכַּח וְאִךְ יָמוּת הַחֲכָם

בְּסִמּוּתֵיהּ וְלֹא נִטַּר
 תִּפְקִידָתָא דְאַתְפָּקֵד עַל
 עֲמַלְק וְאַתְנַטְלַת מִיְנֵיהּ
 מַלְכוּתָא אִפֵּי אֲנָא פְּדִין
 יַעֲרַעֲנִי וְלִמָּה דִין
 תְּכִימִית אֲנָא בְּכֹן וְיִתֵּר
 מִיְנֵיהּ וּמְלִילִית אֲנָא
 פְּלִבִּי דְאִפֵּי דִין תְּכַלּוּ
 וְלִית אֲלֵתָן גְּזִירַת מִימְרָא

עם קמץ ב"ק

ד"י : (יז) כִּי אַרוּם לִית דְּכָרְנָא לַחֲכִימָא עִם שְׁמִיא לְעֵלְמָא דְאֵתִי
 וְבַתֵּר מִיתַת גְּבָרָא מַה דְּהוּה בְּבַר פְּיוּמוּהִי פִד יִיתוּן יוּמָא דְעֵתִידִין
 לְמַחְוֵי בְתַרוּהִי כּוּלָּא אֲשַׁתְּבַח וְאַכְרִין יִמְרוּן בְּנֵי אִינְשָׁא דְהִיא סוּפָא
 דְּצִדִיקָא

ר ש"י

ימותו שמה אהררה בלבי מעתה כמקרה הרשע גם אני יקרני ולמה אהיה לזקן אז
 יומר: ודברתי בלבי. שאם אהררה כן הכל הוא: (טז) כי אין זכרון. החכם
 והכסיל שוין אחרי מותן לא יזכרו שיהיה יחד שזה זכרונו לעולם וזה זכרונו לרעה:
 בשבבר הימים הבאים הכל נשכח. בשביל אשר אני רואה את הרשעים אשר היו
 כבר והללומו מאד בימים הבאים אחריהם נשכח כל גבורתם והללאתם: ואך ימות
 החכם

ב א ו ר

והכסיל נחושך הולך, שלא יוכל להשמר ממוקז, ועם כל זה ידעתי גם אני שמקרה
 אחד יקרה אה כלם. (טז) ודברתי בלבי, שגם זה סתרון אשר לחכמה מן הסבלות
 הוא הכל. (טז) אם, תאמר סתרון החכם שיהיה לזכר עולם, ושיעשה לו שם בדרך,
 שגם גם זה הכל, כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם, כי אם זמן מועט, ימים לא
 דביר, כי לימים הבאים ישכח הכל, ואם לא יהיה זה בדור סמוך, יהיה בדור מוטל.
 ועכ"ל לסוף לע יסתר זכרם. אה! אך ימות זכרון החכם עם זכרון הכסיל, ושיהיה
 כלל

ה ע ר ו ת

טקן גמטהון האט), אלא שכנוי המגדף אשר לא יוכלל ג"כ סיחס כמו ב"א, ולזה הוכפל
 דכוי הפעול, הו, (ועיין גם' אור לנתיבה להרמב"מ ז"ל). (טז) בשבבר, פעמו הסוד,
 שבכבר הימים הבאים, כמו שמינו (ט"א ז') ואת כל הסלום האהל או סהבית מושבת
 אחרת עמה, שבכבר כלומר באשר בכבר הימים הכל נשכח, ופעם כבר, לשון רבוי
 כענין דביר, ולכן יסול בזמן כן על העבר כן על העתיד (ויש דמר וקנגע דער לייט) מ"ט
 עטס כברת כשטא נוסל על מדת האורך (מיינט שטרעקע קאנגע) לא יזכרה להורות

דְּצִדִּיקִיָּא בְּסוֹפֵא דְחַיִּיבֵא :
 (יח) וּשְׁנֵאתִי וּסְנִיָּה אֲנָא
 ית כל חַיִּין בִּישׁוּן אַרוּם
 בִּישׁ עֲלֵי עוֹבְדֵא בִּישׁ
 דִּי אֲתַעְבִּיד עַל בְּנֵי
 אִינְשָׁא תַחַת שְׁמַשָּׁא
 בְּעֵלְמָא הֲדִין אַרוּם בּוֹלָא
 הִבְלוּ וְתַבִּירוּת רוּחָא :
 (יט) וּשְׁנֵאתִי וּסְנִיָּה אֲנָא
 ית כל מְרַחוּתֵי דִּי מְרַחִית
 תַּחַת שְׁמַשָּׁא בְּעֵלְמָא
 הֲדִין בְּגִין דְּאִישְׁבְּקִינִיה
 לְרַחֲבַעַם בְּרִי דְאַתִּי בְּתָרִי וַיִּיְתִי יִרְבַּעַם
 עֲשִׂיתִי שְׁבִטִיָּא וַיְחַסִּין פְּלַגוּרָא מִלְּכוּתָא : (כ)
 וּמִי וּמִן יַדַּע הַחֲכָיִם
 יִהְיֵא אֹו טִיפִּישׁ מִלְּבָא דְעֵתִיד לְמַחְוִי בְּתָרִי
 וַיִּשְׁלַט בְּכָל מְרַחוּתֵי דִּי
 מְרַחִית

עִם-הַבְּסִיל : (יז) וּשְׁנֵאתִי אֶת-
 תַּחֲוִים כִּי רַע עָלַי הַמַּעֲשֵׂה
 שֶׁנַּעֲשֶׂה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ בְּיַחְבָּל
 הַבָּרָא וְרַעוּת רוּחַ : (יח) וּשְׁנֵאתִי
 אֲנִי אֶת-כָּל-עַמְּלֵי שְׁאֵנֵי עַמְּלֵי
 תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאֵנִיחֵנוּ לְאָדָם
 שְׂוִיתִיהָ אַחֲרָי : (יט) וּמִי יוֹדֵעַ
 הַחֲכָם יִהְיֶה אֹו סָכָל וַיִּשְׁלַט
 בְּכָל
 לְרַחֲבַעַם בְּרִי דְאַתִּי בְּתָרִי וַיִּיְתִי יִרְבַּעַם
 עֲשִׂיתִי שְׁבִטִיָּא וַיְחַסִּין פְּלַגוּרָא מִלְּכוּתָא : (כ)
 וּמִי וּמִן יַדַּע הַחֲכָיִם
 יִהְיֵא אֹו טִיפִּישׁ מִלְּבָא דְעֵתִיד לְמַחְוִי בְּתָרִי
 וַיִּשְׁלַט בְּכָל מְרַחוּתֵי דִּי
 מְרַחִית

ר ש י

החכם עם הבסיל - אני רואה הזדקקים מללימים במיתתם ומשעילים לבניהם כגון
 וזכרתי את בריתי יעקב וגומר וזכרתי לך חסד כעזריק (ירמיה ב') : (יז) ושנאתי
 את

ב א ו ר

כלא היו. ועוד יש לפרש שהוא מתעב, איך יעלה על לב אדם לכי, שהחכם יהיה
 אחר כמות נעדר לנמרי כמו הבסיל. (יז) ושנאתי, הכה כספק בזה יביא האדם לנזוף
 את חייו בע"סו גדאוחו שכל עמלו אין לו יתרון, כי הכל בכל ורעות רוח בזה העולם.
 (יח) הספנה השנייה נגד מעלת החכמה ויחרוטה, ככה אנכי עמל וספולת גדולות
 כאיש אשר היכולת בידו לעשות, ומחר אנכי מה, ומניח את יניעי לאדם שיכיה
 אחרי. (יט) ומי יודע החכם יהיה או סכל, ואיך שיכיה הכה סוף יעלוט בכל עמלי
 טעמלי ומחכמתי החת השמש, כאן המתנבל על בנו רחבשם שיבא אחרינו, ויהיה סכל,
 ומחכמתו לא ראה לגלות סדרו בצבור, והניחו בספק, כאילו לא ידע מדיין החכם יהיה
 לו

ה ע ר ו ת

דוקא על מדס גדולס מאוד, כי כן יתכן ג"כ בלשון לאמור ארכו ספח או חלי ספח
 מעט ספס, וזה שוב בכל שלמות. לסיוף שעורי סכמות מעניינים סמלמריס כמבואר
 בהגיון (וטיון צפי' כרמ"ן על מאמר ויסי טוד ככרת ארץ לבא אסרחה).
 ובכשרון

בְּכַל־עֲמָלִי שְׁעַמְלָתִי וְשִׁחְכַמְתִּי
 תַּחַת הַשָּׁמַיִם גַּם־זֶה הֶבֶל :
 (כ) וְסִבּוֹתַי אֲנִי לִיֵּאֵשׁ אֶת־לִבִּי
 עַל כָּל־הָעֲמָל שְׁעַמְלָתִי תַּחַת
 הַשָּׁמַיִם : (כא) כִּי־יֵשׁ אָדָם
 שְׁעַמְלוֹ בַּחֲכָמָה וּבִדְעָת
 וּבְבִשְׂרוֹן וּלְאָדָם שְׁלֵא עֲמַלְבוֹ

טְרַחֲוִית בְּעֲלָמָא הַדִּין
 וּבְכָל מַה דְּאַתְקִינִית
 בַּחוּבְמַתִּי הַחוּת שְׁמַשָּׁא
 בְּעֲלָמָא הַדִּין וְתַהֲוִית
 בְּלִבִּי וְתַבִּית לְמִימְרֵ אַף
 יַת דִּין הַכְּלוֹ : (כ) וּסְבוֹתַי
 וְחוּרִית אֲנִי לִיֵּאֵשָׁא יַת
 לִבִּי עַל כָּל טוֹרְחָא דִּי
 טְרַחֲוִית לְמַקְנֵי וְדַחֲפִימִית
 לְתַקְנָא הַחוּת שְׁמַשָּׁא
 בְּעֲלָמָא הַדִּין : (כא) כִּי

יחננו

אָרוּם אֵינִי גִבֵּר דִּי טוֹרְחִיָּה בַּחוּבְמַתָּא וּבְסוּבְכַלְתָּנוּ וּבְצַדִּיקוּ
 וַיְמוֹת בְּלֵא וּוּלְד וּלְגִבֵּר דְּלֵא טַרַח דְּלֵא יַתְנִינִיָּה לְמַהוּ

חולקיה

באור המלות

ד ש י

(כ) ליאש, ענינו הסתרת פנים מרנר
 שלא לזרז, ורכותיו זל רנילים בזה
 בלשון. (כא) ובבשרון, מלשון כשר
 סדנר

את החיים. שזה מתנבא על דורו
 של רחבעם שהיו רשעים: (יט) גם זה
 הבל. גם זה אחר מן ההבלים שנבראו
 צעולם שהחכם ייגע והסקיל יורשו. אמרתי:

(כ) ליאש. שלא ליגע ולצמול: (כא) בי יש אדם. כמשמעו כפשוטו. ומדרש אגדה
 בתנחומא מננהו בלגי הקב"ה שנאמר בו על דמות הכסף דמות כמראה אדם (יחזקאל
 א'): שעמלו בחכמה. שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ בדעתו תהומות נבקשו

משלי

באור

או סכל. (כ) וסבותי אני את לבי שלא לסניח ולחוש עוד על כל עמלי כי אם להתיאש
 בסן, כי אין בזה תוחלת ובצחון, וזהו משענה אחרת יותר נולדת מזה שקדם, וביא
 שאף אם יחשוב האדם בלבו מה לי ולנאים אחרי. אנכי אעמול ואשמה כתיי, ולא
 לחוש על מה שיביא אחרי מותי, הנה גם השמחה הזאת תלוי בזוירה מאת האלמים,
 ולא בצדקה ונחירת האדם. (כא) ופעמים, שזה עמל בחכמה ונדעת ובכשרון, וזה
 סוכל, כאילו לא נברא האחד כי אם לאסוף ולנזור סון, והסני כי אם לאכול ולשמוח

בטס

הערות

(כא) ובבשרון, עיין ב'הת, כלומר שירע לעשות כל עסקיו בדרך הישר ובראוי להם,
 כפינוס תמיד בנקל אל החלית שמבוסס, וזה שתרנמו ר"ס (גמטיקלי-קייט).

חולקיה אף דין הבלו
 ובישתא רבתא: (כג) כי
 ארום מה הנאה אית ליה
 לגבר בכל מורחיה
 ובתבירות לביה די הוא
 מרח תחורת שמשה
 בעלמא הדין: (כג) כי
 ארום כל יומיה פאיבן
 ותקף רוגזיה גוניה אף
 בלילא לא דמדך מן
 הרחוקי לביה אף דין
 הבלו הוא: (כד) אין לית
 דשפיר פאינשא אלהין
 די ייכול וישתי ויהיו
 ית נפשיה טוב קדם בני

יהננו חלקו גם זה הבל ורעה
 רבה: (כג) כי מה יהיה לאדם
 בכל עמלו וברעיון לבו שהוא
 עמל תחת השמש: (כג) כי
 כלימיו מכאבים וכעס ענינו
 גם בליילה לא ששב לבו גם
 זה הבל הוא: (כד) אין טוב
 באדם שיאכל ושתה והראה
 את נפשו טוב בעמלו גם זה
 ראיתי אני כי מיד האלהים
 היא

אנשא למעבד ית פקודיא דיי למקד באורחן דתקנו קדמויה בגין דיומב
 ליה מן מורחיה אף דין חוית אנא דגבר דמצלה בעלמאי הדין מן ידא

דיי
 רש"י
 באור המלות
 בדבר, (ריטוי, וקח), (כג) וכעס ענינו, (משלי ג) ולבריות שלא עמלו בו נתן חלק
 טקו, (קוונטר חוט זייט בפסעפטיגונג) * בו: גם זה הבל ורעה רבה. והס נעשו
 דור של הבל ורבה רעת האדם בארץ בדור
 יאכל
 המבול: (כב) כי מה הוא גומר. כי מה
 מותר הוה לאדם בכל עמלו ושברון לבו בעמל ודאנה שהוא עמל ומניה לאחרים:
 (כג) ענינו. מנהגו גם זה אחד מן ההבלים הנוהגים בעולם: (כד) אין טוב באדם.
 בתמיה שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב כלומר יתן לבו לעשות משפט ולדקק עם
 המאכל

ב א ו ר

בנה שלא עמל בו, וזהו רעה רבה. (כב) כי מה הוה וגו' חכמינו ז"ל הסתמו בחיבה
 זאת חמורת חיבת מנסה, כמאמר דבר הכחוש בהוה, וכן יש לפרשו פה, הוא אומר
 כשאל, כי מה הוא המנסה לזני אדם בכל עמלו וגו', והוא משיב לעמו. (כג) שכל
 ימיו מכאובים וכעס ענינו וגם בליילה לא שכב לבו נעטיון על פסולותיו, ואף שגם זס הכל
 וסכלות מסמול, עכ"פ המנסה הפשוט הוא כך, ואיך לא תה יה זאת רעה רבה שיזכה
 אחר בערי עמלו, (כד) אין טוב, הנה אין זס מוכה גדולה ואשר לאדם, שלא יהיה
 לו

קהלת ב

שמו

היִיא : (כה) כִּי מִי יֵאבֵל וּמִי
 יחוש חוץ ממני : (כו) כִּי לְאָדָם
 שָׁמוּב לְפָנָיו נָתַן חֵכְמָה וְדַעַת
 וּשְׂמֵחָה וְלַחוּטָא נָתַן עֵינָן
 לְאִסְפָּה וּלְכָנוּס לְתַת לְמוֹב לְפָנֵי
 הָאֱלֹהִים גַּם־יִזְהָ הַכֹּל וְרַעוּת
 רוּחַ :

לכל

וְחֲדָנָא עִם צְדִיקָיָא לְעֻלְמָא דְאֵתִי וּלְגִבְרָא חֵיבָא יֵהֵב גִּוּוֹן בִּישׁ
 לְמִכְנֵשׁ מִמוּזָן וְלְמַצְפֵּר קִנְיָן סְגִי לְמַחְוֵי מִתְנַסִּיב מִיְנִיָּה וְלְמַחְוֵי מִתְיָהִיב
 לְגִבְרָא דְשִׁפְרֵי קָדְשׁ יִי אַף דִּין הַכֹּלֹּו הוּא לְחֵיבָא וְתִבְרִית רוּחָא :

לכל

באור המלות

רש"י

המאכל והמשתה וכן נאמר ליהויקיס אבדך
 הלא אכל ושתה ועשה משפט ודקה אז טוב
 לו (ירמיה כ"ב) : (כה) כי מי יאכל וגו' .
 למה לא אשתה בחלקי במאכל ומשתה מי
 ראוי לאכול את יגיעי ומי ומהר לבולעה מבלעדי : חוץ ממני . מבלעדי . זו מרת
 הרשעים היא שאוספים לזורך האחרים : (כו) כי לאדם ששוב לפניו . לפני האלהים
 הנזכר למעלה כי מיד האלהים היא : נתן חכמה ודעת ושמהה' לב לעסוק בחורה
 ובמנות ולשמוח בחלקו במאכל ובמשתה וכסות נקיה : ולחוטא נתן ענין . מנהג
 דאגה לאסוף ולכנוס ולהת לעוב לפני האלהים כענין שנאמר ותסת אסתר את מרדכי
 על בית המן (אסתר ח') : גם זה . אחר מן הסבלים שנחתו לבריות שהם עמלים
 ואחר נוטל :

לכל

באור

לו יתרון בעמלו כי אם מה שהוא אוכל ושותה ומראה את נפשו טוב , וגם הטובה הוא
 הקצנה אינה ביר האדם , כי אם מאת האלהים היא . (כה) כי מי יאכל , (גמייסמן) ,
 זמי יהוש , (פויסיג זיין) , אוינטה אחרי תאוות חושיות , (זינגליך המרטמן) , חוץ ממני ,
 ואם היה ביר האדם לשמוח ולראות טוב בעמלו , צוודאי שאני בייתי שמה יותר מכל
 האדם , כי אין מעורר לי לעשית . (כו) אבל , אני רואה בנסיון שהשם יתן לאדם ששוב
 לפניו חכמה ודעת ושמהה , ואם לא עמל ולא מרע , ולחוטא נתן ענין פי' העסק
 לעסוף ולכנוס לתת לעוב לפני האלהים , אמנם גם זה סרעיון הוא מחשבתו הכל ורעמו
 רוח

פרשה ג

ג (א) לכל לכל גבר ייתי

זמנא ועידנא לכל

עסקא תחורת שמיא :

(ב) עת עידן בְּחִיר לְמִילָד

בְּנֵי וְעִידוֹן בְּחִיר לְקַטְלָא

בְּנֵי מְסַרְבִּין וּמְרַגְזֵין

לְקַטְלוֹתְהוֹן (בח"ק הגירסא

לאטלותהון וכן בח"י)

בְּאֲבָנֵין עַל מִימְרֵי יַיִנְיָא

עֵידוֹן בְּחִיר לְמִינְצַב אֵילָן לְשֶׁרֶשָׁא

(ג) עת עידן

בְּחִיר לְקַטְלָא בְּקִרְבָּא וְעִידוֹן בְּחִיר לְאִסְאָה

שְׂבִיב מְרַע עֵידוֹן לְפִרְכָּא

לכפרא

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ג (א) לְכָל זְמַן וְעַת לְכָל-חַפְּזֵין

תַּחַת הַשָּׁמַיִם : (ב) עֵרָא

לְלֵדָת וְעַת לְמוֹת עַת לְטַעַת

וְעַת לְעַקוֹר נְמוּעַ : (ג) עֵרָא

לְהַרוֹג וְעַת לְרַפּוּא עַת לְפְרוּזֵין

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ועת

ד ש"י

ג (א) לכל זמן . אל ישמח האוסף בהון מהבל כי אם עכשיו הוא בידיו עוד ירשואו

גְּדִיקִים אֵלָא שַׁעֲדִיין לֹא הִנִּיעַ הַזְּמַן כִּי לְכָל דְּבַר יֵשׁ זְמַן קְבוּעַ מִמֵּי יֵהִי :

לְכָל חַפְּזֵין . לְכָל דְּבַר כָּל הַדְּבָרִים קְרוּיִים חַפְּזִים בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה : (ב) עַת לְלֵדָת .

לַחֲשֵׁעַ חַדְשִׁים : וְעַת לְמוֹת . קִלְבַּ שְׁנוֹת כָּל דּוֹר וְדוֹר : וְעַת לְעַקוֹר . עַת יֵבֵא

לְהַעֲקוֹר : (ג) עַת לְהַרוֹג . פְּשָׁמְנִיעַ יוֹם הַפְּקוּדָה כְּמוֹ שְׁנֵאמַר בְּסַלְשְׁתִּים וּשְׁאֲרֵיתֵךְ

(בַּחֲרֵב) יִהְרַג (יִשְׁעִיָּא י"ד) : וְעַת לְרַפּוּא . שְׂבִיבָא כְּעִינֵין שְׁנֵאמַר בְּמִלְרִים וְשִׁנּוּ עַד

ה' וְנִעְתַר לְהַסּ וּרְפִאָה (שֵׁס י"ט) : עַת לְפְרוּזֵין . חוּמַת הַעִיר כְּשֵׁנְגוֹר עֲלֵיהּ שְׁנֵאמַר

וְחוּמוֹת יְרוּשָׁלַיִם מִפּוֹרְצוֹת (גַּחֲמִינָה א') : וְעַת לְבִנּוֹת . שְׁנֵאמַר וּבִנְיָתֶיהָ כִּימֵי עוֹלָם

עֲמוּס

ב אור

רוח , כי אינני רואה הפרש בין שני האנשים האלה , מדוע יהיה זם טוב לפני האלהים ,

וזה יחשב חוטא ? ע"כ סנתי אל דעת אחרת שאולי הכל בגורם קדומה כאשר יבואר

בפרשה הסמוכה .

ג (א) הוֹךְ וּמְבַר ע"פ הַנְּסִיוֹן וְהַבְּחִינָה שְׁכַל הַדְּבָרִים בְּנוֹיָרָה קְדוּמָה חֲרוּמָה מֵאֵת

הַאֱלֹהִים , אִמַר לְכָל דְּבַר זְמַן מִיּוֹחַד , וְעַת קְבוּעַ , וְאִין נִיכּוּלַת הַאֲדָם לְהַרְחִיק

כְּזִמְן כִּכּוּא וְלֹא לְקַרְבוֹ . (ב) עַת לְלֵדָת , הַזְּכִיר רֵאשִׁית הַאֲדָם וּסְפוּ , וְלֹא עַל הַאֲדָם

לְבַדּוֹ שֶׁתִּים קְלוּזִים , כִּי גַם עַל הַזְּרָעִים וְעַל הַנְּתַעִים . (ג) עַת לְהַרוֹג וְעַת לְרַפּוּא ,

וְלֹא אִמַר עַת לְחַיּוּת כִּי אִין לוֹ עַת קְלוּז בְּמַנְהַג הָעוֹלָם , כִּי אִם בְּדַרְךְ נָסִי בַעַת

הַתַּחֲמִיָּה לַע"כ , כִּדּוּם , וְהַכּוּנָה עַל מַעֲשֵׂי הַחֲכָמָה , כִּי גַם לְהַסּ עַת קְלוּז , עַסֵּס יִשְׁחַדַל

הַרְפּוּא הַחֲכָמָה בְּרַבְמָה וְדַעַת וּכְשֵׁרוֹן לְרַשְׁאוֹת הַחֹלִי , וְלֹא יוֹעִיל , וּכְלוּזֵי שְׁלֹא יוּיֵק , וּפְשָׁמִים

שִׁיכְלֵי רַפּוּא אֵלִיל מַעֲשֵׂהוּ , וְיּוֹבֵר לוֹ דַרְךְ זֵר וְרַחוּק מִדְּרָכֵי הַחֲכָמָה וְעַם כָּל זֵי רַפּוּא חַחֹלִי , כִּי

בֹּא הַעַת לְרַפּוּא . עַת לְפְרוּזֵין , ר"ל וְכֵן בְּמַעֲשֵׂה הַבּוֹנֵה , הַכֵּל בְּנוֹיָרָה . (ד) עַת יִשְׁתַּעֲבֹר

הַאֲדָם

(כח"ק לכפרא) בְּנֵינָא
 וְעִדוֹן בְּחִיר לְמַבְנֵי
 חוֹרְבְנָא : (ה) עַת עִדוֹן
 לְמַבְנֵי עַל שְׂכִיבָא וְעִדוֹן
 בְּחִיר לְמַחְרֵי בְּחֹכְמָא
 עִדוֹן בְּחִיר לְמַסְפָּדָא עַל
 קְטִילָא וְעִדוֹן בְּחִיר לְטַפּוּא
 בְּהִילוּלָא : (ה) עַת עִדוֹן
 בְּחִיר לְפַקְחָא דְגוֹר אֲבָנִין
 וְעִדוֹן בְּחִיר לְמַצְבֵּר אֲבָנִין
 לְבְנֵינָא . עַת עִדוֹן
 בְּחִיר לְנַפְפָּא אֲתָתָא

וְעַת לְבָנוֹת : (ה) עַת לְבָבוֹת וְעַת
 לְשַׁחוּק עַת סְפוּד וְעַת רְקוּד :
 (ה) עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעַת
 כְּנוּס אֲבָנִים עַת לְחֲבוּק וְעַת
 לְרַחֵק מִחֶבֶק : (ו) עַת לְבַקֵּשׁ
 וְעַת לְאֲבֹד עַת לְשָׁמֹר וְעַת
 לְהַשְׁלִיךְ : (ו) עַת לְקַרְוֵעַ וְעַת
 לְתַפּוֹר עַת לְחֲשׂוֹת וְעַת לְדַבֵּר :

עַת

וְעִדוֹן בְּחִיר לְרַחֵק מִנַּפְפָּא בְּשִׁבְעַת יְמֵי אֲבָלָא : (ו) עַת עִדוֹן
 בְּחִיר לְחַבּוֹעַ נְכֻסִיא וְעִדוֹן בְּחִיר לְמִיבַר נְכֻסִיא עִדוֹן בְּחִיר לְמַנְטֵר
 עַסְקָא וְעִדוֹן בְּחִיר לְמַשְׁרֵי עַסְקָא בִּימָא בְּעִדוֹן נְחִשׁוּלָא רַבָּא :
 (ו) עַת עִדוֹן בְּחִיר לְמַבּוֹעַ לְבוּשָׂא עַל שְׂכִיבָא וְעִדוֹן בְּחִיר לְאַחָתָא בּוֹעָא
 עִדוֹן בְּחִיר לְמִישְׁתַּק מְלַבְצָאָה וְעִדוֹן בְּחִיר לְמַלְלָא פְּהַגְמֵי מְצוּתָא :

עַת

ר ש י

(עמוס ט') : (ד) עַת לַבְבוֹת . כַּתְּשֵׁה נֹאכַב : וְעַת לְשַׁחוּק . לְעַתִּיד לְבֹא שְׁנֵאמֵר
 אִזּוּ יִמְלֹא שַׁחוּק סִינוֹ (תהלים קכ"ו) : עַת סְפוּד . זִימֵי אֲבָל : וְעַת רְקוּד . כַּתְּשֵׁה
 וְכֹלֹת : (ה) עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים . כַּחֲרוֹי יִשְׂרָאֵל מוֹשֻׁלָּיִם כַּעַת הַחֲרוֹרְבִין תַּשְׁתַּכְּנֶה
 אֲבָנֵי קֹדֶשׁ (איכה ד') : וְעַת כְּנוּס . אֲחַתְּס לַיְמוֹת הַמַּשִּׁיחַ וְהוֹשִׁיעַס ה' אֱלֹהֵיִס כְּיוֹס
 הַהוּא כֹּלְאֵן עַמּוֹ כִּי אֲבָנֵי נוֹר מַתּוּסְסוֹת עַל אֲדַמְתּוֹ (זכריה ט') : עַת לְחֲבוּק .
 כִּי כֹאשֵׁר יִדְבַק הָאֲזוּר וְגוֹמֵר (ירמיה י"ג) : וְעַת לְרַחֵק מִחֶבֶק . וְרַחֵק ה' אֵת
 הָאָדָם (ישעיה ו') : (ו) עַת לְבַקֵּשׁ . כַּעֲנִין שְׁנֵאמֵר וְאֵת הַאֲבוֹדוֹת אֲבַקֵּשׁ (יחזקאל
 ל"ד) לַיְמוֹת הַמַּשִּׁיחַ : עַת לְשָׁמֹר . יִבְרַכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֵךְ (פרשת נשא) כַּשֶּׁתֵּם עוֹשִׁים
 רְאוּנו : וְעַת לְהַשְׁלִיךְ . וְיִשְׁלִיכֶם אֵל אֶרֶץ אַחֶרֶת (בפרשת נזבים) : (ז) עַת לְחֲשׂוֹת .

סַעֲמִים

ב א ו ר

סַעֲמִים מַעֲמָנוּ לְכִנֵּי , וְלֹא יֵדַע מַה הֵיכָּה לוֹ . וְעַת לְשַׁחוּק , וְלֹא יִשְׁתַּק לְכָל דְּבַר וְכֵן עַת
 סְפוּד וְעַת רְקוּד .

(ה) עַת לְהַשְׁלִיךְ , אֲפִילוֹ כִּמְקַרֵּס יֵשׁ לוֹ עַת , כְּמוֹ עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים שְׂאִין לוֹרֵךְ כַּסֵּם
 וְעַת

(ח) עַתָּה לְאַהֲבֵנוּ וְעַתָּה לְשַׁנְּנָה
 עַתָּה מִלְחָמָה וְעַתָּה שְׁלוֹם :
 (ט) מִה־יְהִירוּן הָעוֹשֶׁה בְּאִשְׁרֵי
 הַיָּמִים עָמַר : (י) רְאוּתִי אֶת־
 הָעֵינַיִן אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְבִנִּי
 הָאָדָם לְעֵנּוֹת בּוֹ : (יא) אֶת־
 הַכֹּל עָשָׂה יָפָה בְּעֵתוֹ גַּם אֶת־
 הָעֵלָם

(ח) עידן בחור לרחימי חר
 לחבריה ועידן בחור
 למסני לגבר חיבא עידן
 בחור לאגחא קרבא ועידן
 בחור למעבד שלמא :
 (ט) מה מה מותר אית
 לגבר פלח די הוא טרח
 למעבד אוצרון ולמכניש
 כמון אילולי מסתיע
 במולא דלעילא :
 (י) ראיתי חיות ית גוון

איסורין פורענותא די יתב יי לבני אנשא די אינון רשיעין לסגפותהון ביה :
 (י"א) את אמר שלמה מלכא ברוח נבואה ית בולא עבד יי שפיר בעירניה
 דחוא הות מצותא דהות ביומי ירבעם בר נבט למדוי ביומי שבע בר
 בקרי ואתעקבת והואת ביומי ירבעם בר נבט דאילו הות ביומי שבע
 בר בקרי לא הות מתבני בית מוקדשא על עיסק עיגלוי דדהב די עבד
 ירבעם

ר ש י

פעמים שאדם שותק ומקבל סכר שנאמר וידם אהרן (בפרשת שמיי) וזכה שנתייחד
 בדבור עמו שנאמר וידבר ה' אל אהרן יין ושכר אל תשת : ועת לרבר . או יסיר
 משה (בפרשה בשלח) ומשר דבורה (שופטים ה') קחו עמכם דברים (הושע י"ד) :
 (ה) עת לאהוב . והאבך (בפרשת עקב) : ועת לשנא . שנאמר כל רעתם בגלגל
 כי שם שנאתים (הושע ט') : (ט) מה יהרון העושה . מה יתרון של עושה רע בכל
 שהוא עמל גם הוא עמו יבא והכל חזד : (י) הענין . המנהג : לענות . להתנהג :
 (יא) יפה בעתו . צעת הטובה יפה הוא לבא הכלום שכר מעשה הטוב וצעת הרעה

ראויה

ב א ו ר

ועת לכנוס המושלכים . עת לחבוק , אטילו התאום הנסועה בלג האדם , יש לה זמן
 מיוחד , והוא לחנוק , או לרחוק מלחצק , וכוא הולך ומבאר הכלל הזה .
 (ג) בדברים פרטים , מהטעות בני האדם , ומחשבותיהם , אכנתם ושנאתם , שנחם
 וקומם , כי הכל לעתים קצותים בנורה לא יתהרס המרון ולא יתהרס סגל . (ג) ואחרי
 שהדבר כן , מה יתרון לטובה בדבר אשר הוא עמל בו , אחרי שחריצותו לשוא . (י) באור
 חכמת ענין , לענות בו , עיין לעיל בבאור המלוח פרשה א' . (יא) יפה , בטעם משרת ,
 והוא א"כ דבק עם צעתו , והכוונה שנעת הקצוב לדבר יפה הדבר הסוא טוב ויפה ,
 וכל

קהלת ג שיו
הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלֵי אֲשֶׁר
לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֵׂה
אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹהִים מִרֵאשִׁי

יִרְבְּעַם חַיִּיבָא וְשׂוֹיֵאִינוּ
חַד בְּבֵית אֵל וְחַד בְּרוּן
וּמְנֵי פְרֻדְרוּן עַל שְׂבִילָא
וּפְסָקוּ עוֹלֵי רְגְלָא וְנִבְגְזוּבּוּ
אִיתְעַבְבַת עַד זְמוּדֵי יִתְבְּנֵי

ועד

בֵּית מוֹקְדֵישָׁא בְּגִין דְּלֹא יַעֲבֹדוּן יִשְׂרָאֵל לְמִיבְנֵי יְתִיה אַף יַחַד שְׂמָא רַבָּא
דְּהוֹת בְּתִיב וּמְפָרֵשׁ עַל אַבְנֵי שְׂתֵיָא כְּפִי מְנַהֵן דְּאִישָׁה מְאֻדַּע קְרֻמוֹתֵיה
יִצְרָא בִישָׁא דִּי בְּלִבְהוֹן דְּאִילוּ הָוּה מְסִיר בְּיַד אִינְשֵׁי הָוּה מְשַׁבֵּיט
בִּיה וּמִשְׁפַּח בְּגוּה מַה דְּעֵתִיד לְמַתּוּי בְּסוּף יוֹמֵי אֶדְ עַלְמֵי עַלְמָא וְאוּף
יוֹם מוֹתָא כְּפִי מְנַהֵן בְּדִיל דְּלֹא יִחְזַרְע לְגַבַר מִן רִישָׁא מַה דְּעֵתִיד לְמִיתֵי

בסופה

ר ש י

ראוייה היא להשלוס מעשה הרע : גם את העולם נתן בלבם וגו'. גם את הכמה
העולם אשר נתן בלב הבדיות לא נתן הכל בלב כל אחד ואחד אלא זה קלת וזה קלת
כדי שלא ימלא האדם את כל מעשה הקדוש ברוך הוא לדעת אותו ולא ידע את עת
פקודתו וכמה יכשל כדי שיסן לב לשוב שידאג ויאמר היום או מחר אמות ולכן
כתוב כאן העלם חסר לשון העלמה שאם ידע האדם יום מיתתו קרובה לא יבנה
בית ולא יטע כרם לכך הוא אומר שהכל יפה עשה בעתו זה שיש עת למיתה דבר
יפה הוא שסומך האדם לומר שמה עדיין עת מיתתו רחוק ובונה בית וטועט כרם

ב א ו ר

וכל מה שפעשה השם הנה הוא יפה בעתו, גם המות והחולי, העוני והמכאוב, הרעב
והמלחמה כלם רעות צעיינו קלרי המדע אשר לא נוכל להשיג ולשער יחס הדברים אל
זמן והמקום. אולם אם היה אפשר לאדם לדעת כל מעשי ה' מקטנם עד גדולם עם כל
יחסי הזמן והמקום, צודאי ידע ידיעה לאמנה כי אין רע יורד מן השמים, כי אם את
כל עשה האלהים יפה בעתו, גם את העולם נתן בלבם, הנה השם הטבעי בלב בני
האדם את אהבת העולם, שזה יעמול וזה יחכים, זה ילמד הון וזה יבנה בתים, וזה
יסע כרמים, זה יאהוב וזה ישנא וכו', ועם כל היגיעה וההשתדלות, העמל והסרירות
צענוני העולם, לא ימלטו מנולה, ולא יעשו כי אם חפץ האלהים ורצונו הקדוש, ואף
אם יחשבו וידמו בנפשם לעשות רצונם ולא רצון שמים, הנה לסוף אי אפשר מצלתי
שימצאו את כמעשה אשר נזר האלהים שיהיה מראש עד סוף, והנה מצלי אשר לא ימצא
הכוונה הצודאי ימצא, כי אילו אמר מצלי אשר ימצא היה שלימה, עכשיו שאמר מצלי
אשר לא ימצא הרי הוא חיוב, כאילו אמר אי אפשר שלא ימצא, וכן הוא בלא"כ (קהל
דאם ייבט). (יב יג יד) אחרי שהכלל הזה אמת ונכון, הנה נא ידעתי שהמאמרים אשר
יכרתי שיהם אמת ואין האחד סותר ומנגד לשני, ידעתי שהכוונה לאדם היא שיטעה

וְעַד־סוֹף : (יב) יִדְעֵתִי כִּי אֵין
טוֹב בְּסִי אִם־לְשִׁמוֹת וּלְעִשׂוֹת
טוֹב בְּחַיֵּיו : (יג) וְגַם כָּל־הָאָדָם
שֵׁי־אֵכֵל וְשָׂתָה וְרָאָה טוֹב בְּכָל־
עֲמָלוֹ מִמֶּת אֱלֹהִים הִיא :
(יד) יִדְעֵתִי כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
הָאֱלֹהִים

בְּסוֹפָה : (יב) יִדְעֵתִי אָמַר
שְׁלֹמֹה מִלְבָּא בְרוּחַ
נְבוּאָה יִדְעִית אַרוֹם לִית
טַב בְּהוֹן בְּבִנְי אַנְשָׁא
אַרוֹם אֱלֹהִן לְמַחְדֵי
בְּחִדוֹת אֲרִיִּיתָא וּלְמַעְבַּד
טַב בְּיוֹמֵי חַיּוּהִי : (יג) וְגַם
וְאוֹף כָּל אִינֶשׁ דְּיִיכּוּל
וְיִשְׁתִּי וְיַחַזִּי טַב בְּיוֹמוֹ

וַיַּחֲסִין לְבָנוֹי בְּעֵידוֹן מוֹתִיָּה כָּל מְרַחֲוִיתִיה מִתְּנִן דְּאִתְיַהֲיֵבֵת לִיה מִן קַדְמָה
וְיִי הִיא : (טו) יִדְעֵתִי יִדְעִית בְּרוּחַ נְבוּאָה אַרוֹם כָּל דִּי יַעֲבִיד וְיִי בְּעֵלְמָא
בִּין

ר ש י

וְזוּ יִפֶּה שְׁנַעֲלֵם מִן הַבְּרִיּוֹת : (יב) יִדְעֵתִי עַתָּה הוֹאִיל וְנַעֲלֵם עַתָּה הַסְּקוּדָה כִּי
אֵין טוֹב לְבְרִיּוֹת כִּי אִם לְשִׁמוֹת בְּחֻלְקוֹ וּלְעִשׂוֹת הַטּוֹב בְּעֵינֵי צוּרָאוּ בְּעוֹד שְׂהוּא חֵי :
(יג) וְרָאָה טוֹב מוֹרֵה וּמְנוֹת : (יד) יִדְעֵתִי כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרַשְׁמִית הוּא רָאוּי לְהוֹיֵת לְעוֹלָם וְאֵין לְשׁוֹתוֹ לֹא בְּחַסְפוֹת וְלֹא בְּנִרְעוֹן .
וְכַשְׁנִשְׁתַּגֵּה

ב א ו ר

וַיַּעֲשֶׂה טוֹב בְּחַיּוֹ , וְגַם יִדְעֵתִי שְׁאֵין זֶה הַטּוֹב מִסּוּרָה לְאִדָּם לְנַמְרִי , כִּי אִם מִתַּח אֱלֹהִים
סִיָּא , אַחֲרֵי שְׂרָאִיתִי שֶׁהַטּוֹב שְׂבַחֲנוּעוֹת צְנִי הַאֲדָם וּמַעֲשִׂיָּם הִיא בְּנִזְרֵיה מֵאֵת הַשֶּׁם ,
כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הַאֱלֹהִים , וְגוֹר עֲלֵיו שִׂיָּהֵב , עֲלֵיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לְנַרְוֵי
וְאִ"כ וְדִאי שְׁאֵין הַשְׂמַחָה בְּעַמֵּל וְרָאוֹת בְּטוֹבָה מִסּוּרָה לְאִדָּם , כִּי גַם הִיא מֵאֵת הַאֱלֹהִים
הִיא , וְהוּא עֹשֶׂה וְרָזָה שְׁלֹא יוּכַל נוֹזֵר לְהוֹסִיף עַל מַעֲשָׂיו אוֹ לְנַרְוֵי מִמֶּנּוּ כְּדִי שְׁלֹא
יִנְתָּחוּ עַל מַעֲשִׂיָּם כִּי אִם יִירָאוּ מִלִּפְנֵי . אוֹ יִדְבַר הַחֶסֶד צוֹב לִפִּי דַעַת הַנּוֹרָה וַיִּאֲמַר
שֶׁגַם יִרְאֵת הַאֱלֹהִים בְּנוֹרָה קְדוּמָה , וְזֵהוּ וְהַאֱלֹהִים עֹשֶׂה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי , וְאִף שְׁאֵין זֶה
אֵמֶת כְּאֲשֶׁר אֲמָרוּ חוֹזְלֵי הַכֹּל צִדִּי שְׂמִים חוּץ מִירְאֵת שְׂמִים , הִנֵּה כְּבַר אֲמַרְתִּי לָךְ שְׁלֹא
כָּל הַנִּאֲמָר בְּמַגֵּלֶה הוּאֵת דַּעַת שְׂלֵמָה בְּאֵמֶת , כִּי אִם סְבִירוֹת בְּעַלְמָא הַעוֹלֹת עַל דַּעַת
הַמַּחֲכֵם הַנֶּשֶׁעַן עַל צִינְתוֹ צִהֲרִיקָה הַרְאֵשׁוּבָה וְהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּהֵם כְּשׂוֹאֵל וּמַשִּׁיב
לְעֵלְמוֹ מִשְׁתַּקֵּק לְדַעַת הַאֵמֶת , עַד שֶׁלְּסוֹף אָמַר סוֹף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֵת הַאֱלֹהִים יִרָא
כּו' . (וְמֵה נַעֲשֶׂה סִי חֲמִינּוּ ז'ל , שֶׁהַכֶּסֶף כּוֹנֵנֵת הַמַּאֲמַר כּוֹב עַל הַבְּרִיקוֹס וְכְדוּמָם לְכַס
שְׁאֵין אֲנוּ רוֹאִים בְּהֵם חֲכִלִית כִּי אִם לְכַנְעִית אֵת הַאֲדָם , וְכִיּוֹן שְׁאֵין דְּבַר רַע יוֹדֵר מִן
הַשְּׂמִים עַל כּוֹרְחָא זֶה הוּא לְחִלְיִית טוֹבָה לְהַאֲדָם כִּרְשַׁע אֲשֶׁר אֵין אֱלֹהִים כָּל מוֹמְתוֹיו ,
וּמַחֲמָה בְּעִתּוֹחָא מִיֵּד יֵשֵׁא נִשְׂסוּ אֵל כ' יִזְלִיכוּ מִן הַעוֹת שׂוֹם , וּמַעֲמָה אֵין בְּאֹר
הַסְּפּוֹק כּוֹב מִתְחַלֵּף מִכְּאֹר שְׁנֵי הַסְּפּוֹקִים הַקְּדוּמִים לּוֹ , ר'ל שְׂהוּא רוֹבֵעַ בְּכַלֵּן סְחִירָם
צִיִּרְרָה

ק הלת ג שיה

האלהים הויה יהיה לעולם
עליו אין להוסיף וממנו אין
לגרוע והאלהים עשה שיראו
מלפניו : (טו) מה שהיה כבר
הוא ואשר להיות כבר היה
והאלהים

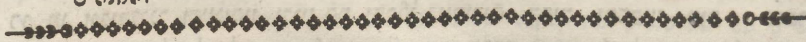
בין טב לביש מדאהגור
מפומיה הוא יהי לעלם
עלוהי לית רשו לגבר
לאוספא ומיניה לית רשו
לגבר לבצרא ובגידו די
ייתי פודענותא בעלמא
יי הויה דעבר בגין די
ידחלון בגני אנשא מן

קדמותי : (טו) מה דהות מן קדמת דנא הא כבר הוא דאתי מה דעתיד
למהו בסוף יומיא הא כבר היה וליום דינא רבא דעתיד יי למתבע

ח"ש"ב

ר ש"

וכשנשתנה האלהים לזה ועשה שיחנה כדי שיראו מלפניו. אוקייאנוס פרץ נבולו
כדור חום והניף שליטו של עולם והאלהים עשה שיראו מלפניו שבעת ימים נשתנה
הלך חמה כדור המבול לזרחה במערב ולשקוע במזרח כדי שיראו מלפניו חמה חזרה
לאחוריה עשר מעלות בימי חזקיה ובימי אחז אביו נתקצר היום ונחרבה הלילה ביום
עותו כדי שלא יהא נספר כל זה כדי שיראו מלפניו לפיכך אין עוב לאדם לעסוק
אלא במזותיו ולירא מלפניו : (טו) מה שהיה כבר הוא. מה שהיה מלפניו כבר
הוא עשוי ורצונו או שמעונו מאלהים שראוהו ויש לנו להעיד עליו שראינו שהקדוש
ברוך הוא מבקש את הנרדפים : ואשר עתיד להיות עוד באחרונה הוא דוגמת מה
שכבר היה כאשר בראשונה וכן באחרונה אין הקדוש ברוך הוא משנה מדותיו בעולם :
והאלהים

ב א ו ר

ביורה, אחרי שאין להוסיף ואין לגרוע לעולם מכל אשר עשה האללים, ומכללו שדלתי
נור גם על אדם זה שיהיה לדיק ועל זה שיהיה רשע, וא"כ מדוע יבטיחו שיחנה
להיות לדיק ירא מלפניו (?). (טו) מה שהיה, בדבר שעבר היה כבר ואין לשנותו,
כן בדבר העתיד גם הוא נכון מאת האללים כחילו היה כבר, כי כבר נור עליו
שיהיה, והעבר והעתיד אין באמתת מציאותם כדלל, כי זה עבר והיה נמצא, וזה
עתיד ויהיה נמצא, ובכא וזמנו ועתו ישוב העתיד עבר. ואולם האללים רצה שיבאו
ויחללו הדברים זה אחר זה כחילו העתיד ירדוף את העבר חמיד, וזכו והאללים
יבקש את נרדף, שנגורחו שקדומם יכל האחר נסור האחד, והם אחווים וכדנקים זה
בזה כחוליות השלשלות, ומחלנללים זה אחר זה כרדיפה חמידית. (וביחרון באור יש
לפרש לפי הדרך שזכרנו בססוק הקודם, שאמר, אם הכל הוא בנורה קדומה, למה יבקש
האללים את דם הנרדף מיד הרודף? שמאמרם נפרקי אנות שאמר לנלגלה לפס על פני
סמים על דאטפת אסיפוך וסוף מסיפוך יסופון, ותימה מדוע יהיה כך, אם כל אדם

מוכרח

וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת־נִרְדָּף :
 (טז) וְעוֹד רְאִיתִי תַחַת הַשָּׁמַיִם
 מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שְׁמֵהּ הַרְשָׁע
 וּמְקוֹם הַצְדִּיק שְׁמֵהּ הַרְשָׁע :
 (יז) אִמַּרְתִּי אָנֹכִי בְלִבִּי אֶת־
 הַצְדִּיק וְאֶת־הַרְשָׁע יִשְׁפֹּט

חֲשׂוּבָא וּמִסְבִּינָא מִן
 יְהוּדַי דְרִשְׁעִינָא דְרִדִּף
 לֵיהּ : (טז) וְעוֹד וְעוֹד חֲזִית
 תַּחְתּוֹת שְׁמַיָא בְּעֵלְמָא
 חֲדָין אַתְרֵי בֵּית דִּינָא
 דְרִינֵי שְׁקֵרָא תַמָּן יַחֲבוּן
 לְזַבְאָה לְמִיפְק חִיבָא
 בְּדִינָהּ וְאַתְרֵי דְמִשְׁתַּבַּח
 תַּמָּן גְּבַר זַבְאֵי תַמָּן

האלהים

מִשְׁתַּבַּח גְּבַרָא חִיבָא בֵּיהּ לְמִשְׁלַט בְּגִין חֲזָבִי דְרָא בִישָׂא : (יז) אִמַּרְתִּי
 אֲכַרִּית אָנֹכִי בְלִבִּי יַת זַבְאָה וְיַת חִיבָא יְדִין יֵי בְיוֹם דִּינָא

רבא

ר ש י

באור המלות

ג (טז) שמה הרשע, הוא רשע נקמץ
 לא ישתנה בהפסק, ונשתנה זה .
 כאשר ישתנו שם השמות של משקלו,
 כי נאמר מן שמש, בלללי שמש, ומן
 זרח, זרח והוא שם, (בקה"ט)
 דברת

והאלהים יבקש את נרדף . לפיכך מה
 יתרונו של עושה הרעה בלאר הוא עמל
 הרי סופו להשתלם : (טז) מקום המשפט
 וגומר . ראיתי ברוח הקודש מקום לשכת
 הגזית בירושלים שהיתה מלאתי משפט שמה
 ישפטו רשע כמו שנאמר ראשיה בשומד
 וּמְקוֹם הַצְדִּיק . שער התוך שהיה מקום
 חמור הלכות שמה הרשע שם ישנו שר
 רב מג ועבוכנלר וחילותיו ודנין את ישראל
 ביוסורים קשים ומשפטו מות : שמה
 הרשע . טעמו למעלה לומר שהוא שם
 דבר כמו הרשע (והיה ראוי לינקד בסגול הרי"ש)
 חלל לפי שהוא סוף פסיק נהפך לינקד קמץ
 גדול ואף על פי שבכל מקום לא מלינו לו
 עוד שמהפך באתגתהא וסוף פסוק : (יז)
 אמרתי אני בלבי וגו' . לפיכך חני
 חומר

ב א ו ר

סוכרה צמטעין ? . (טז) וְעוֹד רְאִיתִי תַחַת הַשָּׁמַיִם , יִדְנֵר בְּשִׁמְרַת נֶפֶשׁ בְּנֵי אֲדָם
 אַחֲרֵי מוֹת סוּף , וּבְשִׁכְרָא וְעוֹנֵשׁ עוֹלָם הַבָּא , אֲמַר רְאִיתִי חַחַת שְׁמַשׁ וְהִכָּה אִיִּי מִלֵּאסָה
 עוֹשֵׂק וְחַמְסָה , יִבְלַע רֶשַׁע זֵדִיק מִמֶּנּוּ , וְהַמְקוֹס יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר מִשֵּׁשׁ קוּיָו הַמִּשְׁפָּט הוּא בְּעֵלְמוֹ
 מְקוֹס חַמְסָה , וְכֵן מְקוֹס הַלְדָק , וְהִכָּה נִמּוֹל הַרַע לַעוֹשֵׂי הַרַע יִקְרָא מִשְׁפָּט , וְנִמּוֹל הַסּוּב
 לַעוֹשֵׂי הַטּוֹב יִקְרָא זֵדִיק , וְרֶשַׁע הַפֶּךָ שְׁנִיבֵס . (יז) אִמַּרְתִּי אָנֹכִי בְלִבִּי , אַחֲרֵי שִׁנְפַלְחֵי עַל
 הַמְרָאסָה

ה ע ר ו ת

ג (טז) וְעוֹד רְאִיתִי גוֹ' , עֵינֵי צַמִּי' , וְנִרְאָה לִי טַעַס הַמֶּשֶׁךְ חֶלֶק בְּנֵי לְהִינֵק סְקוּדַס
 בְּזֹאת הַפְרָשָׁה , לְפִי שֶׁנּוֹ אֲמַר שֶׁהִכַּל בְּנוֹיֶרָה קְדוּמָה , יֵשׁ לַעֲטוֹת שֶׁהִאֲדַס מוֹכַרָה
 צַמְטַעִין

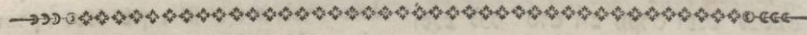
הָאֱלֹהִים כִּי־עַתָּה לְבַלְחַמְצָן
 וְעַל כָּל־הַמַּעֲשֵׂה שָׁם :
 (יח) אָמַרְתִּי אָנֹכִי בְלָבִי עַל־
 דְּבַרְתָּ בְנֵי הָאָדָם לְבָרֶם
 הָאֱלֹהִים

רַבָּא אַרוּם עֵידוֹן מִתְעַבֵּד
 (בתי"ק מִתְעַתֵּד) לְבַלְעַסְקָא
 וְעַל כָּל עוֹבְדָא דְעַבְדוּ
 בְעַלְמָא הָרִין אֲתֵדוּנוֹן
 תַּמָּן : (יש) אֲמַרְתִּי אָמְרִית
 אָנָּא בְלָבִי עַל עֵיסַק בְּנֵי

אֲיַנְשָׂא דִיִּיתִי עַל־יְהוֹן מִכְתָּשִׁין וּמַרְעִין בְּיִשְׁוֹן בְּגִין לְנִסְאֵיהוֹן וּבְגִין
 לַמְבַתְּנִיהוֹן
 באור המלות

ר ש י

אומר את הכל שזע הקדוש ברוך הוא לאחר זמן ואף על פי שמתעבב הדבר סופו לבא אל שעתו כי שעה יש לכל חפץ אף לפורענות ולפקודת הדיון יש עת מתי יבא : ועל כל המעשה . שעה האדם שם ישפוקו בבא עת הפקודה . שם באותו העת ניתן זמן לכל המעשה להשפט עליו אבב חושיי מלי ואני דרי חושבנא (שבת דף ל"ב) : (יח) אמרתי אני בלבי . בראותי זאת : על דברת בני האדם . שאמרו להם מרת גאווה : לברם . (ס"א לבררם) הקב"ה להודיעם

ב א ו ר

המראה בא"י כי בנוגד בוגד ודרכם ללחה , ואנשי הסגד הולכים ודלים . וימיסם ציגון כלו , ואנכי יודע כי כל דרכי האל משפט : לדיק וישר הוא . אמרתי אני בלבי אין זה כי אם את הדיק ואת הרשע ישפוט האלפים לאחר זמן , ואע"פ שמתעבב הדבר סופו לבוא לשעתו , כי עת לכל דבר , ועל כל מעשה יש דין ודברים לעולם הבא , וסנה בצמת שנות הרשעים ויסורי הדיקים צעה"ו , היא ראיה גמורה על השארת סנפס אחרי המות , כי לא יכחיש שום מתעסק ששופט כל הארץ אל אמונה ואין עיל , ולולי שיעשה משפט שם ילדיק את הדיק וירשע את הרשע , אין להמלט מליחס לו עול ועווק ח"ו , א"כ כל המאמין במציאות השם , וביטחו לדיק , אוהב לדיקה ומשפט , לא ימלט מאחת משתי אלה , אם שיאמין בהשארת סנפס ובגמול ועונש לעולם הבא , או שיכחיש את הדבר הנראים לעין שלא ימלא לדיק ואובד בלדקו ורשע מלליח ברשעתו , ובכאן קצר הסכס את דבריו . ואלוהם בפרסם ח' וס' מזה המאמר האריך בדרוש הזה בראיות נכוחות וישרות למשכיל . (יח) אמרתי עוד אל לבי , ודאי שזכו ראיה שאין אחריה חשובה , ואלוהם

ה ע ר ו ת

במעשיו ולא יקבל א"כ לא שר ולא עונש עליהם , ולזה יאמר שאינו כן באמת כי אם את הדיק ואת הרשע ישפוט אלפים שם , אחרי הפרד סנפס מן הנוק . אמנם הבדל התלק סוף במה שידבר לבד מעסק האדם . ושמלק הראשון ידבר בכל הנופים הנכבדים . מי

הַאֱלֹהִים וְלִרְאוֹת שְׁהֵם בְּהִמָּה
 הַמָּה לָהֶם : (יט) כִּי מִקְרָה בְּנֵי
 הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהִמָּה וּמִקְרָה
 אַחַד לָהֶם כְּמוֹת זֶה בֶּן מוֹת
 זֶה וְרוּחַ אֶחָד לְכָל וּמוֹתֵר הָאָדָם
 מן

לְמִכְתוּבֵיהוֹן עֲבַד יי לְמַהוֹ
 אִין תִּיבִין בְּתִיבְתָא
 יִשְׁתַּבֵּיק לְהוֹן וְיִתְסוֹן
 וְיִשְׁעִיָא דִי אֲנוֹן
 כְּבַעֲרָא לֹא תִיבִין בְּגִין
 כּוֹ אִין אֲנוֹן מִתְנוּכְחִין
 בְּהוֹן לְאַבְאִשָּׂא לְהוֹן :
 (יט) כִּי אַרוֹם אַרְעוֹן אִינְשָׂא

חִיבָא וְאַרְעוֹן בְּעִירָא מִסְאַבָּא אַרְעוֹן חַד לְכוּלְהוֹן וְהִיבְמָה דְחַמּוֹת
 בְּעִירָא מִסְאַבָּא בֶּן יְמוֹת דִּין דְלֹא תֵאִיב בְּתִיבְתָא קְדָם מוֹתִיה
 וְנִשְׁמַת רוּחַ תְּרִיחִיוֹן בְּחִדָּא אַתְרוֹן לְכָל גּוֹן וְיִשְׁאַרוֹת גִּבְרָא חִיבָא

מן

באור המלות

ר ש י

להודיעם שאין גאומם כלום ולהראותם : שהם
 בהמה המה להם . כשאר בהמה וחיה חמה
 לעולם : (יט) כי מקרה בני האדם וגו' .
 הוא טעם הדבר אשר נתן הקב"ה מקרה
 ופגע לבני אדם ויש מקרה ופגע לבהמה
 ומקרה אחד לשניהם נתן כי כשם שזה מת
 כך זה מת : ומותר האדם מן אבהמה
 אין

שאין הרי"ש מקבלת דגש זא קמץ גדול
 תחת הני"ת והנח תמורת הדגש וסיה ראוי
 סק"ח (או סשור"ק) להשנות לחולם אבי
 סק"ח לבורס , כמו שהוא במלת זורית ,
 ומרק , והנה שרף , או שיסיה ולזרס פועל
 עבר , ר"ל לאשר זררס האלהים אף
 שאין המנסה שיכנסו אותיות זכ"ס , שהם
 אותיות השמוש בפעלים העוזרים , הנה
 מלאנו לפעמים שיבאו עם ה"א השמוש ,

ויחסרשו כמו אשר , וכן עם זי"ת השמוש .
 א"כ אף למ"ד לזרס במקום אשר , ויתכן ג"כ שיסיה
 מנחי למ"ד ה"א מן נרו לכם
 אים , והוא הכנון . (יט) בקרה וגו' , יתב
 הרי"קם ששלשתן כסגול , וסס מוכרמים
 כי

כמו זככין לו דוד , ההקדים הנמלאו ,
 ויתכן ג"כ שיסיה מנחי למ"ד ה"א מן נרו לכם
 אים , והוא הכנון . (יט) בקרה וגו' , יתב
 הרי"קם ששלשתן כסגול , וסס מוכרמים
 כי

באור

ואולם קצח בני האדם יאמרו שהבחינה בחולדות הנפש לזרס חציאנו להאמין כהשארס ,
 כי השם נחר באדם יותר מכל היצורים וזכו על דברת בני אדם לזרס האלהים , שסס
 יאמרו שהשם נדר אותם , ונחר בם מכל תולדות הארץ לחננס דעם וגיניס והשכל .
 יאולם רואה אני שאין הדבר כן , כי סס בַּמַּס הַמַּס לַהֵס , כלומר שני הארס הנטובים
 מהשנחת השם , ומשוריס להם בעלמס איכס נכדלים מצבמס , ולזה כפל המלות בַּמַּס הַמַּס
 לַהֵס , כמו שאמרנו שביחוסם נעוצים להס , סס כבסמות ארץ . (יט) ואם נשפוט את
 הארס ותולדותיו ממה שאנו רואים בעכ"ז . הנה בני האדם סס מקרס כפולס אין כסס
 עמוֹת וקיוס , וכבמסס נס ה"א מקרס , ומקרס אחר להס ככל הסגויס אשר יעבור
 פליבס

קחלת ג

מִן־הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הַכֹּל הַכֹּל :
 (כ) הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל־מְקוֹם אֶחָד
 הַכֹּל הָיָה מִן־הָעֶפְרָי וְהַכֹּל שָׁב
 אֶל־הָעֶפְרָי : (כא) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ
 בְּנֵי הָאָדָם הָעֵלְיָה הִיא לְמַעְלָה
 וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִירֵדָה הִיא

למטה

מִן בְּעִירָא מִסְאָבָא מִדְעַם
 בִּין מְרוּיָהוּן אֶלְהֵין בֵּית
 קְבוּרָתָא אַרוּם כּוּלָא
 הַבְּלוּ : (כ) הַכֹּל כּוּלָא
 אֶזְלוּן לְאַתְר חֲדָבַל דִּינִי
 אֶרְעָא אֶתְבְּרִיאוּ מִן עֶפְרָא
 וְכַד יְמוּתוּן כּוּלְהוּן עֲתִידִין
 לְמַתּוּב לְעֶפְרָא : (כא) מִי
 מִן הוּא חֲבִימָא דִידַע
 אֵין רוּחַ נְשָׁמָתָא בְּנֵי

אֲנִישָׁא הַסְלֵקָא הִיא לְעֵילָא לְרַקִּיעָא וְרוּחַ נְשָׁמָתָא דְבְּעִירָא הַנְּחָתָא

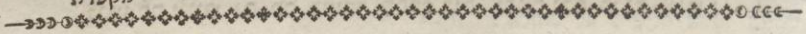
היא

באור המלות

רש"י

אין . ויפרונו והללחנו של אדם יותר מן כי אילו היו ספוכים היו נלרי כמשפט ,
 הבהמה אינו נראה משמת כי הכל נהפך
 להיות הכל לשוב אל העפר : (כא) מי יודע . כמו מי יודע ישוב (יואל ז') מי הוא
 אשר מבין ונותן לב שרוח בני האדם היא העולה למעלה ועומדת בדין ורוח הבהמה
 היא היורדת למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון ולריך שלא להסתגב כבהמה שאינה

מקפדת

ב א ו ר

עליהם . (כא) קצת המפרשים חשבו שהכוונה מי יודע אם תעלה רוח בני האדם וכו' ,
 ואולם כפי' הנה סותר למעשים , לפי שמלת האדם מעומדת בטעם שר גדול , ומלת
 יודע בטעם פקידו , ואילו היה סדנר כאשר חשבו הם , היו מלות רוח בני האדם
 רכוסות יותר למה שאחריהם , והיה ראוי שתכא מלת יודע בטעם זקף , כידוע לבקי
 בטעמים ולפי הטעמים כך פירושו , מי יודע , יבין וישיביל את טבע רוח בני האדם אם
 היא עולה למעלה , וטבע רוח הבהמה אם היא יורדת למטה לארץ , כי המקריב בטעם
 דקה ועמוקס עד מאוד וקשה להניא משם ראיה אל כיות האדם נבחר בכל היטורים כאשר
 יאמרו

ה ע ר ו ת

(כא) מי יודע וגו' . עיין בפ'י , כי'א העולה וכן ה'א יורדת שניהם לדיעם ע"פ סניקד
 ולא לשאלה : ולפ'ו נראה טעם בהעשך , אחר שאמר שמלך הנוף הם שוים במקריהם
 ישיב לאותן האומרים שהכדל מלך הרוחות , מי הוא זה אשר יודע את רוח בני האדם
 שממנה יאמר היא העולה למעלה ואת רוח הבהמה מי יודע שממנה יאמר היא היורדת
 למטה , וראוי להרנס המאמר בל"א הנה (ווער קעננט דען דען גייסט דעם העלשטן , דער
 מויעווערסטע טעייגטן וקולן , מונד דען גייסט דעם טוירעם , דער נידערוויקט לור פערדען) ?

לְמַטָּה לְאָרֶץ : (כב) וְרֵאִיתִי בְּי
 אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר יִשְׁמַח הָאָדָם
 בְּמַעֲשָׂיו בִּיהוָה. חֲלָקוּ בְּי מִי
 יְבִיאֵנוּ לְרֵאוֹת בְּמָה שִׁיְהִי
 אַחֲרָיו :

היא לרע לארעא :
 (כב) וראיתי ויחית ארום
 לית טב בעלמא הדין
 מדיחדי אינש בעובדוי
 טבין ויכול וישתי ויטיב
 לביה ארום הוא חולקיה
 טב בעלמא הדין למקני
 ביה עלמא דאתי דלא

ושבתי

ימר אינש בלביה למא דין אנא מבובו ממונא למעבד צדקתא טב לי
 דאשפקיניה לברי בתרי או אהון מניה בעידן סיבתי ארום מן הוא
 דיעליניה למחוי מה דעתיד למחוי בתרוי :

ושבתי

באור המלות

רש"י

וכן נמלא בפסוקים המדויקים . (כב) במה . מקפדת על מעשים : (כב) וראיתי . בכל
 הכי"ת צ"ל והסנהב נסתח . אלה : כי אין טוב . לאדם : מאשר ישמח
 ושמח במעשיו . בניע כפיו ישמח ויאלל ולא
 להרחיב כשאלו נפשו ולחמוד להזעזע להתרבות לא לו : כי הוא חלקו . יעני כפיו
 הוא החלק הניתן לו משמים וכו' ישמח : כי מי יביאנו לראות . לאחר שמת במה שיהיה
 לבניו אם יליתו גם הם בעושר שאסף הוא והנית להם או לא ויליתו :

ושבתי

ב א ו ר

יאמרו בני האדם , ומלך הנוף הם שוים בכל מקריהם . (כב) ואם כן , לולי הראיה
 הנכונה הנוכרת למעלה על השארית הנפש והגמול לע"הב , ראיתי כי אין טוב לאדם
 כי אם אשר ישמח במעשיו בעוד שהוא חי , כי זה חלקו , כי מי יביאנו לראות במה
 שיהיה אחריו , הלא הכרת הנפש עמוקה וזריכה אל ראיות , אשר לא יבינום כי אם
 גדולי החוקרים , ומקרי הנוף שוים לאדם ולבהמה , וא"כ איך נדע מה יבי אחרינו ?
 ובפסוקים הבאים ישבו אל המענה הנוכחת שזכר והיא דמעת העשוקים ואין להם מנחם
 בע"הו , ומעם ראיה גמורה על השארית הנפש והגמול לע"הב כאשר בארנו , וכבר
 הודעתך שלא תשנית בחלוקת הקאפיטל , כי לא נודע מי תקנס , ומי שיש לו מוח
 בקדקדו יראה שהפסוק לפימס במקום החנור , וכן להפך , וכבר עלם בדעתו לשנות
 מקום החלוקה כפי הכוונה , הלא שלכל על הקורא שלא ילאה למזוא את אשר יבקש ,
 הנחתו הדבר כמו שהיה , ואולם ראוי להקורא שלא להפסוק באמצע הדרוש , בפרט
 במשט ומתן כזה , כי אם למסר לבוא עד תכליתו , ובמקום הים נראה שהכוונה ומסת
 עד פסוק ד' נפכסה הבא .

קחלת ה שבא

ד (א) ושבתי ותיבית אנא
 וחויות ית כל
 אנסין דאתעבידו
 לצדיקיא ואדחו בעלמא
 הדין תחות שמשא מן
 יד דוחקיהון ולית די
 מליל להון פגחומין ולית
 למפרקיהון מן יד אונסיהון
 בתקוף ידא ובחילא
 ולית די ינחום להון :
 (ב) ושבח ושבחית אנא
 ית שביבא דהא פבר

ד (א) ושבתי ותיבית אנא
 וחויות ית כל
 אנסין דאתעבידו
 לצדיקיא ואדחו בעלמא
 הדין תחות שמשא מן
 יד דוחקיהון ולית די
 מליל להון פגחומין ולית
 למפרקיהון מן יד אונסיהון
 בתקוף ידא ובחילא
 ולית די ינחום להון :
 (ב) ושבח ושבחית אנא
 ית שביבא דהא פבר

סיתו ולא חוי פורענותא דאתי בעלמא בחר מותיהון
 יתיר מן חייא די אנון קיימין בעלמא הדין בעקא עד פגון :

ומיוב

ומיוב

באור המלות

ד ש י

ד (ב) ושבח , מקור במקום שועל בנינו .
 ערנא , משמשו עד הכס , וכן
 טדן , משמשו עד כן ונפקדא ס"א ,
 ביהער

ד (א) ושבתי אני ואראה . בחוח הקדש :
 את כל העשוקים . הנעשים
 עשוקים בנייהנס במעשים אשר נעשים תחת
 השמש תחת הליפוס של התורה : והנה

דמעת העשוקים . בזכיס בנייהנס על נפשות העשוקות ביד מלאכי משחית
 ואחזרים וכן הוא אומר עוברי בעמק הבכא מעין ישימוהו (תהלים פ"ד) אלו יורדי
 גיהנם ואף מקרא זה קד נרש בספרי : ומיד עושקיהם כח . עושקיהם מלאכי ועם
 מכריחים ומוקפים אותם ככה : (ב) שכבר מתו . עד שלא שלט בהם ילך הרע הוא
 לרחותם מן הקב"ה כען אבות הראשונים שלא נעלה משה אלא על ידיהם וכגון דוד
 אבי שלג נעניתו בארבעה ועשרים רגות עד שאמרתי זכרה לחסדי דוד עבדך (ד"ה
 ב')

באור

ד (א) עתה שב אל הראים הנכונים על השארת נפש והגמול אשר אין אחרים תשובה
 כאשר הזכיר למעלה , אמר הנה הבחינה בתולדת הנפש לא תליא את לב האדם
 מן הספק , אבל שבתי וראיתי את כל העשוקים אשר נעשים תחת השמש , תחת השגחת
 אל אמונה סגור עינים מראות ברע , ואם כן הוא אין ספק שהדבר כאשר אמרנו ,
 כי עת לכל חסן ולכל מעשה שם , והאלהים יביא את הכל במזכע , וישיב לבם כגמולם .
 (ב) כי לולי כן הייתי משנח את המחיס שכבר מחו מן החיים אשר הם חיים עד הנה .

(ג) וטוב משניהם את אשר-עדן
לא היה אשר לא־ראה את-
המעשה הרע אשר נעשה תחת
השמש :

פרשה ד'

(ד) וראיתי אני את-כל-עמל
ואת כל-בשרון המעשה כי
היא קנאת-איש מרעהו גס-זה
הכל ורעות רוח: (ה) הכסיל הבק
את

(ג) ומוב ושפיר מן
תרויהוון ית דעוד כעון
לא היה ולא אהברי
בעלמא די לא הוא ית
עובדא בישא דאתעבדא
בעלמא הדין תחורת
לשמשא : (ה) וראיתי נחיות
אנא ית כל מזרחא וית
כל אוטבות עובדא די
עבדין בני אנשא ארום
היא קנאתא דקני גבר
לתבריה למעבד פותיה
דמקני ליה למעבד טבא
פיתיה מיטרא דשמיא

ויטיב ליה ודמקני ליה לבייש למעבד כבישתיה מיטרא דשמיא יבאיש
ליה ואף דין הכלו לחיבא ותבירות רוחא : (ה) הכסיל שמיא אול
וכנפף

באור המלות

ר ש י

(ב) עמל, (ד) עמל, (פויים, מינדוסטריע) •
כשרון המעשה, (גמטיקויבקיט דער קונסט) •
(ה) חבק, (זוומשנין דריקקטן) •
מלא (ד) וראיתי אני את כל עמל. הן העבירות
שהן עמל צעוני הקב"ה: ואת כל בשרון המעשה • שאינו לשם שמים אלא לקנאת
איש מרעהו ששניהם הכל: כי היא קנאת איש. אשר היא קנאת איש מרעהו:
(ה) הכסיל. הרשע מוכק את ידיו ואינו יגע ואינו אוכל אלא מן הגזל: ואוכל את

בשרו

באור

(ג) ומוב משניהם, הייתי משבח את אשר עדיין לא היה, ולא ראש את המעשה הרע
אשר נעשה תחת השמש, וכדלמי לא לרעתו ולהנקה מאתו ח"ו ברא ה' את האדם על
הארץ, כי אם בחסדו הגדול, להשפיע עליו טובו, ואיה שובתו אם יחיה ימים מועטים
לראות דמעות העשוקים או לפיות כולו בעלמו עשוק ורלוץ, ואחר זה ימותו כמות שבשמה ויאבד
אזדון שאין אחריו מקום? לא כאלו דרכי האל, אין זה כי אם את הצדיק ואת הרשע ישפוט
כאלו כאלו אמרו, עד כאן הרוש בהשאר. (ה) הכה המרוץ יגבה את הכלל לאמור,
הכסיל

קהלת ד שבב

אֶת־יְדֵי וְאֶבְרָא אֶת־בְּשָׂרוֹ :
 (ו) טוֹב מְלֵא כַף נָחַת מִמְּלֵא
 חֲפָנִים עֵמֶל וְרַעוּת רוּחַ :
 (ז) וְשִׁבְתִּי אֲנִי וְאֶרְאֶה הַבֵּל תַּחַת
 הַשָּׁמַיִם : (ח) יֵשׁ אֶחָד וְאִין שְׁנַיִם נַפְשׁ

וּמִגְפֵי יַת יְדָיו בְּקִיּוּטָא
 וְלֹא צָבִי לְמַטְרַח וּבִסְתוּתָא
 יִיכּוּל יַת בַּל מַה דְּאִוּר
 לִיה וְאֶפִּילוּ כְסוּ מַעַל
 מִשָּׁךְ בְּסָרִיחַ : (ו) טוֹב
 טַב לְגַבְרָא מִלִּי חֲפְנֵי
 מִיכְלָא בְּהַנִּית נַפְשׁ
 וּבִלְא גְזִילָא וְחַטּוּפִין מִן

הַרְיִן חֲפְנֵי מְלִיין מִיכְלָא בְּגִזְלָא וְחַטּוּפִין וְעַתִּיד לְשַׁלְמָא בְּדִינָא בְּמִוְרַחָא
 וּבְתַבִּירוֹת רוּחָא : (ז) וְשִׁבְתִּי וְתַבִּית אֲנָא וְחַיִּית הַבֵּל דְּאֶתְגַּזֵּר
 לְמַהוּי בְּעֵלְמָא הַרְיִן תַּחוֹת שָׁמַיִם : (ח) יֵשׁ אִית גַּבְרָא יַחֲדִי וְלִית

תנין

באור המלות

רש"י

בשרו. ליום הדין שראה לזיקים בכבוד (ו) מלא, שם. כף. נקרא כן חוד סיד
 והוא נידון כך נדרש בספרי: (ז) טוב מלא
 כף נחת. להיות קונים נכסים מעט ומיגעו שיהא כהן נחת רוח לילוו: ממלא חפנים
 נכסים הרבה בעבירה שהוא עמל ועלכות רוח לפני המוס: (ז) תחת השמש. כמו
 תחת השמים: (ח) יש אחד ואין שני. יש לך אדם שעושה דבריו ביחודי: גם בן ואח
 אין

ב א ו ר

כסיל חובק את דיו, ואוכל כל מה שיש לו, ולא יפעול להוסיף כאלו חללאה כשרו. (ז) והעלל
 יענה, טוב לי שאחסן כמות. במלא כפי נחת ושלום, מן מלא חפנים בעמל ויגיע, כעשש
 סהרון שהוא טעל כל היום, ברעות רוח, שהוא חורג מחשבות רוח מה יעשה למחר,
 כמה ישחק, ואין ישחק, וכדומה. (ז) ושבתי, ידבר בענין אכזב החברה, ושטוב
 לאדם לנקט טור, אמר יש אחד ואין שני לו שהוא בלא אשה ובלא בנים. (גם יש
 לסרשו שהוא מחובר עם הכתובים הקדומים, שנגוד העומלים בסנת קנאהס מרעיהס.
 אמר טענ וראה הכל מתנגד להוכר, שיש אחד ואין שני לו שיתקאל בו, גם בן ואח
 אין לו שתאסר להעשיר להועלתו, ואעפ"כ אין קץ וגומר ועסיס ואמר ולמי אני עמל
 כי אם להועל לעמי ואני מחפר את יפסי מעונה, שהוא סחירס כעשיו, וגם זה
 כמו העמל לקנא רעהו, הוא הכל, ויוסף: גם וס שהוא אש רע, כי מי שיש בו חמדה
 יתרה

הערות

ד (ח) יש אחד וכו', נראה לי שיש בסמך באלו החלקים מהפרשה, אחר שזכר סבל
 סקנאס והעמל, אחר שזכר עוד סבל יותר אלל מי שאין לו שני אשר בעבדו
 יעמל, וגם זה הענין כעמל להוטר לברו בלי טור, הוא סבל וענין רע. כי מונים
 מא 2 סגנים

בן ואח אינלו ואין קין לבל
 עמלו גם עיניו לא תשבע
 עשר ולמי | אני עמל ומחסר
 את נפשי ממוזה גם זה הכל
 וענין רע הוא: (ט) טובים השנים
 מן האחד אשר יש להם שר
 טוב בעמלם: (י) בני אס יפלו
 האחד יקים את חברו ואילו

תנין בר מניה אף פרא
 ואהא לית ליה למירת
 ית נכסוי ולית סוף לכל
 טורחיה ואף עיניה לא
 תיכול למסבע עתריה
 ולא יימר בלביה למא
 דנן אנא טרח ומחסר ית
 נפשי מטיבותא יקום
 בען ואעביד מניה
 צדקתא ואחרי בעלמא
 הדן עם בני אנשא
 ולעלמא דאתי עם

עינו ק' בתרי טעמי האחד

צדיקיא אף דין הכלו וגוון ביש הוא: (ט) טובים טבין תרין
 צדיקיא בדרא יתיר מן חדא ואנון די דברין במולא ומשתעין מליהון
 די אית להון אגר טב לעלמא דאתי במורחיהון די טרחו
 לסוברא ית דריתון: (י) כי ארום אלהן אין יפול חד מנהון על ערסא
 וישבוב מרע חדא יקים ית חבריה בצלותיה דאלו חד דהוא זכאי

בלחודויה

ר ש י

באור המלות

לפי שהיא כסופה. (ח) וענין רע, ר"ל
 ענין איש רע, כי הוא פתוח ורוב סמוך,
 וכנסורת עליו לית פתח. (ד) בשקטטי=
 גוג מיינס טאטסטן וטסטן). (י) יפלו,
 כל לשון רבים על אחד מהם, ועיין
 בבאור השעשים. ואילו, עיניו אי לו.
 יקפו

לא יהא שבע בטעמי תורה שהרבה תורה לומד אדם מתלמידיו ולענין הממון רודף תמיד
 אחר הממון: ולמי אני עמל. מאחר שאיני מעמיד התלמידים ואיני נושא אשה להוליד
 בנים: (ט) טובים השנים. לכל דבר מן הא' לפיכך יקנה לו אדם חבר וישא אשה
 אשר יש להם יותר ריוח בעמלם הרבה מלאכה נעשית בשנים שאין היחיד מתחיל
 בה לבדו: (י) כי אם יפולו. כמשמעו ולענין. המשנה אם תקפה עליו משנה של
 חברו

ב א ו ר

יתרם אל הממון הוא מוכן לכל מדה רעה, כמ"ש בעל חובת הלבנות). (י) כי פטילו
 אם

הָאֶחָד שׁוֹפֵל וְאִין שְׁנַי לְהַקְיָמוּ :
 גַּם אִם יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְתָם
 לְהֵם וְלְאֶחָד אִין יָהֵם : (יב) וְאִם יִי
 יתְקַפּוּ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעֲמֵדוּ
 נְגִידוֹ וְהַחוּט הַמְּשַׁלֵּשׁ לֹא

בְּלַחֲדוּהִי בְּדַרְיָה בְּעֵינֵי
 דִּי יִפּוֹל עַל עַרְסִיָּה
 וְיִשְׁכּוּב מִרַע לִית לִיה
 בְּדַרְיָה חֵבֵר תְּנַיִן לְצִלָּאָה
 עֲלוּהִי אֶלְהֵן בְּזִכּוּתִיה
 יָקוּם מִמַּרְעִיה : (יא) גַּם
 אִם אִין תְּמַן תְּרִין גִּבְר
 וְאֶתְרִיה וְשִׁתְּנֵן לְהוּן

במהרה

בְּסֵתְרוּא וְלֶחֶד אִיבְרִין יִשְׁחֹן : (יג) וְאִם וְאִין יָקוּם גִּבְר רִשְׁעָא וְתִקְיָא
 בְּדָרְא וְעוֹבְדוּהִי מִקְלָקְלִין וּמִסְתַּקְפִּין לְאִיתְּאָה פּוֹרְעֵנוּתָא בְּעֵלְמָא קְיָיִמִין
 תְּרִין צְדִיקָא לְקַבְלִיָּה וּמִבְּטָלִין פּוֹרְעֵנוּתָא בְּזִכּוּתִיהוּן וּכְמָה יֶאֱוֹן
 תְּלִתָּא צְדִיקָא דְהַגּוֹן בְּדָרְא וְשִׁלְם בִּינֵיהוּן בְּתִיבָא דְמַגְדְּלֵי תְּלִת

נימין

ר ש י

באור המלות

חֲבִירוֹ מַחֲוִירוֹ לֵו לֵו אִם יִכְשַׁל וְלֹא דַקְדַּק אִתּוּ (יב) יתְקַפּוּ , מִן סַפְעִילִים הַיּוֹנֵלִים כְּמוֹ
 אֲשֶׁר שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ בֵּל חֲבִירוֹ וּמַעֲמִידוֹ עַל סַתְּקַסּוֹ לְנֹת' וְכַל חֲסֵר הִ' אִתְּקַסּוֹ .
 הַלְּמַת : וְאִילוֹ . וְאִילוֹ : (יא) וְחַס לְהֵם . וְהַחוּט הַמְּשַׁלֵּשׁ . פְּתִיל מְשַׁלֵּשׁ חוּטִין .
 כַּמְשַׁמֵּט : (יב) וְאִם יתְקַפּוּ הָאֶחָד . אִם
 בָּאוּ לִסְעִים עֲלוּ לְתַקְסוֹ אִם שְׁנַיִם הֵם יַעֲמֵדוּ לְגִידוֹ וְכִ' אִם שְׁלֹשָׁה הֵם וְהַחוּט הַמְּשַׁלֵּשׁ לֹא
 בְּמַהֲרָה יִנְהַךְ . ד"א מִי סְהוֹל תְּלַמִּיד חֲכָם וְכֵן וְכֵן בָּנוּ שׁוֹב אִין תּוֹרָה פּוֹסְקַת מוֹרְטוֹ
 שְׂכָאֲמַר לֹא יִמוּשׁוּ פִּיפִךְ וּמִפִּי זֶרַעךָ וּמִפִּי זֶרַעךָ (יִשְׁעִיהִי כ"ט) . ד"א חוּט הַמְּשַׁלֵּשׁ
 בְּמַקְרָא וּבְמַשְׁנֵה וּבְדָרְךְ אֶרֶץ לֹא בְּמַהֲרָה הוּא מַטָּל בְּפִנִּים אַחֲרֵים גּוֹרֵשׁ בְּמַדְרֵשׁ יֵשׁ אֶחָד

ואין

באור

אִם שְׁנַיִם יִהְיוּ יִפּוֹלוּ לְמַשְׁכָּב , מְכַל מַקּוֹס כָּל אֶחָד מֵהֶם יִסְעֵד אֶת שְׁנֵי עַל עַרְשׁ דְּוִי
 עַד הַקְיָמוֹ , בְּהַסְלֵם אִו בְּהַתְּלָאוֹת יִמְרֵה וְהַחֲלֵט יֵאמֵר גִּבּוֹר אֲנִי , וְאִילוֹ וְגו' . (יא) וְחַס
 לְהֵם , וְאִינֵם זְרִיכִים לְקִנּוּת לְהֵם בְּגִידִים רַבִּים לְכֹסוֹתָם עַל מַשְׁכָּבָם לְהַתְּחַמֵּס בָּהֶם , אֲנִל
 לְאֶחָד אִין יָחַס עַל מַשְׁכָּבוֹ בְּלִילוֹת בְּהַתְּכַסּוֹתוֹ בְּשַׁמְלָחוֹ לְבִדָּה , וְזִרְיָךְ לְקִנּוּת לֹו כְּרִים וּמַלְעוֹת
 לְהַתְּחַמֵּס בָּהֶם , ע"כ לֹא יִהְיֶה לֹו שֶׁכֶר טוֹב בְּעַמּוֹ . (יב) וְהַחוּט הַמְּשַׁלֵּשׁ , אִם יוֹלִידוֹ
 צָן כִּ' שִׁמְעֵדוֹ יִחַד נִנְד הַלְּסַמִּים הַקְּמִים עֲלֵיהֶם , וְכֵן אֲמַר הַמְּשׁוֹרֵר ע"ה כְּהַיּוֹם בִּיד

גבור

הערות

הַשְּׁנַיִם וְגו' . (יב) יתְקַפּוּ , עֵינִין בְּ"פֵה . וּמַעֲסַ כְּכֹוִי עַל כָּל אֶחָד מֵהַשְּׁנַיִם , וּמַעֲסַ הַפַּעַל
 מִבְּנִין הַתְּנַלִּי (וּמִלְמַט עַר גְּבוּלוֹת מַטְהוּן) . הָאֶחָד , הַכָּל לְתַקּוֹף , אִו שְׂבִיטָא מוֹסַב עַל

פאחד

בְּמַהֲרָה יִנְתַּק : (יג) טוֹב יֵלֵךְ
 מִסֶּבֶן וְחֶבֶם מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל
 אֲשֶׁר לֹא יֵדַע לְהוֹרֵר עוֹד :
 (יד) כִּי־מִבֵּית הַסּוּרִים יֵצֵא לְמֶלֶךְ
 כִּי גַם בְּמַלְכוּתוֹ נוֹלֵךְ רֶשׁ :
 ראיתי
 תֵּלֶת שָׁנָיִם וְלֹא צָבִי

למפלח לבעוונתא יתיר מן נמרוד רשיעא דהוה מלכא סיב וטיפש ומן בגלל דלא צבי אברהם למפלח לטעוונתא רמאדי לגו אתון נורא יקדחא ואהרחיש ליה ניסא מן רבוני עלמא ושזביה כתמן ואפילו מן בחר הכי לא תורת מנדעא פנמרוד לאודחרא עוד בריל דלא למפלח לטעוונתא דהוא פלח מן לקדמין : (יז) כי ארום מן גניסת פלחי טעוונתא נפק אברהם ומלך על ארעא דכנענאי ארום אף ציומי מלכותיה דאברהם אתעביד נמרוד מסבנא בעלמא :

ראיתי

ר ש י

באור המלות

(יג) מסבן, תרגום עני מסבן. ואין שני לו אבל אין סדר כל המקראות הללו (יד) דסורים, שרשו אכר ונחה סאלף מתישב עליהם : (יז) טוב ילך מסבן וחרס נס מהמכתב ופוא צית קוסר וחבם זה ילך טוב ולמה נקרא ילך שאינו בא שנותים לאדם עד שלש עשרה שנה : מסבן, שאין האזורים שומעים לו כמו ילך הרע : חבם, שמשכיל את החרס לדרך טובה : סבלך זקן וכסיל, זה ילך הרע שהוא שליט על כל האזורים : זקן, שמעשה שולד הוולד הוא נתון בו שנאמר לפתח הטאת רובץ (בפרשה בראשית) : וכסיל, שמחטאו בדרך רעה כך נדרש במדרש : אשר לא ידע להזהר עוד. שהרי הזקין ואינו מקבל תוכחה : ד"ה כי טוב ילך מסבן וגומר כמשמעו. אשר לא ידע להזהר עוד שכבר הזקין ברשעו ובסכלותו. כי מבית הסורים ילא. כי הילד המסבן סופו שיאמרו עליו שילא מתוך עיוני ומבית הסוריו שהרי סמ"ך של הסורים נקוד רפי והרי הוא כמו האסורים (ס"א פמו לא יהל שם ערבי) (ישעיה י"ג) כמו יאהל שכן מלינו ביוסף שילא מתוך בית האסורים

וכן

הערות

האחד הנזכר מקודם נגד השנים העובים ממנו. (יג) טוב ילך וגו', עיין בס' ויראש לי הכמשך אל הקודם שאנ"ס שזכר חוקף החוס המשושט שטרס לא יתק, מ"ט לפסמים יכה לידת הננים ללא חופלת. (יד) יצא, מצנין התכאי, וכתרגום רד"ס סולד

(טו) רְאוּתִי אֶת־כָּל־תְּחִינֹתַי
 הַמְתַּלְכִּים תַּחַרְתִּי הַשֶּׁמֶשׁ עִם
 הַיָּלֵד הַשְּׁנַי אֲשֶׁר יַעֲמֹד תַּחְתָּיו :
 (טז) אֵין־קֶץ לְכָל־הָעַם לְכָל־
 אֲשֶׁר־הָיָה לַפְּנֵיהֶם גַּם
 הָאֲחֵרוֹנִים לֹא יִשְׁמְחוּ־בֹ כִי־
 גַם־זֶה הִבֵּל וּרְעִיּוֹן רוּחַ :
 שְׂמֹר

(טו) ראיתי אומר שלמה
 מלכא ברוח נבואה מן
 קדם יי חזית ית כל חינא
 דאזלין בטפשיהון לסרבא
 על רחבעם ברי תחות
 שמיא ומפלגין ליה ית
 מלכותא לאתהבא
 לירבעם בר נבט ברם
 שבטא דבנמינ ויהודה
 היה לבחון שלים עם
 רביא הוא רחבעם ברי

דְּהוּהָ תַנְיִן לְמַלְכוּתֵי דִיקִים וַיְמַלֹּךְ בְּאַתֵּר אַחַסְנַתִּיה בִּירוּשָׁלַם :
 (טז) אֵין לִית סוּף לְכָל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל לְכָל צְדִיקָא דְהוּהָ מְדַבֵּר
 קְדָמֵיהוֹן בְּרַם הַגּוֹן יַעֲטוּהִי בְחִיכְמָתָא לְמִקְל נִרְאָא מַעֲלִיחוֹן וּבְטַפְשֵׁיה
 אִזֹּל וְאַתֵּיעַט עִם עוֹלִימָא וְהַגּוֹן יַעֲטוּהִי בְטַפְשׁוּתָא לִיקְרָא נִיר מַלְכוּתָא
 עַל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבַּק מַלְכַת סְבִיא וְאִזֹּל בְּמַלְכַת בְּתֵרְאִי בְרַם
 הַגּוֹן בְּתֵרְאִי תַנְהוּ בְתֵר בֵּן וְלֵיא חֲדוּ בֵּיה וְאִגּוֹן גְּרַמּוּ עֲלוּתֵיה
 לְאַסְתַּקְפָּא לְמַהֲוֵי מַתְפַּלְגִין מִנְיָה עֲשֵׂרְתֵי שְׁבַטֵיָא וַיְמַלֹּךְ עֲלֵיהוֹן
 יִרְבְּעָם חִיבָא אַמְרִית אַף דִּין הִבְלוּ לְרַחְבְּעָם בְּרִי וְתִבְרוּת רוּחַ לְדִילִי :
 שְׂמֹר

ר ש י

וכן דוד אני לקחתך מן היום מאתר האזן (ש"ב ז') : נולד . נעשה ולשון הווס הוא :
 (טו) ראיתי את כל החיים וגומר . מלאתי במדרש הספר הזה זה דוד המבול
 שנאמר בהם מכל החי : עם הילד השני . אשר יתקיים תחת אותו הדור שהם נח ובניו :
 (טז) אין קץ לכל העם . פרים ורבים היו יותר מדאי כמו שנאמר זרעם נכון לפי יחס
 (איוב כ"א) אשה מתעברת ויולדת לג' ימים ישלחו כללן עווליהם (שס) : ככל
 אשר היה לפניהם . אין קץ לכל הטוב שהיה לפנייהם והכל אבד וברגע שחול יתנו
 (שס) : גם האחרונים . דוד הסלגה : לא ישמחו . גם הם בטוב הניתן בידם : כי
 גם זה . סופו של הכל ורעיון נוח כאשר אדם מהלך אחר ילדו : (יו) שמור הגלך
 כאשר

ה ע ר ו ת

(טו) הילד , ידוע שמת ילד נוסל גם על הנער מרס היותו לאים , כמו שאמר ויוצן
 את הילדים (מ"א י"ב) , ויש שהוא מלא רוח דעת ותכונס .

פרשה ה'

(יז) שמר אנה בר נשא
 טר רגלה בעידו דתנייל
 לבית מוקדשא דיי
 לצלאה דלא תהו תמן
 מלא חובין קדם עד לא
 תתוב ותחי מקריב
 אודנה לקבלא אולפן
 אוריחא מן פתניא

(יז) שמר רגלך כאשר תלך
 אל־בית האלהים וקרוב לשמוע
 סתת הכסילים ובה פרי־אינם
 יודעים לעשות רע :

אל

יתירי

וחבימין ולא תהא כמפשא דמקריבין קורבנא על חוביהון ולא
 תיבין מן עובדיהון בישא דאחידין בידיהון וליתוהי מקבל ברעיא
 ארום ליתיהון ידעין למעבד בהון בין טוב לבייש :

אל

ר ש י

באור המלות

שנותנים שם הסמורים. (יז) וקרוב, כאשר תלך אל בית האלהים. היאך תלך
 בוא מקור, ענינו הקורבן לשמוע, טובה אם הביא הודה ומנחה שלמים הוא הטוב
 וממור עמך שלא תלמד בהבאת חטאות ומנחת זבח.
 ואשמות: וקרוב. הוא לשמוע דברי הקב"ה וגול
 והוא טוב וקרוב להקדוש ברוך הוא: סתת
 הכסילים ובה. שחמא ויביא קרבן: כי אינם יודעים לעשות רע. אין הכסיל מבין
 שהוא עושה רע לעצמו:

להוליא

ב א ו ר

גזר קן בני הסמורים נוי כי ידברו את אויבים בשער. (יז) שמר, יתחיל להרוח
 את כמעשה הנרצה, אשר על ידו נניע אל האשר האמת, והטוב הנכון, וחסלת דברו
 צעבודת הכלבים, שיכא טורח שמים עליך תמיד, כראוי לילוד אשה ההולך להסתלל
 לפני אמ"ם הקב"ה. ודע שהקורבן לשמוע דבר הכלבים טובה ונחמדת מאשר יחסא הכסיל
 ויביא זבח, כי שמוע מנחה טוב, כאשר האריכו הנביאים לזכות את ישראל על זה
 הענין, כי אינם יודעים, הנם הוא נותן טעם לדבריו על שכנה את החוטא כסיל,
 יאמר ולמי החוטא הוא סכל, ואינו יודע, לפיכך הוא עושה רע, ואלו ידע בין טוב
 לרע היה בוחר בטוב, ואמרו רז"ל אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שמות, ומעשה
 ראוי לקרותו כסיל. (ויאמר קרוב לפרש, כי אינם יודעים ששמים זבח רע, כי זבח
 רשעים חוטא, ומיירי בקרבן נדבם, או בקרבן כזא על חטא, וחסר בו הווי והחמקה
 צלצ), והפסוק הזה הוא חסלת הענין כזא בפרק שאחר זה, אלא שכבר סודע דך,
 שאין לתום על חלוקת הקאסיעל.

קתלת ה שבה

ה (א) אל תבהל על
 מוקד לשבשבה
 ית מלי פוקד ולבד לא
 יחיי לאפקא ממלל בעידן
 דאת מצלי מן קדם יי
 ארום יי שליט על כל
 עלמא ויטיב על פורסי
 יקריה בשמי מרוסא
 ואת יטיב על ארעא
 בגין בן יהון מלי פוקד
 קלילן: (ב) כי ארום היקמא
 דאתי חלמא על תרהורי
 לבא בסגיאנות גוונן קל

ה (א) אל תבהל על
 מוקד לשבשבה
 ית מלי פוקד ולבד לא
 יחיי לאפקא ממלל בעידן
 דאת מצלי מן קדם יי
 ארום יי שליט על כל
 עלמא ויטיב על פורסי
 יקריה בשמי מרוסא
 ואת יטיב על ארעא
 בגין בן יהון מלי פוקד
 קלילן: (ב) כי ארום היקמא
 דאתי חלמא על תרהורי
 לבא בסגיאנות גוונן קל

בכסילים
 כ אשר בעידן דתירר נדרא קדם
 לא תעבד לשלמותיה ארום בגין בן לית רעוא דיי במפשיא מן בגלל
 דמעבין

ר ש י

ה (א) להוציא דבר לפני האלהים - לדבר קשה כלפי מעלה: כי היא בשמים
 ואתה על הארץ - ואסילו חלש מלמעלה ונצור מלמטה אימת חלש על
 הנצור וכל שכן נצור למעלה וחלש למטה: (ב) כי בא החלום ברוב ענין - כי
 דרך החלום לבא ברוב ההורים שאדם מעיין ומהרהר ניום ודרך קול כסיל לבא ברוב
 דברים כי בהרבותו דברים מוילא קול של כסילות מסיו כי לא יחדל פסע לבך אפי
 אומר יהיו דברך מעשים: (ג) אין הפץ בכסילים - אין חסן לפני הקדוש צרוך
 הוא

ב א ו ר

ה (א) אל תבהל, הוסיף להוסיף את הטובד ומחפלו, שאל יחסל צבסלס ומסירות,
 כי אם כזואת סלג, כי האלטים עליך רואה אותך וטונע את דעריך, וזוא
 בשמים צנכבי מרום סנוכוס, ואחס על הארץ, אין למסה פסך, על ען לא תרבה דברים
 צלא כוונה סלג פן חסחכן. (ב) כי בא, כתרנומו סיכמא דאתי חלמא על הרסורי לבא
 צסניאות גוונן כמו החלום הסכבי המחובר מענינים רבים ומשפכות שונות בלי פדר וכזונס,
 כן קול הכסיל צרוז דברים ילאו מפזי בקרי וסודמן בלי חנוד וכזונס ותכלית - (ג) כמו שזויתך
 לשמור צדברים צבית האלטים, כן אתה חייב להוסיף בכל מקום וכל עת שחזור את שמו,
 ואסחדוד לו נדר, שמור את מולא שפתיך, כי אין חסן בכסילים סמפליפס וכמכניס ולנס
 צל פסס. (בסיס למרש שבוסינו שלא יאחר לשלמו כאשר אין חסן קיס צכסילים, שרשפסיס
 מלטים

בכסילים את אשר תדר שלם :
 (ד) טוב אשר לא תדר משתדור
 ולא תשלם : (ה) אל תתן את
 פיה לחטיא את בשרך ואל
 תאמר לפני המלאך כי שגגה
 היא למה יקצף האלהים עלי
 קולך וחבל את מעשה ידיך :
 (ו) כי ברוב חלמות והבלים
 ודברים
 קל מימך דאתאמר בגנותא ויחבל ית עובדי ידך : (ז) כי ארום בסגיאנות
 הלמין

ר ש י

הוא ברשעים הנודרים ואינן משלמים : (ה) אל תחן את פיה . בנדר : לחטיא את
 בשרך . שיפקיד העון על בניך : ואל תאמר לפני המלאך . שליח הנא לתובטך
 לרקע שפסקת ברבים : כי שגגה היא . בשגגה שפסקתו כסבור הייתי שיחיה ויכלת
 צדי ליהן : וחבל את מעשה ידיך . מלות שהיו צדיק שעשיתי כבר אכדתם כן
 ידרש במדרש : על קולך . בשביל קולך : (ו) כי ברוב חלומות וגומר . אשר כל
 מה

ב א ו ר

מלאים הרעה , ואם תאמר סן תחרט וזכי בך חטא , ע"כ מיד אשר תדור שלם . (ד) ואולם
 דע שאין כמיניעה מלנדור חטא כמ"ש וכי תחל לנדור לא יחיה בך חטא . (ה) למה יחיה
 פיה מוליד חטא ודע בעצרך , אם לא תשעה את אשר דברת בסוף . ואל תאמר לפני המלאך ,
 שליח הנא לתבוע לרקע שפסקת ברבים , כי שגגה היא הנדר שגדרת , ויש לפרש לחטיא את
 בשך כמו לענות נפש , למה יקליף האלהים על מוצא שפתך והסחית את מעשה ידיך . (ואפשר
 שיצונו במלאך הוא הכסן או הזופט וראשי המעות שהיו לבני ישראל אשר בידם היתה הנדרי' ע"ס
 פתח כמאמר סכתוב , כי שפתי כסן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיחו כי מלאך ה' נבואות הוא
 שהוא אומר לו אלו היית יודע כך וכך כלום היית נודר , והוא משיבו לא כי שגגה היא , ואם
 הוא שקר , יקליף האלהים היודע האמת , כי כחש להמלאך , וחבל את מעשיו ידיו אשר יום
 לפדון כשקרו) . (ו) כי ברוב , ירצה בכל החלומות והסרסורים והבלים ודברים הרבה אשר
 יעלו

ה ע ר ו ת

ה (ו) כי ברוב חלומות וגו' , נראה לי העשם שאמר אל תבטל על פיה לבזיז דברים
 רבים

חֲלָמִין דְּנִבְיֵי שְׁרָא
וְתַבְלִין דְּבַעְלֵי תְּרִישִׁין
וּמִלִּין סְגִיִּין דְּרִשְׁעֵיא
לֹא תִּהְיֶין אַרוֹם חֲבִימֵיא
צְדִיקָא תְּהִי מִשְׁמִישׁ
וּמְהוּן תְּחַבֵּעַ אוֹלְפִין וּמִן
קָדָם יִתְּהִי דְחִיל :

(ו) אם אין אניחות מסבנין

וְדַבְרִים תְּרַבֵּה כִּי אֶתְהַאֲלֵתִים
יִרְאֵ: (ז) אִם-עֵשֶׂק רֶשׁ וְגוֹל
מִשְׁפַּט וְצִדֵק תִּרְאֶה בְּמִדְיָנָה
אֶל-תִּתְמוּהַ עַל-הַחֶפֶץ כִּי גִבְהַ
מַעַל גִּבְהַ שְׂמֵר וּגְבִהִים עֲלֵיהֶם:

ויתרון

וּגְזֻלְתָּ וְדִין צְדִיקָתָא תִּחְמִי בְּקִרְתָּא לֹא תִתְמוּהַ בְּלִבְךָ לְמִימַר אֵיבְדִין
רְעוּתָא דִּי עַל כָּל אֵלִין אַרוֹם אֵל אֲדִיר עַל שְׁמֵי מְרוֹמָא נְטִיר
עוֹבְדֵי בְּנֵי אִינְשָׂא בֵּין טַב לְבִישְׁתָּא וּמִן קָדְמוֹי מִשְׁתַּלְחִין
גּוֹבְרִין גְּזוּתָנִין וְתַקִּיפִין לְמִרְדֵי בְּרִשְׁעֵיא וּלְמַחְזִיחִין מְחַמְנִין רַבְּנִין

עלזיהין

באור המלות

ר ש י

מה שיאמרו לך חלומות ונביאי הכל ודברים הרבה לפרוש מאת המקום : כי את האלהים ירא . הרי כי משמש בלשון אלה אל שמע אל החלומות אלה את האלהים ירא : (ז) אם עשק רש וגזל משפט וצדק וגומר . את תראה שהם עובדים את

הרעים וגזולים את המשפט ואת הלק כמו בסדום ועמורה : אל תתמה . על חסנו של מקום כשיביא עליהם רעה : כי גבוה מעל גבוה שומר . וראה את מעשיהם וגבוהים יש עליהם העושים שליחותו של מקום וירם תקיפה ליפרע מהם : וגזל משפט

ב א ו ר

יעלו על מחשבתך, אך את האלוים ירא, ושמיד תהיה יראתו על פיך, אז תנצל מסנוק. ויהנו שתינת הרבה הוא זווי, ואומר רשות לך לכרבות ברוב חלומות וסבלים ודברים, אך ככולם את

ה ע ר ו ת

רבים בתהלות והשחחות, כי ביותר שיסיה חלומות וסבלים בעיניו מה, יותר נזרכים דברים הרבה ליסוחו ולקיימו, אבל ענין קדוש וקיים כשם ה' אלהינו אינו לריך לכל זה, והוא נ"ב אינו מבקש ממך כי אם ליראה אותו, וראוי לתרנמו בל"א (יע וסחר טרייטמרייטן אונד מיטטמקליסטן, יפ וסחר ווקרטט, גקטט ברויכסט דוח נור לו פירטטן). (ז) אם עושק רש וגזל, נראה שפס השגך, שכמו שפינו מן הראוי לכרבות דברים נגד ה', כן אסור גם לכרבותם נגד המלך, ועיין בס'. כי גבוה מעל גבוה, ונענין

(ח) ויתרון ארץ בכל היא מלך
לשדה נעבר: (ט) אהב כסף
לא ישבוע כסף ומי אהב

עליוהו: (ח) ויתרון ומחר
שבה פולחנות ארעא על
פולא היא דבעידן
דמרודין בני מלכותא

בהמון הוא קרי

מן קדמיהוון אין לית ליה עבור - למיכל ההוא מלכא לגבר פלח בחקלא
מיהעביר עבד משתעבד (ובת'ק גירסאות כהולפות ושונות): (ט) אהב גבר
הגר די רחיל למקני כסף ומרי פרנמטיא לא ישבוע למצבור כסף ומדי רחים
למכנוש

באור המלות

ר ש י

וכוף פפורם זקן סר . (ט) בהכון , משפט . גזל של משפט למי שהוה דזוק
ענינו הוה נקוד גזל פתח קטן שפס לם היה דזוק

היה נקוד גזל קמץ . ענין אחר אם תראה שהם עושקים רשים וגזולי משפט ורואה
אהב לזק בל לעיר שהקב"ה משפיע להם טובה ואינו נפרע מהם כמו זניוה אל
תחמה על חפלו של מקיס כי כן דרכו להאריך אפו : כי גבוה מעל גבוה שוטר .
ממתין עד שתמלא סאהם : וגבוהים . יש לו עליהם להפרע מהם נבל פח סקודהם
כמו ולא תשמור על חסאחי (איוב י"ד) שומר אמונים (ישעיה כ"ו) שמר את הדבר
(כפרטה וישב) : (ח) ויתרון ארץ בכל היא . ויתרון של יושבי הארץ שהם מתנאים
ומכתיסים למקום : בכל היא . בכל דבר הוא עושה שליחותו ליפרע ואפי' על ידי
יתושין כדרך שעשה לטיטוס : מלך לשדה נעבר . הקב"ה נעשה פועל לניין שיתבע
עלנוה ממריבה ולשם שכרם לזניוה : (ט) אוהב כסף לא ישבוע כסף . אוהב
מלות

באור

את האלחים ירא . (ח) ויתרון בו' , לפי מה שפי' כל המפרשים , אין הססוק חוס מחובר
למה שלמעלה כלל וכלל ומשמעות וא"ו ויתרון שיהיה דזוק ומחובר למה שקדם . ומלאנו
מלך עם למי' , מלך למואב , במקום מלך מואב , וכן מלך לשדם כמו מלך שדם , ואל תחמה
שיטול עם מלך גם על בעל שדם , שכן מלאנו בפרוסה שקראו הכתוב מלך , ועוד שכן היה בימים
הקדמונים שיקרא האיש השורר על ענוות השדם , בשם מלך שדם , וסיה נידו שדם
כתבנית שדם מלוכס , כנוכר בשירי המשוררים הקדמונים . (ט) אהב כסף , ידבר
בגנות

הערות

ובענין וגבוהים עליהם עזר רד"ס את דרך המפרש כנראה מתרגומו . (ט) אוהב כסף
וגו' , נראה שיש הסמך אל הקודם שאחר שזכר יתרון ארץ בכל אם לשדם נעבר ,
כי רבוו השדות והתנולות וזכו עשירות האמתית . יאמר כי רבוו הכסף והדומה
מה שיקרא ג"כ בשם עשירות , באמת אינו העשירות האמתית , וכדמנאר . בהמון ,
בענין המון חונג (תהלים פ"ג) .

בְּהַמּוֹן לֹא תְבוּאָה גַּם־זֶה הֶבֶל :
(י) בְּרִבּוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ אוֹכְלִיָּה
וּמֵה־כִּשְׁרוֹן לְבַעַלְיָהּ כִּי אִם־

לְמַכְנוּשׁ מִמּוֹן יִתִּיר לִית
לִיה שְׂבַח בְּעֶלְמָא דְאִתִּי
אִין לֹא יַעֲבִיד מִיְנִיה
צְדָקְתָא בְּדִיל דְלִית לִיה
אֲנִי עֲלִל לְמִיבֵל אֲפִי דִין

הֶבֶל : (י) ברבות בזמן רסני טבנותא בעלמא סניאן אופ בני אנשא
דייכלונה ומה הנאה אית למרהא דיעצרינה אין לא יעביד מיניה טבותא

בנין

באור המלות

ר ש י

מלות לא ישבע מהם : ומי אוהב ענינו רבוי. (י) רבו, ענר מקל ושרשו
בהמון. מלות רבות : לא תבואה. רבנ. כשרון, שט, ענינו הישר והטובה :
ואין בלאה מהם מזה מסוימת וניכרת חולס
כגון בנין בית המקדש וזית הכנסת וספר תורה נאה גם זה הכל כד נדרשים
שני מקראות הללו במדרש ועוד פנים אחרים הנזכרים אך זה הקדמתי לפי שהוא
משניין ונבזים עליהם שסממן הכחוב יחד. ד"ל ויתרון ארץ ככל הוא שכי
עבודת הארמה חשוב הוא על הכל שאפילו הוא עשיר לריך הוא להיות נעבד לזדה
אם עשתה הארץ פירות יש לו מה יאכל ואם לאו מת ברעב : אוהב כסף לא
ישבע כסף. לא יאכל כסף : ומי אוהב בהמון. בממון : לא תבואה. שאינו
אוסף לו פירות גם זה הכל. ד"ל ויתרון ארץ ככל הוא שכן של ישראל ככל דברי
תורה היא בין במקרא בין במשנה בין בגמרא : מלך לשרה נעבד. מלך במקרא
ובמשנה ועודו לריך להיות נעבד לבעל גמרא שהוא מסדר לפניו הוראות איסור והיתר
טומאה וטהרה ודינין : אוהב כסף. אוהב תורה אינו שבע בה : ומי אוהב בהמון.
תורה : לא תבואה. שיש לו מקרא ומשנה ואין לו גמרא מה הנאה יש לו כל אלו
צויקרא רבה : (י) ברבות הטובה. כשישראל מטיבין מעשיהם : רבו אוכליה.
מתן שכר המלות : ומה בשרון לבעליה. להקדוש ברוך הוא בכל הטבת מעשיהם :
כי אם ראות עיניו. שראה שהם כפופים לו ונחת רוח לפניו שאמר וכזשה ראונו וכן
לענין הקבנות ברבות הטובה רבו אוכליה. שמציאים נדבות הרבה רבו הכהנים
אוכליה

באור

בנות אהבת הממון, ויאמר מי שהוא אוהב כסף לא יאכל הכסף ולא ישבע ממנו, ומי
שאוהב להיות בהמון עבדים ושפחות אשר ישרתוהו, הוא אוהב דבר שלא יעשה פרי,
וזוה לא תבואה, כל מה שריוח האדם וישתכר מעבודתו יקרא תבואה (מייקנישטע),
לא יהיה לו שכר ולא תבואה טהמון הזה, וגם זאת מחשבת הכל, כאשר מסיים.
(י) אם תחרטה הסובס והנרכס לאיש האוהב בהמון כן ירבה לקנות עבדים ושפחות
ובני בית, וירבו אוכליה, ולו אין יתרון כי אם ראות עין, כי אחרי שהטובס שלו
ויאכלוה

רֵאִית עֵינָיו : (יא) מְתוּקָה שְׁנַת
הַעֵבֶר אִם־מַעַט וְאִם־הַרְבֵּה
יֵאָבֵד וְהַשְּׁבַע לַעֲשִׂיר אֵינָנו
מְנִיחַ לוֹ לִישׁוֹן : (יב) יֵשׁ רַעְיָה
חֹלְהָ רֵאִיתִי תַחַת הַשָּׁמֶשׁ

בְּגִין דִּי יַחֲוֵי בְּעֵלְמָא דְאַתִּי
יְחִיִּית אֲנָרָאָה בְּעֵינָיו :
(יא) מְתוּקָה בְּסִימַת
דְּמִיכָה גְבָרָא דִּי פִלַּח
לְמַרְי עֵלְמָא בְּלֵב שְׁלִים
וְאִית לִיה גִּיחָא עַל בֵּית
קְבוּרָתֵיהּ אִין וְעִירוּת שְׁנִין
יִיחִי אִין סְגִיאוּרָת שְׁנִין

ראות ק עשר

בְּתַר דְּפִלַּח לְמַרְי עֵלְמָא בְּעֵלְמָא הָדִין בְּעֵלְמָא דְאַתִּי אֲנָר עוֹבְדֵי יְרוּי
יְחִסִּין וְחֻכְמַת אוּרִיתָא דִּי לְגַבְר דַּעֲתִיר בְּחוּכְמַתָּא הֵיכְמָא
דְּמַעַסְק בַּהּ בְּעֵלְמָא הָדִין וְאִשְׁתַּדַּל בְּאוּלְפְּנָא בְּדִין הַנּוּחַ עֲלוּהֵי עַל בֵּית
קְבוּרָתֵיהּ וְלֹא תִשְׁבְּקִינִיה הֵיכְמָא דְלֹא שְׁבַקַת אַתְתָּא לְגוֹבְרָא בְּלַחוּדוּהֵי
לְדַמְכָּא : (יב) יֵשׁ אִית בִּישׁוּתָא מְרַעֲיָתָא חֲמִית בְּעֵלְמָא הָדִין תַּחוּת

שמשא

רש י

באור המלות

(יב) חולה, משרש חלס (מיינע קראמקהייט), אוכליה: ומה כשרון לבעליה. לפני הקדוש ברוך הוא: כי אם ראית עיניו.

שאמר ונעשה רלנו: (יא) מתוקה שנת העובד. עובד האדמה ישן ופרצה שנתו עליו זין שהוא אוכל מעט ובין שהוא אוכל הרבה כי כבר הורגל נכך: והשבוע לעשיר איננו מניח לו לישון. ושבע נכסים של עשיר בעל פרקמטיאות הרבה אינו מניח לו לישן כל הלילה מהרהר בהן. ד"ל מהוקה שנת העובד את האלוהים אם מעט ימי שניו אם הרבה ימי שניו יאכל שכרו המועט כמרוצה משה פירנס את ישראל ארבעים שנה ושמואל הנביא פירנס עשר שנים וסקלן הכתוב זה כזה שנאמר משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראיו שמו וגומר (תהלים ל"ט) כך דרש בהנחומא: והשבוע לעשיר בעלי שמועות: איננו מניח לו לישון. בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים (שיר השירים ו') כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועט משיי שפתותיו דובבות בקבר: עושר

ב א ו ר

ויאלוה רבים, סנה אין טוב לו בסוכה, כי אם מה שעניו רואות, ויחכן לפרש ראות עין כמו למס תהראו לאנשים לבוע ולא לרזון, ועניו כמו סנע עמד בעניו, ובל"א (דמו מייספרויכט מונטן זיינעס ווקהאטמירעס). (יא) מתוקה, סנה טוב עמני סמוכ פשר כל היום יעמול, ובסיומו טיף ייגע ישכב וירדם, ושנאו ערבה טליו. ואולם העשיר לא יוכל לישן, כי השנע ורוב סמוכה לא יניח לו לשיקס. (יב) יש רעה הולה וגו', שהסושר לפשעים מלכד שאינו מניח לו לישן, עוד הוא סמוך לו לרעתו. סיאכר

קהלת ה עבב

עושר שמור לבעליו לרעתו :
 (יג) ואבר העשר ההוא בענין
 רע והוליד בן ואין בידו מאומה :
 (יד) כאשר יצא מבטן אמו ערום
 ישוב ללכת בשבט ומאומה
 לא יישא בעמלו עולך בידו :
 (טו) וגם־זוה רעה חולה כל־עמת
 שבט בן ילך ומה־יתרון לו
 שיעמל

שמשיא ולית ליה אסו
 נבר דיכנוש עתרא ולא
 עפיד מיניה טב לסוף
 יומיא ההוא עתרא נטיר
 ליה לאבאשא ליה
 לעלמא דאתי : (יג) ואבר
 וההוא עתרא די ישפק
 לבריה פתר מותיה יהובר
 על די קנא ליה בגוון
 ביש ולא יתקיים ביד
 בריה די יוליד ולא
 אשתאר ליה בידוי

מידעם : (יד) כאשר היכמא די נפק במעי אמה ערשילי בלא כסו
 (בתי"ק הגרסא זכורתא) ובלא מידעם טב פדון יחוב למיזל לבית קבורתיה
 דסיר מן זכותא היכמא די אתא בעלמא הדין ומדעם אגר טב לא יקבל
 בטורתיה לסוברא עמיה לעלמא דהוא אויל למחוי לזכו ביריה :
 (טו) וגם ואוף דא בישתא מרעיתא ולית לה אסו דכל קביל דאתא
 לעלמא הדין דסיר מן זכותא פדון ייזיל לעלמא ההוא ומה מותר

הוה

באור המלות

ר ש י

או יסיס חואר כפליס טובס , משרש חול ,
 מענין יחולו על ראש , כלומר רעס נוספת
 על בני סאדס (מיין חויבעל דמס ריח מענטשן
 בטעקאלט) , (טו) כל עמת , כמו כלעמת ,
 כי לא תנא עמת בני למ"ד כמו למפן שלא
 חמסר טמנס למ"ד וסיס ראוי לביזוס מלס
 אחס , ונפרדו כמו סרכס מן סנדנקיס
 טנסרדו

(יב) עושר שמור לבעליו לרעתו . כעושרו
 של קרה שעל ידי כן נהגאה וירד לשאול :
 (יג) ואין בידו מאומה . אף זכות אבות :
 (יד) ומאומה לא יישא בעמלו . כשימות
 לא ישא בידו שום זכות לרקע שעסה בממונו
 בחייו כל עומת שבא אחוה הממון כן ילך :
 וחליו

ב א ו ר

ליג , יד) שיאבר פ"י ענין איס רע מעללים שודד לילס או נולן אשר יכחו נפש ומח על
 עשרו , עד שאפי' סכן שיוולד לא יהיס בידו מאומה טעושר חניו . והאב יסול ערוס
 לשאול כשבא מבטן אמו , כי נס דליס לא חנן בעשרו שיסא סוכות סהוא לשאריח נססו
 בעולם סכא אחרי סמות . (טו) וגם זו רעה חולה , אף אס לא יאנד ויכלס כעושר

בענין

שִׁיעַמְל לְרוּחַ : (טו) גַם כָּל־יָמָיו
 בְּהִשְׁקֵי יֹאכֵל וּכְעַם הַרְבֵּה
 וּחְלָיו וּקְצָף : (יז) הַגֵּדָה אֲשֶׁר־
 רָאִיתִי אֲנִי מִטּוֹב אֲשֶׁר־יָפְהָה
 לֵאכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְרֵאוֹת טוֹבָה
 בְּכָל־עַמְלֹו שִׁיעַמְל תַּחַת־
 הַשָּׁמַיִשׁ מִסֶּפֶר יָמֵי־חַיָּו אֲשֶׁר־
 נָתַן־לֹו הָאֱלֹהִים כִּי־הוּא חֶלְקֹו :
 (יח) גַּם כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר נָתַן־
 לוֹ

הוּה ליה די טרח לקבלת
 רוחיה : (טו) גם אנה
 כל יומותי בחשוכא שרא
 בדיל דלתמותי בלחורותי
 טעים ובגסים סני חיי
 ובמרעין ורגזו תו חיותי :
 (יז) הנה והא די חיות
 אנא טבא הוא לבני
 אנשא ודשפיר להון
 למעבר בעלמא הדין
 דיכלון וישתון מן
 מזרתיהון בדיל דלא
 לאושמא ירא באניסא

וחטוף למיטר פתגמי אוריתא ולמיחן עניי נכסא מן בגלל דיהוון
 טבתא בכל מזרתיהוון די טרחו בעלמא הדין תחות שמשא
 מניין יומי חיותי דגבר די יתב ליה במזליה ארום הוא חולקיה
 ולית אחורן בר מיניה : (יח) גם אנה כל אינש דיתב ליה יי

עותר

ר ש י

באור המלות

שנפרדו . (טו) וכעס, חזיו קמז וחזיו (טז) וחליו כמו וחליו והוי"ו יהירה כמו
 פחה, והוא פעל עבר. וחליו, וא"ו וי"ז של חיותי יער (תהלים ק"ד) : (יז) לאכול
 נוספת כמו בנו בעור, חיתו יער, ורש"י ולשתות ולראות טובה : לעסוק בתורה
 פירש שיהא

ב א ו ר

בעיני רע, הנה אם אין לו בן, כל עמט ונו', (טז) נס מלאתי באנשים אשר כל ימיו
 בחשך יאכל, כי היה עקר סעודתם בערב. והמתעניים יאכלו בחזרת מרעים, בזרות
 ואבוקות דולקות, וסכילי סוכ בחשך יאכל לבדו, והוא מלא פחד ודלגס ומורד סוכ :
 וכעס הרבה וחליו וקצף, ידוע בנסיון שהכועס סרסב כל ליה חולי, והאיש החולס
 נוח לכעוס מן סכריא, וע"כ אמר מלאתי באנשים מי שהוא כועס סרסב, וגם ראיתי
 את חליו הנמשך לו מזה, ואת סלקף שהוא מדרגה יתירה משכעס הנמשך לו מסחולו .
 (יז) הנה אשר ראיתי אני, הוא האמת, והוא שהסוב ואשר יפס, כלומר שאם יהיה
 בעושר ובנכסים מונס סכריא לאדם, איננו כי אם לאכול ולשתות ולראות טוב באחרים
 מכל עמלו אשר יעמול תחת השמש, כלומר שיפסח הוא בעמלו וישמח אחרים, כי הוא
 חלקו, לא לזכור הון ולאסוף ממון, שיאבד בעיני רע, או שיעווב לבאים אחריו, כי
 אין

לו האלהים עשר ונכסים
 והשלימו לאכל ממנו ולשאת
 את חלקו ולשמת בעמלו זה
 מתת אלהים היא : (יט) כי לא
 הרבה יזכר את ימי חייו כי
 האלהים

עושר ונכסין ואשלישיה
 יי למיכל מיניה בעלמא
 הרין ולמעבד מיניה
 צדקתא ולקבלא אגר
 שלים בעלמא דאתי
 ולמבדח בטורחיה (ס"א)
 בחולקיה עם צדיקא
 הא דא מתנא דאתיהיבת

ליה במוליה ומן קדם יי הוא: (יט) כי ארום לא יזמן סגיאין חיי אינש די
 ידבר ית יומי חייהי כמה מנהון עתידין למהוי טבון וכמה מנהון עתידין
 למהוי ביישן מטול דלא אתמסרו לבני אנשא ארום מן קדם יי אתגור
 עלוהי

ר ש י

באור המלות

סירש שסכעס והקקי סיה חליו . (יה) זה ,
 בחולס סיא לשון נקסס . (יט) כי לא גרו ,
 הסור , יזכור כי לא הרבה ימי חייו , וכן
 הרבס
 שאין אורך ימים בעה"ז : יזכור את ימי
 לחסוף הון יערת בדבר העומד לו לעה"ב
 בחייו

שהיא לקח טוב ולא יקנץ הון רב אלא בחלק
 הניתן לו ישמח כי הוא חלקו : (יח) והשלימו
 לאכול ממנו . בחייו : ולשאת את חלקו .
 כמותו שיזכרו לעסוק בתורה ובמזלות בחייו
 כדי שיקבל שכר : (יט) כי לא הרבה .
 חייו . כי מעט הם ולא הרבה ולמה יערת

ב א ו ר

אין זכר טובה ככונה לאדם , ואולם אם נתן לו האלהים עושר ונכסים ונתן לו כח
 ומעלה לאכול ממנו ולשאת את חלקו , שפוא לפטיב לאחרים ולראות פנח אשר עליו
 נאמר בססוק הקודם כי הוא חלקו לע"ב . בחיים ולשמות בעמלו שמחת עולם , זה ודאי
 מתת האלהים הוא , כי בלתי המעלה והשלמות לשמות בעשירו ולעשות טוב על ידו , סנה
 יש עושר שפוא לרעה כאשר זכר . (יט) יזכור את ימי חייו , כי לא הרבס סס , ימי
 הארס קצרים וזרכיו מועטים , ועודע יזכור ללא הועיל ? כי האלהים , סני כי משמש
 זלשון דסא , ויזכור שהאלהים יענה את הכל בשמחתו , ורואס זה , ומסכים על ידו -
 כי נתן לו עושר ונכסים ומעלה לשמות בעס כטוב בעיניו , כי סנא להסער מסויעין לו
 ען השמים , ובסכנין לו הסקרים המקדימים רזונו , ומסירים מלפניו הסקרים המעיקים
 ומונעים מענו למלאות חפלו .

ה ע ר ו ת

(יט) יזכור , תרגמו רד"ס לשון ענה , ואפשר גם לנארו מלשון סוף מוח"ס , שסאס
 כזה אשר זכר אשר נתן לו האלהים ונו' הוא יזכור חסיד את ימי חייו כי לא הרבס
 סס ושהאלהים מענה בשמחת לבו .

האלהים מענה בשמחת לבו:

פרשה ו

עלוהי במה יומין יסתגף
ובמה יומין ייחי בחדות
לביה:

ו (א) יש רעה אשר ראיתי

תחת השמש ורבה היא

על האדם: (ב) איש אשר יתן

לו האלהים עשר ונכסים וכבוד

ואיננו חסר לנפשו ו מכל

אשר יתאוה ולא ישליטנו

האלהים

ו (א) יש אית בישתא
דהוית בעלמא הדין תחות
שמשא ורבתא היא על
בני אנשא: (ב) איש
גבר די הב ליה יי
במזליה עותר ויקר ונכסין
וליתוהי מחסר לנפשיה
מכל די יתריעי ולא
אשליה

ר ש י

באר המלות

בחיוו: כי האלהים מענה וגו'. הקדוש
ברוך הוא עדות קבועה לזה לעולם: בשמחת
לבו. ששמת לעשות טוב בחיוו. וראיתי
במדרש זה חלקנה שהדריך את ישראל
לעלות לשילה צרגלים ובדרך שמעלה
אותן לשנה זו לא היה מעלה אותן

כרס. מענה, מטרס טנה, (נוחט
מטוקרטטן, חיברתיינטטיטטטטטט), והוא פועל
יולא נטישי, שהפליים מפנה את הדגן
ואת החיורש את הכסף ואת הסכס שיפוסו
למלאות חפלו של זה.

מאה

לשנה אחרת כדי לפרסם הדבר ולהרגלים לפיכך יחסו הכתוב ועלה האיש ההוא
מעירו וגו' (ש"א א'). ואומר אני שהמדרש הזה סוף המקרא הוא כי האלהים
מענה בשמחה לנו זה חלקנה שקבע לו הקדוש ב"ה עדות בכתובים והעיד עליו
ועלה האיש ההוא מעירו: מענה. נקוד פתח קטן לכך אני מפרשו סס דבר כמו
כי אין מענה פני שלשת האנשים (איוז ל"ב): בשמחת לבו. שהיה שמה צרגל:
ו (א) ורבה היא על האדם. בהרבה בני האדם היא ניהנת: (ב) עושר ונכסים.
לפי פשוטו כמשמו: ולא ישליטנו האלהים לאכול טמנו. שהיא שמה
בחלקו למזל קורת רוח בעשרו כי שולף לעשוק ולהרבות הון כענין בלאמר והוא כמות
ולא

ב א ו ר

ו (א) יש רעה, סוכיר דכרי המתרעמים נגד השנחת כאל ודיוו, ונסרס גם את הסכל
כזה אשר נמולס, בלס נמיס יתן הפלסים פושר ונכסים וכבוד לאים, עד שחס
היס

ה ע ר ו ת

ו (א) ורבה היא, גדולס ועמוספ.

קהלת נ

האלהים לאכלנו מפנינו כי איש
 נכרי יאכלנו זה הכל וחלי רע
 הוא: (ג) אם יוליד איש מאה
 ושנים רבות יחיה ורב ושיהיו
 ימי שניו ונפשו לא תשבע מן
 המזנה וגם קבורה לא תהיה
 לו אמרתי טוב מפני הנפל:

אשלימה יי על חובתיה
 למטעם מיניה אלהן
 ימות בלא ולד ולא חס
 קריביה לאחסנותיה ליה
 ארום אנתתיה תהא
 מתנסבא לגבר חילונאי
 ויחסניגיה ויכליגיה כל
 דין גרמו ליה חובותי
 דלא עבד מיניה מדעם
 טב ואתהפוך עתריה

למהיו ליה להבלו ולמרעא בישא: (ג) אם אין יוליד גבר מאה בנין
 ושנין סגיין יחי ובשלטנותא ורבנותא הוא די יהון יומי שנוהי
 ונפשיה לא שבעת מן סבתא דהות ליה על די רחים על עתריה ולא
 קנא מיניה שמה סבא אר בית קבורתא לא הות מומנא (פ"א מהימנא)
 ליה אמרית אנא במימרי דטב מיניה שלילא דלא הוא עלמא

הריו

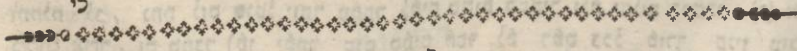
רש"י

באור המלות
 (ב) מאה, דכתי סמליה להוכיח סך
 מכוסים, אלף, מאה, פשרה, שבעה,
 במקום הכלתי מסוים. הנפל, הוא נפל
 אשת, ונקרא כן לפי שהאשה מסלת אוחז
 מה.

ולא ישבע (חכוק ב') . וגם לא ישליטנו
 לעשות דקס לאכול הימנו לעתיד ואיש נכרי
 יטול אוחזו ממון ויעשה בו דקס ויהנה
 ממנו . ומדרש הגדה בדברי תורה : עושר
 ונבסים ובבוד . מקרא משנה ואגדה : ולא
 ישישנו . שלא יזכה לגמרא ומתוך כך

אין הגאה ממנו בשום דבר הוראה : כי איש נכרי יאכלנו . זה בעל הנמרא : (ג) אם
 יוליד איש מאה . בניס : ורב שיהיו ימי שניו . (ורב הון וכל טוב ימי שניו) של
 ורב לשון די די לכל טובה : ונפשו לא תשבע . מאותה הטובה שאינו שמה בחלקו
 להסתר רוחו במה שבידו : וגם קבורה לא תהיה לו . פעמים שנהרג וכלבים אוכלים
 אותו וכל הדברים האלו נמלאו בחאצב שהוליד בניס הרבה וממנו הרבה ויהי חומד
 של אחרים ולא מלא קורת רוח בממנו וכלבים אלוהו : טוב מסנו הנפל . של אשה

כי

ב א ו ר

היה רוצה לא סיה חסר לכסו מכל תאז , ועס כל זה לא יסנה מנכסיו כי אם ישוב
 לאחרים אשר לא ילאו מחליו , וגם נכסו לו כדברים שלא סגיו מהם טוב מולס , אם
 חילו ורכשו , הלא זה הכל וסלי רע . (ג) ורב שיהיו , נכסיו כל ימי שניו , ונפשו לא
 תשבע

(ד) כִּי־בִתְהַבֵּל בָּא וּבְחֶשֶׁךְ יִלְךְ
 וּבְחֶשֶׁךְ שָׁמוּ יִכְסֶהוּ: (ה) גַּם־
 שָׁמֵשׁ לֹא־רָאָה וְלֹא יָדַע נַחַת
 לְזֶה מִזֶּה: (ו) וְאֵלֹהֵי הָיָה אֵלֶיךָ
 שָׁנִים פְּעֻמִּים וְשׁוֹבָה לֹא רָאָה
 הֲלֹא אֵל־מְקוֹם אַחַד הִפְלֵה הוֹלֵךְ:
 (ז) כָּל־עֵמֶל הָאָדָם לְפִיתוֹ וְגַם־

הנפש

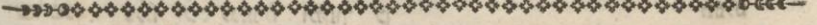
הָרִין: (ה) כִּי אָרוֹם בְּהַבְלוֹ
 אֶתְּא בְּעֵלְמָא הָרִין בְּחֶשֶׁךְ
 יִיזַל לְעֵלְמָא הַהוּא
 וּבְחֶשֶׁךְ שָׁמוּ שְׁמִיָּה מִתְחַפֵּי
 מִן בְּגִלְל דְּלִית לִיה
 זְכוּתָא וְשׁוֹם טַב לֹא קִנָּא
 לְמַהוּ מְדַבֵּר: (ו) גַּם וְאַף
 גְּהוּר אֲוִרִיתָא לֹא חֲמָא
 וְלֹא יָדַע בֵּין טַב לְבִישׁ
 לְמַכְתָּן בֵּין עֵלְמָא הָרִין
 לְעֵלְמָא דְאַתִּי: (ז) וְאִירו

וְאֵלֹוֹי הוּוּ יוֹמֵי חַיּוֹתֵי דְנִבְרָא הָרִין אֶלְפִין שָׁנִין וּבְאֲוִרִיתָא לֹא עֵסִיק
 וְדִינָא וְצַדִּיקָתָא לֹא עֵבֵד בְּשִׁבְעֵת מִיִּמְרָא דִּי דְבִיּוֹם מוֹתִיָּה נִתְתָּא
 גְּפִשִׁיָּה לְגַתִּינָם לְאַחַר חַד דְּכָל תִּיבְאָא אֲזִלִּין חֲמִין: (ז) כָּל בַּל טוֹרַת דְנִבְרָא
 בְּדִיל מְזוּן פּוֹמִיָּה הוּא טָרַח וְעַל מִיִּמְרָא פּוֹמָא דִּי מִיתָזֵן וְאַף גְּפִשָׁא

דאנש

רש"י

כי הנפל בהבל בא והלך ולא ראה טובה ולא נתאוה לה ואין לו להטעמר: (ו) ואלו
 היה. ואם היה אלפים שנה מה יתרון לו הואיל וטובה לא ראה הלא כסופו לשוב
 אל הטעמר כשאר העניים: (ז) כל עמל האדם לפיתו. בשביל פיתו הוא שיהנה
 ויאכל צעה"ז והבא וזה לא נהנה בחייו: וגם הנפש לא תמלא. בתמיה כלומר וזה
 אפילו

ב א ו ר

חשבת מאותו הטעמר, ושאינו שמה בחלקו ולא מטיב לאחרים, לא נהנה ולא מהנה במה
 שחננו ה', וגם קבורה בכבוד ושם טוב לא סתם לו אמרתי כו'. (ד) כי הנפל בהבל
 בא, כמו בהבל סה, מבלי שהטעמר ולא סבל יסורין אחרי שלא הרגיש מאומה, ונחשך
 ילך, ולא ראה טובה ולא התאוה אליה, ונחשך שמו יכוסה, ולא ישאר לו שם וזכר
 בארץ. (ה) וגם כזה טוב ממנו הנפל' שלא ראה ולא ידע שמה הסלחה להתאוה אליה,
 וזה כל עמו התאוה אל הסלחה גדולה משלו, ולא הבינה ואין נחת, ומקומו מפה נסס
 ומחלת לב, נחת לזה הנפל יותר מאשר לאיש הכואו העשיר ולא ישלום בטעמו. (ו) אל
 בוקום אחד, זה הקצר (או) יאמר שנס האיש אשר לא ראה בכל אורך שניו טובה
 וסלחה, לא צביטם ולא צנכסום רק היה עני מדוכא וערירי, גם ממנו טוב הנפל,
 כי הכל הולך אל מקום אחד, מה לי אם לא סתם לו טובה, או שסתם לו ולא הרגיש.
 (ז) כל עמל האדם לפיתו, בשביל סיו שיהנה ויאכל, וזה לא נהנה בחייו, וגם הנפש

קהלת ו
שאל
הנפש לא תמלא : (ח) כי
מה יותר לחכם מן הכסיל מה
לעני יודע להלך נגד החיים :
(ט) טוב מראה עינים מהלך

דאנש לא תשבוע מכלא
ומשתאיא : (ח) כי ארום
מה מותרא אית לחבימא
בעלמא הדין יתיר מן
שמיא בגין דרא בישא
דלא מתקבל עלויהון ומה
אית לההוא גברא עניא

למעבר אלהן למעסק באורייתא דיי בגין די יודע היכדין
עתיר למחך לכל קביל צדיקיא בגנתא דעדן : (ט) טוב טב לגברא
למחדי על מה דאית ליה ולמעבר צדקא ולמחמי אגר טב
על עובדוי ליום דינא רבא מן די יוייל לעלמא ההוא במיגוף

נפש

רש"י

באור המלות

אפילו תאותו לא מלאה בהנאה מועטת כמו
תמלאמו נפשי (פרשה בשלח) לשון השגת
תאוה ואחרי שכן הוא מה יותר לו
בחמתו משאם היה כסיל : (ח) מה לעני
חסרון מן העשיר שאין לו קורת רוח גם הוא יודע להלך בארץ אלל החיים ד"א
וגם הנפש לא תמלא לעולם הבא שהרי לא עשה מעשים טובים בחייו : (ט) טוב
מראה

באור

לא תשיג את תאותה, כי רבות הן לאין קץ. (ויתכן עוד שיאמר שהאלה השמכן הסוכר
כל שרי עמלו הוא הולך אל פיהו בלי שארית על העתיד, וגם עס זה לא תמלא הנפש.
ר"ל רעבון נפשו, א"כ לא ראש טובה בכל ימי חייו, והנפל טוב ממנו כאמור). (ח) כי
ההרעמות אשר ידבר המתעטט לאמור מה יותר, אף אם אומר שיש יתרון מה להחם
מן הכסיל, זה הוא דוקא אם שניהם שווים במזנת הע"ס, אבל מה יעשה העני
היודע, אשר אסף ידיעות רבות וכבדות, והוא עני ורש, מה לו להלך נגד החיים
שלא לבקש כי אם הדברים המתנגדים לחיי האדם, שלא לשמוח ולא להשתעשע, לא
לאכול ולא לשתות די שבעו כי אם להשביע את נפשו בידעת החכמה. (ט) כלה טוב
לאדם

הערות

(ז) וגם הנפש לא תמלא, לדעת המתרגם יביא טעם וגם ואפילו (אומר ועלמסט)
דכינו לא די שזה האדם שוכר לא עמל לפיכו, כלומר שלא נכסה סתיה נעורה, אלא
אפי' נאסיפתו לא ראש טובה, כי לא תמלא נפשו מתאוותיו ואינו אומר די בשום
פנים. (ח) כי מה יותר לחכם וגו', לדעת המתרגם ויתורגם בל"א. (דמן וומא מויד

נִפְשׁ בְּרֹחַ דִּין לִגְבְּרָא
 חִיבָא הִבְלוּ וְחִבְרֹת
 רֹחָא : (י) מַהֲמַה דְהוּה
 בְּעֵלְמָא הָא כְּבֵר אֲחֻקְרִי
 שְׁמִיה וְאַשְׁחַמְדַע לְבְנֵי
 אֲנִשָּׂא מִן יֻמָּא דְהוּה
 אֲדָם קְדַמָּא וְכוּלָא גִזְרִית
 מִיֻּמָּא דִּין הִיא וְלִית רִשׁוּ
 לִגְבְּרָא לְמִקָּם בְּדִינָא
 עִם מְרִי עֲלֵמָא דְתֻקִּיף מִיְנִיה : (יא) כִּי אָרוּם אִית פְּתַגְמִין סְגִיּוֹן
 דְמִסְגִּין הִבְלוּ בְּעֵלְמָא מַה מוֹתֵר אִית לִגְבֵר דְכַתְעֶסַק בְּהוֹן :

נִפְשׁ בְּרֹחַ הַבָּל וְרַעוּת רֹחַ :
 (י) מַה־שֶּׁהִיָּה כְּבֵר נִקְרָא שְׁמוֹ
 וְנוֹדַע אֲשֶׁר־הוּא אֲדָם וְלֹא יוֹכֵל
 לְדִין עִם שְׂהֵתְקִיף מִמֶּנּוּ :
 (יא) כִּי יֵשׁ־דְבָרִים תְּרַבָּה מְרַבִּים
 הַבָּל מַה־יִּוֹתֵר לְאָדָם : (יב) כִּי
 ה'ה בפס קים יחיר ה' מי
 עִם מְרִי עֲלֵמָא דְתֻקִּיף מִיְנִיה : (יא) כִּי אָרוּם אִית פְּתַגְמִין סְגִיּוֹן
 דְמִסְגִּין הִבְלוּ בְּעֵלְמָא מַה מוֹתֵר אִית לִגְבֵר דְכַתְעֶסַק בְּהוֹן :

כ

באור המלות

דש"י

באור המלות
 מראה עינים מהלך נפש טוב היה וכושר
 לזה לראות עישרו למראה עיניו ממאכל
 ומשפחה ההולך בנפש ד"ל טוב מראה
 עינים מהלך נפש טוב היה לזה וכושר ללכת
 אחר עיניו לגזול ולעסוק מהילוך נפשו שלא נתן לב היכן נפשו חלק כשימות : גם זה
 הבל הוא הניתן לרשעים : (י) מה שהיה כבר נקרא שמו חשיבות וגדולה שהיתה
 לו בחייו : כבר נקרא שמו כלומר כבר היה ועבר כבר ילא לו שם בעשרו ועשה
 חלק ונודע שהוא אדם ולא אל וסופו שמת ולא יוכל לדון עב מאלף המות שהוא תקיף
 ממנו : (יא) כי יש דברים הרבה שנתעסק בהן בחייו כשחוק קופים ופילים
 ואריות

ב א ו ר

לאדם מה שעיניו רואות בנלוי ובחוש טבל עם שתחבלך הכפש אחריו , במלסין המחשבות ,
 ובסתר העשתונות , שאין בהם פמש , ולא יסלו תחת הכרנש , עד הכה דברי המחשבים ,
 ופחה ישיב על דבריהם גם זה הכל ורעות רוח . (י) מה שהיה , ר"ל האדם , אם
 עני או פשיר וכדומה , כבר נקרא שמו , ונחרץ עליו פרס הולדו ברזון סבורא הקודם
 שכן יביס , כמו ידעחין בשם , ונודע אשר הוא אדם , כלומר כבר נודע מאז בנורת
 סיוור את אשר יביס האדם אדם לשעתו , ולשוא יתלונן המחלונן , כי לא יוכל לשנות
 סנוירה , וראוי א"כ שלא יתלונן אדם מי כי אם ישכ בדד וידום כי נפל עליו . (יא) וכד
 טור

הערות

דבר פקדונג דעם ווייטן פאר דעם טהקראן זייט . (י) עם שהתקיף , ע"ד הכתיב טפמי
 עם אשר הוא תקיף . (יב) כי מי יודע וגו' , על פי התרגום נראה שם חמת טעם
 משל

מִי־יֹדֵעַ מַה־טוֹב לְאָדָם בְּחַיִּים
 מִסֵּפֶר יָמֵי־חַיָּו הַבָּלוּ וַיַּעֲשֶׂם
 בְּצֵל אֲשֶׁר מִי־יָגִיד לְאָדָם מַה
 יִהְיֶה אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמַיִם:

טוב

(יב) כי ארום מן הוא די
 ינדעו מה יומיב לאינשא
 בעלמא הרין אלהן
 למעסק באורייתא די
 אינון חיי עלמא וכל מיני
 יומי חיי הבלו די ייחי
 בעידן מותיה אינון

חֲשִׁיבִין בְּעֵינָיו בְּטִלְלָא דְמָן הוּא דִּי יְחִי לְאַנְשָׁא מַה דְּעֵתִיד לְמַתּוּי
 בְּאַפּוּהִי (בתי"ק בתרוהו) בְּעֵלְמָא הֲרִין תַּחַת שְׁמַיָּא:

טוב

ר ש"י

ואריות הכל הרבה לו ומה יתיר לו משמת: (יב) כי מי יודע. כי מי אשר יודע
 מעשים טובים ומה לאדם לעשות בחייו שיהיו טובים לו לעולם הארוך: מספר ימי
 היו הבלו. שהם מעט מספר: ויעשם. לאותם מעשים שעה מועטת שהוא
 חי שהוא זמן קצר כלל עוף העובר ואע"פ שאמר שלמה כול הזם ולא פירש אם לא דקל
 אם לא כותל שהם קבועים כבר פירשו דוד אביו ימיו כלל טובה (תהלים קמ"ד) וכו' ללו
 של עוף הסורה כך נדרש במדרש: אשר מי יגיד לאדם. כמה יתקיים הון שקנן מעושי
 לבניו אחריו תחת השמש:

טוב

ב א ו ר

עוד מענה שנים על דבריהם, הנה אף כי יש הרבה דברים אשר יחסרם בעניי היודע,
 הנה הם מרבים בכל ורעות רוח, ומס יתרון זכס לאדם. (יב) צל, הוא מסחור
 מאור השמש, וכו' יחסו ויטמחו בני אדם בימי בחוס. ובמספר הזכ הוא כנוי למוצה ומרית
 אשר יתענג בו האדם לשעתו, כמו שיבא בלל החכמה, בלל הכסף, יאמר אלו ידע
 האדם מה טוב לו בעולם הזה מספר ימי חייו, אולי יאמר הנה אעשה ימי חיי כלל
 לחסות ולהתענג בהם לביות שמח בחלקי ולא אשניה ולא אחוש על מה שיהיה אחרי
 מזד אחרי, באנשי העולם זולתי, באדם היושב בלל וחוסה בו לשעתו, ואין מניד לו
 מה יהיה אחריו תחת השמש, ר"ל במקום שהשמש זורה על הארץ אשר לא יסוכו שם
 נלים ולא יגינו. ואולם אין סכנה כן, כי באמת לא ידע האדם מה סיב לו בעולם
 הזה, והוא הולך ומגמר בדרך הנא אפי' אספר לאדם יודע מהו טוב לו בעולם הזה
 מספר ימי חייו.

טוב

ה ע ר ו ת

משל לאור עולם הנא, הדרך ממה שיעשה ימי חיי הסבל כלל, וידמה בעיניה לניסת
 סללים וזרית אור בהיר ע"ד אבנעה בסקן תמונתך. אולם לדעת המפרש ראוי לתרגם
 יששם כלל וכו' (דמס מר יד חין יוח וויח חן שישטטן זעשט, חויך דמס, מיתת מיומנתון
 ומע קרער חונקסקיינווערט וחסס היבער מיתת חויך וקאנטעטייט פארקטעהט).

ו א ב ג

ז (א) מִזֵּב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב וַיּוֹם

הַמּוֹת מַיּוֹם הוֹלְדוֹ: (ב) טוֹב

לְלַכֵּת אֶל-בֵּית-אָבֶל מְלַכֵּת

אֶל-בֵּית מִשְׁתֵּה בְּאִשֶּׁר הוּא

סוף

סֵת רבתי

ז (א) טוב טב שמא טבא

דיקנון צדיקיא

בעלמא הדין יתיר

ממשחא רבותא דהוה

מתרבי על ריש מלכיא

וכהניא ויזמא דיישוב

גבר ומפטר לבית

קבורחא בשווש טב

וכזכותא מן יזמא די

אתיליד רשיעא בעלמא:

(ב) טוב טב למיזל לגבר

אבילא לנחמותיה למיזל

לבית משתיא דחמרא

דמתלעבין תמן די בבית

אבילא תמן הוא סוף כל

אנשא למיזל די על

כולהון

ר ש י

ז (א) טוב שם משמן טוב יפה לאדם שם טוב משמן טוב וזיוס המות טוב השם

מיוס הולדו לכך הוקש שם טוב לשמן יותר משאר משקין שהשמן אתה טוחן

לחוכו מים והוא לך ועולה ויכר אבל שאר משקין אתה טוחן לחוכן מים והם בולעים:

טוב שם משמן טוב שמן טוב יורד למטה שנאמר כשמן הטוב היורד על הזקן

(שם קל"ג) ושם טוב עולה למעלה שנאמר ואגדלה שמך שמן טוב הולך מקיתון לטרקלין ולא יותר

שם טוב לסוף העולם אמר ר' יהודה ברבי סימון מלינו בעלי שמן טוב נכנסו למקום

החיים וילאו שרופים והם נדב ואביהוא שנמשחו בשמן המשחה ומלינו בעלי שם טוב

נכנסו למקום הנמיתה וילאו חיים חגייה מישאל ועזריה שילאו מכבשן האש: ויום

המות מיום הולדו מולדה מרים אין הכל יודעין מה היא מתה נסתלקה הבאר וכן

אחרן בעמוד ענן וכן משה צמן: (ב) טוב ללכת אל בית אבל מדה הטוהנת

בחיים ובמתים: מלכת אל בית משהה שהיא מדה שאינה נוהגת אלא בחיים:

באשר הוא סוף כל האדם בשביל שהאבל הוא סוף כל האדם סיפוי של כל אדם לבא

לידי

ב א ו ר

ז (א) טוב, מוסב על הקודם שאין לנו לדעת מה טוב לאדם בחייו, ואמר אין לחרוץ

יתרון על העני היודע שהוא הולך נגד החיים, כי מה הוא הטוב בחיים? בא

וראה כמה פסקות יש בדבר, לפעמים השם והכבוד טוב משמן הטוב אשר ימשחו בו

או אשר ימשחובו לתענוג, ויום המית מיום הלידה, כי המות יוליד האדם

אל החיים האמתיים אשר אין אחריהם מות. (ב) אם תראה החכם הולך אל בית

האבל, והסקיל העשיר אל בית המשהה אל תדמה בנפשך שיסיה זה רעה לראשון וטובה

לשני, כי לפעמים טוב ללכת אל בית האבל, בעבור שהמות סוף כל האדם, והחי

יומן אל לנו אנה הוא הולך, ומה יהיה בסופו. (ג) יש לפרש שני הכתובים הקודמים

והשנים

סוף כל האדם והחי יתן אל--
לבן : (ג) טוב בעם משחוק
כירבוע פנים ייטב לב : (ו) לב

כולהו אתגורת גורת
מותנא ומן בגלל דיתק
לכית אבולא גברא
צדיקיא יתיב ויתן ללביה
מילי דמותא ואין אית

חכמים
בידיה מדעם ביש ישבקניה ויטיב פתיבתא קדם מרי
עלמא : (ג) טוב טב רגיו דרגו מרי עלמא על צדיקיא בעלמא
הדין מן חוקא די הוא מחיך עם רשיעא ארום באבאשות אפי
שכינתא אתי בצורתא ופורענותא בעלמא בגין לאוטבא לב צדיקיא
ויצלון קדם מרי עלמא דהוא מרחים עילויהון : (ו) לב לבתון

דחבימא

רש"י

לידי כך לפיקר החי יתן אל לבו כל מה שאגמול חסד עם המת אצטרך אני שיגמלו לי
במותי דידל גדלוגי דיעטן יטענוניה דיספוד יספדוניה דילויה ילוניה (במשכת מועד
קטן). ר"א באשר הוא סוף כל האדם שהמיתה היא סוף כל ימי האדם ואם לא עכשיו
גומל לו חסד לא יגמול עוד אבל בית המשחה זימנו ולא הלך יכול לומר לו סופך שיוגד לך
בן וסם אהיה עמך תבא לך שמחת החונת בניך וסם אלך : והחי יתן אל לבו. הדבר
הזה שאם לא עכשיו יגמול לו חסד לא יגמול לו עוד : (ג) טוב בעם משחוק. מי
שדופת מרת הדין אחריו אל יטער טוב היה להם לדור המבול אם הראה הקדוש צדק
הוא פנים זעומות על עצירות טבירס משחוק שחוק עמסה שאלו הראה להם קימעה
רוע פנים היו חוזרים למוטב טוב היה לאדוניה אם עלבו אביו על כל יהרה שיהיה
עושה משחוק שהראה לו ובסוף נהרג עליו : ייטב לב. יהסוך לב האדם להטיב

דרכיו

ב א ו ר

והטנים הבאים כך. ויחיה דברו מוסב על העני היודע, אמר שלפעמים טוב לו השם
משמן שמושחין בו, כמאמרם, קנס לו שם טוב קנה לעמו, ולפעמים לא נכרא אלא
לתקון הכלל, ביום מותו, וכבים יראו כי חכמים ימותו ויתנו אל לבם, ומסיים כי טוב
ללכת אל בית אל מלכת אל בית משחה באשר הוא סוף ונו' והחי יתן אל לבו ויסיר
הנאות ממנו על עשרו ורוב קנינו, ומסיים שאפשר שגם חיי הער לאשר להטני היודע
היה לתקנת נפשו, כי יודע אלהים כי בצענו הוא נכס לבב, ע"כ טוב לו הכנס
מהשחוק, כי ברוע פני המול אליו ייטב לבבו וישלם, ונס לתקון הכלל היו חיי הער
שלו, כי לב חכמים חמיר אל בית אל ולער, שאומרים אם לעושי רצונו כך, לעוברי
רצונו והם הכסילים אשר לבם אל בית המשחה ושמה עאלכו, וע"כ הם מרחיקים נפשם
מחאוות הכסילים). (ג) טוב בעם, איך ידע האדם מה טוב לו ביתי הכלו, והנה
לפעמים יחיה הכעס והטלבונו טוב לו מן השמחה והשחוק, וא"כ אין הכעס כל עת רעה,

ולא

חֲבִימִים בְּבֵית אָבֶל וְלֵב כְּסִילִים
 בְּבֵית שִׁמְחָה: (ה) מִזֶּבֶע לְשִׁמְעַ
 גְּעַרְרַת חֲבֵם מֵאִישׁ שִׁמְעַ שִׁיר
 כְּסִילִים: (ו) כִּי כְּקוֹל הַסִּירִים
 תַּחַת הַסִּיר בֶּן שִׁחַק הַכְּסִיל

דְּחִימִיא אֲוִינֹן עַל הַדְּרִבָּן
 בֵּית מִוְקְדֵּשָׁא וְעִצִּיב עַל
 גְּלוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְלֵב
 שְׂטִיא בְּחֻדוֹת בֵּית
 לִיצְנֵינְתָּהוֹן אֲבָלִין וְשִׁתָּן
 וּמְחַפְּנִין וְלֹא יִתְבוֹן עַל
 לְבָהוֹן סִיגוֹף אַחִיהוֹן:
 (ה) מִזֶּבֶע לְמַחְבַּב בְּמִדְרֵשׁ

וגם

בֵּית אוֹלְפָנָא לְמִשְׁחָמַע גְּזוּף גְּבַר חֲבִימָא בְּאֲזַרְיִיתָא מְגַבַּר
 דְּאֲוִיל לְמִשְׁמַע קַל טְבִילָא דְשִׁטְיִין: (ו) כִּי אַרוּם בְּקַל
 קִבְּלַת פּוּבִין דְּמַתְּוֹקְדִין תְּחוּרַת דְּנָא כְּדִין קַל חוֹכָא דְשְׂטִיא

אוף

רש"י

דרכיו: (ד) לב חבמים בבית אבל - מחשבת על יום המיתה: ולב כסילים בבית
 ששמה. אין חרדים מיום המיתה ולבם כריא כאלום (תהלים ע"ג): (ו) כי בקול
 הסירים. עני קיים אשפי"ג בע"ז 1): תחת הסיר. תחת סיר נחשת הכפוי על
 הצערת קולים והם מקשקים להובם אמר רבי יהושע בן לוי כל קיסיא כד אינון דלקין
 לית קלהון אזיל ברם הליון סיריית' קלהון אזיל למימר אף אכן מן קיסיא מודיעי' שאף
 אנו מן העלים ויש לך בנן אף הכסילים מרבים דברים לומר גם אנו מן החשובים:

גם

ב א ו ר

ולא השמחה כל מה טובה לאדם, כי לפעמים צרוע פנים ייטב לו, לכן אל תשפוט
 למראה שינוי, כי לפעמים מפגונו של האדם סוחר לגלויו. (ד) לב החבמים, אין בנית
 השמחה והשמחה תמיד הולכת לאדם, ואדרבה החכמים לא יעלימו עיניהם מראות בנפשי
 בני האדם וסכאונם, כי אם ילכו אל בית האכל, ינחמו את קשה יום, ישמחו את
 מרי נפש, ויקימו בתליהם את כושר וזוהו העובד וההנלח אשר יבקשו, לא כן הכסילים,
 כי להם אין הענוג כי אם בבית השמחה וההוללות ואם יראו צרכים כושלות יתעלמו
 מהם. (ה) אם יעזר נך החכם ויראה לך פנים וועפות, אל תקון בהוכחתו, כי טוב
 לשמוע גערותו, מלשמוע שיר כסילים, כי גערת החכם תועיל לנפש, ושיר כסילים
 יאבדנה. (ו) כי כקול הסירים תחת הסיר הכפוי על הצערת קולים כחומים והם נשרפים
 ומשמיעים קול יותר מכל העלים החשובים מהם, כי קסמי עזי אלוך וברזשים לא ישמיעו
 קל, כן שחוק הכסיל הפחות שבנני אדם ישמיע קולו למרחוק, וימלא פיו שחוק. לבני
 חק, גם זה הכל בני הנחת תועלת כמו שקול הסירים הוא הכל בני הנחת חום אל
 התבטיל

(1) אשפי"ג בע"ז, Espines: Epines (ראר:מן).

אוף דין הבלו: (ו) בי ארום אנימא יתהל בתמימא בגין דלא אויל באורחיתיה ומחובר במילוי בישוא ית הוכמת

וגם יזה הקל: (ז) כי העשק יהולל חכם ויאבד את ללב מתנה: (ח) טוב אחרית דבר מראשיתו

לב חכימת דאתיהיבת ליה במתנא מן שמיא: (ח) טוב טב סוף עסקא מן שירותיה דבישירותיה לא אישתמודע לגבר מה דעתיד למהוי בסופיה אלהין

באור המלות

ר ש י

גם זה הבל. ועמל הוא שמכר הקב"ה (ז) יהולל, ענין שנעון וסליחה מדרך לבריות להיות יגיעים ומקטרים בהם: כשל. (ח) ארך, תאר וכן גנה, (ז) כי העושק יהולל חכם. כשהכסיל ונא כן בסמיכות ממקל גנוס או גנס מקתה את החכם מערכב דעתו וגם הוא

נכשל דתן ואכירם קתרו את משה לומר יראה ה' עליכם וישפט וגומר (בס' שמות) וערכבוהו וזכדו את לבו וגרמו לו שהקפיד כנגד הקדוש ברוך הוא ואמר והלל לא הללת את עמך (שם) ונענש בדבר שהשיבוהו עתה הראה ולא תראה במלחמת ל"ח מלכים: לב מתנה. לב חכמה שהיא מתנה להדם שנאמר כי ה' יתן חכמה (משלי ב') עושק. לשון ריב וקהורין יש פנים אחרים אך מפרידין המקראות זו מזו וכי האמור בראש המקרא מוכיח שמהובר למקרא שלפניו: (ז) טוב אחרית דבר

דבר

ב א ו ר

התנזיל אשר בסיר. (ז) כי העשק, אמת הדבר כי אם יראה החכם את העשק הכעס בעולם, כשלות הרשעים והכסילים, והתנשאים על אנשי הדרך והחכמה, כמעט יסוב מהולל, כאלו ילא מדעתו, ואם יתנדב הכסיל בנדול לבנו לפתוח את ידו להטני היודע, יאבד את לבו, כאלו הוא טורף את נפשו ודעתו, כי קשה עליו מתנת הכסיל מעשקו. (או יאמר, על מה שאני מזהירך לשמוע נזרת חכם, אל תשיני בלא המוכיח היה אויל משונע, כי למע הוא מתרנו וגוער בי בנויפה, הלא אם חכם הוא ידבר עמי תוכחתו בנחת דברי חכמים בנחת נשמעים? ע"כ עינש זה באמור כי בעושק יכולל חכם, כפי לפיל, ואם תשיני עוד הלא חכמים רבים סביבותי רוחים עושקי וזאוקים, של זה השיב, ויאבד את לב מתנס, ר"ל המתנות שהם מקבלים או שמקיים לקבל טמך, מאבד לב החכמים האלה מלפתוח שפתיים עמו). והנס יאבד לשון זכר, מחנה לשון נקבה, ויריך מיחסר דבר פרס מתנה וכן כתב סראנ"ע. (ח) עם כל זה אין ראוי

ה ע ר ו ת

ז (ז) ויאבד את לב כרתנה, עיין צפ"י. אולם בנאורו על התורה כבר העיר רמב"ם על הכלל שהפעל שינוא לפני השם לא ישמור את המין.

אֶלְהֵן סוּף מִילְתָּא טַב
 אֲשֶׁתְּמוּדַע לְגַבְר דְּטַב
 הוּא וְטַב מִן קָדְמֵי גַבְר
 דִּי שְׁלִיט בְּרוּחִיהּ וּמְכַבֵּשׁ
 יַעֲרִיָּה מְגַבְר דְּאִזְיֵל
 בְּגַסְוֵת רוּחִיהּ: (ט) אַל
 וּבְעֵידֵן דְּתִיתִי עֲלֶךָ
 אוֹכְחָתָא מִן שְׁמַיָּא לֹא
 תְּבַהֵל בְּנַפְשֶׁךָ לְמִרְתַּח
 וּלְמִמַּר פְּתַנְמֵי סַרְבְּנוּתָא

מִרְאֲשִׁיתוֹ טוֹב אֶרְךְ-רוּחַ מְגַבְּהַ
 רוּחַ: (ט) אֶל-תְּבַהֵל בְּרוּחְךָ
 לְכַעֲוֹם כִּי כַעַם בְּחִיק כְּסִילִים
 יָנוּחַ: (י) אֶל-תֹּאמֶר מֶה הָיָה
 שְׁהִימִים הָרְאִשָּׁנִים הָיוּ מְזוּבִים
 מֵאַלְפָּה כִּי לֹא מִחֲכָמָה שְׁאַלְתָּ
 עַל

כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא אַרוּם אִין אַנְתָּ סְבִיל וְיִשְׁתַּיִק וְיִשְׁתַּבִּיג לָךְ הוֹבֵךְ וְאִין
 אֵת מְסַרְב וּמִרְתַּח דַּע אַרוּם רַחֲמָא בְּעַטְפָּ שְׁמִין יְנוּחַ עַד פְּדוּן דִּי הוֹבֵךְ
 יִתְחַזֵּן: (י) אַל וּבְעֵידֵן עֲקַתְךָ לֹא תִימַר מֵהַדְּהוּת קְדַמַּת דְּנָא טַב בְּעֵלְמָא
 דְּיוֹמִין קְדַמְאִין הוּוּ טְבִיין וְאִנְשֵׁי דְרָא הָהוּא הוּוּ שְׁפִירֵי עוֹבְדָא יִתִּיר מִן
 אִילִין בְּגִין כִּן טְבָא הָיָה מְמִי לְהוֹן וְאַנְתָּ לֹא עַל חוֹכְמָתָא שְׁאַלְתָּא עַל

דנא

ר ש י

באור המלות

צנסרד - (ט) תבהל, ענינו תמכר, וכן דבר מראשיתו. כמשמעו בראשית הדבר
 ויבטלו אין לנו יודעים מה יהא בסופו אבל
 כשאחרית טוב נגמר בטובה. ד"א טוב אחרית דבר מראשיתו בזמן שהוא מראשיתו
 טוב שנתכוונו לטובה כשהתחילו בו. רבי מאיר הו' קאים ודרים כולי מילתא באלישע
 בן אבויה במדרש קבלת: ארך רוח. המאריך רוגזו ואינו מננה לריב: (ט) אל
 תבהל. אל תמכר: (י) אל תאמר מה היה שהימים וגומר. אל תתנה על
 הטובה שהיתה צאה על הדיקים הראשונים כדור המדבר ודורו של יושע ודורו
 של

באור

ראוי להכנס שיתחולל בראותו עושה, רק ישיב אל לבו שטוב אחרית דבר מראשיתו.
 כי בראשית הדבר אין לנו יודעים מה יהיה בסופו, וכן טוב ארך רוח הסובל מאהבה,
 ודומה לה' ותחולל אליו, מנבא רוח המבטע ומרבה תלווה נגד האלהים ודרכי השנחתו.
 (ט) אל תמכר בראשית דבר לכעוס על אשר ראו עיניך מדרכי השנחת השם, כי כעס
 צחיק כסילים ינוח, אחרי שדרכי השנחת העלוונה בתכלית הטובה לעולם, כראוי לטוב
 ומטיב לכל, ואלו ידע האדם את כל פרטי השנחת והעלמותיה, אין ספק שיסבך
 בעסו ויגוע רוגזו, ויסיב שמח במדות החכמה העלוונה ומודה אליה, וא"כ לא נולד
 הכעס סוס כי אם על צרכי הסכלות וחסרון הידיעה, עיין הקדמה. (י) אם ירדת
 מגולתך

ק ח ל ת ז
 שלה
 על־זה : (יא) טובה חכמה עם-
 נחלה ויתר לראי השמש :
 (יב) כפי בצל החכמה בצל הכסף
 ויתרון דעת החכמה תתיה
 בעליה

דנא : (יא) טובה חכמה
 חוכמתא דאורייתא עם
 אחסנת ממונא ויתר לגבר
 למהו מדבר בענותותא
 עם גוברין דיירי ארעא
 דהון טב וביש תחות
 שמשא בעלמא הרין :

(יג) כי ארום היכמה דמסתתר גברא במלל חוכמתא היכדין
 מסתתר במלל בספא בעידן די עביד מיניה צדקתא ומותר
 מנדעא בחוכמתא דאורייתא תהי ית מרהא מבית קבורתא לעלמא

דאתי

ר ש י

באור המלות

של דוד : כי לא טחכמה שאלת. שהכל
 לפי זכות הדורות : (יא) טובה חכמה
 וגומר. חכמתם עומד להם עם נחלת
 זכות אבותם כי עובה הוא החכמה : ויותר
 לרואי השמש. יתרון הוא החכמה לכל
 הבריות. רואי השמש הן כל הבריות כדמנן הנודר מרואי החמה אכור אף בכומין לא
 נתכוין זה אלא כמי שהחמה רואה אותו : (יב) כי בצל החכמה בצל הכסף. כל
 מי שיסנו כלל החכמה ישנו כלל הכסף שהחכמה גורמת לעושר שיבא : ויתרון דעת
 החכמה

ב א ו ר

מנדולתך ומעשרך, אל תאמר עש סיס, כאשר יחשבו הכסילים באגוד רכושם וממונם.
 ידמה להם כאלו נהפכו סדרי בראשית, כי לא מחכמה וכו' התנין יודע כי סימנים
 שוים, והמערכות העליונות נשארו כמו שהיו, רק המקבלים ישמחו איש איש כפי
 חלקו. (יא) רואי השמש, הם כל הבריות, יאמר אם צדקתך עשיר ובעל נחלה
 ראית שטובה החכמה עם נחלה, עתה בעיניך תראה שיש בחכמה יתרון לבני האדם.
 (יב) כי בצל, כאשר יחסה האדם כלל הכסף, כן יחסה כלל החכמה, ונדבר הזה
 לפחות שוים הם, ואולם זה יתרון דעת, שהחכמה תחיה את צעליה צדקתו בחוסר כל. (גם
 יש לפרש שני המקראות הקודמים באופן זה, אמר טובה חכמה עם נחלה, שהעושר
 והחכמה נאם לזדקיקים ויותר הוא טוב לרואי השמש, והם החכמים המעמיקים בחכמת
 אלהות

ה ע ר ו ת

(ג) ויתר, אפשר שהוא פעל בנינו, ויתורנס בלא (סוד פקטטייה). לרואי השמש,
 אפשר שזה תואר להכמים, סיפק והכסיל בחוסך הולך. ומעם הכחוש טובה חכמה
 עם נחלה, אבל הראשון הוא היותר נחשב אלל המשכילים, ומתרגום רד"פ נוטה גם לזה הסירוס,

בְּעֲלִיָּהּ : (יג) רָאָה אֶת־מַעֲשֵׂה
הָאֱלֹהִים כִּי מִי יוּכַל לְתַקֵּן
אֶת אֲשֶׁר עָוְתוּ : (יד) בְּיוֹם טוֹבָה
הָיָה בְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַם
אֶת־יְהוָה לְעַמְת־יְהוָה עֲשֵׂה
הָאֱלֹהִים

אֶלְהֵן מְרֵי עֲלָמָא דִּי עֲוֹתִיָּהּ : (יז) בְּיוֹם בְּיוֹם דְּיוֹטִיב לָךְ תְּהִי
אֲף אַנְתָּ בְּטִיבּוֹתָא וְתִיטֵב לְכָל עֲלָמָא בְּגִין דְּלֹא יִיְתִי עֲלֵךְ יוֹמָא
בִּישָׂא חֲזִי וְאַסְתַּפֵּל וְאַף יַת דִּין פֶּל קָבִיל דִּין עֵבֶר יִי בְּגִין
לְאֹכְתָא

ר ש י

ה'חכמה תחיה בעליה. ועוד החכמה יתירה על הכסף שהחכמה תחיה בעליה :
(יג) ראה את מעשה האלהים. הלאך הוא מתקן הכל לפי הפעולה של אדם גן עדן
ללדקים וניהכס לרשעים ראה לך באיזה מדבק : כי מי יוכל לתקן. לאחר מיתה את
הדבר אשר עושה בחייו : (יד) ביום טובה היה בטוב. ביום שיש בידך לעשות טובה
היה בטובי הטובה. וביום רעה ראה. כשתבא הרעה על הרשעים אתה תחיה מן
הרואים

ב א ו ר

ה'אלוהים שיש לחוש שאם אין להם נכסים שיזשרכו להשניח עליהם לפרקים לסיורי נכסיהון
יעמיקו מאוד וינקו ככן זמא' שהליץ ונסנע, כדרך השמש המסא' עיני הרואים בו זמן
ארוך, אבל בסיות לו נחלה בית והון, לפעמים ישקוט מתשוקתו הנמרצת אל אור
החכמה, וישב בלל החכמה, וחייו בלל הכסף, כמ"ס חז"ל ליבטו רחמי איתכליא
על עליא, דאלמלא עליא לא מתקיימי איתכליא, וזה יבוא לו יתרון דעת, כי אז
החכמה תחיה בעליה ולא תחיתסו. או יאמר ויתרון ר"ל רוב זמן עסקך יסיס בדעת,
כי החכמה תחיה את שני בעליה את הנוף ואת הכסף, וסנכס'ס איגס מתיים רק הנוף
צמודו על אדמתו, וכן אמרו חז"ל הרשעונים עשו תורחם קבע ומלאכתם ארטי זו וזו
נחקיימם בידם). (יג) אל תחטון שיחנלנלו הדברים כרליך, כי אם ראה את מעשה
האלהים, ובכל רזוק מטי רזוני, כאלו לא נטעו הדברים אלך, רק אתה רואה
אותה מרחוק ומחבונן בהם, (וייח זור חין נזמיסר) כי מי יוכל כו' הוא רשאי ולא אתה,
לכן טוב לך שלא להתקטק נגד גזרותיו, כי אם לכונן את מחשבתך ורזוק עם מעשה
ורזון הנורא. (יד) ביום טובה, תוכל להיות בטוב, וביום רעה ראש, גם פה הכוונה
ראש אותה כמרחוק באלו איגס נוגעת אלך, וחקור על הסנה הפועלת אותה, ר"ל
המכונן ממי באו עליך הרעות? גם את הסונ' לפומת הרע עשה האלהים, ערכן זה
לנגד

האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו באומה:

פרשה ז

(טו) את־הכל־ראיתי בימי־הבלי יש־צדיק אבד בצדקו ויש־רשע מאריך־ברעתו: (טז) אל־תהי צדיק הרבה ואל־תתחכם יותר

לא־אִכְחָא אִנְשֵׁי עֲלָמָא מִן בְּגַלל דְּלֹא יִשְׁבַח אִנְשׁ בְּתַרְוֵהוּ מְדַעַם בִּישׁ לְעֲלָמָא תְּהוּא: (טו) אַת ית פולא חזית ביומי הכלותי דמן קדם יי מתגורין טב וביש למחוי בעלמא על עיסק מזליא דאתבריוא בהון בני אינשא דאית גבר זכאי

אבד בצדקותיה בעלמא הדין וזכותיה מנטרא ליה לעלמא דאתי ואית גבר חייב דמאריך וימן בהובותי וחושפן עובדותי בישאי נטרין ליה לעלמא דאתי לאתפרע מיניה ביום דינא רבא: (טז) אל לא תהי יותר בעיני דאתחייב חייבא קטול בבית דינך בדיל דחייסא עלותי דלא למקטליה ולא תתחכם בבנייתיר בהוכמת רשעא דקיימין בדרך וליא

תאליף

ר ש י

הרואים שכאמר וילאו וראו בפני האנשים וגומר (ישעיה ס"ו) ולא תהיה מן הנראים והיו דראון לכל בשר: גם את זה לעבת זה. הטובה ושכר פעולתה לעמת הרעה ושכר פעולתה: אשר לא ימצא האדם אחריו באומה. להרבה אחריו של הקדוש ברוך הוא: (טו) יש צדיק אובד בצדקו. אף על פי שהוא אובד עודנו עומד בצדקו מעשה ביוסף בן פנחס הכהן שעלתה לו נימא ברגלו קרא לרופא לחתוך רגלו אמרו ליה כשאתה מגיע לחוט השערה הודיעני וכן עשה קרא לחוטיו בנו אמר לו בני עד כאן היית חייב ליטפל בי מכאן ואילך אין אתה חייב ליטפל בי שאין כהן מטמא לאבר מן הזוי מאביו: (טז) אל תהי צדיק הרבה. כשאלו שדימה להיות לדיק ורחס על הרשעים: ואל תתחכם יותר. לדון קל וחומר של שקות ומה על נפש אחת אמרה הורה הבא עננה

ב א ו ר

לנגד זה, וקשרן זה זכר. באופן שלא ימצא האדם להרבה אחריו מאומה, אלו ידע והסיג גרוסם וקשורם, וזהו על דברת, כלומר על אופן שלא ימצא האדם להרבה. (טו) את הכל, דבר והסכנו ראיתי בימים מופתים אשר אנכי חי על האדמה, יש לדיק וכל רכיו, ולא ידע לשום אדם, וכוא אובד בצדקו, ולא ילניח, ויש רשע ירשיע בכל אשר יפנס, ופוא מאריך ימים ברשעתו. (טז) אל תהי צדיק הרבה, מן הראוי, כי כדקם הסוחלט לא ילניח במדיניות, ואל תתחכם יותר, אל תתחכם ששפת חכס

לְמַה תִּשְׁוּמָם : (יז) אֵלֶי-תִרְשַׁע
 הַרְבֵּה וְאֵלֶי-תִהְיֶה סִכְלָ לְמַה
 תִּמּוֹת בְּלֹא עֵתָהּ : (יח) טוֹב
 אֲשֶׁר תִּתְאַחַז בְּזוֹה וְגַם-יִמְזַה אֵלֶי-
 תִּנַּח אֶת-יָדְךָ כִּי-יִרְגֵא אֱלֹהִים
 יֵצֵא אֶת-כָּלָם : (יט) הַחֲכֵמָה
 תַּעֲזוּ

תֵּאלֶיךָ אוֹרְתָתְהוֹן לְמֵא
 דִּין תִּצְדִּי יַת אוֹרְחָתְךָ :
 (יז) אֵל לֹא תִתְךָ
 בְּתַר הַיְרֵהוֹר לְכַף
 לְאַתְחִיבֵא סְגִי וְלֹא
 תִרְחַק אוֹרְחָךָ מִן בֵּית
 אוֹלְפִן אוֹרִייתָא דְיִי לְמַהוּ
 שְׂמִיָא לְמַה דִּין אַנְתָּ גְרִים
 מוֹתֵא לְנַפְשָׁה וְיִתְקַצְרוּן
 תַּעֲזוּ

שְׁנֵי חִיָּה לְמַמַּת עַד דְּלֹא מְטֵא זְמַנָּה לְמַמַּת : (יח) טוֹב טַב דִּתְאַחֲד
 בְּעִיסְקֵי עֵלְמֵיא הַרִין לְגִמּוֹל טוֹבֵא לְנַפְשָׁה בְּאוֹרַח תִּגְרִיא
 וְאִף מִדִּין סִפְר אוֹרִייתָא לֹא תִשְׁבּוֹק חוֹלְקָה אַרוּם גְּבַר דְּחִיל מִן קֳדָם
 יִי נַפְקֵי יַת דִּי חוֹבַת בּוֹלְהוֹן : (יט) הַחֲכֵמָה וְחוֹכְמַת יוֹסֵף בְּרַעֲקַב
 אִיסְתִּיעִיא

באור המלות

(טז) תְּשׁוּמָם, הוא מְבִינִין הַתַּפְעֵל וְדַנֵּשׁ
 הַסִּי'ן לְחִסְרוֹן חִי' הַתַּפְעֵל, אִף שֶׁלֹּא תִנָּח
 חִי' הַתַּפְעֵל לְפָנֵי אֲחֻתוֹת וְסִי'ן כִּי אִם
 לְאַחֲרֵיהֶם, וְהִרְאִי תַּתְּמוּם, אִף עַל פִּי
 כִּן יִתְכַן שִׁבַּח דַּנֵּשׁ בְּסִי'ן לְהוֹרֹת עַל
 חִסְרוֹנָם, כִּי כֹאן הִיֵּס מְקוּמָה, לְוִלִי
 קְרִיאת הַאֲחֻתוֹת שֶׁלֹּא יִתְכַן כִּן, גַּם אִפְשֵׁר
 שִׁיֵּס מְבִינִין נַפְעֵל בְּנֹזֶרֶת נְחִי הַסִּי'ן
 וְכִסְוִי הַלְמַ"ד, אֲשֶׁר יִקְרָאוּ בְּיָן מְרֻבַּע,
 כְּמוֹ תְּכּוּן, וְהוּא הַנְּכּוּן *
 וְעַמֵּק

עַנְלֵה עֲרוּפָה וְכו' : (יז) אֵל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה .
 אִפִּילוּ רִשְׁעָה מַעֲטֵ אֵל חוֹסִיף לְהִרְשִׁיעַ :
 לְמַה תִּמּוֹת בְּלֹא עֵתָהּ . כִּשְׂאוֹל שְׂאֵמֵר
 וַיִּנְוֵת שְׂאוֹל בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר מַעַל בְּנוֹב עִיר
 הַכְּהֵנִים וּבְעַמְלֵק (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' י' י') :
 (יח) טוֹב אֲשֶׁר תִּתְאַחַז בְּזוֹה וְגוֹמֵר .
 אֲחֻזוֹ בְּלֹדֵק וּבְרִשְׁעָה אִם אֲמַר לְךָ הַנְּכִיֵּא הַלְדִּיק
 דְּבַר שֶׁהוּא דוּמָה לְךָ לְרִשְׁעָה כְּגוֹן שְׂאֵמֵר
 שְׂמוּאֵל לְשְׂאוֹל אֵל יִקַּל בְּעִינֶיךָ לְסַקֵּק צוֹ :
 יֵצֵא אֶת כּוֹלָם . יְדֵי שְׂמֵיכָה יְקִיִּם הַלְדִּיק
 וְהִרְשַׁע

ב א ו ר

מִכָּל אֲשֶׁר הִיוּ לְפִינֶיךָ, וְתִרְגַּע לְהַכְסִיג אֶת כָּלֵל עַל דַּעְתְּךָ וּבַחֲכֵמָתְךָ, לְמַה חֲסִיֵּס שׁוּמָם
 בְּרֹאוֹתְךָ כִּי לְשׁוֹא חֲסִינֵע . (יז) וְאוֹלָם הוֹסֵר שֶׁלֹּא מַטָּה אֵל הַקֵּסֶה שְׂמִי וְתִרְשַׁע הַרְבֵּה ,
 אִו חֲסִיֵּס סִכְלָ לְסֵאמִיִן אֶת כָּל אֲשֶׁר יִשְׁקְרוּ לְךָ עַבְדֶּיךָ, מַגְלִי לְחַקוֹר אַחֲרֵיהֶם, סָן יַעֲרִימוּ
 סוֹד עֲלֶיךָ לְהוֹיֵקֵךְ בְּלֹא עֵתָהּ . (יח) טוֹב אֲשֶׁר תִּתְאַחַז, מַשְׁנִיעָה, וְחַלְךָ בְּדַרְךָ מַמְוֹלֵע
 בְּיָן שְׂמֵיכָה, כִּי הוּא בְּדַרְךָ הַיִּשְׂרָע אֲשֶׁר יִבּוֹר לוֹ הַבֵּס . (יט) הַחֲכֵמָה, יִשְׂמַר אִם
 יִתְנַוִּין

ה' ע ר ו ת

(יח) יֵצֵא אֶת כָּלָם, אֲוִלִי עַמֵּס הַמְלִיכָה עַל דַּרְךְ שְׂאוֹמְרִין בְּלִיא (יח) יִשְׂרָעֵת חוֹיִסְקָתְךָ=
 חֲטָן , שְׂרַטְיָה וְסִרְוִיָן) *

תָּעוּ לַחֲכָם מַעֲשֵׂהָ שְׁלֵיטִים
 אֲשֶׁר הָיוּ בְּעִיר : (כ) כִּי אָדָם
 אֵין צְדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 טוֹב וְלֹא יַחֲטֵא : (כא) גַּם לְכָל-
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ אֶל-תַּחַן
 לִבָּהּ אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע אֶת-

עלוהי
 איסתויעא
 לחכימותיה כל קביל
 עשרתי אחוהי צדיקא
 דשליטין בדחלתא דיי ולא
 שלט בהון יצרא בישא
 בעידן דהון יתיבין
 בקרתא דמצרים ולא
 קמלו ית יוסף אחוהון
 דהוה מצער להון בזימנא

עבדך
 יהוא בקל מילוי: (ג) כי ארום לית גבר זכאי בארעא די יעביד טב
 כל יומהי ולא יחוב קדם יי אכל גברא די ייחוב קדם יי חמי ליה
 למקדר בתויבתא עד דלא ימות: (כא) גם אוף כל מליא דימללון
 לך רשיעא לא תמסור לבך לקבלותהון דלא ייתון יומין די תשמע

ר ש י

והרשע כהלכתן: (יש) החכמה תעוון לחכם. לפי שאמר אל חרשע הרבה אם
 רשעת מעט אל חוסף עליו אלא שפסח במעשיך ותהא הוהא על חטא אמר החכמה
 הטון לחכם שהיא יועלתו לטוב בהשוכה וכאשר מלינו ביאשיהו שהעיד עליו הכתוב
 (מלכים ב' כ"ג) וכמוהו לא היה ונו' הרי עמדה לו חכמהו שפספס במעשיו וטוב לו:
 אשר היו בעיר. בירושלים רחבעם אביה אחויה יואש אחרי מות יהודע אמליה אחי
 מנשה אמון יהויקים לדקיהו: (כ) כי אדם אין צדיק בארץ. לפיכך לריך לפספס
 במעשיו: (כא) גם לכל הרברים וגומרי. לפי שנדבר בשאל שקבל לשון הרע על
 גוב עיר הכהנים ועליו נאמר אל חרשע הרבה אמר גם לכל הדברים ונו' אשר ידברו
 אליך הולכי רכיל אל תתן לנך לקבלן: אשר לא תשמע את עבדך מקללך. אין
 טוב אשר תטה אזנך לשמוע את עבדך מקללך. ד"ה מעשרה שליטים אלו עשרה
 דברים

ב א ו ר

יחזקין החכם בכל אשר נעשה תחת ממלת כמה שליטים אשר היו צעיר הוואח, הנה
 הטון ותחלתת לו החכמה הוואח, שאין אדם לריך בארץ אשר ישעם טוב ולא יחטא,
 וא"כ הזמר בדרך הממולט או טוב לך. תעוון עשרש עוון, לשון חוקק וגבורה, והושאל
 על הכפס, עוי נפש, יפנס עוונת, ולדעתה תהיה פה ההשאלה על התאמתות הדבר
 והתחוקו בנסח החכם, (בעקרוטטיגן), והנה מ"ס מעשרה על דעת המפרשים היא
 מ"ס היתרון, ולדעתה היא מ"ס המקום, כלומר משם ילמוד החכם, ויתחלתת לו הדבר
 טוב והכונה מתורגמת ב"ל"א. (כא) ועתה, אחרי אשר בחרת בדרך הממולט לאחון

עבִדְךָ מִקְלָלְךָ : (כב) כִּי גַם--
 פְּעָמִים רַבּוֹת יָדַע לִבְךָ אֲשֶׁר
 גַּם-אַתָּה קָלַלְתָּ אֲחֵרִים : (כג) כָּל-
 זֶה נִסִּיתִי בְּחֻכְמָה אֲמַרְתִּי
 אֲחֻכְמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמּוֹנֵי :

אהה ק' רחוק

יֵת עֲבָדְךָ דִּילּוּט לְךָ וְלִית
 לְךָ חֵילָא לְאַשְׁתִּיזְבָּא מִן
 יְדוּי : (כב) כִּי אַרוּם חָזִי לְךָ
 לְמִיזְדַּק יֵת דִּינָא בְּזִמְנֵי דִי
 יְלוּט לְךָ גִבְר דְּלִית
 דְּכוּוְהָךְ דְּאָף זִימְנֵי
 כְּגִיאִין יָדַע לִבְךָ דְּאִוּף
 אֲנָתְהוּ יֵת לְטִי גִבְרִין

אוֹחֲרֵינִין : (כג) כָּל כָּל דִּי אֲמַרְתָּ בְּהַגְנוֹת בְּחֻכְמָה אֲמַרְתָּ
 בְּמִימְרֵי אַחְבוּם אַף כָּל הַחֻכְמַת אוֹרִייתָא וְהִיא רְחֻקַת מִינֵי :

רחוק

ר ש י

דברים המחיבים את האדם שתי עיניו מראין אותו דברי עבירה שתי אזניו משמיעים אותו דברים בטלים שתי ידיו שגוזל וחונם בהן שתי רגליו שמוליכין אותו לדבר עבירה ופיו ולבו - ד"א החכמה העוז להכס זה נח מעשרה שליטים מעשרה דורות שלפניו ד"א להכס זה יוסף מעשרה שליטים אלו אחיו ד"א להכס זה משה מעשרה שליטים עשרה דברים המשמין את הנוף ע"י מאכל מן פומה ליושטא ומן וושטא לכרסא וכי' כדאיתא במדרש קהלת והכמתו עמדה לו למשה שלא נלטרך למאכל ארבעים יום וארבעים לילה כל הפנים הללו במדרש ואינו יכול לישב עליהן מקרא שלאחריו כי אדם אין לדיק בארץ כל זה נסיתי בהכמה על מקראות שלמטן (ס"א ולא ודו"ק) ועל של מעלין : (כג) נסיתי בהכמה בתורה : אמרתי אהכמה לדעת את החכמה :

והיא

ב א ו ר

זום וזום, אל תפן את לבך לכל אשר ידעו אחרים ואל תשנית צמט שיאמרו כדירות כדרכם לננות את כל אשר יעשה זולתם, ואם עבדך טקלל אותך ומננס את מטשך, האסם אזנך שממוע. (כב) כי גם פעמים רבות, קללת אהה את אחרים ונינת את מעשיכם, ופעמים שחס לדקו ממך, וא"כ אל תשנית בדברים ותלונות וסגלים שאין צמט ממט, ואל תסור מדרך האמנטי אשר בחרת בו. (כג) כל זה נסיתי, מעט מהחכמה

בידועה

ה ע ר ו ת

(כב) ידע לבך, יפס תרנום רד"ס כעין מאמר מוסגר, כי ענין פעמים רבות מוסב צככר על פעל קללת, ודין כל מאמר מושגר לצוא צמפסיק יותר גדול. (כג) כל זה נסיתי בהכמה, לדעת המסרש יהורנס (יז) פיל האבט מיך סקן דער ווייהייט מן טרלאהרונג געברומט), וסתח בידיעה מסכמה.

שיטלו

(כד) רְחוֹק מֵה־שְׁהִיָּה וְעִמָּק ו
 עִמָּק מִי יִמְצָאֵנוּ : (כה) סְבוּתֵי
 אֲנִי וְלִבִּי לְדַעַת וְלַתּוֹר וּבִבְקֵשׁ
 חֲכָמָה וְהַשְׁבּוֹן וְלַדַּעַת רִשְׁעִי
 כָּסֶל וְהַסְּכָלוֹת הַיִּלְלוֹת :
 (כו) וּמוֹצֵא אֲנִי מֵרַמְּיֹת אֶת־

(כד) רחוק היא כבר
 ארחק מבני נשא למידע
 כל מה דתוה מן יומי עלמא
 ורו יום כותא ורו יום
 דיתיי מלפא משיחא מן
 הוא דישפתיניה
 בחוכמתא : (כה) סבותי
 חזרית אנא לחשבא
 בלבי ולמידע ולא לאלא

האשה
 ולמתבע חוכמתא וחוישבן אגר עוברי צדיקיא ולמידע פורענותא
 חובא דשמיא וסוכלהנו חולחולתא דמלכותא : (כו) ומוצא
 ואשכחית אנא פתגם דמרד על אינש יתיר מן מריר יום מותא

ית

באור המלות

רש"י

והיא רחוקה ממני . ומה היא זו : (כד) ועמק עמק , הוא הדבר שלא יוכל
 האדם להגיע אליו כי אם בקושי וסכסס ,
 הרחוקים שהיו בלילת בראשית : ועמק
 עמק . הוא מי ימלאנו שאין לי רשות
 להרהר בהן מה למעלה ומה למטה מה

לפנים ומה לאחור . ועוד (כה) סבותי . לדעת ולתור ולבקש חכמת פרשת פרה ארומה
 והשבין קן הגולה : ולדעת רשע כסל . לעמוד על סוף העמס של אפיקורסות וסכלות
 הגלות מעורבב ומשוממם שבה : (כו) ומוצא אני מר סבות וגומר . שהיא קשה
 מעשרה דברים הקשים שנבראו בעולם כדאיתא בבבא בתרא כהשתפין ומלאא אני מר

וקשה

באור

הידוע שסוף החכמה העליונה בהנהגת היצורים, ואולם חמתי אהכמה ואכזא עד
 חליתא, אבל היא רחוקה ממני. (כד) רחוק מה שהיה, הנה עם שפסו בחליתא
 ס'ירה כניות האדם במדרגת ההלכה העליונה, טרם חמא, הוא רחוק ממנו, ועמוק
 עד למאוד, עד שכנע להפסין אותו בשכל על מחכותו, כי האדם כמות שהוא טרם
 הוא רחוק עד מאוד מן השלמות שהוא. (כה) סבותי אני ולבי לדעת, לתור ולבקש
 חכמה, היא הסנהגה העליונה והשבון הוא ערך ויהם הרפות העצמות אל סבות
 ועילות, לדעת רשע כסל וסכלות חוללות, ירש שבקש לדעת איך ילא רשע חכסל
 וסולות מסכלות, כי אחרי שאין רע יורד מן השמים, על כרחך שבא הטון מפארת
 הסעדר, והפסו א"כ הסכלות גורמת לאדם לחטוא, ועל ידי הסעדר הידיעה יתחולל
 וירשע, כי אין הסכלות בעלמה חמא, כי אם מקור החטאים והחולואוס, וע"כ צבקה

הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הָיָא מְצוּרִים
 וְחַרְמִים לְבָהּ אֲסוּרִים יְדִיהָ
 טוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים יִמְלֹט
 מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלְכֵד בָּהּ :
 (כו) רָאָה זֶה מִצְאָתִי אִמְרָה
 קִהְלֵת אַחַת לְאַחַת לְמִצְאָ
 חֲשׁוֹן

בְּנוֹתֶיהָ : (כו) רָאָה חֲזוּ דִין עוֹבְדָא דְאִשְׁכְּחִית אִמְרָה קִהְלֵת דְּמִתְקַרְי
 שְׁלֵמָה מְלֵבָא דִישְׂרָאֵל בְּנוֹת מוֹלִיא חֲדָא חַד עִם הַבְּרֵתָא לְמִשְׁבַּח

חֲשׁוֹן

ר ש י

באור המלות

אל דבר . (כו) מצורים , הרשת שזרין וקשה ממנה את האשה זו האפיקורסות :
 זה , ושרשו לוד - וחרמים . פירושו רשעות . וחרמים לבה . לשון מכמורת כמו יגורוהו
 אסורים , וכמו זקיס וככליס לאסור את בחרמו (חבקוק א') יאספוהו במכמרתו :
 הנלכד בידיה , (במטע) . (כו) אמרה אסורים ידיה . משהחזיקה בידה הרי הוא
 קשלת כנקשר בקשורי עבותות . אסורים שם

דבר של קשורים כמו וימסו אסוריו (שופטים ט"ו) קשוריו כן פירושו מנחם :
 (כו) ראה זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצוא חשבון . כל המלות
 שהלדיקים עושים והעבירות שהרשעים עוברים נמנים לפני הקדוש ברוך הוא אחת על
 אחת עד שמלטרופות לחשבון גדול כך פירושו רבותיו במסכת סוטה : אמרה קהלת .
 אמרה קבוצה החכמה ואמרה נפשו המשכלת המקבלת החכמה . קהלת לשון נקבה
 הוא

ב א ו ר

לדעת איך ישוב הכסל להיות רשע והסכלות חוללות . (כו) וכאצא אני בר כימות את
 האשה , הוא כונו לתלום הנפשית והתשוקה החושית , היא גרמה לנו את כל אלה ,
 משם יצא רשע והוללות כי היא תטור עיני בני אדם והסלק מהשבותיהם , כי היא מזידיס
 וחרמים לזודד נפשות ולספילס ברשת בל יקומו , וידיה כמו כבלי כדול לאסור את
 הנפתה לה , חוטא ילכד זה , אחרי שקרא אותם מזידיס וחרמים , הוסיף לאמור
 שהיא הרשת לכל חוטא , וזהו תשובה נחמה על ששאלס הנזכרת , כי בהסתגר החלוס
 אל הכסל יצאו הרשע וההוללות , אחרי שאס לא ידע האדם לנחור בטוב האמתי מן
 הטוב המדומה , והתשוקה לא תשקוט ולא תנוח כדרכה אי אפשר לה מנלתי שתביא
 את האדם אל החטא , כאלו בא הכסל אל התשוקה החושית והוליד ממנה הרשע
 והוללות . (כו) אחת לאחת למצוא חשבון , כלומר אם תקרב אחת אל אחת ותחפש
 בשלך

(ו) כִּי־אֵינְנוּ יוֹדְעֵי מַה־שִּׁיחִיָּה בְּיָ
 בְּאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יִגִּיד לּוֹ: (ח) אֵין
 אָדָם שְׁלֵיִם בְּרוּחַ לְכַלּוֹא אֶת־
 תְּרוּחַ וְאֵין שְׁלֵמוֹן בְּיוֹם תְּמוֹת
 וְאֵין מְשַׁלַּחַת בְּמַלְחָמָה וְלֹא־
 יִמְלֹט רֶשַׁע אֶת־בְּעַלְיוֹ: (ט) אֶת־
 כָּל־זֶה רְאִיתִי וְנִתְּוֵן אֶת־לִבִּי

עלוהי: (ו) כי ארום
 ליתוי חפיים מה רעתיד
 למהוי בסופיה עלוהי
 ארום בעידן די יהי רענא
 מן קדם יי לאבאשא ליה
 מן הוא די יחוי ליה:
 (ח) אין לית אנש דישלומ
 ברוח נשמחא לממע ית
 נשמחא רחיי בגין דלא
 יפסוק מן גופא דאנשא

לכל
 ולית שלמונא ביום מותא לשיובא גבר לחבריה ולית מגי זיינא
 מסייען בקרבא ולא ישויב חוב ית מרוחי ביום דינא רבא:
 (ט) את ית בלדין חוית די הנה בעלמא ויהבית ית לבבי למדע

ר ש י

באור המלות

על דת יש עת להפרע ומשפט ופורענות מוכנת: כי רעת האדם רבה עליו, כאשר רבה רעת האדם ופאתו גדושה אז בזה פקדוהו. כי משמש בלשון כאשר כמו כי יהיה להם דבר נא אלני (פרשת יתרו):

(ז) כי איננו יודע מה שיהיה כשהרשע עובר עברה איננו נותן לבו למה שעתיד הקב"ה להביאו במשפט ואוי לו בכך: כי כאשר יהיה. הפורענות מי יגיד לו להמקן בו וליטול בו ענה וליטול רשות פתע פתאום יבואנו: (ח) אין אדם שלימ ברוח. ברוחו ויזרו של שלוחו של מקום לכלוא ולמונע ממנו את הרוח שבנפשו שלא ימלנו מלאך המות: ואין שלמון. ניכר ביום מותו: ואין משלחת במלחמה. זו לאמר שלח בני או עבדי במקומי: (ט) את כל זה ראיתי, האמור למעלה:

ונתון

באור

יכלל מכלם, כי איננו יודע מה שיהיה ולא יוכל להשמר מהעתיד, ופתע פתאום יבא אידו, עד שלא יוכל איש להגיד לו, שיוטץ עמו איד יכלל. (ח) אין אדם וגו', סוכיר שלש אופני המות, כאשר סוכיר דוד הפלך ע"ה בפסוק שהבאתי למעלה, אמר אין האדם שלים ברוח לעזור ולמונע את הרוח שלא יוסיקו, וכו' כנוד או ה' יגפנו, כי הפחיס במנסה

הערות

(ט) את כל זה ראיתי, צעת אשר יעשה האדם באלם לרע לו, והיה כנמשך ממנו יתון את בני ניכ לכל המעשה אשר נעשה תחת השמש, לנלתי התרעם עליהם, כי בכלה

יי אדם קדמא תקיף
 קדמוי זכאי והוייא וחוה
 אנהו אמעין למיכל מן
 פריא אילנא דאכלין פרוי
 חבימין למידע בין שב
 לביש וגרמו לאסתקפא
 עלוהי יום מותא ולכל
 דרי עלמא ואנון תבעו

מצאתי אשר עשה האלהים
 את האדם ישר והמדה בקשו
 השבנות רבים :

ח (א) מי בהחכם ומי יודע פשר
 דבר חכמת אדם תאור
 פניו

למשבח השבונין סגיאין בגין לאיתהא מחרתא על דירי ארעא :

ח (א) מי מן הוא חבימא דיכיל למיקם קביל חוכמתא (א"א דגבר חכים) דיין
 ולמידע פשר מיליא פנביאיא חוכמתא דגבר חכים פגהור זיו אפיה

בני

רש"י

באור המלות

בדרך הוא את האדם הראשון ישר : והמה :
 משודווגה לו מיה אשמו ונעשו שנים
 וקראו המה : בקשו השבונות רבים .
 מזימות ומחשבות של הטא כך נדרש
 במדרש :

ח (א) מי בהחכם . מי בעולם תשוב
 כאלה חכם : ומי יודע פשר דבר .

פסרון

סקונס , ופוא שלמס . (כט) חשבנות ,
 ענין בכד , לחוק ענין , וככונס
 מחשבות והחבולות ומזימות שלין זהם
 מועיל (קינסטוימן) , וכנס חשבון לשון זכר
 אף אם יהיו רכבים חשבונות , כמו עון ,
 מקוס , אכ , וכדומה .

ח (א) פשר , ענינו פסרון . ישנא ,
 יחס מי שנים משרס שנה .

ב א ו ר

מוז מהדברים אשר זכרתי , והוא שלמים עשה את האדם ישר על הארץ , כי כל
 סכחות והפשחויות הכשועות בלב האדם כלם לתכלית טוב וישר נתנו לו מאת בעל
 הטובה , וכן הים האדם מרס חטאו , ישר בכל כחומיו הנפשיות , הולך נכחו , ואולם
 המה , כלומר אדם וחיה וזניסם אחריהם בקשו מחשבות ומזימות רבות , על ידס טוחו
 את הישר וקלקלו את המחוקן , ולא הימה זאת תכלית כבריאה מעולם , וכל עמל וכל
 כשרון המעשה , וכל המלאכות והמחבולות אשר אנו רואים . ונדמה לנו שהם מעטרות
 לקיום סגין האנושי , לא הים זה אלא אחרי שטובו בני האדם את הדרך הישר אשר
 שליו נגניו , ובקשו ארחות עקלקלות , מן המחבולות הללו ילאו קנאת איס מרעהו , וממדת
 המאון והשררה , אשר המה סבות לרעות ומקור לחטאים רבים בעולם , ואלו נשאר
 האדם על הככונה אשר נברא עליה , הים נולד מכל הפגעים הללו , כי לא היה בו לא
 קנאה ולא תחרות , לא חמדת המעין ולא אהבת סנדולס , כי כל זה פרי המחבולות
 אשר בקשו בני האדם .

ח (א) מי בהחכם , הפוא אשר החכים נחמסם העליונס הכעמית , ופוא השגחת העש
 ודרכיה

פָּנָיו וְעַז פָּנָיו יִשְׁנֶנָּה : (ב) אָנֹכִי
 פִּי־מֶלֶךְ שֹׁמֵר וְעַל דְּבַרְתָּ
 שְׁבוּעַת אֱלֹהִים : (ג) אֶל־תְּבַהֵל
 מִפָּנָיו תֵּלֵךְ אֶל־תַּעֲמֹד בְּדַבָּר

רע

א' במקום ה' א'

בִּינֵי צְדִיקָא וְחֲצִיף אַפִּין
 מִתְחַלְפֵן כָּל אֹרְחַתִּיה
 מִטַּב לְבִישׁ : (ג) אָנֹכִי הָיִ
 וְהִיר ית פּוֹמֵךְ עַל גְּזִירַת
 מֶלֶכָא לְמִיטְר מִדֵּי דִי
 פְּקֻדִינָה וְעַל עֵיסַק מוֹמְחָא
 דִּי אֹדְרַת דְּלֵא תִימִי

בְּשׁוֹם מִימְרִיהָ עַל מַגֵּן : (ג) אֵל וּבְעֵידֵן רוּגְזָא דִּי לֹא תִנּוּחַ לְצִלָּהָ
 קְדָמוּהִי אֶתְבְּהִיל קְדָמוּהִי אֹזִיל וְצִלִּי וְחִבְעִי רַחֲמִין מִנִּיהָ בְּגִין דְּלֵא
 תְּקוּם בְּפַתְגָם בִּישׁ אָרוּם רַבּוֹן כָּל עַלְמֵיא יִי כָּל דִּי יִצְבִּי יַעֲבִיד :

באשר

באור המלות

ר ש י

(ב) אני, חסר מלת מוסיף או מורו.
 ועל, מוכרת בטעם ז'ק ממלת דברת.
 וא"כ אין הכונה כמו על דבר, כי אם של
 תואר למושל כמו ישובו לא על (סועט ו'
 ס'ו) ואל על יקראו (סס ס'ו ו') ונאש
 הנבר הוקם על (שמואל ז' כ"ג, ח')
 טיין באור הטעמים. (ג) תבהל תלך, שם

פטרון של דבר כמו שמליו בדניאל מהוך
 חכמתו שהיה חכם ביראת שמים נחגלו לו
 רזי פשרין מי כמשה עושה פשר' בין ישראל
 לאזביהם שבשמים: ועוז פניו ישנא. משאר
 הכריות עד כי יראו מגשת אליו כי קרן
 טור פניו: (ב) אני פי מלך שטור. מלות
 מלך ד"א לסיך אני נרדך ונכון לשמור פי מלכו
 של עולם שהיא הטובה שבכולן: ועל

דברת שבועת אלהים. שנשבענו לו בחורב לשמור מצותיו: (ג) אל תבהל מפניו
 תלך. ואל תהי נבהל לומר שתלך ותברח מפניו למקום שאינו שליע שם שכל מקום
 הוא

באור

ודרכים הרמות והנסתרות, ומי כמוהו יודע פטרון כל דבר קשה, לבאר בכל
 פרט ופרט, מאין יאה הטעם לעולם, מה יהיה בסוסו, ואיך הפכה ה' למוצה, יפה
 בטפה, כי כמה שקדם לא זכר כי אם טענות כליות, אמר שגלה אליו הטעם מר
 הסכלות והתאוב, ופלא היה כן בתחלת היצירה, וכדומה, אבל צרטי הדברים כבר
 נתן תודה לאמור שהכמעט רחוק ממנו, ועתה יכריז, מי ידמה את עצמו להחכם?
 ודאי

הערות

ח (א) מי בהחכם, מי כן הוא חכם, וכתרנום רד"פ. (ב) אני, טיין כ"ס, וכן
 רוב א"י ש' שחורס. ונראה לי טעם הסמך אל הקודם, שכמו שהסויר לבלתי
 דבר נגד ה' לפי שאינו יבין וישכיל האדם כל הנעשה תחת השמש, כן מוסירו טפה
 לבלתי עשות נגד מלות המלך. וזוה דמיון מסיים הפרשה, כמו שזכיר. ועל, טיין
 כיב"ט

מִתְרַחֵם עַל־כֵּן מִלֵּיל לַב בְּנֵי־
הָאָדָם בָּהֶם לַעֲשׂוֹת רַע :
(יב) אֲשֶׁר חָמָא עֵשָׂה רַע מֵאֵת
וּמֵאֲרִיךְ לוֹ כִּי גַם יִוְדַע אָנִי
אֲשֶׁר יִהְיֶה טוֹב לִירְאֵי הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר יִירָאוּ מִלְּפָנָיו : (יג) וְטוֹב
לֹא

דְּאֵתִי לְדַחְלֵיא דִּי דְדַחְלִין מִן קְדַמוּחֵי וְעֵבְדִין רְעוּתֵיהּ : (יד) וְטוֹב וְטוֹב
לֹא

ר ש י

באור המלות

נקבט : (יב) חמא , מלעיל על משקל חשך . וע"כ הם סבורים אין דין ומלא לבס בקרבם
כי הוא שם דבר כמו חסאת . מאת , לעשות רע : (יב) אשר חוטא וגו' . לפי
שרואים שהחוטא עושה רע מאת אלפים
תחסר מלת פעט :

ילינו

ממנו : מאת . מקרא קצר ודבוק לפניו לומר מאת ימים מאת שנים מאת אלף וכן סדרת
(ישעיה ג"א) מקרא קצר וחסר שכרת כעס ולא מיון כשאר שכרות : כי גם יודע אני
כי אף בכל זאת שאינו ממחר להפרע מן הרשעים ולהיות הפרש בין לדיקוס לרשעים
יודע אני שסוף כל אחד ואחד ליטול שכרו וליראו יקיה טוב : (יג) וטוב לא יהיה
לרשע

ב א ו ר

נמול , שהוא כמו סתם המעשה ופחורו , על מעשה הרעה מהרה , כי על כן הם
סבורים שאין דין ואין נדק , ומלא לבס בקרבם לעשות רע . (יב) מה , שהחוטא עושה
רעם מאת פעט , ומאריך לו האלפים ואינו נפרע ממנו , אין זה פלא צטיני המשכיל ,
כי גם יודע אני שסוף כל אחד ואחד למול שכרו ואם היראה מהאלפים מביאה לאדם חסר
לחיי

ה ע ר ו ת

לא שאלת פתנס לשון נקבט מכאן , ולא שהיא לשון זכר מהא דלפתר (א' כ') צסיות
עז' הפעלים קודמים לזה השם , (ועיין שם בהאור לרעי ר' אהרן ו' וואלף) . פתנס ,
(חויטספרוך , מורטחיין) : (יב) אשר חוטא וגו' , אולי מוסב עוד לעיל על כן מלא וגו' .
וענינו כמעט אשר אין נעשה וגו' , ומעט כי גם יודע אני בסוף גם כי (וייל ווקהו מ'ד
ווייס) . או טעמו כמעט (ויקרא ד') אשר נשא יחסא (ומוצטר פירטט ויירגטן ויירד) . וכן
כאן (ומוצטר וינדער חויר קבוסט טהוט) כי גם יודע אני (וק ווייס מ'ד דק) . חמא ,
אין מן המגע שיבואו בעלי ה' ע"ד בעלי ה'א , ויותר כאן בעבור קרוב מלת טוסה .
לכר

חֲשׁוֹן בְּנֵי אֲנָשָׁא מַה יְהִי בְּסוֹפֵיהוֹן : (כח) אִישׁ עוֹד בְּקִשָּׁה נַפְשִׁי וְלֹא מְצָאתִי אָדָם אַחַד מֵאַלְפֵי מְצָאתִי וְאִשָּׁה בְּכָל־אֵלֶּה לֹא מְצָאתִי : (כט) לְבַד רְאֵה־זֶה מְצָאתִי

אָדָם עַד דִּי אַתְיִילִיד אַבְרָהָם צְדִיקָא דִּי אִשְׁתַּבַּח מְהִימָן וּנְבִיאֵי בֵּין אֵלֶּה מְלִבְיָן דְּאַתְבְּנִישׁוּ לְמַעַבְדַּי מְגִדְלָא בְּבַבְלָא וְאַתְתָּא בְּכָל אֵילָן נִשְׁיֵהוֹן דְּמַלְכֵינָא בְּשָׂרָה לֹא אִשְׁבַּחִית : (כט) לְבַד לְחוֹד חֲזִי דִּין אִשְׁבַּחִית דִּי עַבְדַּי

באור המלות

הוא וכסהוה אומרו בלשון זכר מוסב על קהלת, קבוצת הסכמה, קהלת לשון נקבה, הקבוצה והוא שלמה. ובמדרש מלינו אמר וכסהוה אומרה בלשון זכר סכוס על רבי ירמיה בן אלעזר רוח הקדש פעמים

משיחה בלשון זכר ופעמים בלשון נקבה כתוב אחד אומר עזרי ומפלתי לי (תהלים ע') וכתוב אחד אומר כי אתה עזרתני ונחמתני (שם פ"ו). כתוב אחד אומר רגלי מבשר (ישעיה כ"ב) וכתוב אחד אומר מבשרת ליון (שם מ'): (כח) אשר עוד בקשה נפשי. לבד אלה האמורים למעלה שבקשתים ולא מנאחיתם בקשה עוד נפשי כשרה בנשים ולא מנאחתי כי כולן קלה דעתן עליהן: אדם אחד אהר באלה מצאתי בנורג שבטולס אלף נכנסים למקרא אין יולאים מהם להלליה שראויים למשנה אלה ואתם מהם שנכנסו למשנה אין יולאין מהם לנמרה אלה עשרה ואתן עשרה שנכנסין לנמרה אין מלליה מהם אלה א' להוראה הרי אחד מאלף: ואשה בכל אלה. אפי' בזלף לכך אתה נריך להזהר בה: (כט) לבד ראה זה מצאתי. שבאה לעולם תקלה על ידה: אשר עשה הקדוש

ברוך

ב א ו ר

בשכלך ערך דבר אל דבר המלא חשבון ויחס מנומס בין התאוב וסכסל, לרשע וכוללות כאשר זכרנו. (בח) אין ספק שהמלך שלמה כאשר ראש עשיו הסו את לבבו מאחרי אלסיו, נשברה רוחו בקרבו, ונתחרט על מעשיו, ובמר רוחו אמר את הדברים האלה, לבבוות את הנשים, "ולסית עליסן חטאם, אשר חטא הוא, בשברו על מנוח אלסיו, כנה את התקופה החושית בשם האשה, ואמר עליה חסיה מר ממות, ועסה יוסף לאמור, שאדם אחד יעלה חוד אלף אנשים, ואשה בכל אלה לא המלא, כי הים מספר נשיו אלף, שבע מאות שרות ושלש מאות פלגשים, ואשה אחת כשרה לא מלא בחובן, טנה טובה לאדם שלא להוסיף מאשה אחת. (כט) עוד זה מנאחתי מקור כרעות בעולם,

חון

ה ע ר ו ת

(כט) לבד, כלומר חון מה שזכרתי עתה ראה גם זה מנאחתי.

לְכָל-מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת
הַשָּׁמַיִם עֵת אֲשֶׁר שָׁלַטְנוּ הָאָדָם
בְּאֲדָם לְרַע לוֹ :

פרשה ח

(י) וּבְכֵן רֵאִיתִי רְשָׁעִים קְבוּרִים
וְכֹאֵן וּבַמְּקוֹם קָדוֹשׁ יִהְיֶה לָנוּ
וַיִּשְׁתַּכְּחוּ

יֵת כָּל עוֹבְדֵי דְאֲתַעֲבִיד
בְּעֵלְמָא הַחַוּת שְׁמִי שְׁמִי
בְּעֵידֵן דִּי יִשְׁלוּם אֲנִישׁ
בְּאֲנִישׁ לְאֲבִיאָשָׁא לִיהּ :

(י) ובכּן ובקוּשְׁמֵא הוּיֵת

חִיבָא דְאֲתַקְבְּרוּ

וְאִשְׁתַּצִּיאוּ מֵעֵלְמָא

מֵאֲתֵר קָדִישׁ דְּצִדִּיקָא

שְׂרִין פְּמֵן וְאִזְלוּ

לְאֵתוּקְרָא

רש"י

ונתון את לבי לכל מעשה. וגם לכל מעשה בני אדם נהתי את לבי ורליתי
עת אשר שלט אדם בחביריו וגבר עליו וסופו נהפך לרעתו עמלק כתגבר על ישראל
וסופו ואחריתו עדי אבד (פרשת בלק) כן פרעה כן סנחריב וכן נבוכדנצר :
(י) ובכּן. ואז: ראיתי רשעים קבורים. נכבזהו זו רליתי רשעים קבורים

שהיו

ב א ו ר

במנפה מחיס ברוח הנושא את הארס הממית ממקום למקום, והארס הסוף דק ונלתי
מורגש לחושים, ולא ימנעו את הרוח מלנבא בחדר משכנו, ואין שלמון ביום המות,
הוא ננד או יומו יבא ומת, כי בבוא עת למות, לא תזילנו חכמתו, ואין משלחת,
נגד או במלחמה ירד ונספה, כלומר שבמלחמה אין מחסה ומנום להמלך, כי לא ימלט
רשע את בעליו, יזכור כי מכל הסכנות והפגעים אשר זכרתי לא יזיל הרשע את בעליו,
ויסיה רשע, מענין הוא יסקים ומי ירשיע, ענינו רוב התנועה. (י) ובכּן, הרבה
ינעתי לפרש הפסוק הזה דבר דבור על אפניו, ולא מלאחי, כי לא נח לי בכל מה
שפירשו בו המפרשים ז"ל, והנכון לדעתי קרוב מה שפי' הרלב"ג ז"ל ובכּן באמת רליתי
רשעים אשר כמעט אבד זכרם כאלו הם קבורים, והם באים בזה המליצה ומגליחים,
ומהלכים בניאון לבם ממקום קדוש, ובני אדם אשר כן יעשו, כלומר אשר עשו הסוב
ויסיר, ישתכחו בעיר, ולא יזכרו במקום הסוף אשר עשו בו הפעולות הטובות, ומסיים
ואומר

ה ע ר ו ת

לא נדע מה יולד יום, ויסיח ונתון את לבי ונו' מאמר מוסגר. עת אשר שלט ונו'.
חולי כוונתו על רשע ידוע שחי בימיו. (י) ובכּן, הוסיף לאמר שראש עוד רשעים אחרים
שפחלכו זמן מה בניאון לבם עשו באדם לרע לו. קבורים, יספ חרמנו רד"ס כעין מאמר
מוסגר, וכאלו אמר כל אשף את שמוהם על שפתי כדי שלא יזכרו עוד ולא יעלו על לב
לעולם. יהלכו, כבר ספרנו צמ"ל שכל הלך בניין סבב כוונתו על תקון הסליכה פ"ס
סדר מה, וכן כאן השטעם על סדר הסליכה בנובס ונאון וצרום פנינים, וכחרכוס רד"ס
מיינהרמגרה

לְאִיתוּקְדָא בְּגֵהִינִים וְאִתְנַשְׁוּן מִבֵּין יִתְבִי קִרְתָּא וְתוּכְמָא דְעֵבְרוּ אֲתַעְבִּיד לְחוּן אַף דִּין דְּהָבְלוּ: (יא) אִישׁר וּמִן בְּגֵלְל

וְיִשְׁתַּבְּחוּ בְּעִיר אֲשֶׁר כָּן--עֲשׂוּ גַם־זֶה הַבֵּל: (יא) אֲשֶׁר אֵין--נַעֲשֶׂה פִתְגָם מִעֲשֵׂה הָרַעָה

מִהֵרָה

דְּלִית מִתְעַבִּיד פִּתְגָם פּוֹרְעָנוֹת רְשִׁיעָא בְּפָרְעֵעַל עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׂיָא בְּגִין

רש"י

כ"ן

באור המלות

שהיו ראויין להטעין בעפר. הכתובים שהיו נקבים בין שאר אומות שנאמר עליהם זה העם לא היה (יבטיה כ"ג) ושלטו בצביתו של הקב"ה שהוא מקום קדוש ובלבדא משם אל ארנא היו משתבחים בעירם אשר כך וכך עשו בצביתו של מקום אל הקרי וישתבחו אלא וישתבחו כך דרשו רבותינו ז"ל. ולענין השכח' כך נדרש באגדה וסופו שיסתבא שם וזכרם מן העיר עלמה אשר כן עשו בה שנאמר וקבלתי כו' (יחל ד') במקום שיאלו לפניו ירע מהם כן הוא אומר ה' בעיר כו' (תהלים ע"ד): גם זה. אחד מן ההבלים שנמסרו לעולם לייגע את הבריות שאין הקדוש ברוך הוא ממחר להפרע מעושה הרעה והבריות אף דין ואין דין: (יא) אשר אין נעשה פתגם. משפט מעשה הרעה מהרה שאין הקב"ה ממחר להפרע מעושי הרעה

וע"כ

ב א ו ר

ואומר גם זה הכל, (ולכנ"ד יסירם פשוט יותר לפי דרך המחבר, שהפסוק מוסב א אשר לפניו, ויאמר ובכן, ר"ל ועל כן ראיתי רשעים אשר עשו בזדוקים לרע להם בחיים, הנה אחרי מותם הם קבורים וצלו, ר"ל נשקטו כמו כי בא השמש, ובאורו שמד אחר קבורתם הם רשעים נרקז ואבד זכרם, ומקום קדוש אשר יתאספו בו הזדוקים יכלכו ר"ל ימחו שמויהם מספר החיים ועם הזדוקים אל יכתבו ויהיה ציבור יהלכו א"כ כמו צל"א (פֶּרְגַמְחַטָּן), וגם בעיר ר"ל בין הסמון אשר מחוץ למחנה הזדוקים, ואשר גם הם עשו ככה אשר עשו עליהם לרע להם, ישתבחו ולא יזכר שם לעול למוצה, ומסיים גם זה הכל בעיני הרשעים אשר הםה חיים עדנה ולא יקחו מוסר, כי לא יבינחו על השארת שמוהם אחרי מותם וישחקו ליום אחרון, ויקשר הכתוב סיכס עם שלפניו ושלאחריו. (יא) אשר, בשביל שבני אדם רואים שלא נעשה תשלום נמול.

ה ע ר ו ת

(חיייהמרגמחטן). כן, מטפס כן צנוח, ולפחד דוונות. (יא) אשר, (דחם) או (חייין). אין נעשה תגם, מין צ"מ. והוא מדברי רש"י מ"ד, אולם אין להביא ראיה כלל.

רַע כִּי כָל־אֲשֶׁר יַחְפִּין יַעֲשֶׂה : (ו) בַּאֲשֶׁר בָּאֵתֶר דָּאִית
 (ד) בַּאֲשֶׁר־דְּבַר־מַלְךְ שְׁלִמּוֹן
 וּמִי יֹאמַר לּוֹ מַה־תַּעֲשֶׂה :
 (ה) שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַע דְּבַר
 רַע וְעַת וּמִשְׁפָּט יִדַע לֵב חָכֵם :
 (ו) כִּי לְכָל־חַפְּזֵי יֵשׁ עֵת וּמִשְׁפָּט
 כִּי־רַעַת הָאָדָם רַבָּה עָלָיו :

אֲשֶׁת־מִדַּע בְּלֵב חַיִּמְיָא : (ו) כִּי אָרוֹם לְכָל עִמְקָא אִית עֵידִין טַב
 וּבִישׁ וְעַל דִּין וְקִשּׁוּמ אַתְרוֹן כָּל עֲלָמָא וְכַד אַתְגְּזוֹר מִן קַדָּם יִי
 לְמַהֲוֹ פּוֹרְעֵנוּתָא בְּעֲלָמָא עַל חוֹבַת אַנְשֵׁין עֲבָדֵי בִישָׂא דַסְגִּיאַן

עלוהי ר"ש י

באור המלות

כמו תהכל ללכת, וענינו תספר ללכת. הוא שליט : אל תעסור בדבר רע.
 (ד) שלמון, שם דער. אל תעמוד עלמך עוסק בדברים רעים
 סקול כי כל אשר יחפון להפרע ממך רשות
 ויכולת בירו לעשות : (ד) באשר דבר מלך שלמון. בשביל אשר דבר הקב"ה
 מושל הוא : ומי יאמר לו מה תעשה ואס'. (ה) שומר מצוה. אתה לא
 תדע דבר רע ולא תבואך : ועת ומשפט ידע לב חכם. ההכס יודע שיש עת
 קבוע לפקודת רשעים ומשפט יש לפני הקב"ה שסופו להפרע מהם. משפט
 ישטיול"א בלע"א (1) וסוף הפורענות : (ו) כי לכל חפץ, שהאדם עושה הפלו ועובר
 על

ב א ו ר

וראי שהתכנסה הוואת האלוהית חסיר מלכו כל כעם וכל הוגה, כי החכם הוה ישמח בכל
 אשר נעשה תחת השמש, אחרי שהוא יודע ומשיג פחרונו, מדוע נור עליו השם שכינה,
 ואף יחיה לתכלית טוב ונראה לפני המקום, לזה חאיר חכמה הוואת את פניו, וזיו
 פניו יחיה פי שנים מזיו שאר בני האדם, לא יכעוס ולא יתקף, לא ישתחש ולא
 יתהולל, כי אם תמיד יסלמו צפניו ולכו שמה בכל משעי'ם מקטנם עד גדולם.
 (ה) שומר מצוה, האדם השומר מצות אלוהיו. (ו) וכנס, ננטי בני האדם רבים, ולא
 יכלל

ה ע ר ו ת

צ"ה וצפי', ולפ"ו יחיה פניו שמור מושך אחר עמו. (ד) באשר, צענור אשר.
 (ה) שומר מצוה, לדעת המתרנס יתכן גם הטעם שומר, וסדין עמו.
 את

(1) ויסטיול"א בלע"א Justice. (ד) סטראטמרי"ש דים פמולטרפיקאניג דעב חירטיווליס

לֹא יְהִי לְרִשְׁיָעָא וְלֹא יְהִי
 לִיה אֲרָכָא לְעֵלְמָא דְאֲתִי
 וּבְעֵלְמָא הַדִּין אֲחַקְמַעִין
 יוֹמֵי חַיֹּהִי וְיַעֲרָקוּן
 וְיַחֲלַפּוּן כְּמִלְלָא בְּגִין
 דְּלִיתוּהִי דְחִיל מִן קֳדָם

לא יהי לרשיעא ולא יהי
 ליה ארכא לעלמא דאתי
 ובעלמא הדין אחקמעין
 יומי חייהי ויערקון
 ויחלפון כמיללא בגין
 דליתוהי דחיל מן קדם

יִי : (יד) יֵשׁ אִית הַכְּלוּ דְאֲחַגְזוּר לְמַהּוֹי מְתַעֲבִיד עַל אִפִּי אֲרַעֲא דְאִית

יש
 צדיקיא ר ש י

לרשע . לפי אשר איננו ירא מלפני האלהים : (יד) יש הבל . דבר המהביל את

הבריות

ב א ו ר

נכחי והלחה קיימת . (יג) מדוע לא יהיה לסדר היראה על המעט טוב מדומה ,
 והלחה כוזבת כחלוס יעוף , כי אלו לא היה ברשעת הרשע הלחה עוברת ודמיון
 הסוב , כמעט שיהיה האדם מוכרח במעשיו , לעשות טוב ולסור מרע , כי אם יאכל
 האדם רוח ולענה , ולפניו מעדני מלך , לא יקרא חוטא , כי אם או סכל או חולס ,
 כן הדבר בטוב ורע , אלו היה הסוב נאה וערב והרע מנוסה ומר , לא היה עושה
 ברע חוטא . כי אם משתגע , וקרוב הדבר אל המנע הכחירה מהאדם וא"כ מהסכרה שיהיה
 לפעמים ברע נאה וערב לפי שטע וחסו בעלמו הסוב המדומה וההלחה החולפת שאין
 בה קיום , וסנה כוונת הספקים יודע אני שטוב אמתי יהיה ליראי אלהים מה שחס
 יראים אותו , ומדוע לא יהיה לרשע טוב ואריכות ימים כלל הכלה ועובר , מה שאינו
 ירא אלהים ? בתמיסה ! (אמנם אין בלשון המקרא כוס שום סימן תמיסה . ע"כ נכון
 יותר פשוט לפרש שני המקראות כך , שחלק הראשון ממשק (י"ב) שייך אל הפסוק
 שלפניו יאמר שלא לזר במביל שאין עוגג המוטה הרע בא מהרה לשרקים , אבל גם
 באשר שמאריך לו על מאח עשותו הרע , ע"כ מלא לז בני אדם לעשות רע , ומסיים
 זה מה שאני אומר הוא לפי מחשבות לז בני האדם , לא כן מחשבותי , כי גם אני
 יודע כמו שאר החכמים האמתיים , שיהיה יום יהיה בו טוב ליראי האלהים וטוב לא
 יהיה לרשע שאינו ירא מפני האלהים ולא יאריך ימים בחיים אפי' כלל הכר או האלין
 או שאר גוף נבזה על הארץ , אשר הוא מתמיד בכל הימים מעת שקיעת אל הארץ בזוקר
 עד עלותו בערב , ולא ימוט הכל יומם עד יספל לארץ הנוף הטלל , כן ברשע כזה
 מתאוס יזכר וסר לוו . או יתכן עוד פשוט מזה , שאמר גם אני יודע שיבא יום
 שכלו טוב לזדיק ולא יהיה טוב לרשע , ואפילו קודם בא יום ה' הנדול שהוא לרשע ,
 ושינוי בעודנו חי על האדמה אשר ימי החיים עליה המה כלל עובר כמ"ש כי אל ימינו
 עלי ארץ , גם אותן הימים לא יאריך הרשע על כרוב , רק לפרקים) . (יד) יש הבל ,
 אמת הדבר שהבבל הזה נעשה על הארץ , אשר יש לזדיקים כו' שמניע אליהם רעם

כאלו הערות
 (יג) אשר איננו ירא , ענינו יטן , כענין חזירו אשר ייראו מלפניו .
 וכל

יש צדיקים אשר מניע אלהם
 במעשה הרשעים ויש רשעים
 שמניע אלהם במעשה
 הצדיקים אמרתי עינים
 הכל: (טו) ושבתתי אני את
 השמחה אשר אין טוב לאדם
 תחת השמש כי אם לאכל
 ולשתות ולשמוח והווי ילוננו
 בעמלו

צדיקיא דמטי להון ביש
 כאלו אנון עבדין בעובדי
 חיוביא ואית חיבין דמטי
 להון טב כאלו אנון עבדין
 בעובדי צדיקיא והוית
 ברוח קודשא דבישא
 דמטי לצדיקא בעלמא
 הדין לא על חוביהון
 אלהן למגבי מנהון חובא
 קלילא למחוי אנריהון
 שלים לעלמא דאתי וטב
 דמטי לחיוביא בעלמא

הדין לא על זכותיהון אלא לכפרע להון אגרא על זכותיא קלילא דעבדו
 למחוייהון אכלין אנרהון בעלמא הדין ולהובדא חולקיהון לעלמא דאתי
 אמרית במימרי דאף דין הכלו: (טו) ושבתתי וישבחות אנא ית הדות
 אזריתא ארום לית טב לאנש בעלמא הדין תחות שמשא ארום אלהן
 למיכל ולמשתוי ולמחדי במזרחיה ובחולקיה דאתיחוב ליה מן שמיא

ולא

באור המלות

רש"י

(טו) ילוננו, עיני חכור ודנוק. הבריות: אשר יש צדיקים. שמניע
 כל אלהים רעה כמעשה הרשעים ויש רשעים
 שמניע אליהם טובה כמעשה הצדיקים אמרתי שנס זה א' מן הכבלים הנכונים בעולם.
 ורכוטינו דרשו לזר אחר במס' הוריות ואינו מיושב לי על שיטת דיבור סיים החכם
 לומר שנס זה הכל: (טו) את השמחה. שיהא שמח בחלקו ועוסק בפקודים ישרים
 משמחי לב ולא יהא שטוף אחר הרבות הון בנשך ומרבות וגול סכל מי שאינו שמח
 בחלקו ושטוף אחר המנון בא לידי עבירות גול ואונאה ורביה ושאינו שמח בחלקו
 לענין אהבת אשתו שטוף להרהר אחר אשת איש: לאכול ולשתות. ממה שהגן לו
 הקב"ה ולשמוח בחלקו. ומ"א כל אכילה ושתייה שבקבלת אינה אלא תלמוד תורה
 כענין שנאמר לנו שכרו ואכלו וגו' (ישעיה כ"ה): והוא ילוננו. יתחצר עמו כענין
 שנאמר

ב אור

כאלו עשו מעשה רשעים ויש רשעים וגו' ואולם אמרתי שנס זה הכל, כחלוס יסוף
 ואינו, ואין מהסלחה הזאת הכוזבת הבאה על המעש רעים על הסלחה האמתית.
 (טו) ושבתתי, והפסקו שאחריו כאשר נחתי כו' דנוקים, יאמר כאשר נחתי אם לני
 לדסה

בַּעֲמַלּוֹ יָמַי חַיֵּי אֲשֶׁר־נָתַן־לִי
הָאֱלֹהִים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ :
(טו) כִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת־לִבִּי לָדַעַת
חֻכְמָה וְלִרְאוֹת אֶת־הָעֲנִיָּן
אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל־הָאָרֶץ כִּי נִם
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שָׁנָה בְּעֵינָיו אֵינְנו
רְאוּהָ : (יז) וְרֵאִיתִי אֶת־כָּל־
מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי לֹא יוֹכֵל־

וְלֹא יוֹשִׁיט יְדֵיהֶם בַּחֲטוּפֵי
וְאֵינִסָּא וְהוּא יִלְוִינִיה
לְשִׁלָּם לְעֹלְמָא הַהוּא
וְיִקְבֵּל אַגְר שְׁלָיִם עַל
טוֹרְחֵיהֶּ דִּי טָרַח
בְּשִׁלְמוֹתָא כָּל יוֹמֵי חַיָּוְהִי
דִּי הֵב לֵיה יִי בְּעֹלְמָא
הַדִּין תְּהוֹרַת שְׁמַשָּׁא :
(טו) כִּי אֲשֶׁר כָּמָא דִּי יְהִיבִית
יֵת לְבָבִי לְמִינְדַע חוֹכְמַת
אוֹרִיתָא וְלִמְחַזֵּי יֵת גּוֹן
דְּאֶתְעִבִיד עַל אַרְעָא

האדם

אָרוּם אֶף הִבִּימָא דִּי צִבִּי לְמַעֲסַק בְּאוֹרֵייתָא וְלֹא־שָׁבַחָא חוֹכְמָתָא מוֹרְחָא
הוּה לֵיה אָרוּם אֶף בִּימְמָא לֹא יְנוּחַ וּבִלְיָא שִׁינְתָא בְּעֵינֹתָי לֹא
חַיִּי: (יז) וְרֵאִיתִי וְחַזִּיתִי אֲנֵאִית כָּל עוֹבֵד גְּבוּרָתָא דִּי אָרוּם דְּחִילָא הוּא וְלִית

רש

ר ש י

שְׂמַמְר וְהֵךְ לַפְיךְ לְדַקֵּךְ (שס כ"ח) : יָמַי חַיֵּי אֲשֶׁר נָתַן לִי הָאֱלֹהִים יַעֲשֶׂה כֵךְ
וְסוֹף הַמִּקְרָא מוֹסֵב עַל רֵאשׁוֹ וּמְקִרָא מְכֻרָם הוּא חֵין עוֹב לְאָדָם יָמַי חַיֵּי אֲשֶׁר נָתַן
לִי הָאֱלֹהִים כִּי אִם לֹא־כֹל וְלִשְׁמוֹת וְהוּא יִלְוֵנוּ בַּעֲמַלּוֹ : (טו) כִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי אֶת
לְבִי . חֵין כִּי אֲשֶׁר זֶה מַשְׁמַשׁ לְשׁוֹן דּוֹגְמָא כְּמוֹ כִּי אֲשֶׁר עֲשֶׂה כֵן יַעֲשֶׂה (שׁוֹפְטִים ח') אִלָּה
לְשׁוֹן זִמְן כְּמוֹ כִּי יוֹסֵף כִּי אֲשֶׁר כָּלוּ לְאִקְוֵל וְגו' (פִּרְשֵׁת מִקֵּץ) אֵף זֶה כֵן בְּשִׁייתִי
נִתָּן לְבִי לְרַעַת וְלַתּוֹר וְגו' אִזּוּ וְרֵאִיתִי כָל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים : שְׁנָה בְּעֵינָיו אֵינְנו רּוֹאֵה .
הַרְשַׁע הַסְּטוֹף אַחַר הַמַּמּוֹן וְכַדּוּמָה : (יז) וְרֵאִיתִי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים . שְׂמַסֵּר
לְבִרְיוֹת : כִּי לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְבַצּוֹא וְגו' . חֵין הַבְּרִיּוֹת יִכּוּלִים לְעַמּוֹד עַל סוֹף דְּרַכּוֹ
עַל

ב א ו ר

לְרַעַת חֻכְמָה אִיזַּח דְּרַךְ יֵךְ הָאָדָם לְהַנִּיעַ אֶל הַטּוֹב , וְלִרְאוֹת אֶת הַעֲנִיָּן אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל
הָאָרֶץ , כְּלוּמַר כָּל עוֹד שְׁחִיתִי שׁוֹסֵף אֶת הַדְּבַר לְמִרְאֵה עֵין , כִּפִּי מַה שְׁעִינִי רּוֹאוֹת
מְקַרֵּה בְּנֵי הָאָדָם עַל הָאָרֶץ , אֵף אִם יַעֲמוּל בְּיוֹם וּבַלַּיְלָה וְתַדַּד שְׁנַתוֹ מַעֲיִנוֹ מְרֻב
הַמַּחֲשׁוֹת שִׁיתִי בּוֹחַר בְּדַעַת בְּעֵלֵי הַתַּעֲטוֹן , וּמַשְׁבַּח אֶת הַשְּׂמַחָה , כִּי תַחַת הַשָּׁמַשׁ חֵין
סוֹב כִּי אִם לֹא־כֹל וְלִשְׁמוֹת וְלִשְׁמוֹת . (יז) שְׁבַתִּי וְאִמְרַתִּי אִם אֲרַשֶׁה לְבַבִּין קֹלַת מַסְכַּחַת
הַסְּנַחֵה , לְרִיךְ שְׁחַחְוֹן בְּכָל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים , בְּמַה שְׁחִיב וּבְמַה שְׁחִיבֵה , בְּעוֹלָם
הַיּוֹם וּבְעוֹלָם הַבָּא , לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְהַסִּיג דְּבַר מְדַרְכֵי הַחֻכְמָה הַעֲלוּיָה , אִם לֹא יַחֲבוּן

הָאָדָם לְמִצּוֹתַי אֶת־הַמַּעֲשֵׂה
 אֲשֶׁר נִעְשָׂה תַּחַת־הַשָּׁמַיִם
 בְּשֵׂר אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם
 לְבָקֶשׁ וְלֹא יִמְצֵא וְגַם אִם־יֹאמֶר
 הַחֵכֶם

רְשׁוֹ לְאִנְשׁ לְאִשְׁכְּחָא יוֹת
 עוֹבֵד גְּבוּרָתָא דִּי
 דֹּאֲתַעְבִּיד בְּעֶלְמָא הַדִּין
 תַּחוֹת שְׁמַיָא כִּד יִטְרַח
 אֲנִישׁ לְמַתְבַּע מַה דְּעֵתִיד
 לְמַהוּי וְלֹא יִשְׁבַּח וְאַף אִם
 יִימַר

באור המלות

ר ש י

של הקצ"ה מה שזכר כל המעשה שנעשה
 תחת השמש שרואין רשעים מולתים ולדיקים
 יורדים: בשל אשר יעמול האדם לבקש.
 בשביל אשר רחיתי הרבה עמלים לבקש
 ולמצוא את סוף המדה ואין יכולין: וגם
 אם יאמר החכם: שהוא יודע לא יוכל
 שהרי משה רבינו לא עמד על הדבר
 באומרו הודיעני לא את דרכיך (פ' כי תשא):
 ולבור

(יו) בשל. סה"ן משמש במקום אשר
 ונקשר סה"ן עם למ"ד, והיתה מלה אחת,
 ורבותינו ז"ל הרנינו זאת המלה בדבריהם,
 באמרם של פלוני הם, של מעשר שני הם,
 וכו' השמוש משמש אל סה"ן ואל הלמ"ד,
 וענין המלה באשר, ובצדור, כמו בשלי
 הספר הגדול סוכ.

ולבור

ב א ו ר

כי אם את המעשה אשר נעשה תחת השמש לנד, כי הוא כהלוך בלא פתרון, וכשאלה
 בלי מענה, ולא יגיד האדם פשר המעשים ותחננום, אם לא ישא דעו למרחוק כמה
 שיבא אחר ומן, ובפרק הבא יבאר את הכלל הזה ברשויות נכוחות, ורפוי לקורא שלא
 להפסיק במקום החבור, כי בענין דבוק עד פסוק י"ד מפרק הבא. (ומזו מוס יקושרו
 שלשת הכתובים הקודמים אל מה שלפניהם בזה האופן אשר דרך זו המחבר, והיינו,
 שאמר עזה שיש לדיקים שמקריבם כראוי לרשעים, וכן להסך, הוא הכל, ונתן מעט
 לדבריו שאמר לפעמים יבצתי זאת הסתירה, ששנחתי את השמחה אשר להלדיק בחלקו
 באכלו לחם חקו ומימיו נאמרים, ולוית השמחה בכל עמלו שיעמול א"כ הלדיק וזה בסוב
 ביותר אחתי שאפשר לאדם צימי חייו אשר ונו', (וכיה זה הישוב ממני, כאשר נתתי
 את לבי וגו', כפ' המפרש, ומסיים דבריו ואומר שאין כן הלחח הרשע, שהיא
 רצוי סנכסים והמאכלים ומשחה היין ומנוחתו מהעמל, הוא גורם לו רק מרבים הדאנה
 ומניעת המנוחה והשנה, כי הדאנה והשצב אינם מניחים לעשיר לנוח ולישן. ואם
 לא הספיק לי זה הישוב לפרקים באנשים ידועים, הייתי משיב עליו: ראיתי את כל
 מעשה האלהים, והנה מקרה זה הלדיק ורע לו וזה הרשע ומוז לו הוא לתקנת הכלל
 כל מעשה האלהים יחד, ואם גם הישוב הזה לא הספיק לי לפעמים, שלא יכולתי לנדר
 דברי לשואלי, מה תקון הכלל בזה או הבצתי כך: כי לא יוכל האדם למצוא, סנות

המקרים

ה ע ר ו ת

(יו) בשל, בנינו בכל אשר יעמול האדם.

עליהם

הַחֲכָמִים לְדַעַת לֹא יוֹכֵל לְמַצֵּא :

ט (א) כִּי אֶת־כָּל־זֶה נָתַתִּי אֵלַי

לְבִי וְלָבוֹר אֶת־כָּל־זֶה

אֲשֶׁר הִצְדִּיקִים וְהַחֲכָמִים

וְעִבְדֵיהֶם בֵּין הָאֱלֹהִים גַּם־

אֶהְבֶּה גַם־שִׁנְאָה אֵין יוֹדֵעַ

הארם

אוֹרֵיתָא מְסִירִין בִּידָא דִּי וּמְנִיָּה אֶתְנַגֵּר

עַל כָּל עֲלָמָא מַה דִּיהִי בְיוֹמֵיהוֹן אַף רַחֲמֵתָא דִּי רַחֲמִינוּן גְּבַר אַף

סְנִיאָתָא דְסַגְיָנוּן גְּבַר לִית נְבִיא בְעֲלָמָא דִּי יִגְדַע מַה דִּיהִי בְאַנְשָׂא כּוּלָא

במולא

באור המלות

יִימַר גְּבַר חַכְמִים בְּיּוֹמֵיהֶיהָ

לְמַגְדַּע מַה דְּעֵתִיד לְמַהֵי

בְּסוּף יוֹמֵיָא לִית לִיהִ רְשׁוֹ

לְמַשְׁבַּח :

ט (א) כִּי אָרוּם יִת כָּל דִּין

יְהִיבִית עַל לְבִי

וְלְמַכְלוּז יִת כָּל דִּין דִּי

צְדִיקָא

וְחַכְמֵיָא

וְתַלְמִידֵיהוֹן דְּמִשְׁתַּעְבְּדִין

לְהוֹן עַל עֵיסַק אוֹלְפָן

עַל כָּל עֲלָמָא מַה דִּיהִי בְיוֹמֵיהוֹן אַף רַחֲמֵתָא דִּי רַחֲמִינוּן גְּבַר אַף

ר ש י

ט (א) ולבור . את כל זה .

זכרתי והבנתי : אשר הצדיקים

והחכמים ועבדיהם ביד האלהים . הוא

עוורם והוא שופטם כדי להטיבם בזהריתם :

ועבדיהם הם תלמידיהם משמיהם ההלכו

אורחותם : גם אהבה גם שנאה י אין

יודעין שאר הצרות ואין מכירין לתת לב

במה יאהבו למקום ובמה הם שנואים :

הכל

ט (א) ולבור . את כל זה .

זכרתי והבנתי : אשר הצדיקים

והחכמים ועבדיהם ביד האלהים . הוא

עוורם והוא שופטם כדי להטיבם בזהריתם :

ועבדיהם הם תלמידיהם משמיהם ההלכו

אורחותם : גם אהבה גם שנאה י אין

זכרתי והבנתי : אשר הצדיקים

והחכמים ועבדיהם ביד האלהים . הוא

עוורם והוא שופטם כדי להטיבם בזהריתם :

ועבדיהם הם תלמידיהם משמיהם ההלכו

אורחותם : גם אהבה גם שנאה י אין

יודעין שאר הצרות ואין מכירין לתת לב

במה יאהבו למקום ובמה הם שנואים :

הכל

ט (א) ולבור . את כל זה .

זכרתי והבנתי : אשר הצדיקים

והחכמים ועבדיהם ביד האלהים . הוא

עוורם והוא שופטם כדי להטיבם בזהריתם :

ועבדיהם הם תלמידיהם משמיהם ההלכו

אורחותם : גם אהבה גם שנאה י אין

יודעין שאר הצרות ואין מכירין לתת לב

ב א ו ר

המקרים אשר יחולו על בני האדם בטבע אם מוצ ואם רע , ולהקשה וליחסם בדבר

טוב ורע מוסרי שקדם להם , שהרי גם הטוב והרע המוסרי אינם ביד בחירת האדם ,

כי אי אפשר לאדם ואפ"י הוא חכם ויעמול לבקש ישוב סגולה חרות הבחירה עט סגולה

ידיעת האל בעתידות לא ימלא ע"י ישוב , וא"י תשלטנו על הנמול והטובש עליו ?

וכזה הוא באור תהלת הפרק הבא , ומשך בעיונו ומחקרו בזה עד פסוק יג , וק"ל :

וכזה מיושב מאוד קשור פסוק י"א . בפרק הבא , שאמר וסגולה וראש וגו' שאפילו בסגולת

הטבעיות לא אוכל לקשר את מקרי הטוב והרע הטבעי .

ט (א) יוסיף לבאר איך אי אפשר לחכם להשיג דבר ממעשה האלפים ודרכיו . אם לא

ה ע ר ו ת

ט (א) ולבור , עיין ב"ט , וטעם המלם על סגולה סגולה מחוץ דבר , לפי שחלקי

הָאֱלֹהִים הַכֹּל לַפְּנִיָּהִם : בְּמִוּלָא אֲתַגְדֵּר לַמְּהוּ
הַכֹּל כְּאִשֶּׁר לִכְל מִקְרָה קְדַמ־יְהוֹן : (א) הַכֹּל בּוֹלָא
אֶחָד לְצַדִּיק וְלַרְשָׁע לַטּוֹב בְּמִוּלָא הִלְיָא מִן שְׁמַיָא
וְלַטְהוֹר וְלַטָּמֵא וְלַזֵּבֶחַ וְלַאֲשֶׁר אֲתַגְדֵּר מַה דְּעִתִּיד לַמְּהוּ
אֵינְנוּ זִבְחָהּ כַּטָּמֵא הַנְּשַׁבַּע לְכֹלָא אִירְעוּן חַד לְזַבְּחָהּ
 וְלַחַיִּיבָא לְרַתְקָנָן
 אֲוֹרְחַתִּיהּ וְלַמְדַּפֵּי גַפְשִׁיהּ
 וְלַמְסֻאֵיב גַּפְשִׁיהּ וְלַמְקַרְבַּ
 כַּאֲשֶׁר

נְכַסְתָּ קוּדְשִׁיא וְלְדִלְיַחְוְהִי מְקַרְבֵי נְכַסְתָּ קוּדְשִׁין בְּטָבָא בְּחַיִּיבָא כְּגַבְר
 דִּימִי

באור המלות

ר ש י

(ב) כטוב כחטא, עינוו סטוב כחוטא. לפני הפניהם. הכל לפניהם. לפני הלידיקים והחכמים :
 ונחופא כטוב, וכמו כמוני כמוך, כעמי (ב) הכל כאשר לכל. הכל נותנים לנכס
 כעטך, כחשיבס כארס ודומיבס. כאשר מניע לכל אדם מקרה אחד ויודעים
 במלודס. סוף דבר למה לכל איש כדרכיו : מקרה
 אחד. ויודעים סוף הכל אשר נדיק ואשר רשע למות ומקרה אחד יש בעולם הזה
 לכולם כל זה הם יודעים ואע"פ כן נזהרים להם דרך הטוב לפי שיוודעים שיש הפרש
 ביניהם לעולם הבא : לצדיק. כנון נח : ולרשע. פרעה נכה זה כללע וזה כללע :
 לטוב. זה משה : ולטהור. זה אהרן : ולטמא. אלו מרגלים אלו אמרו שנחה של
 ארץ ישראל ואלו אמרו נמותה אלו לא נכנסו לארץ ואלו לא נכנסו לארץ הרי מקרה
 אחד להם : ולזבח. זה יאשיהו שנאמר ויזבח יאשיהו (דברי הימים ב' ל"ה) : ולאשר
 איננו זבח. זה אחאב שבעל את ישראל מעלות לרגל זה מה בחלים וזה מה בחלים :
 כטוב

באור

יתן עיניו כי אם צמס שנעשה תחח הטמא, יאמר גם אני ידעתי לנכר את כל
 זה, אשר הלידיקים והחכמים ועזדיבס, הם התלמידים הסרים למשמעתם כעזדים,
 או חסיהם הסוככה על מעשיהם (עיין באור המלות), כלם ניד האלפים, והאדם אם לא
 יתבונן כי אם קוראיו בעולם הזה לא יוכל לידע אם הוא אטוב או שנאוי לפני המקום
 ז"כ, כי הכל לפניהם על דרך וענין אחד. (או כוונתו כי הכל כנר ננזר מרס סיוחס
 על האדמס, ארבעים יום קודם יצירת הולד חכס או נבור או עשיר, ואם המעשה הוא
 אטוב או שנאוי לפני המקום, אין יודע האדם). (ב) הכל, יארע לכל אחד כאשר
 יארע

הערות

המולדה יסיו נזררים מחלקי הסקדמות, וכמו שאומרים בלשון אשכנזי (חייבטן נטיחקטן
 קאטרטן, מיס קארט ברינגטן). הכל לפניהם, מקרה אחד, הכל מהסדברים כאשר
 מגיע

כַּאֲשֶׁר שָׁבוּעָה יִרְאֶה : (ג) זֶה א
 רָע בְּכֹל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַחַת
 הַשָּׁמַיִם כִּי־מִקְרָה אֶחָד לְכֹל
 וְגַם לֵב בְּנֵי־הָאָדָם מֵאֵל־רָע
 וְהוֹלִלּוּת בְּלִבָּם בְּחַיֵּיהֶם

דַּיִמִּי לְשִׁקְרָא פְּגַבְר
 דְּמִמּוֹתָא דְחַל : (ג) זֶה
 דִּין מוֹל בִּישׁ בְּכֹל עֲלָמָא
 דִּי יתְעַבִּיד תַּחּוֹת שָׁמַיִשָּׁא
 אַרוֹם אֲרַעוֹן חַד לְכוּלָא
 לְכֹל דִּירִי עֲלָמָא וְאֵף לְבָא
 דְבְנֵי אַנְשָׁא אֲתַמְלִי בִישׁ
 עַל דָּא וְחוֹלְחוּלְתָא

ואחריו

בְּלִבְבֵיהוֹן כֹּל יוֹמֵי חַיֵּיהוֹן וּבְחַד סוֹפְהֵי דְאֲנִישָׁא

נשי

ר ש י

כטוב . זה רוד : בחוטא . זה נכודנלר . זה זנה בית המקדש וזה חמרינו . זה מלך
 מ' שנה וזה מלך מ' שנה : הנשבע . זה לדקיהו שנשבע לשקר שנאמר גם במלך
 נכודנלר מרד אשר השבינו וגו' (שס ז' ל"ו) : כאשר שבועה ירא . זה שמשון
 שנאמר ויאמר אליהם שמשון השבעו לי פן תפגעו בי אחס (שופטים ע"ו) ללמדנו
 שהיתה שבועה חמורה לו זה מת בניקור עינים וזה מת בניקור עינים . על כן :
 (יג) לב בני אדם מלא רע . שאומרים אין דין פורענות לרשעים אין הכל אלל לסי

המקרה

ב א ו ר

יארע לכל הנשארים , אין הכדל בין לדיק לרשע ובין מוצ לחוטא נ' . (ג) זה רע , אם
 ישר הדבר הזה כמות שהוא כפי' כלי סדרון החולם , ודאי זה רע נמור ומחלש כי
 מקרס אחד לכל , כפי אשר אנו רואים תחת השמש על הארץ , אין סנדלס בין טובה
 כסוב לחוטא , זדקת הלדיק ורשעת הרשע כחלוס חמוסינה , בלי תועלת לטוב , ובלי נוק
 לחוטא , השופט כל הארץ לא יעשה משפט ? חליט לאל מעול ושדי מרשע וכרי אין לך
 טול ורשע ותחם מהיות מקרס אחד ללדיק ולרשע בכל המציאות כלו בלי הכדלה ובלי
 כשיאות פנים . והנס מן ססענס הוואת יהיה ח'ו השם מעות משפט נגד הלדיק , וחסויף
 עוד מענה שניים , שנס נגד החוטא המגלות יהיה עול בחיק השם , אם לא נאמן
 זכשארות הנפשות והנמול , כי גם זה רעה גדולה ועול שיהיה לב בני האדם מלא רע
 והוללות בלבנם בחייהם , ואחריו אל המתים , ישונו לשאולס ויאנדו לנח , ולא יוסרו ,
 ולא יורסו כזרוק כסף , למען ידעו ויבינו כי לא טוב עשו' כי הלכו אחרי ססבל , ולא
 סנדליו בין טוב מדומס לטוב קיים ונאמן , וודאי אין זה סוטל חכם שינרא נפשות
 מסנילות , כוד סיירס ותסארתס , ויניחס לכיות מלא רע והוללות , ימים מופעים ,
 ואחרי

ה ע ר ו ת

מויע לכל אחד ללדיק ולרשע גו' , כן נראה לי המשך הטעם , ויהיה טעם הכל כאשר
 לכל כעין מאמר מוסגר .

נְטִיר לִיה לְאַתּוֹבָחָא עִם
 מְתִיא בְדִין חִיבָא : (ה) כִּי
 אַרוֹם מִן גְּבֵרָא דִּי אֲתַפְחֵר
 לְכָל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא
 וּלְמַקְנֵי חַיִּי עֲלֵמָא דְאֲתִי
 אִית לִיה סְבַר אַרוֹם פְּלָבָא
 חִיָּא הוּא טַב מִן אַרְיָא
 דִּי הוּא מִית : (ה) כִּי

וְאַחֲרָיו אֱלֹהֵי־הַמֵּתִים : (ד) כִּי־מִי
 אֲשֶׁר יִבְחַר אֶל כָּל־הַחַיִּים יֵשׁ
 בַּשְּׁחֹן כִּי־לְכָל־בְּחַיִּי הוּא טוֹב
 מִן־הָאֲרִיָּה הַמֵּת : (ה) כִּי הַחַיִּים
 יוֹדְעִים שְׂמִיתוֹ וְהַמֵּתִים אֵינָם
 יוֹדְעִים

יחבר ק'

אַרוֹם צְדִיקָא יִדְעִין דְּאִין יַחֲבוּן עֲתִידִין לְמַהוּיָהוּן חֲשִׁיבִין
 כְּמִיתָא לְעֲלֵמָא דְאֲתִי בְּגִין בְּן נְטִירִין אוֹרְחֵיהוֹן וְלֹא חִיבִין וְאִין
 יחבוון

ר ש י

המקרה פטמים ללדיק ופטמים לרשע : ואחריו אל המתים . וסופן יורדין לניהנס :
 (ד) כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בשחון . כי בעודו בחיים אפי' הוא רשע
 ונתחבר לרשעים כמו שנאמר אל כל החיים אפי' לרשעים יש בשחון שמא ישוב לפני
 מותו : כי לכלב הי הוא טוב מן האריה המת . ושניהם רשעים טוב היה לנכזר אדון
 שהיה עבד רשע וקבל עמ"ש שלא הקדימתו מיתה מנכזר ונלך רבו שנקרא אריה שנאמר
 עלה אריה מסוככו (ירמיה ד') ומת ברשעו בניהנס ועבדו בןן עדין . ורבותיו דרשו
 לענין מחתכין את הנבילה לפני הכלבים בשנת ומת המוטל בחמה אסור לעלטלו אלא
 א"כ הניחו עליו חימוק או ככר : (ה) כי החיים יודעים שימותו . ואולי ישיבו אל
 לבם יום המיתה וישבו מדרכם אבל משמתו אינם יודעים מאומה ואין עוד להם שכר
 פצולה

ב א ו ר

ואחרי כן ילכו אל המתים ויכלו זלי תקומה , וזאפס תקוה , אם צריאם יצרא סאלהיס
 להרע לו , ולהנס ממנו נקמה שאין אחרים תקומה ? או איך ימלא חתח ממטלה בעל
 בהמטיס , אדם חי שהיה מילאוחו רעס גמורה ומוחלטת ? (ד) כי מי אשר יבחר ,
 כן הוא הפתיב וסקרי יחבר , ולפי הכתיב נ"ל שכן פירשו מי מבני אדם אשר הנחר ,
 ויף אם יהיה שפל אגשים , נוט ומעונה , הנס על כל פנים , יהיה אל כל החיים
 לבסחון , לאות ולראיב , שהמות אשר אין אחרים חיים היא הרעס והנקמה שאין למעלה
 ממנו ושהכלב התי שס שפלותו וביוטו , הוא טוב מן האריה המת , ומלת יש באורו
 כמו ישנו , ומוכרחים אנו לכך מחמת ססקי הסעמים לומר שהיבות אל כל החיים שייכים
 לכחשא המאמר , לא אל היבות מי אשר יבחר שכן נושא המאמר , ולפי סקרי כר ענינו ,
 מי אשר יחבר מנוף ונפש , או שיחבר מחלקיב , יהיה אל כל החיים לבסחון , והבזון
 אחר . (ה) כי החיים יודעים שימותו , ועם כל הברע והסכנון שיש בידעיה הזאת .
 הנס היא מוצה מהעדר ידיעתה לנמרי , כי אבדון הנפש הוא תכלית הרעס לעלם מדבר ,
 והמתים

יחובון תיבין בתיבתא
 וחייבא ליתיהון ידעין
 כדעם טב על דלא
 אוטיבו עובדיהון בתייהון
 וליתיהון ידעין מדעם טב
 לעלמא דאתי ולית להון
 אגר טב בטר
 מותיהון ארום אתנשי
 דכרניהון כגני צדיקיא :
 (ו) גם בטר מותיהון
 דרשיעיא לית בהון צרוף
 אף רחמיתיהון אף

יודעים מאומה ואין עוד להם
 שִׁכָּר כִּי נִשְׁכַּח זְכָרָם : (ו) גַּם
 אֲהַבְתֶּם גַּם־שִׁנְאַתֶּם גַּם־קִנְיַתֶּם
 כָּבֵר אֲבָדָה וְחֶלֶק אֵין־לָהֶם
 עוֹד לְעוֹלָם בְּכֹל אֲשֶׁר־נַעֲשֶׂה
 תַּחַת הַשָּׁמַשׁ : (ו) לֵךְ אֲכַל
 בְּשִׂמְחָה לַחֲמֵךְ וּשְׂתֵה בְּלֶב־
 טוֹב יַיְנֶךָ כִּי כָבֵד רָצָה הָאֱלֹהִים

את

שנאתהון אף קנאתהון הא כבר הובדון מן עלמא וחולק טב לית להון
 עוד עם צדיקיא לעלמא דאתי ולית להון הנניא מן כל מה דאתעביד
 בעלמא הרין תחות שמשא : (ו) לך אמר שלמה ברוח נבואה מן קדם
 יי עתיד מרי עלמא למימר לכל צדיקיא באנפי נפשיה אזיל טעום
 בהדווא לחמך דאתוסף לך על לחמך די יהיבתא לעניא ולהשוכא
 דהון כפין ושתי בלב טב חמרא דאצטנע לך בגן עדן חלף חמרה
 דמוגתא לעניא וחשוכא דהון צחי ארום הא כבר אתרעית קדם יי

עוברך

ר ש י

טעולה שיעשו מן המיתה ואילך אלא מי בטרח בע"ש יאכל בשבת : (ו) גם אהבתם .
 שחבכו פתי ולזון : גם שנאתם . ששנאו דעת : גם קנאתם . שסקניאו להקב"ה במעשה
 ידיהם : וחלק אין להם בכל אשר נעשה וגומר , לא העויל להם זכות בן ובת לאותן
 רשעים שעבדו עבודת כוכבים ואין להם כפרה לאחר מיתה : (ז) לך אכול בשמחה .
 אבל אתה הדיק שכבר רצה להקב"ה מעשיך הטובים ותזכה לעולם הבא לך אכול
 בשמחה

ב א ו ר

וכמתים למרי בכליון הנפש אינם יודעים מאומה, ואין עוד להם שכר כי נשכח זכרם .
 (ו) גם אהבתם, כל פעולתם, ומעשיהם, ומשיני נפשומיהם היו כלא היו, אהבתם
 ושנאתם אנדס, הקוחס ופחדס, גאונס ושאונס כלו בעשן כלו, וחלק אין להם כו' .
 (ז) אם אין אחרי כמות כלום, וודאי שהדין עם בעלי כעונג, האוכלים למעדנים ושזותים
 ומוגנים כל ימיהם באמרם אכל ושתי כי מחר נמות, ומסראוי א"כ לפי הדעה הזאת
 הנפסדת

עזבדך טבא : (ח) בכל
 ככל עידן יהוויז בסותה
 חיוורין מן פל סואבות
 חובתא ושכא טבא
 דמתיל למשח רבותא קני
 בגין די ימסון בירכז על
 רישך וטיבותך אל יחסר :
 (ט) ראה חוי חיון טבין עם
 אתא דרחימפא כל יומי
 חיי הכלותך די יהב יי
 לך במזלא בעלמא הדין
 תחות שמשא ארום היא
 חולקך בחיין ובטורחותך

את מעשיך : (ח) בכל עת יהיו
 בגדיך לבנים ושמן על ראשך
 אלי יחסר : (ט) ראה חיים עם
 אשה אשר אהבת כל ימי חיי
 הבלך אשר נתן לך תחת
 השמש כל ימי הבלך ביי
 הוא חלקך בחיים ובעמלך
 אשר אתה עמל תחת השמש :
 (י) כל אשר תמצא ירך לעשות

בכחך

די אנה טרחתא בעלמא הדין תחות שמשא : (י) כל כל די
 מספקא ירך למעבד טיבו וצדקתא עם מספינא בכל חילך
 עביר

רש"י

בשמה: (ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים. החקן עלמך בכל שעה כמעשה טוב
 שאם תמות היום תכנס בשלום. ומשל שלמה החכם את הדבר הזה לאדם שהזמין אותו ליום
 סעודה ולא קבע לו זמן אם חכם הוא או פקח מיד מכבס כסותו ורוחץ וסך וכן עת
 מטר גד עת יקרא אל הסעודה יהיו כל שעה בגדיו לבנים והוא רחוף וסך כך דרסוהו
 רבותיו זמס' שבת: (ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ראה והסן ללמוד
 אומנות להתפרנס ממנו עם תלמוד תורה אשר נידך: כי הוא חלקך בחיים. אם
 עשית כן יהיה חלקך זה חיים בעולם הזה להתפרנס מן האומנות ובעולם הבא
 שיגיעה שניהם משכחת עון: (י) כל אשר תמצא ירך לעשות. רטון קינד בעוד
 שאתה

באור

הנפסדת לאמור לאדם כזה לך אכול בשמחה את לחמך כו', כי כבר רשם אלפים את
 מעשיך, והסכים על ידך, ואין אחס עמיד לתת דין וחשבון לפניו. (ח) הלבש מדי
 צנדים נקיים ולבנים, ואל יחסר שמן בסוב מעל יראשך, ושעה עם האשם אשר אהבת
 ותשקת בה, וכל אלס הענוני בנוף, כי למכחישי השארת הכסף, זה לנד חלק האדם
 לעולם, ובכל עמלו אשר הוא עמל. (י) כל אשר, כי הלא לפי הדעה הוואת אין
 מעשה ואין חשבון ולא דעת ולא חכמה בשאלו אשר אתה הולך שמה, עשה כל מה
 שנצחק לעשות להכחת גופך, ואם יהיה עול וחמס, גזל או עושק, מה בכך? סופך
 למות

בְּכַחַךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֵׂה
 וְחֶשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֻכְמָה בְּשֵׂאוֹל
 אֲשֶׁר אַתָּה הַלֵּךְ שְׁמֹרָה :
 (יא) שְׁבִתִּי וְרָאָה תַּחַת־הַשֶּׁמֶשׁ
 כִּי לֹא לַקְּלִים הַמְרוֹזֵן וְלֹא
 לַגְּבוּרִים הַמְלַחֲמָה וְגַם לֹא
 לַחֲכָמִים לְתֵם וְגַם לֹא לַנְּבִנִים

עֲבִיר אָרוֹם בְּתַר מוֹתָא
 לִית לְגַבְרַ עוֹבְדָא
 וְחוֹשְׁבְנָא וּמְנַדְעָא
 וְחוֹכְמָתָא בְּבֵית קְבוּרָתָא
 דְּאַתְּ אֲזִיל תַּמָּן וְלֹא
 יִסְיַעוּן לָךְ אֱלֹהִין עוֹבְדִין
 סְבִין וְצַדִּיקָא בְּלַחֲדֵיהוֹן :
 (יא) שְׁבִתִּי אָמַר שְׁלֹמֹה
 מַלְכָּא בְּדַ הוֹיְתִי יְתִיב עַל
 כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִי אֶסְתַּבְּלִית

עשר

וְחֹזִירַת בְּעֵלְמָא הַדִּין הַחֹחַת שְׁמֵשׂא אָרוֹם לֹא גוֹבְרִין דְּאֵינוּן קְלִילִין
 בְּנִישְׁרִין מְסַתִּיעִין לְמַרְהַט לְאִישְׁתִּיבָא מִן מוֹתָא בְּקַרְבָּא וְלֹא
 גְּבִירָא מְסַתִּיעִין בְּאַנְחוּתְהוֹן קְרָבָא בְּגוֹבְרִתִּיהוֹן וְאַף לֹא חֲפִימָא
 מְסַתִּיעִין בְּחוֹכְמַתְהוֹן לְמַסְבַּע לְחָמָא בְּעִירִין בְּפָנָא וְאַף לֹא סוֹבְלַתְגִּין
 מְסַתִּיעִין בְּסוֹבְלַתְנוּתְהוֹן לְמַכְנוּשׁ עַתְרָא וְאַף לֹא יִדְעִי בִּינְרָה

מסתייעין

ר ש י

שֵׁתָּה זְכַק עֵשֶׂה : כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְגו' בְּשֵׂאוֹל . לִכְוֹתֵךְ מַשְׁתַּמֵּת וְאֵם עֵשִׂית כִּן
 אֵין לָךְ טוֹם חֶשְׁבוֹן בְּשֵׂאוֹל שְׁתַּרְגַּם מִמֶּנּוּ וְכִן הַמְקַרָּא מְסוּרָם כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְדַעַת
 וְחֻכְמָה בְּשֵׂאוֹל לְרַשְׁעִים וְלֹא חֶשְׁבוֹן לְדַיְקִים כְּשִׁיתֵנו הַחוּטְאִים דִּין וְחֶשְׁבוֹן וְכִן נִדְרַשׁ
 בְּמַדְרַשׁ וְהֵבֵא לְפוֹתְרוֹ בְּלֹא סִירוֹם כַּמַּשְׁמַעוּ פוֹתֵר חֶשְׁבוֹן לְשׁוֹן מַחֲשָׁבָה מַה יוֹכַל עוֹד
 לַעֲשׂוֹת לְהַפְטֵר מִן הַדִּין : (יא) שְׁבִתִּי וְרָאָה . כִּמוֹ זִכּוֹר וּוִידוּ"ט בְּלַע"1 : לֹא
 לְקְלִים הַמְרוֹזֵן : לֹא עַמְדָּה לְעַשְׂהָל קְלוּתוֹ מַשְׁהִינְעָה סְקִידָתוֹ : וְלֹא לַגְּבוּרִים הַמְלַחֲמָה .
 לֹא עַמְדָּה לְאֲבַנְר גְּבוּרָתוֹ מַשְׁהִינְעַ יוֹמוֹ : וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לְחַם , כְּגוֹן אֲנִי שְׁהִיָּה
 לְחַמִּי לְיוֹם שְׁלִישִׁים כּוֹר סוֹלַת וְגו' (מַלְכִים א' ה'). וְעַכְשָׁיו זֶה חֲלָקִי מְכַל עַמְלֵי מַקְל
 וּמְקִידָה : וְגַם לֹא לַנְּבוֹנִים עוֹשֵׂר . כְּגוֹן אֵינוֹב בְּהַחֲלָה וְיִסִּי מַקְהֵה וְגו' (אֵינוֹב א')
 כַּשְּׂצֵאָה

ב א ו ר

לְמוֹת , וְלִרְדַת שֵׂאוֹלָה . וְכַל מַה שֵׁתָּהס נִכְסֵה בְּשׂוֹלָם הוּם צִימֵי כִּבְלֵךְ הוּא לְכַד חֲלָקֵךְ ,
 מַשְׁתַּף לָךְ בְּצִרְיֹת לְכַד , אֲלֵה וְכַחַס רַחַם גּוֹבֵז , רַק אַל תִּמְנַע נַפְשְׁךָ מֵעוֹם חַמְנוֹן , מַחַס
 צֹא וְרָאָה עַד סִיכֵן הַדְּבָרִים מְנִיעִים אֵיךְ הֵלֵא מְדַחֵי אַל דַּחֵי וְחַשְׁקֵט בְּמֵזוּלוֹת הַדְּעוֹת
 הַנְּפַסְדוֹת אֵם לֹא חֲלָמִין בְּהַשְׂאֵרַת הַנְּפַסֵּה וְגַמְוֹל לְעוֹלָם כַּסָּא . (יא) שְׁבִתִּי וְרָאָה , יוֹסִיף
 לְהַסְתַּבֵּר בְּמַעֲנוֹת חוֹקוֹת נַגַד מַכְחַם הַשְּׂאֵרָה , וְאוֹמֵר שְׁבִתִּי וְרֵאִימִי עֲאָף בְּעֵלֵי הַעוֹנֵג
 לָךְ

(1) חויל'ט ג'ע'י Voyant מיט Vudent vedente (נעהנר)

עֵשֶׂר וְגַם לֹא לַיְדָעִים חֵן כִּי־
 עֵרַת וּפְגַע יִקְרָה אֶת־כָּל־ם :
 (יב) כִּי גַם לֹא־יֵדַע הָאָדָם אֶת־
 עֵתוֹ כִּדְגָיִם שֶׁנֶּאֱחָזִים בְּמִצּוֹדָה
 רעה

מִסְתַּיְעִין (ס"א מִשְׁמִיעִין)
 בְּמִנְדְּעוֹתָהוֹן לְמִשְׁבַּח
 רַחֲמֵינִי מְלֵכָא אַרוּם
 עֵידוֹן וְעֵרְעִיתָא בְּמִוְלֵיהוֹן
 יַעֲרַע ית כּוֹלְהוֹן : (יב) כִּי
 אַרוּם אַף לֹא אִישְׁתְּמוּדַע
 לְגַבְרַי ית זְמַנִּיה בֵּין טַב
 וּלְמִיתֵי עֲלוּי כְּגוֹנֵי יָמָא

ר ש"י דמתאחרין

באור המלות

(יב) בצורה רעה. נחולס. היא הרשת. כשזאה שעתו אמר חנוני אהם ריעי (שס שריון י"ט): וגם לא ליודעים חן. הרי משה אין יודע ונכון ממנו בישראל לא מלא חן בתפלתו שיכנס לארץ: כי עת ופגע. כמשמעו. ד"א כי עת ופגע יקרה אותה והפגיעה והתחינה יהיו רנליו בהם שלא יבואו לדברים הללו: (יב) כדגים שנאחזים במצודה. כדגים גדולים שנאחזים במצודה גרועה וחלושה

ב א ו ר

לא יגיעו אל חפסם ומאויס בעולם הזה, וכל עמלם לקוֹא וחריוזתם לזכלה, כי אחרי שלא יאמינו בהשגחת המשגיח, הרי הם כמטרה לחי המקרה והפגעים, הכל במקרה נמור והזדמן, לא לקלים המרוץ כו' כי עת ופגע יקרה אח כלם החכמים והכסילים, הנבזרים והחלשים, ואין יכולת ביד האדם לעשות מאומה, וא"כ האומר כל אשר בכתך לעשות עשה, דברי חכו הם. (יב) כי כו', המקרה והפגע ימנעוהו מלעשות מה שיחשך, כי יגיע עריו פתאום והוא לא ידע, ודעה בני אדם לדגים ולפגרים שלא ידעו עד שיפלו במצודה ואין אומר השב, אין מי יחזול עליהם ואין מי יניד להם, כי לכך נוצרו, וכן משפט בני אדם הם אין דין ואין חשבון לפני מי שאמר והיה העולם. ועתה אחרי כל אלה לא וחשוב עם נפשך כמה מן ההפסד והבלבול יתחייב לך אם לא תאמין שתשאר הנפש אחר מות הגוף, ושהיא עתידה לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים, הלא רע ומר עובד מקור חיים הללו מים כאמנים אשר לא יכזבו, אלו אין אחרי המות כלום חיו, לא ברא השם את עולמו כי אם לדעת החיים המשכילים, כי הנפשק יאבד בלדקו באפס חקיה, והנפשק ימלא את לבבו רע והוללות בחייו ואחריו אל הממים, ואין אומר השב, ימי האדם מעטים, שבעי רוגו, רהבם עמל ואון ורעות רוח ומסס שאולה אל הכליון והאבדון המוחלט, אשר אין למעלם ממנו, ואף בעולם הזה אין מקום לשלימות הנפש ומעלת הצדות והמוסר, שקר הולק והבל האמונה, כי אם כלנו אחרי שרירות לבנו לך כבהמות ארץ, ורע עוד מזה כי אין העונג הבהמי ביכולת האדם, כי הוא מווסן ועתיד למקרים ופגעים רעים, יקוש צפח לעת רעה, כדגים וכפגרים ולא ידעו את עתם, וכדאי הוא שיקוף בחייו, ותבחר מחק נספו בהתבוננו כל אלה. גולי שהמות כליון

דַּמְתָּ אֲחֵדִין וּבְצַפְרֵי שְׂמִיָּא דַּמְתָּ אֲחֵדִין
 בְּחַפְזָה בְּתַקוּלָּא בְּיִתְהוֹן מִיַּתְקִלִין
 רָעָה וּבְצַפְרֵים הָאֲחֵזוֹת בְּפַח
 כְּהֵם וְיִקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם לְעֵת
 רָעָה כְּשֵׁתְפוּל עֲלֵיהֶם פְּתָאֵם :
 גַּם

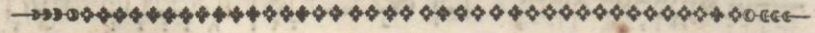
עלוייהוּן רִיגְעָא חֲרָא

משמיא

באור המלות

ר ש י

וחלושה ופירשו רבותינו היא חכה שאינו שלדן גה יוקשים, שם החואר נפסל
 אלא כמין מחע ודג גדול נלכד בה: כהם והסנס איינו אכל, לקח מאחק, ובא
 יוקשים בני האדם. במכשול קטן וחלש
 כמו המלודה הרעה והפח נכשלים בני אדם בעת פקודה רעתה כשנא עתה ליפול הרעה
 עליהם

ב א ו ר

כליון הכסף, אכדון מוחלט לדעת המכחישים הללו, וא"כ אין לך נקמה גדולה ממנו,
 יפיה על ימין ואין שלום, על שמאל והנה בעתה, חיי האדם נפושם למקרה ופגע,
 ומותו כליון חרוץ, וישאר א"כ משומם כאיש נדהם ונבוך, אשר לא ידע אנה יפנה, מה
 יבחר ומה יעוץ, מה יאבזז ומה ישוא? ואיה איפוא כבוד האלהים אשר למענו ברא
 אח כל הנבראים? איה חסדו הגדול ורחמיו על כל מעשיו, אם לא ברא את מבחר
 היצורים, כי אם לרעתם? אין זה כי אם כמו שאמר החכם המליץ, מקור חיים השאיר
 לנו הנורא בהשאירו לנשפוחינו ברכה, צב נוכל להתנחם ממעשה ההבל מעצבון ההעדריים.
 שם ישפוט האלהים את הזדיק ואת הרשע, ואיש את פרי מעלליו יאכל, שם עת לכל
 חפץ ולכל מעשה וגם כל מה שנעשה החת השמש לא יעשה כי אם על פי רצון והשגחת
 הנורא, והיא המנהגת ומנהלת את האדם מיום הולדו לעולמי עולמים, כי הכסף לא
 תמות כי אם תשאר לעולמי עד. ואם יעשה לזדיק צע"הו כמעשה הרשעים ולרשע כמעשה
 הזדיקים אל תתמה על החפץ, כי פשר המעשים ופחגמם לעולם הנא, כאשר הרבו
 הכמיוני ז"ל לדרוש בכמה מקומות מהש"ס, ובזה יותרו כל הספקות המלערות את הכסף
 המשכלת, ותמלא מרגוע מכל המחשבות הרעות והנפסדות אשר זכרנו, בזה ירוחק
 העול מחיק אל אמונה, לזיק ה' וישר פעלו, וחסדו מלאה הארץ, ותחת אשר ילך
 המכחיש חשכים ואין נוגה לו, יראה המאמין אור גדול על דרכיו בני האדם וקורותיהם,
 ובזה ודאי ישמח בה' ותגל נפשו באלהיו, ויאמר אך פרי לזדיק, אך יש אלהים
 שופטים בארץ, ברוך אל אמונה אשר נטע בתוכנו חיי העולם, וחנן לנו דעה ובינה
 לטבים כל פעולותיו הישרות והתמימות, ולהבין מתוך מעשה ידיו כי להפיץ לנו
 הוילאנו מאסס אל היש, לא בקנפו, כי אם ברחמיו ורוב חסדיו ברא יצר ועשה
 את כל הנברא, ובפרט מבחר היצורים שהוא האדם, בעל נפש משכלת, ולמעלה
 מכלם פגולת המין, אשר בחר מכל עם וכל לשון, ברוך ה' מן העולם ועד העולם.
 והספ הארתי מעט בזה הדרוש כדי להעמידך על חוכן כוונת החכם לדעתה, כי בודאי
 לא

פרשה ט'

מִשְׁמֵיָא : (יג) נם אף דין
 חֲזוּתִי דְהוּיָא חוֹכְמָתָא
 בְּעֵלְמָא הַדִּין תְּחֹרֵת
 שְׁמֵשָׁא וְרַבְתָּא הוּיָא לֹתִי :
 (יד) עיר גוף בר נשא
 דְמְתִיל לְקַרְתָּא וְעִירְתָּא
 וְגַבְרִין גַּבְרֵי חִילָא זְעִיר
 בְּגוּהַ הֵיכְמָה דְקַלְלִין
 זְכוּתִיהַ בְּגוּי לְבָא דְאִנְשָׁא
 וְיַעוּל לֹרֵת גּוֹפָא יִצְרָא
 בִּישָׂא דְמְתִיל לְמַלְךְ רַב
 וְתִקִּיף לְאַתְּבַנְעָא וְאַסְחַר
 יְתִיהַ לְמַטְעֵי יְתִיהַ וּבְנָא

(יג) גַּם־זֶה רְאִיתִי חֲכָמָה תַּחַרַת
 הַשֶּׁמֶשׁ וְגִדּוּלָה הוּיָא אֵלָי :
 (יד) עִיר קִטְנָה וְאִנְשִׁים בָּהּ
 מְעַט וּבְאֵ־אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גִּדּוּלָה
 וְסָבַב אֶתָּה וּבְנָה עֲלֶיהָ מְצוּדִים
 גִּדּוּלִים : (טו) וּמְצִיא בָּהּ אִישׁ
 מִסְכֵּן חָכָם וּמִלְמִתְוֵי אֶת־
 הָעִיר בְּתַחְכְּמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר

את

עלוהי אתר למותב על די יצבי לאסטיותיה מן אורחן דתקנו קדם יי
 לאחדא יתיה במצודין רברבין דגהינם לאדלקותיה שבע זמנין על
 חוכויה : (טו) ומצא ואשתבח בגו גוף יצרא טבא מביד וחכים ואתגבר
 עלוהי וכבש יתיה בחוכמותיה ושזיב ית גופא מן דינא דגהינם
 בתוקפיה ובחוכמתיה היכמא דגברא עביד לקרבא ומשזיב ית
 יתבי קרתא בחוכמת לפביה ואנש לא דבר פתר פן ליצרא טבא
 דשזיביה אלהן ימר בלבביה ופאה אנא היכמא דיתבי קרתא

הויה

ר ש י

באור המלות

סנת חמורס דנש . (יד) מצודים , הנפרד עליהם פחוס : במלודס רעה . מלוי"ש
 מזד ועינו מגדלים נכוסים . (טו) ומלט . (זלע"א) : כהס . כמוס : (טו) ואדם לא
 זכר

ספח

ב א ו ר

לא להעיר הספק בלז המאמין בא החכם הזה חו', כי אם לסעמיד האמת על חלס .
 ולחוק האמונה בנפש המשכיל, כי היא יסוד ועקר חירתנו סקרוסה , כידוע לכל אשר
 בשם ישראל יכונה . (יג) גם זה , ידבר מעיני החכמה ומקריס צמדיות , אמר ראיתי
 סחכמה וסיה צעיני גדולה ונכבדת , כי היא לפעמים מוצה מנצורה , כאשר יזכור ,
 וע"כ אני מעמידה לי לחוק למנות חכמים לראשי זכא סעלמסה , ולא עשירים ונכורים
 סכלים , כי ראיתי מעסה . (יד) עיר קטנה , כנגד וסנז אותס מלך גדול וסנשים

כס

(1) מלוי"ש זלע"א בלע"ז Maluais Mauvais méchant (אויף איינע סאכטס ביהאשטע ווייזט).

ההיא לא דכירו ית עניא
 ההוא דשייב יתהון :
 (טז) ואמרת ו אמרית אנא
 במימרי טבא חכמת
 צדיקא מפת גבורת
 רשיעא דחוכמת צדיקא
 וזכותיה משייבא ליה
 ולאנשי דריה ותקוף
 רשיעא דקאים בתוקפיה
 דלביה בדיל דלא למתדר
 בתובתא מחבלא ליה

אתה איש המסכן ההוא :
 (טז) ואמרתני אני טובה חכמה
 מגבורה וחכמת המסכן בזויה
 ודבריו אינם נשמעים : (יז) דברי
 חכמים בנחת נשמעים מועקת
 מושל בכסילים : (יח) מובה
 חכמה מקלי קרב וחוטא

אחד קס"ז ב"ק

בלחודוהי והוכמת צדיקא עניא מוהלדלא בעיני רשיעי דריי ובעידן
 דיוכה יתהון על עובדיהון בישיא ופתגמי אוכחתייה ליתניון
 מתקבלין : (יז) דברי מלי דצלוחא דחכימא בחשאי מתקבלין
 קדם מרי עלמא יתיר מקבלת קל גברא רשיעא דהוא שליט
 על שמיין דפגין ולית מקבל : (יח) מובה טבא חוכמת חכימא
 בעידן עקתא יתיר מן מגי קרבא בעידן אניחות קרבא וגברא חייבא חד

דאיתיה

באור המלות

ר ש"י

זכר - לא היה חשובו לכולם : (טז) ואמרתני
 אני - בראותי כן טובה חכמה מגבורה
 והרי חכמתו של זה בזויה לכולם ועכשיו כולם
 נמלקו על ידו : ומ"א עיר קטנה - זה
 הנוף : ואנשים בה מעט - אלו איברים של
 אדם : מלך גדול - זה יצר הרע שכל
 האיברים מרגישים בו : איש מסכן - זה יצר טוב : (יז)
 בנחת נשמעים - מקובלים הם
 לדבריו

באור

זה מטעם, והמלך סבב אותה בעם רב, והיא במקום נמוך שיכול לנכות עליה מזודים
 גבוהים ממנה, כנה אין ספק שהלכד, ואין מזיל. (טז) ואדם לא זכר, שלא היה
 לאיש שהוא המסכן זכר כפי אנשי העיר קודם שחלם את העיר בחכמתו. (טז) ואמרתני
 אני, כנס טובה החכמה מגבורה, ועם כל זה חכמת המסכן בזויה. (יז) הלא דברי

חכמים הערות

(יח) וחוטא, בסג"ל ע"ט חושך, כי הוא שם דבר כמנואר כפי' וכדמחורנס, אלא
 שגם הטעם מלרע בעבור כנה הכסתר שאחרי פנוטת קטנה.

אָהַר יֶאֱבֵר טוֹבָה תִּרְבֶּה : דְּאִיתִּיהּ בְּדָרָא גְרִים
י (א) זְכוּבֵי מוֹת יבְאִישׁ יבִיעַ לְחֹבְדָא טַבְחָא רַבְחָא
מִן עֲלָמָא :

שְׁמֵן רוֹקַח יִקַּר מִהַכְּמָה י (א) זְכוּבֵי וַיִּצְרָא בִישָׂא
מַכְבוּד דְּשָׁכִין עַל תַּרְעֵי לְבָא

הַיִּיפְדִּיבָא וְגָרִים כּוֹחָא בְּעֲלָמָא עַל דְּמַסְרֵי חֲבִימָא בְּעֵינֵין דְּחַמֵּי
וּמְחַבֵּל שְׂמָא טַבָּא דְהוּה דְמֵי מִן קְדָמַת דְנָא לְמִשְׁחָ רַבּוּחָא דְמַבְסָם
בְּבוֹסְמָנִין וְכַמְה יָאִי וַיִּקִּיר יִתִּיר מִן חֹכְמָתָא חֲבִימִין וְעוֹתֵר עֲתִירִין גְּבַר
דְּסַפְשׁוּתִיָּה

ר ש י

באור המלות

לבריות : (יה) טובה חכמה מבלי קרב . י (א) זכובי מות . כנון צימות החורף
חכמתה של סרח שנאמר ותבל האשה אל כל שאין צוברים כח זכס קרובים למות .
העם בחכמתה (שמואל ב' כ') עמדה יבאיש , כל אחד מהם . יביע , פירושו
לחם יותר מבלי קרב שהיה צידס להלחם עם לפי

יואב : וחוטא אחד יאבד טובה הרבה . אילולי שהרנו לשבע בן בכרי היו כלס אבדים
על ידו . ד"א וחוטא אחד יאבד טובה הרבה הרי שהיו ישראל מחלה לדיקים ומחלה
רשעים . ובל א' וחטא ועשאן מרובים נמלא שהכריע את כולם לחובה :

י (א) זכובי מות יבאיש יביע וגומר . כנון צימי החורף שאין בזובין כח והס
קרובים למות גם אם בל לחוד שמן רוקח ומתערב בצמחים הוא מבאישו
והוא מעלה קֶף שקורין איסקו"מא בלע"ז (1) וגראה בו כמין אכסבועות וזהו משמעו
של יביע הרי דבר קל שהפסיד דבר חשוב וכך יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט שהרי
הכריע את כולם הרי שהיה אדם זה שקול במחלה עבירות ומחלה זכיות ובל ועבר
עבירה א' והכריעתו לכף חובה נמלא סכלות זה שהוא דבר מועט יקר ושוקל וכבד
יותר

ב א ו ר

חכמים נשמעים צנח וקורת רוח יותר מנערת בכסילים , ומדוע לא ישמעו להס בני
האדם ? (יה) טובה' אמת שהחכמה היא טובה להנין ולהליל יותר מבלי המלחמה ,
אבל פעמים שימלא בחכס חסרון אחד , ומדה אחת גרועה , ועל ידה יאבד טובה
הרבה , ונפרשה הנאה יבאר את המוסר הזה במשל .

י (א) זה הססוק דבוק למה שלמעלה , וחוטא אחד יאבד טובה הרבה , יאמר כמו שזכרנו
מות אפי' אחד מהס יבאיש ויביע השמן הרוקח , כן מעט סכלות יבאיש את ריח
האיש

ה ע ר ת

י (א) זכובי מות , עיין ב"מ , והיותו נכון היות ענינו זכובים מהיס כמו בעלי כח ,
וכבר הערנו פעמים רבים על זה הדרך בלשון .

(1) איסקו"מא בלע"ז Escume Ecume (טויק)

דַּמְפְּשִׁיתִיהָ וְעִיר וְקָלִיל :
 (ג) לֵב לִפְנֵי דַחֲמִימָא
 לְמַקְנִי אֲוִרִיתָא
 דְּאִיתִּיהֶבֶת בְּיַד יִמְיָא
 דְּנִי וְלִפְנֵי דְשִׁמְיָא לְמַקְנִי
 גְבַסִּין דְכֶסֶף וְדַהֲב :
 (ג) וְגַבִּסִּין דְּאֲוִרִיתָא סְרִיבָא
 בְּעִירֵן דְשִׁמְיָא אֲוִיל לְבִיחָא
 חֲסִיר מִן חֻכְמָתָא וְעַבְד
 מִלִּין דְלֵא תַקְנִין

מִכְבוֹד סְכָלוֹת מְעַט : (ב) לֵב
 חֲכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל
 לְשִׁמְאֵלוֹ : (ג) וְגַבִּסִּין דְּבִרְךָ
 כְּשֶׁהֶסְכֵּל הֵלֵךְ לְבוֹ חֶסֶד וְאָמַר
 לְכָל סְכָל הוּא : (ד) אִם-רֹחַ
 הַמּוֹשֵׁל תַעֲלֶה עֲלֶיךָ מְקוֹמָךְ
 אֶל-תַּנַּח כִּי מִרְפָּא יֵנִיחַ חֲמָאִים

גדולים יתיר היא

לְאֶתְעוּבְדָא וְכוּלָא אֲמַרִין דְשִׁמְיָא הוּא : (ד) אִם אֵין רוּחָא דִיעָרָא בִישָׂא
 מְתַל בְּךָ וּמְתַגְבֵּר לְמִסְכָּךְ עֲלֶיךָ אֲתַרְךָ טַב דִּי הוּיִיתָא נְהִיג לְמִיכָס בִּיהִי לֵא
 הַשֶּׁבַק אַרוֹם פְּתַגְמִי אֲוִרִיתָא אֲתַבְרִיאוּ אִסּוּ בְּעֲלֵמָא לְמִשְׁבַּק וְלְמִנְשִׁי

כז

באור המלות

ד ש"י

לפי ענינו יבאש השמן סרוקח מנורת נועם
 בלשון סתמור, או אנטנוסוח בלשון
 המקרא. ואולי הוא מעין סרוקח והלחיס, כי
 סדנר סנבש חוסס ומשגיע קול לחש
 בליל (גשהרין). יקר. נקמך הוא חואר
 השם, ואם תהיה סיו' בשוא או הוא
 שם דבר ועיניו כמו כבוד. (ב) לימינו,
 מוזמן לו בעת שירצה, כמו סימן המוזמן
 לאדם לכל מעשה. (ד) תנח, וכן יניח הן
 מנורת המושל

יותר מכל החכמה והכבוד שהיה בו שהרי
 הכריע את כולם: יקר. לשון כיבוד הוא
 כבוד וסוקל יותר מן החכמה וכבוד שבו.
 ומדרש אגדה מושלים יור הרע לזבובי מות:
 יבאיש יבוע. שם טוב שהוא ערב משמן
 רוקח: (ב) לב חכם לימינו. חכמתו
 מוזמנת להקטוף על דרך המיומנת לטובתו:
 ולב כסיל לשמאלו. לעקשו מן הדרך
 המיומנת שהיא תפארת ונוחה לו:
 (ג) ואמר לכל סכל הוא. כהליכתו וכדיבורו הכל מכירין שהוא שופט: (ד) אם רוח

באור

באיש סיקר והנכבד מחכמה ומכבוד, וישחית את שמו הטוב, ודמה השם לשמן ססוב,
 כאשר אמר למעלה טוב שם וגו'. (ב) לב חכם, עיין בנ"ס, יאמר חכמת החכם סרוקח
 את הנוגד ניכרת מתוך כל מעשיו, כאלו החכמים היא שורה בימינו שהוא כלי מעשה
 הנדול באדם, ולב כסיל כאלו הוא ביד ששאלו שהוא חסר ועל מלגמור מעשה טוב,
 (ג) ובבל ענינו עסקיו מראה חוסר לנו ודעתו, ואפי' כשהוא הולך בדרך, וכאלו
 קורא על נפשו ומודיע לכל שסכל הוא. (ד) כי מרפא וגו', כי רפיון סעורף ולשון

רכה

הערות

(ד) מקומך אל תנח, נראה לי שהמשך שאמר שוכר יתרון החכמה מהסכלות, אמר
 שאעט"כ

גְּדוּלִים : (ה) יֵשׁ רָעָה רְאִיתִי
 תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כְּשֶׁנֶּגְהָ שְׂיוּצָא
 מִלִּפְנֵי הַשְּׁלִיט : (ו) נָתַן הַסֶּכֶל
 בְּמִרוּמִים רַבִּים וְעֲשִׂירִים
 בְּשֶׁפֶל יִשְׁבוּ : (ז) רְאִיתִי עֲבָדִים
 עַל־סוּסִים וְשָׂרִים הֹלְכִים

כִּן קִדְמֵי חוֹבִין רְבֻרְבִין :
 (ה) יֵשׁ אִיתְּ בִישְׁתָּא
 דְּחִוּת בְּעֵלְמָא הַדִּין תַּחַת
 שְׁמֵשׁא וּמַה נְיוּקָא
 בְּעֵלְמָא
 רְשָׁלוּתָא דְנַפְקָא
 מִתְחַצְפָּא עַל גְּבָרָא וּמִן
 קִדְמֵי שׁוּלְמִן : (ו) נָתַן
 יְהִב יִית מִלְכָּא רְשִׁיעָא

כעבדים

וְשִׂמְיָא לְמַהוּ בְּרִיא בְּמִזְלִיָּה וּמִשְׁמֵשׁ
 מְרוּמָא וְחֵילוּתוֹהִי גִּיּוּתָנִין וּסְגִיָּין וְעַמְדָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּעְבְּדִין
 תַּחַתוֹהִי בְּגִלוּתָא וּמִן כְּגִיאוֹת חוֹבִיהוּן עֲתִירִי נִכְסִין מִתְמַסְכְּנִין
 וּבְמַכִּיכוּתָא יִתְבִּין בִּינֵי עַמְמֵיָא : (ז) רְאִיתִי אֲמַר שְׁלַמְה מִלְכָּא בְּרוּחַ נְבוּאָה
 חִזִּירַת עַמְמֵיָא דְהוּוּ מִשְׁתַּעְבְּדִין מִן קִדְמַת דְנָא לְעַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל
 מִתְנַבְּרִין וְרוֹכְבִין עַל סוּסִין כְּאַרְכֻּנִין וְעַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל וְרְבֻרְבֵיהוּן

אולין

ר ש י

באור המלות

מנורת חסרי ס"א סעל, ועיניו מויצב, משא"כ נוח הוא מנחי סעי' ועיניו מנוחה. טרפא, שס וצא בל"ף והוא משרש רפה, טנינו רסיון העורף ומדת הסבלנות, (מכ"גפבטן). (ה) שיוצא, משמשו שיוצא, ולסקל על סל"ף כפלה ס"א והופלה חנוטה סל"ף על סל"ד לחרות עליה. (ו) הסכל, שס דנר וכן שפ"ל (ח) גומץ, נכתב

במרומים רבים, זו היא הרעה שהיא כשנגה היוצא מלפניו שיתן הסטות והרעפ במרומי גובה שהגביה הקב"ה את הכשדים שאני רואה ברות הקדש שהם עתידים לפשוט יד כהיכלו ולשום אותהם אותה: ועשירים בשפל ישבו. ישראל שכל הגדולה והכבוד שיש להם עכשיו בימי עתידים לישב בשפל שנאמר ישבו לארץ ידמו (איכה ב'): (ז) ראתי עבדים על סוסים. כשדים הם שנאמר בהם זה העם לא היה יסעיה

באור

רבה תניח ר"ל חטוב ותכסר חסאים גדולים, (יורך נח"גפבטן פטרומהים חילן נר"קס"י פ"אטרה)

אֲזִינָן הֵי כַעֲבָדִין עַל אַרְעָא : (ה) חֲפֵר עֲנַת מִדַּת דִּינָא וְכֵן אֲמַרְתּ אִינּוֹן גִּרְמוּ לְהוֹן כֹּל דָּא חֵיקְמָא דְגִבְרַי דְכָרִי שׁוּחָא בְּפִרְשֵׁת אֲוֹרְחָא בִּיהַ

כַּעֲבָדִים עַל־הָאָרֶץ : (ח) חֲפֵר גּוֹמֵץ בּוֹ יִפֹּל וּפְרִץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נַחֲשׁ : (ט) מִסִּיעַ אֲבָנִים יַעֲצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסְכֵּן בָּם :

אֲתַחֲיִיב לְמִיפֹל וְאֹמְרָא דִּי עֲבַרְתָּ עַל גְּזִירַת מִימְרָא דִּי וְתִקִּיפוּ גּוֹדָא בְּעֵלְמָא גַּפְלוּ בְּיַד מַלְכָּא רְשִׁיעָא דְנִבְיִרַת לְהוֹן פְּחִוּיָא : (ט) מִסִּיעַ אֲמַר שְׁלֹמֹה מַלְכָּא גְבִיָּיא גְּלִי קְרַמִּי דְמַנְשָׁה בַר חֲזִיקָה עֲתִיד לְמִיָּהּ וּלְמַסְגֵּד לְצִלְמֵיא דְאֲבָגִין בְּגִין כֵּן אֲתַמְסֵר בְּיַד מַלְכָּא דְאֲתוּר וְיִכְפַּתִּינִיהַ בּוֹמְמִין עַל דְאֲבִטִיל פְּתַגְמִי אֲוִרְיָתָא דְכַתִּיבִין בְּלוּחֵי אֲבָגִין מִן עַקְרֵיהוֹן בְּגִין כֵּן יִצְטַעַר בְּהוֹן וְרַב־שְׁקִיָּה אֲחוּהֵי עֲתִיד לְמַסְגֵּד לְצִלְמֵיא דְקִיסִין וְלְמִשְׁבַּק פְּתַגְמִי אֲוִרְיָתָא דְאִוְתִיָּהִבֵן בְּאֲרֻנָּא קִיסִי שִׁטִּי בְּגִין כֵּן עֲתִיד לְאֲתוּקְרָא בְּגּוֹרָא עַל יַד מַלְאָכָא דִּי :

וכר

באור המלות

ר ש י

(ישעיה כ"ג) יתעלו להיות על סוסים מולכים את שבויי ישראל אסורים בקולרין : ככתב המלאסוס לפני הדגש וקריאתו צשור"ק, ופירושו חסירס, תרגום אל ססחת כנדול קומלס, וסנימ"ל וסקו"ף ממוזג אחר . יעצב , מלשון טלבוּן , (אמטרלנן) . יסכן , מענין סכנס (ויירד גפפחהר החבטן) , א סעיני

שכלה זרעו של נבוכדנצר על ידי כלי בית המקדש שנאמר ועל מרי שמיא התרוממת (דניאל ה') : ופורץ גדר . סייג של חכמים לעבור על דבריהם : ישכנו נחש . מיתה בידי שמים ולפי שדבר בלשון פריאת גדר הזכיר בתשלומין לשון נשיכת נחש שהוא דר בחורי נקבו כתלי בתים פרולים : (ט) מסייע אבנים יעצב בהם . מסייע אבנים ממחלצת בהרים מהיגע בהם : יעצב . לשון יגיעה כמו בעלזבון תאלכלנה (בפרשה בראשית) כלומר כל אדם לפי מלאכתו עלגונו אף עושה רעה לפי זרעתו יקלור : יסכן בם . יתחמם בם כמו ותחי לו סוכנת (מלכים א' ה') . אף העוסק בתורה ומלות

ב א ו ר

פשהאר) . ויתן להם . (ח) ואולם עוד מעט ויאכדו בעלי חק ומרמית , יסלו בשחת אשר כרו , חופר נועא לאחרים בו יפול , ופורץ גדר אבנים ישכנו נחש סדר בחורי כתלי בתים . (ט) מסייע אבנים , ממחלצתם ינוף בסם ויגרוס כלכ לעזמו , ובוקע עליס יסכן

(י) אַם־יִקְהֶה הַבְּרוּל וְהוּא לֹא־
 פָּנִים קַלְקַל וְחִילִים יִגְבֵּר וְיִתְרוֹן
 הַכְּשִׁיר חֲכָמָה: (יא) אַם־יִשָּׁךְ

הנחש
 בֵּן אֶתְקַלְקַל בַּל עֲלָמָא בְּכַפְנָא וּכְדוּ תִיּוּבִין וּמַתְכַּנְשִׁין אוּכְלוּסִין
 וּמַתְנַבְרִין עַל יַצְרֵיהוֹן וּמִמֶּנּוּ בְרוּיִלְיָהוֹן לְמַבְעֵי רַחֲמִין קָדָם אֱלֹהֵי שְׁמַיָא
 אֵית בְּהוֹן רַעְוָא עַל מוֹתֵר אַבְשָׁרוֹת הוֹכְמַתְהוֹן: (יב) אַם בַּד מַתְגַּרְן חִיוּן

סלן

ר ש י

באור המלות

מעין סין, (וייר ויך טיירטן). (י) קהה, ומלות פוסו ליהנות מהם: (י) אם קהה
 סך החד, (סטופטן ויין). קלקל, משרש הברול. תרבות לורים שקיבו פיהם
 קלל זכלות פ"א עין, עיניו מלוטש, ומדודם: והוא לא פנים קלקל. ואינס
 (גמטריאטן). הכשיר. שם מהפעול, עיניו לטושים ומרוטים למען היות להם ברק
 חושך אף על פי כן וחילים יגבר מגביר הוא

במלחמה את נבוכי המיילים לנח: ויתרון הכשר חכמה. ומעלת כשרון יש עוד לחכמה
 יותר מן הברול אם תלמיד חכם משחיר פניו ברעב ואתה רואהו מסכן בין העשירים
 הרכה חילים מהגברים על ידו. ואל תתמה על וי"ו וחילים כי הרכה ווי"ן נופלים
 כן בלשון עברית כמו אם ראית נגב ותרץ עמו (תהלים נ') (עזי וזמרת יה ויהי
 לי לישועה בפרשה בשלח) והרכה מפורשים כזה: (יא) אם ישך הנחש. את
 האיש

ב א ו ר

יסכן זכס, כלומר כל אדם לפי מלאכתו עובדו, כן הדבר צעושי הרע והולכי
 רכיל, לפי זרעיתם יקוצרו. (י) אם קהה הברול, יאמר של נוקע העינים, אם
 הגרון שנידו אינו חד, וכוא לא קלקל ולא חדד פנים, אז לריך להוסיף כח
 ואומץ לנקוט פעמים ויסכן זכס. וכן הכולך רכיל לריך לתחבולות רבות כדי שלא
 יכנס בזככס, ויתרון הכשיר חכמה, כלומר שלחכמה מעלת כשרון, שלא תלמדך
 להוסיף אומץ, כי צמטע עמל יגיע שהכס אל כונתו, והעיני מוסב למע שלמעלה,
 שהכס אל יתח את מקומו. (יא) אם ישוך הנחש, מוסב על בעל הלשון,
 ואמר אם ישוך הנחש את פורץ הגדר, אז יהיה בלי לחש, בלין תרוסה למכתו. ואז
 תראה

ה ע ר ו ת

שאעפ"כ אם יש שנגס, אל תנח מקומך מיד בעבור זה, כי לא יהיה כן תמיד,
 וכדמבאר בספר, (י) קלקל, עיין ב"מ, והבורח היםודית היא מלשון קלות, לעיני
 הלטישה שומעם המתכס לעשותו חד. וחילים יגבר, וי"ו לתשובת הכנאי. הכשיר
 עיין

הַנְחֵשׁ בְּלוֹאֵי-לֶחֶשׁ וְאִין יתְרוֹן
 לְבַעַל הַלְשׁוֹן : (יב) דְּבַר־פִּי--
 חֶבֶם הֵן וְשִׁפְתוֹת כְּסִיל
 תְּבַלְעֵנּוּ : (יג) תַּחֲלַת דְּבַר־פִּיהוּ
 סְבָלוֹת וְאַחֲרֵית פִּיהוּ הוֹלְלוֹת

מִלּוֹ לְטִרְאָקָא וּלְנוֹקָא
 בְּעֵלְמָא עַל חוֹבֵיהוֹן דְּבִית
 יִשְׂרָאֵל דְּלֵא עִסְקוּ
 בְּפִתְגָמֵי אֹרְיֹתָא בְּחֵשֵׁי
 וְאִף לִית מוֹתֵר לְגַבְר אֲכִיל
 קוֹרְצִין דְּמִשְׁתַּעֵי לִישָׁן
 תְּלִיתֵי אָרוּם בְּאִישְׁתָּא
 דְּגַהֲיָנָם עֲתִיד לְאִיתְקַרָּא :

רעה

(יב) דברי מילי פום גבר חבם דאשתכח בדרא בראתי פורענותא
 לעלמא מצלי ומערי ית פורענותא ומשבח רחמין קדם יי וספיתיה
 דגברא שמיא מילין דגויפותא (יא) מליין גויפותא ונגין בן פולי
 עלמא מתגמדין: (יג) תחלת שירוי מלי פומי ושמותא וסוף מיטר

פומיה

באור המלות

ר ש י

פִּיט בְּלֵא לֶחֶשׁ • מַחֲמַת שְׁלֵא לֶחֶשׁ הַחֲבֵר • הַיּוֹשֵׁר וְשִׁלְמוֹת הַמַּעֲשֵׂה • (יא) לֶחֶשׁ • סוֹא
 שְׁלֵא יִשׁוֹן : וְאִין יתְרוֹן • לְחַבֵּר הַרְסַע • סִדְנֵר הַסְּדֵנֵר צַחֲשָׁאִי • (יג) הַלְלוֹת •
 שְׂכִיבָה רְגִיל לְחֹשׁ בְּלֵא לֶחֶשׁ כִּךְ אִם בְּנֵי
 עִירַךְ כְּכַשְׁלִים בְּאִסְרוֹרִין מַחֲמַת שְׁאִין חֶבֶם דוֹרַס לֵהֵס וּמְלַמֵּד אֵת חוֹקֵי הַחוֹרָה
 אִין יתְרוֹן לוֹ בְּשִׁתְּקוּתוֹ וְלֵא יִשְׁתַּכֵּר : (יב) דְּבַר־פִּי חֶבֶם הֵן • עַל שׁוֹמְעֵיכֶם
 וְנִשְׁמָעִים לוֹ וְטוֹב לוֹ מִטֵּל גְּדוּלָה עֲלֵיהֶם : וְשִׁפְתוֹת כְּסִיל תְּבַלְעֵנּוּ • זֶה הַמִּסִּית אֵת
 חֲבִירוֹ מִדְּרַךְ עוֹבֵה כְּנוֹן בְּלַעַס שְׁפָרַךְ גִּדְרָן שֶׁל אֲמוּנוֹת שְׂדֵרְדוֹ עֲלֻמָּן מִדּוֹר
 הַמְּבֹלָל וְהַלֵּךְ וְהוֹאֵ יַעֲזֵ לֵהֵס לְפָרוֹן גִּדְרָ : (יג) תַּחֲלַת דְּבַר־פִּיהוּ סְבָלוֹת •
 כְּשֶׁאֲמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִי הַאֲנָשִׁים הַאֵלֵּה עִמָּךְ (שְׂרַשֶׁת בִּלְק) הִיא
 לוֹ לְהַשִּׁיב ה' אֵתָּה יוֹדַע וְהוּא אֲמַר בִּלְק בֵּן לְפִדּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שֶׁלֵּא אֲלֵי כְּלוּמֵר אִם
 בְּעִינֶיךָ אֲנִי נֹכַח חֲשׁוֹב אֲנִי בְּעֵינֵי מַלְכֵי הָאָרֶץ : וְאַחֲרֵית פִּיהוּ הוֹלְלוֹת • שִׁעֲמוּם

וערכוב

ב א ו ר

תְּרַחַם שְׁאִין יתְרוֹן לְבַעַל הַלְשׁוֹן • אֲשֶׁר אֲמַר שִׁפְתֵי אֲפִי • מִי אֲדוֹן לִי • (יב) דְּבַר־פִּי
 חֶבֶם • אִין חֶבֶם כְּבַעַל הַלְשׁוֹן • רַק כֹּל הַדְּבָרִים הַיּוֹלָאִים מִפִּיו סָם חֲנִינֵס • לְחוּן אֵת
 כֹּל אִם • וְאִסְלוֹ אֲוִיבֵי וְדוֹרְסֵי • לֵא כֵן שִׁפְתוֹת כְּסִיל • כִּי הוּא יֵאֲמַר הַיִּיד חֲבַלְעֵנּוּ •
 וְאִין חֲמַלֵס וְחֲנִינֵס בְּלָבוֹ • וְיִהְיֶה חֲבַלְעֵנּוּ נֹכַח לֹאֵר לֹא נִסְתַּר לְנַקְבָה • וְהוּא מֵאֲמַר כְּסִיל •
 (יג) וְאוֹלָם אִם תַּחֲלַת דְּבַר־פִּיהוּ סְבָלוֹת לְהַרְעֵ לְאַחֲרִים • סָם אַחֲרִית פִּיהוּ כְּשִׁנְעוֹן רַע
 לְהַרְעֵ

ה ע ר ו ת

עִיין צ'ה"ט, כלומר שחששה הכל בכשרון, וכנ"ל. (יב) ושפתות כסיל, עיין צפ"י.

ויסיס

רעה: (יד) והסכל ירבה דברים
לא ידע האדם מה שיהיה
ואשר יהיה מאחריו מי יגיד
לו: (טו) עמל הכסילים תיגענו
אשר לא ידע ללכת אל-עיר:

פומיה הולחלתא בישא:
(יד) והסכל ושמאי מסגי
פתגמין סריקון דלית
בהון צרוף עד דלא
ינדע אנש מה דעתיד
למהוי ביומוהי ומה
דעתיד למהוי בסייפיה
מן יחוי ליה: (טו) עמל

מרחות שמאי דמרה בשמותא איהו משלהי ליה על דלא אליף
למיזל לקרתא דחכימאי שרי בגוה למתבע מניה אולפנא:

אי

ר ש י

באור המלות

וערבוז לכה איעקך זמת אולת: (יד) והסכל
ירבה דברים . שהיה מתפאר בעלמו
שהיה יודע דעת עליון כי: לא ידע האדם
מה שיהיה . לו לאחר זמן שהיה הלך
ליטול שכלו במדין ולא ידע שיפול במרחב . ולפי
פשוטו הסכל ירבה דברים גוזר ואומר מהר
אעשה כן לפלוגי ואינו יודע מה יהיה מחר:
ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו . כלומר

במסורה לית כותים שורק . (טו) תיגענו ,
עמל לשון זכר , ולריך שיחסר דבר המוצן
מאליו , או יהיה במקום הזה לשון נקבה ,
כמו כבוד שהוא בכל מקום לשון זכר , חוץ
מאל אחד כבודי , כן כתב הראב"ע .
ולדעת מפרשים אחרים תחד לזכר נמאל ,
כלומר אתה כבודי , לא תחד בקבלה , והוא

דקך

לא סוף דבר שאינו יודע מה יהיה לאחר זמן אלא אף ההווה עכשיו מאחריו שלא
כנגד עינו אלא מאחורי ערפו מרחוק ולריך הוא שיהא מי יגיד לו: (טו) עמל
הכסילים

באור

לכרע לעלמו כי לא יקנה . (יד) והסכל ירבה דברים , אינו יודע מה יהיה מחר ,
ואף ההווה עכשיו מאחריו שלא כנגד עינו , כי מאחורי ערפו , לא יראה ואין מי יגיד
לו . (או יאמר שהסכל מרבה דברים וע"כ הוא מניח חשא על עלמו , ר"ל שהוא
מגלס עיניו עשה צהר , והוא סוגר עזה השומע הוא לו אורח נאמן
רוח , אבל אינו יודע מה שיהיה למחר , כי יחסך זה לאויב לו , והוא לא
ידע ואשם ונשא טוונו ותבא מפלתו . ועוד דרך אחר לקרוב מפלתו , כי כ'אשד
אינו יודע' ללכת בדרך הטבעי בקו הקצר הישר להשיג מחוץ חפזו , וע"כ באש"ט
דרכו יגע , ושז גוחס מעלמו מהפזו לנקש גדולות ויקטין את עלמו) . (טו) עמל ,
דמס

הערות

ויהיה טעם דברי מושך אחר עמו , דברי פי חכם ודברי שפוחת כסיל . (יד) והסכל
וגו' , עיין צפי' . וע"כ לא יאריך בהלחתו כי יזיק בעמלניו לעלמו , ואין מי יגיד לו
לזרוז , ולכן אל תנח מקומו מיד , וכמו שזכר . (טו) אשר לא ידע , לפי שלא ידע
ללכת

(טו) אִי וַי לָהּ אֲרָעָא
 דִּישְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי דִי
 יִמְלוֹךְ עֲלָהּ יִרְבְּעִים
 חֵיבָא וְיִבְטִיל מִינָהּ
 הַקְּרוֹבָתָא דְצִפְרָא
 וְרִבְרִבְנֵיהּ עַד דְּלֹא יִקְרִבוּן
 תְּמִידָא דְצִפְרָא יִיכְלוּן
 לַחֲמָא: (יז) אֲשֵׁרִיךְ טַב

פרשה י

(טז) אֲיִי־לָהּ אֲרָץ שְׂמֵלְכָהּ גֵּעַר
 וְשֵׁרִיךְ בְּפִקֵּר יֹאכְלוּ: (יז) אֲשֵׁרִיךְ
 אֲרָץ שְׂמֵלְכָהּ בְּיַחְוָרִים וְשֵׁרִיךְ
 בְּעֵת יֹאכְלוּ בְּגִבּוֹרָה וְלֹא

בשתי

לִיךְ אֲרָעָא דִּישְׂרָאֵל בְּעֵינֵי דִי יִמְלוֹךְ עֲלָהּ תּוֹקְתָהּ בְּרֵי אַחֵי דִי הוּא
 מִן יְחוּס בֵּית דָּוִד מְלָכָא דִּישְׂרָאֵל דִּי הוּא גֵּיבַר תְּקִיף בְּאוֹרֵייתָא וְנִפְיָק
 יְדֵי חוֹבַת פִּיקוּדֵיָא וְרִבְרִבְנֵיהּ בְּתַר דְּמִקְרָבִין תְּמִידָא אֲבָלִין לַחֲמָא
 בְּזִמְנֵי אֲרִבְעֵי שָׁעִין מִן עַמְלֵי יְדֵיהוֹן בְּגִבּוֹרַת אוֹרֵייתָא וְלֹא בְּחֻלְשׁוֹת וּבִסְמִיּוֹת

עינא

באור המלות

ר ש י

דרך סיר ומליסה. (טז) אי, כמו אוי.
 (יז) אשריך, אשרי לעולם לא תסמך אל
 הסם או אל סכניו בלשון יחיד, כי אם
 על המעט בא אשרסו, וכעסו כן המלות
 על, תחת, בסמיכותם לכנויים. וכן אחור
 בכל סמיכותיו, וזכרתו הוא אשר,
 וברבוי אשירים, אבל זה אף על פי שהקריאה
 היא בלשון יחיד, לשון רבים הוא, סו"ד
 ברבוי כתובס זו והוא תמורת אשריך
 בסתם סר"ט ומיריך סו"ד. בן הורים,
 כנוי לשרים או יסיה מלשון חור כרפס,
 כי

הבסלים תיגענו. כסילתם גורס להם
 עמל המיגען אשר לא למדו דרכי מבוטאות
 העיר ומתיגע ליכנס דרך פתחים ובלעי
 המים ויגע מטיביות רגליו בזון כלומר
 עללות של עוזבי החורה גורס להם יגיעת
 עמל בניהם אשר לא ידע ללכת אל תיב
 אמת לפרוש מן העבירה לפי שלא למד ארסה
 שנאמר נה לרגלי דבריך (תהלים קי"ט):
 (יז) בגבורה ולא בשתי. שעוסקין
 בגבורת החכמה והבינה ולא בשתי' יין:
 בעללתיים

ב א ו ר

דמס הסכיל שיחזק לנקש גדולות ונפלאות ממנו, והוא לא ידע סכרלות וסידועות לכל,
 כאדם

ה ע ר ו ת

ללכת אל עיר, יכנס התכלית ד'מ בשם עיר, אשר היא כונת הסולך לנבוא שמה,
 כמבואר בס'. (יז) אשריך, עיין ב'סמ. ונראה החליף בעבור מנסא הסמועות שהוא
 דומה קלת ביחיד ורבים. בן חורים, עיין ב'סמ, ועיין עוד מה שידובר בו בספרי
 ומירות ישראל בס' בנדבא אונחא לך (תהלים ל"ד), ונמלת חור כרפס דלסחר:

ונבל

בְּשֵׁתִי : (יח) בְּעֵצְלָתִים יִמְךָ
 הַמְּקָרָה וּבְשִׁמְלוֹת יָדַיִם יִדְלֹף
 הַבַּיִת : (יט) לְשִׁחוּק עֵשִׂים לֶחֶם
 וַיִּין יִשְׁמַח חַיִּים וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה
 אֶת־הַכֹּל : (כ) גַּם בְּמַדְעָךְ מֶלֶךְ
 אֵל

עֵינַי : (יח) בְּעֵצְלָתִים
 בְּחֻלְשׁוֹת עֵינַי אֲרִיזָתָא
 וּפִיקוּדִיא מִהַמְּסַבֵּן מִבְּנִין
 וּבְמִכְבוֹרַת תַּפְקִידָתָא
 דְּאַתְּפַקְדַת אַתְתָּא לְמַנְטֵר
 מִן רִיחֻק סוּאֲבוֹרַת דְּמָא
 וְלֹא נִמְרָא מִתְּעַבְדָּא
 דְּוֹתָא בְּגוּ בֵּיתָה :

(יט) לְשִׁחוּק לְהוֹכֵא עֲבָדִין צְדִיקָא לְחַיִּים לְפָרְנָמָא עֲנִיין בְּפִינִין
 וְהַמְּרָא דְכּוֹנֵן לְדַצְחִיין (ס"א לְרִצְוִיין) יִהְיִי לְהוֹן לְחֵדוּא
 לְעֵלְמָא דְאַתִּי וְכֶסֶף פּוֹרְקִנְיָהוּן יִסְהִיד עֲלֵיהוֹן וְכוּתָא לְעֵלְמָא
 דְאַתִּי בְּאַנְפִי כּוֹלָא : (כ) גַּם אִף בְּמַדְעָךְ בְּחַבִּינִי לִבְךָ מֶלֶךְ לֹא
 תִלֹּו

באור המלות

ר ש י

כי שמים שנולדים יכנסו בלשון ישמעאל
 בלונן (יח) ימך , ענינו שסלות . המקרה ,
 שם לכלל הקרוי , (גפבט קט) כלומר שיספלו
 שקורות
 דלף גשמים כלומר פשישראל מתעללים בתורה הם נמקיס ובית נאון עוזס חרצ ונק :
 (יט) לשהוק עושים לחם . להדוות מנמטי חתנים טושים פעודות וסמס סעודה
 גדולה קרויה לחם : ויין . משקין בסעודה אשר ישמח החיים : והכסף יענה את
 הכל . אם אין כסף אין סעודה לפיכך לא יתעלל אדם מן המלאכה כדי שיהא לו
 מה להוילא . (כ) גם במדעך מלך . אפילו במחשבותיך בלא דבור : גם . אפילו : מלך
 אל

ב א ו ר

כאדם הרואה ליקר אל עיר ולא ידע הדרך וייגע ולא יראה ספלו . (יח) כשארם מתעלל ,
 ואינו מתקן סרצה קטנה שבתקרת הבית , פוף שיספול כל התקרה , ואם ישפיל בעל הבית
 את ידיו וישפעה אל חיקו סוף שיספסטו הנשמים אל הוך הבית . (יט) לשהוק עושים
 לחם , הם האנשים העושים סעודות גדולות , לא לקיוש הנוף ולנזורה , כי אם לשחוק
 ודווה . סמס סעודה קרוי לחם , וסס אשמחיס ביין משחיסס את כל החיים , האוכלים
 ושותים ומתענגים עמסס , ולזה ודאי שהכסף יענה אללם את הכל , כי תמיד סס זריכיס
 לכסף , על כן יאמרו סס סב , וטנין יענה ימליא , ויתכן שיהיה מן עת וטוכס ,
 סכניס שימליא את סכל בעת סרצה סרולס , או שיהיה מלסון עכס , (והכס מייכסטייווטון ,
 מכסוקרטטון) , כמו שסירסתי למעלה והאלהיס מענה בסמחת לבו .

אֶל־תִּקְלָל וּבַחֲדָרָיו מִשְׁכַּבְּךָ
אֶל־תִּקְלָל עֵשִׂיר כִּי עֹזֵף
הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת־הַקּוֹל וּבְעַל
הַכְּנָפִים יוֹגֵד דְּבָר :

תְּלוֹם וּבְאִדְרוֹן בֵּית
מִשְׁכַּבְּךָ לֹא תְלוֹם הַיּוֹמָא
אָרוֹם רוּיָאֵל מִלֵּאכָא
מִכְרִיז בְּכָל יוֹמָא מִן
שְׁמִיא עַל טוֹרָא דְחוֹרֵב
וּמְהַלֵּךְ קְלִיָּה בְּכָל עֲלָמָא
וְאֵלֵיהּ פְּהֵנָא רַבָּא אֲזִיל
וּפְרַח בְּאֵוִיר שְׁמִיא
בְּנִשְׂרָא מְרִי גִפִּין וּמְחִי

י א (א) שְׁלַח לַחֲמֵךְ עַל־פְּנֵי
הַיָּמִים כִּי־בָרַב הַיָּמִים

תמצאנו

יח"ה

מִלּוֹן דְּמַתְעַבְדִּין בְּטַמּוּרְתָא לְכָל דִּיִּירֵי אַרְעָא :

י א (א) שְׁלַח אוֹשִׁישׁ לֶחֶם פְּרַנְסוּתָא לַעֲנִי דְאֻלְיִן בְּסַפִּינָן עַל
אִפִּי מִיָּא אָרוֹם בְּתַר עֵינֵן יוֹמִין סְגִיָּאִין תַּמָּן תִּשְׁבַּח

אגריה

באור המלות

ר ש"י

אֵל תִּקְלָל . אֵל תְּרַנְיָו לְמַלְכוּת שַׁל עוֹלָם . ד"א
כַּמְשַׁמְעוּ מִלֵּךְ בְּשַׁר וְרַס : עוֹף הַשָּׁמַיִם .
נִשְׁמָה הַנְּחוּמָה בְּךָ שְׂפוּפָה לַעֲיּוֹף עַל הַשָּׁמַיִם :
וּבְעַל כְּנָפִים . מִלֵּאךְ הַמְלוּה אֹסֵף כַּעֲנִין
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מִלְּאֲכִיז יוֹאֵה לֵךְ (תְּהִלִּים ל"א) .
וּלְפִי מִשְׁמַעוּ הַעוֹבְרִים וְהַשָּׁבִים יֵשׁ לֵךְ
לְרַגַּן מַכַּל בְּרִיָּה שְׁמַח יֵשׁ שׁוֹנְעִין וּיְגִירוּ לְאַחֵרִים :

י א (א) שְׁלַח לַחֲמֵךְ עַל פְּנֵי הַיָּמִים . עֵשָׂה עוֹבֵה וְהַסֵּד לְאַדָּם שִׂיאֲמַר לֵךְ לִנְךָ עֲלִיו
אֵל תְּרַלְנוּ עוֹד כְּאַדָּם שְׁמַלִּיךְ מְזוֹנְתוֹיו עַל פְּנֵי הַיָּמִים : כִּי בְּרֹב הַיָּמִים
הַמְצִאֲנוּ . עוֹד יָמִים בָּאִים וְתִקְבַּל חַטּוֹמִיךְ . רֵאשֶׁה מַה כְּאֲמַר בֵּיתְרוֹ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל
לֶחֶם וּסְבּוֹר שְׂהוּא מְרִי וְלֹא יִרְאֵנוּ עוֹד מַה הִיָּה כּוֹסוֹ נַעֲשֶׂה חַתְנוֹ וּמִלֵּךְ עַל יִשְׂרָאֵל
וְהַכְּנִיכּוֹ

ב א ו ר

י א (א) שְׁלַח לַחֲמֵךְ , לְפִי פִּשְׁטוֹ יִרְאֵה שְׂמֵדְכֵר עַל בְּעַלִּי הַסְּחוֹרָס , וַיַּעַן לְהַס לְסַחֲרוֹ
לְמַרְחוֹק , לְמִקְצֵה הַרְצֵן עַד קִנְסוֹ , וְאֵל יִשְׁמְרוּ לְשִׁלּוֹת אֶת רַכּוּסֵם לְמַרְחָקִים ,
וְאֵף בְּאֵינוֹת סוֹחֵר מַעֲבֵר לִים , כִּי בְּרַבּוֹת הַיָּמִים יִשְׁתַּכְּרוּ וַיְרִיחוּוּ טַרְבֵּה עַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה ,
וְכַסֵּה כָּל מַעֲשֶׂה הַסְּחוֹרָה צִירִידַת הַיָּם , כִּי הוּא הַחֵל לְשִׁלּוֹת אֵינוֹת אֹפּוּרִים וְתַרְשִׁישִׁים ,
עַם אֵינוֹ חוֹרָס , אַחַת לְשֵׁשׁ שָׁנִים , הַבְּיָאוּ עַשֵׂס זֶהֱב וּכְסָף וְשֶׁאֵר מִיָּנוֹ חַמּוֹרָה . כְּנוֹכַר
בְּכַחוּב

ה ע ר ו ת

י א (א) וּבְעַל כְּנָפִים , קְרִי וְהַכְּנִיב צַפ"א הִירְעִיָּה וְהוּא הַרְאָו ע"פ הַכַּפֵּל עוֹף הַשָּׁמַיִם .
י א (א) שְׁלַח לַחֲמֵךְ וְגו' , אֲזִיל עַשֵׂס הַסְּמַךְ , שְׂהוּא עַשֵׂה עוֹבֵה לְהַחֲטֵק בְּסַחְרָה כְּדִי
לְאֲסִיר

הַמְצִיאֵנוּ : (ב) הַתֵּן חֶלֶק לְשִׁבְעָה
 וְגַם לְשִׁמוֹנָה כִּי לֹא תִדַע כּוֹזֵב--
 יִהְיֶה רָעָה עַל־הָאָרֶץ : (ג) אִם־
 יִמְלֹאוּ הָעֵבִים וְשֵׁם עַל־הָאָרֶץ
 יִרְיָקוּ

אֲנִיָּה לְעֹלְמָא דְאַתִּי :
 (ב) תן הב חולק פב מן
 זרעא לתקלד בתשרי ולא
 תתמנע מלמזרע אף
 בכסליו ארום לא תנדע
 מה יהי בישא עילוי
 ארעא אי חרפי נצחון אי

אֲפִילִי : (ג) אִם אֵין כַּתְּמִלִין עֲנִיָּא כַּמְרָא עִילוי אַרְעָא מְעַרְבֵי יַרְת
 מִיִּיהוֹן בְּגִין זְכוּתָא רַצְדִּיקְיָא וְאֵין לִית זְכוּ בְּדָרָא הֵהוּא בִּימָא
 וּבְמִדְבָרָא נַחְתָּן דְלֹא יִתְהַנּוּן מְנַהוֹן בְּנֵי אַנְשָׂא וְאֵי אַתְגִּזֹר מִן שְׂמִיא
 למנפל

ר ש י

והכניסו תחת פנסי השכינה וזכו בניו ובני בניו לישב בלשכת הגזית : (ב) תן חלק
 לשבעה וגם לשמונה חלקת מלחמך ומשלך לשבעה לריכי חסד חלק עוד לשמונה
 שיבאו אחריהם ולא תאמר די : כי לא תדע פה יהיה רעה שמא עוד ימים באים
 ותלטרך לכולם אז הגלל ע"י הלקה מן הרעה ואם לא עכשיו אימתי ורבותיו
 אמרו תן חלק וגו' אלו שבעת ימי בראשית תן א' מהם חלק ליוזרך לנוח בשבת וגם
 לשמונה אלו שמונת ימי העולה ד"א תן חלק לשבעה קרבנות לצור של שבעת ימי פסח
 וגם לשמונה של שמונת ימי החג כי לא תדע מה יהיה רעה אם יחרב הבית ולא
 תקריבו עוד ויועילו הקרבנות הראשונים לבלגל הנזירה הרעה ד"א כי לא תדע מה
 יהיה לא ידעת מה נגזר על הנשמים בחג ויועילו הקרבנות ויבעלו גזירות רעות :
 (ג) אם ימלאו העבים גשם אם רחית עבים מלאים גשם ידעת סכופם יריקו גשמיהם
 על הארץ במקום שהצובה לזמחת ויזכרת שם סופו לנוח אף כן דע שאם יפול עץ וגו'
 אם ישכון אדם חכם ולדיק בעיר או במדינה מקום שישכון שם יהיו נרליו מעשויו
 אחרי מותו והכמותיו ומדות תרומותיו ותשלום טובה ליושבי המקום על מנהג הטוב
 שהדריכם

ב א ו ר

בכתוב ויראש שבקש המלך לעורר את לב עבדיו ועמו ולזרום לעשות כמעשהו למען
 ישכירו וירבו חילם (ב) תן חלק וגו' רבותיו ו'ל דרשו בפסוק הוה פה שדרשו
 'אולם לפי המשך פשוטו של מקרא יתכן שיתן פה לבעל הסחורה שלא יתן את כל רכוסו
 בסחורה אחת או להשליך את כל יבדו על ספינה אחת כי אם עדרך החכמה לתת
 חלק לשבעה גם לשמונה ואם יאבד צוה ישחק צוה כי לא תדע מה רעם יהיה על
 הארץ ואספר שזכר לשבעה גם לשמונה לסווא מלב המנחשים הנותרים במספר מה
 וחשבים שיליח ובזרחים מטספר אחר נחשנם שרע אמר תן חלק לשבעה גם לשמונה
 לא תחוש לחתם המספר (ג) אם ימלאו הוסיף לדבר על המנחשים הראוים בענים
 ומדמים

שנו

קהלת יא

תרנום

לְמִנְפֵּל מִלְּבָא וְיַעֲטוּהִי מִן
 סְרָרוּתָהוֹן מִן קָדָם
 וְאִם בְּצַפּוֹן מְקוֹם שִׁיפּוֹל הָעֵץ
 כּוֹבְעָא וְכַפְנָא בְּדְרוּמָא

שם

אוּ בְּצִיפּוּנָא אַתְר דְּאַתְגִּיזָר לְמִתְקִימָא הֵהִיא עֵיטָא

תמן

באור המלות

ר ש"י

סהדריכס בדרך ישרה: יפול. ישכון כמו יא (ג) מקום שיפול, לעולם נא על שיין
 על פני כל אחו נפל (כפ' חיי שרה): השמוש בסמיכות. יהוא, יסיב
 כהן

ב א ו ר

ומדמים בהם זורות ותמונות ועל ידם יראו לקסוס קסס ולדעת בתחלת מעשיהם אם ילחיו
 אם לא, או שיטמרו את הרוח, מאין ולאין הוא. כאלו שואלים את הרוח, יועטם אל
 איזה נד יסו וזיעתן או בדרך סחורתן או במלחמתן וילחיו, וכאלו הרוח המוליך העבים
 ישיבם ברמו לנשות על עבר לכתו, ואם יעמדו העבים על מקומם או ורוח אין, סיה
 להם לאות שנס הם ינוחו מן העסק אשר התעוררו עליו, וכן סיה צימים ההם, שואל
 בעזו ומקלו יניד לו הוא סיה זורק מקלו או מורה בחלו למעלה, ומצביע בנפלו לאיזה נד
 הוליכו הרוח, או שנסל תחתיו, ויסיב לו לאות, וכן הוא מבואר ממש ביחזקאל כ"א
 ט"ז, ועליהם יאמר קבלה אל תשית את לבך להבלי הקוסמים הללו, כי אין בהם ממש,
 לא יורו הדברים הללו כלל על הצתיד בעעשה בני אדם, כי אם ימלאו העבים נשם,
 על הארץ יריקו, זהו תכלית מה שנוכל לדעת מהם, וכן המקל בנפלו מה לך אות אם
 יפול בצפון, או בדרום, ודאי שמקום שיפול העץ שם יסיב זה הוא תכלית מה שתוכל
 לדעת מפליחו, ואולם לא יורה בנסלו על שום ענין לא לרעה ולא לטובה. וראיתי מי
 שפירש הפסוק הזה על אופן אחר, יאמר אל תחשוב שבסחורות סיה לנד יש סכנה, הלא
 גם על סיבטה לא חרע מה רעה יסיב על הארץ, ואם תזרע את שדך לא תוכל לידע
 אם ימלאו העבים נשם ואם יבא רוח סערה ויפול עץ גבוה וחזק, לא ידע ההולך בדרך
 אם לדרום או לצפון יפול, וכל פחדו ומוראו לא יועיל לו מאומה, כי מקום שיפול העץ
 שם

ה ע ר ו ת

להסיר לנו מענין הבהנה כזאת שזכר. (ג) ואם יפול וגו', עיין בס"י.
 לו כתיב אם בדרום ואם בצפון סיה מחישב הנהיב כזה, ואם יפול עץ מקום שיפול
 העץ שם יהוא, ויסיב לפ'ו מאמר אם בצפון ואם בדרום כעין מאמר מוסגר, הבא תמיד
 במפסיק יואר גדול כידוע. במקום שיפול, לפי מה שהעיר הרמב"מן בחבורו אור
 לנתיב מהכניו אשר שילונו תמיד סימן סיהם הראוי כפי הדבור, יחוצר גם כאן מלת
 שם עם מקום שיפול, ויסיב ענין המאמר אם יפול העץ בצפון או בדרום, לא יסיב
 זה כי אם המקום אשר יפול העץ שם ולא לתכלית אחר, וכן נראה ג"כ מפירושו,
 ולפ'ו יתורגם בל"א (וק' וקודר דמו בוקס דמר קרט ויין, ווקחין דמר בויס פאלוטן וקאלטט)

כאשר

עַם יְהוָה: (ד) **שֶׁמֶר רוּחַ לֹא יִזְרַע וְרֵאָה בְּעֵבִים לֹא יִקְצֹר:**
 (ה) **כִּי אֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ מִהַדָּרְךָ:**
הַרוּחַ בְּעֵצְמִים בְּבִטָּן הַמְלֵאָה

תָּמַן מִשְׁתַּלְחָה לְמַהוּ:
 (ה) שׁוֹמֵר גְּבֵר דְּנִטוּר
 חֲרָשִׁין וְקוֹסְמִין לֹא יַעֲבִיד
 טָב לְעֵלִים וְדַמְסַתְּבַל
 בְּמִזְלֵי לֹא מַגְבִּי אֲגַר
 אַרוֹם חֲרָשִׁין וְרוּחִין מִתִּילִן
 לְרוּחָא דְלֹא מִתְּפַס בְּיָדוּי דְּבֵר נֶשׁ וּבִזְלֵיָא מִתִּילִן לְעַנְנֵי שְׁמַיָא
 דְּאִזְלוּ וְלֹא תִיבִין: (ה) כִּי אֲשֶׁר הִיכְמָה דְּלִיתְךָ יָדַע אֵיכְדִין יִתְלַךְ רוּחַ
 נְשַׁמְתָּא דְחַי בְּגוֹף עוֹלִימָא שְׁלִילָא דְשָׂדֵי בְּמַעֲנָא דְאִמְיָה מַעֲפָרָא
 וְהִיכְמָה

רש"י

באור המלות

כמו שאומרים מן הים בחסרון ישיב כן
 נאמר מן כוס יוסף. ומשפטו 'הוא, עיין
 רש"י. (ה) בעצמים, מלשון עולם עיניו
 סדבר הסגור בצטן הרס, רש"י פירש
 אינקליש'ר'ט כלעו. (דמו מיינגסאקסעסעס) .
 ומתוק

לפי שירא תמיד: (ה) כאשר אינך יודע וגו'. בעצמים בבטן המלאה. דברים
 הנסגרים והנעלמים בצטן שהיא מלאה ואף על פי שבולטות לחוץ. כאשר אינך יודע
 ארי זה מקרה מסודר נדרש מסופו לראשו כאשר אינך יודע דרך הרוח כלומר ידיעות
 אחת חלו שוות לא זו גלויה לך ולא זו גלויה לך פעמים אחת סבור להכיר בעבים
 שיבא הרוח ואינו בא כן כי עובר והולך לו אל ארץ אחרת. והכי ל' זה כמו ענן
 ה'

ב א ו ר

פס ישיב, ולכן אל יסגד האדם יותר מהראוי, ולרבותיו המשפטים דרך אחר בזה.
 ואולם לכל הפירושים לא ידעתי לכוון סדר הנחת הפעמים בפסוק הזה, כי מהראוי
 שחבא מלת יריקו באתנח, ומלת בצטון בוקף, כדי שיהיכר כל נשוא עם נשואו כידוע,
 ולפי הנחת הפעמים שלפנינו משמע שנשוא המאמר האחרון מקום שישול כו' מוסג גם
 כל מלאות הפעמים נשג, וזה אינו לכל הדרכים שוכרתי. (ד) שומר רוח, מי שינחש
 ברוח, ולא יראה לנרות עד שיבא מפאס ידועה, פעמים שימתין ולא יבא, וכן הרוח
 געבים, שואל בתמונה שהוא רואה גם, לא יקצור. (ה) כאשר אינך יודע, הרי
 המקרה

ה ע ר ו ת

(ח) כאשר אינך יודע, עיין צפי'. ויש לפרש המקרא צלי לפרשו כזה, כאשר כפי,
 דכיינו שאחד שזכר שומר רוח לא יורע, לכיות דרכו נסתרה, הוסיף לאמור וכמו
 שהוא

כְּבֹדָה לֹא תִדַע אֶת־מַעֲשֵׂיהָ
 הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֶּלֶל:
 (1) בְּבִקְרָךְ יִרַע אֶת־זַרְעֶךָ וְלַעֲרֹב
 אֶל־תִּנַּח יִדְךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי

וְהִיכְמָה דְלֹא תִדַע או
 דְכָר או נִקְבָּא עַד זְמַן
 דְאִתְיַלִּיד הַכְדוּן לִיתְךָ
 יִדַע ית עוֹבְדָא דְיָ
 דְעַבְד בְּחֻכְמָתָא ית
 פּוֹלָא: (1) בבקר בְּיוֹמֵי

עוֹלִימְתְךָ תִּסַּב אִיתְתָּא דְחוֹלִיד בְּנִין וְלַעֲיִן סִיבוֹתְךָ לֹא תִשְׁבּוֹק אֶתְתָּ
 חוֹלְקָךָ מְלִמְלִיד בְּנִין אָרוֹם לֹא אִשְׁתְּמוֹדַע לְךָ אִידִין בְּנִהוּ אֶתְבַּחַר
 למהו

ר ש י

ה' כֹּאֲרָן מִזְרִים (כפ' לך לך) כַּשְׁפָּה כְנֻכִּירָה (ישעיה כ"ד) כְּקוֹנֵה כְמוֹכֵר (שם)
 וּפְעָמִים שְׂהוּא מְסוּבָה מְסוּבָה לְמֵאוּחַר וּפְעָמִים שְׂהוּא מְסוּבָה מְסוּבָה לְמֵאוּחַר לְמוֹקְדָם אֶף כֹּאֲרָן
 לְמַד יִדַעַת הַרוּחַ מִיִּדְעֵת הַבֶּטֶן כְּלוֹמַר אִין לְךָ לְשִׁמּוּר אֶת הַרוּחַ לְרִאוּת בְּעֵבִים
 בְּעַצְמֵים - אִינְקְלוֹ"שׁוֹרֵס בְּלַע"14). כְּמוֹ עוֹלָם עִינוּי (ישעיה ל"ג): כְּבֹדָה לֹא תִדַע
 וְגו'. אֶף נִזְרָחוּי שֶׁל מְקוֹס לַעֲנִין עִנוּת וְעִזּוּת כֶּךָ נַעֲלָמוּת הֵם מִנְּךָ וְלֹא הַמְנַע
 מִן הַחֶסֶד לְרַחֵם שְׂמַח אַחֲסָר מִנְּכֹחֵי וְהַעֲנִי לֹא אַשְׁמוּךְ בַּחוּרָה וְהַתְּנַטֵּל מִלְּמַכְתִּי וְהַעֲנִי
 לֹא אֲשֶׁא אֲשֶׁה וְיִהְיוּ לִי בָנִים וְהַנְּטֵךְ לְהוֹלִיֵא עֲלֵיהֶם: (1) בְּבִקְרָךְ זִרְעֶךָ אֶת זִרְעֶךָ וְגו':
 אֵם

ב א ו ר

מְקַרָּא הוּא מְסוּבָה כְּדַרְשׁ מְסוּפוֹ לְרִאשׁוֹ, כְּלוֹמַר יִדְעוּת אִלוֹ הַדְּבָרִים שׂוֹת, לֹא תִדַע
 דְרַךְ הַרוּחַ, כֹּאֲשֶׁר לֹא תִדַע הַעוֹבֵר בְּנֶשֶׁן הַסֶּרֶס, וְכֵן כֹּל מַעֲשֵׂה הַאֱלֹהִים לֹא תִדַע מְאֹמֵם
 מְרַס סִיחוּ, וְהִרִי לְשׁוֹן זֶה, כְּמוֹ כֵּן ה' כֹּאֲרָן מִזְרִים, כַּשְׁפָּה כְנֻכִּירָה, כְּקוֹנֵה
 כְּמוֹכֵר. וּפְעָמִים שְׂהוּא מְסוּבָה מְמוֹקְדָם לְמֵאוּחַר, וּפְעָמִים שְׂהוּא מְסוּבָה מְמוֹקְדָם לְמֵאוּחַר,
 אֶף כֹּאֲרָן לְמַד יִדַעַת הַרוּחַ מִיִּדְעֵת הַעוֹבֵר בְּנֶשֶׁן הַמְּלֵאכָה, כֵּן סִירְשִׁי ז'ל וְהוּא מְסֻכִּים
 לְדַרְכֵנוּ, וְהוּא מְקוֹשֵׁר נֶשׁ כֵּן עַם שְׁלַמְעֵלָה, שְׂאֵמֵר אִיפְשֵׁר שְׂאֵם הִיִּית יוֹדֵעַ חֲקֵי הַנוֹעֵת
 אִוִּיר הַעוֹלָם לְאִיזָה זֶד הוּא רִאוּי לְהַתְּנוּעַת בְּעַת נַחֲשָׁךְ, וְהַמְּאֵל שְׁתַּנוּעַתוֹ עֲכָשׁוֹ הַסֶּךְ
 מְבַטֵּו, הוּא יוֹכֵל אִז לְסִיּוּת לְךָ כְּמַעַשׂ לְאוֹת, אֲכַל אֵם לֹא תִדַע בְּעַת דְּרָכוֹ, מֵה אֹת
 לְךָ מִמֵּנוּ בְּנַחֲשָׁךְ, אִוִּילי זֶה הוּא בְּעַת דְּרָכוֹ עַתָּה. (1) בְּבִקְרָךְ, אֲמַר אֵל חֲתָן אֶת לְבָךְ
 לְסִימְנִי

ה ע ר ו ת

שְׂהוּא בְּדַבֵּר הוּא, שְׂאִינְךָ יוֹדֵעַ דְרַךְ הַרוּחַ בְּאוֹתוֹ חֲסָרוֹן סִידִיעָה כְּעֲלָמִים בְּנֶשֶׁן הַמְּלֵאכָה
 שְׂלֹא תִדַע אֵם יִסִּים זֶכֶר או נִקְבָּה. כַּכֵּס לֹא תִדַע גִּכ אֶת כֹּל מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים לְסַטִּים
 מְלִיו מְרַס סִיחוּ, וְלֹא חוֹכֵל כֹּלֵל לִידַע מֵה יוֹלֵד יוֹם, וְאִינוּ מִן כְּמַעַשׂ בְּלִשׁוֹן סִיבּוּא
 דְּמִיוֹן. אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת הַכֶּל, כַּסְּבוֹר נְמוֹר וְעָזוֹם, וְאִי אַשְׁפֵּר לְאֵדָם לְעַמּוּד מִן הַפְּרַט
 מֵל סְכָלֵל, כְּכִ"ל, וְכִ"ס רַד"ס (דְּמוּ נַחֲלֵט).

1) אִינְקְלוֹשׁוֹרֵס בְּלַע"1 Enelus (inclusus) Enelos (רַסֵר אֶפֶן גַּטְבִּירֵשׁ, אֶפֶן אִינְקְלוֹשׁוֹרֵס
 11. חִינְקְנֵשׁוֹמְחַמְכַע אִינְקְנֵשׁוֹרֵס רִוִּיךְ אִשְׁפֵּר בְּעִזְרֵךְ).

וְהוֹכֵשֶׁר הָיְהוּ אֲרֻזָּה וְאִם־שְׁנֵיהֶם
כְּאֶחָד מוֹבִים :

פרשה יא

לְמַהּוּ טַב הַדִּין אִי דִין
אִי תְרוּיָהוּן כְּחָד מִבִּין :
(ו) וּמִתּוֹק וּבְסִים נְהוּרָא
אֲרֻיָּתָא וְטַב לְאַנְהָרָא
עֵינִין חִשְׁיָבִין לְמַחָא יָקָר
אִפִּי שְׂכִינְתָא דְעֵתִיד
לְאַנְהָרָא אִפִּי צְדִיקָא מִן
זִיו שְׂכִינְתָא וְלְמַהּוּ
שׁוּפְרִיָּהוּן בְּשִׁמְשָׁאוּ : (ה) כִּי
אָרוּם אִם יוֹמִין סְגִיאִין

(ז) וּמִתּוֹק הָאֹר וְטוֹב לְעֵינַיִם
לְרֵאוֹת אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ : (ח) כִּי
אִם־שְׁנַיִם הִרְבָּה יַחִיהַ הָאָדָם
בְּכָל־לַם יִשְׁמַח וַיִּזְכֹּר אֶת־יָמָיו

ההשך

חַיִּי אֲנִישָׁא בְּכוּלָּהוּן חַיִּי לִיָּה לְכַחְדִּי וְלְמַעַם
יֵת יוֹמֵי הַשְּׂוָא דְמוֹתָא וְלֹא יִיחֹב אָרוּם סְגִיאִין אָנוּן יוֹמִיא דִּישְׂכּוּב

שכיבא

באור המלות

ר ש י

(ז) וּמִתּוֹק הָאֹר, כֵּן מִן דְּרַךְ בְּסַלְכָא, אִם לַמִּדַּת תּוֹרָה בִּילְדוּתְךָ לַמּוֹד תּוֹרָה
כִּי מִמִּתְקוֹת לְפִי הִסְתַּמַּח סְרַאשׁוּנָא לֹא בְּזַקְנוּתְךָ אִם הִיוּ לְךָ תַלְמִידִים בִּילְדוּתְךָ
חֶסֶל יֵהוּ לְךָ תַלְמִידִים בְּזַקְנוּתְךָ נִשְׁמַח אִשָּׁה

בֵּת זַנִּים בִּילְדוּתְךָ הִשָּׁא אִשָּׁה בֵּת זַנִּים בְּזַקְנוּתְךָ עֲשִׂית לְדָקָה בִּילְדוּתְךָ עֲשִׂה
לְדָקָה בְּזַקְנוּתְךָ: כִּי אִינְךָ יוֹדַע אִיזָה יִבְשֶׁר. אִם תַּלְמִידִים וְזַנִּים שְׂבִילְדוּתְךָ
יִתְקִימוּ לְךָ אוֹ שִׂמְחָ לֹא יִתְקִימוּ אֵלֶּךָ שְׂבִילְדוּתְךָ מִזִּינוּ בְּר' עֵקִיבָא שְׂהִיו לוֹ עֲשִׂרִים
וְאַרְבַּעַת אַלְפֵי תַלְמִידִים מִנְּבֵת וְעַד אֲנַעִיפֶרַס וְכוּלֵן מַהוּ מַפְסַח וְעַד עֲלִמָּת וְכֹל אֵלֶּל
רְבוּתֵינִי שְׂבִירָתִים וְשִׁנְאָה לֵהֶם. וְלַעֲתִין הַזַּנִּים מִזִּינוּ בְּאַזְנֵן שְׁלֵשִׁים בְּנוֹת שְׁלֹשׁ
חֹלָה וְשְׁלֵשִׁים בְּנוֹת הַבַּיִת לַזַּנִּין (שׁוּפְרִיָּהוּן י"ב) וְכוּלָּם מַהוּ בְּחַיִּין וְזַקְנוּתוֹ הוֹלִיד
אֵת עוֹבֵד וְנִתְקִיִּים לוֹ: (ז) וּמִתּוֹק הָאֹר. מִתּוֹק הוּא אֹרָה שֶׁל תּוֹרָה: וְטוֹב
לְעֵינַיִם לְרֵאוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ. וְאַשְׁרֵיהֶם תַּלְמִידִים שְׂעִינְיָהֶם רֹאִים הַלְכָה מְלוּבֵנַת וּמַחֲוֹרַת
עַל צוּרָה כִּךְ גִּרְשׁ בְּאַגְדַּת תַּלְמִידִים: (ח) כִּי אִם בְּכֹלֶם יִשְׁמַח. יֵהִיֶּה שִׂמְחָ בְּחֻלְקוֹ וּבְלִבְד
שִׂיזְכוּר

ב א ו ר

לְכֹמֵנֵי הַנַּחַשׁ וְהַקָּסָם כִּי אִם עֲשִׂה אֵת שְׁלֵךְ כֹּלֵל דְּבַר, זַרַע אֵת זַרְעֵךָ בְּצִקְרָא, וְלַעֲרַב אֵל
הַבֵּי יָדְךָ נַחַשׁ וְעֵלָּה, כִּי אִינְךָ יוֹדַע אִיזָה מַהֶם יִבְשֶׁר, יִיטִיב וְיִלְלִיחַ, הַזֶּם אוֹ זֶה אוֹ
יֵהוּ שְׂנֵיהֶם זַנִּים, לְכָךְ לֹא תַתְעַלֵּל מִלַּעֲשׂוֹת אֵת שְׁלֵךְ, וְאִם לֹא תַלְלִיחַ הַיּוֹם, אֲוִלִי תַלְלִיחַ
לְמָחָר, וְאִם הִסְתַּרְתָּ בְּצִקְרָא, אֲוִלִי תַרְוִיחַ צַעֲרֵב. (ז) וּמִתּוֹק הָאֹר, אַחֲרֵי אֲשֶׁר יַעֲזֹב
אֵל הַחַרְוִיָּוִת בְּמַעֲסַה הַסְּחוּרָה וְעַבְדָּתָה הַלְדַּעֲסָא, יִתְחִיל לַעֲוֹרֵר אֵת לֵב הַלְדַּעֲסָא גַם אֵל הַמְנוּחָה
וְאֵל הַשְּׂמַחָה, יִאמַר מִתּוֹק הָאֹר לְרוֹאֵי, וְטוֹב לְעֵינַיִם לְרֵאוֹת אֵת הַשֶּׁמֶשׁ בְּמַנוּחָה מִהַסְּבוּדָה.
אַחֲרֵי אֲשֶׁר כָּלִיתָ אֵת מַלְאכְתְּךָ. (ח) כִּי אִם שְׁנַיִם הִרְבָּה יַחִיהַ הָאָדָם, רְאוּי שִׂמְחָ
כָּלֶם

הַחֶשֶׁךְ בְּיַהֲרֵבָה יִהְיוּ כָּל־שָׂבָא
 הַבָּל : (ט) שְׂמַח בְּחֹר בְּיַלְדוּתָךְ
 וַיִּטְיֹבְךָ לִבְךָ בְּיָמַי בְּחֹרוֹתֶיךָ
 והלך

שְׂכִיבָא בְּבֵית קְבוּרָתָא
 דְּחַמִּי לִיה לְקַפְלָא דִּינָא
 מִן שְׂמִיָּא בְּחַיְוֵהִי דִּי
 רַחִים כָּל זְמַן דִּינִי
 עֲלוּהִי פּוֹרְעֵנוּתָא עַל
 הַבְּלוּתָא דִּי עֵבֶר :

(ט) שמח חרי עולימא ביומי עולימתך ויהי לך טוב עלך ביומי רביותך

ואזיל

באור המלות

ר ש י

חסול כי אם על הפסס. (ט) בילדותך, שם לימי הנערות' וכן כי הילדות והנערות סבל, מן כי עלה השמר, והנערות נקרא כן, כי ידמו ימי הנערות לשחר כשיבקע, כענין אז יבקע כשחר אורך, כמו שידמו ימי הזקנה לערב, וכן אמר בנבקר זרע את זרעך ולערב אל חנח ידך, הוא משל להשחלות האדם בנערותו ונזקקותו, או יהיה השמרות רמו לשער השחר, פרס יבאו ימי השיבה.

בחרותך

שיזכור ימי החשך ויטוב מעשיו שיגלל מהם והם ימי מיתת עולם הם ימי הרשעים: כי הרבה יהיו. באותן הימים יותר מימי החיים: כל שבא. טלוי יהיה הכל וחשך יש הכל שהוא לשון פורענות ולרות כמו כי בהכל בא ונחשך ילך: (ט) שמח בחור בילדותך. כאדם שאומר לעבדו ולבנו הטא הטא כי פעם אחד תלקה על הכל אף כאן החכם אמר שמח בחור בילדותך

והלך

ב א ו ר

בכלם. ואולם יזכור בשמחתו את ימי הטרם והטובה, כי הרבה יהיו, ואז כל שצא ועבר עליו יהיה סבל, כי בימי הרע לא יזכור האדם את ימי הטובה אשר עברו. (ט) שמח בחור, דע שאין העצבון ורוע הפנים עבודה האלהים כי אדרבה ממלות השם עלינו שנקבל הטובה ממנו נחדוה ובלב טוב, כאשר אמר הכהן למלך הכוזר (מאמר ב' דימן ג') החורה הקדושה לא נותה לנו הפרישות, כי אם הדרך השוה ולתת לכל כח מכחות הנפש והנוף חלקו בלדק מבלי רבוי והעדפה, כי אי אפשר לטעדיף חלק הכה האחד, מבלי לחסר חלק הכה השני, ומי שגעה מגדר השווי אל כח החלוף, קצר בכח המחשבה והשגה, ובהסך. וכן מי שיגעה אל אהבת השררה והנחון, יקצר בכח אחר, ואין רב הפעמים עבודה השם, למי שתאוותיו חלושות וכחותיו חלושים, וגופו רוב, אבל חובב לו שימתקן גופו, ולא המעשה הממון עבודה השם, כאשר יודמנו לו על דרך ביהר, בלי יגיעה רבה, ובלי טרדה מלמוד החכמה ופשות המעשים הסובים, כל שכן למי שיט לו מסול בניס, וכונתו להוציא לפס שמים, לזה רכנו יותר נכון, וכללו של דבר כי תורתנו נחלקת בין היראה והאבה והשמחה, ובכל אחת מהן חתקרב אל אלהיך, ואין הכניעה והלוט בימי הפעמים יותר קרובה אל אלהים משמחתך בימי השנחות והמועדים, כשהיה שמחתך כנוונה ולב שלם ע"ש שהאריך גדרוש הזה, והעקר שהיה כוונתנו לשם שמים, וזכור חמיר שנותן כליות ולב יסופו את האסון בלבנו,

וידן

וְהִלֵּךְ בְּדַרְכֵי לִפְנֵי וּבְמִרְאֵי
 עֵינָיָהּ וְדַע כִּי עַל-כָּל-אֱלֹהִים
 יִבְיָאֵר הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט :
 (י) וְהָסַר פְּעַם מִלִּפְנֵי וְהֵעֲבִיר
 רַעְיָה מִבְּשִׂרְיָהּ כִּי-תִילָדוּת
 וְהִשְׁחָרוּת הַכֹּל :
 וּבִמְרֵאָה ק' זוכר
 עַל בְּסֻדְךָ אַרוֹם עוֹלָמוֹת וַיּוֹמִי אוֹכְמוֹת שְׁעַר הַבָּלוּ :
 וזכור

ר ש י

והלך בדרכי לנך וזכור תהיה כי על כל אלה יביאך השופט במשפט : (י) והסר פעם דברים המכעיסים את המקום : והעבר רעה . יזר הרע : מבשרך . שיהיה לך לב בשר : והשחרות . נערות שראש אדם שמור בימי עלמוני :

וזכור

ב א ו ר

וידן אוחנו על כל עשונות ומחשבות והתפעלויות הנפש , אם לשמחה ואם לפצון . אם לנעם ואם להטבת הלב , וזהו כוונת הכתוב אשר לנו עסוקים בו , שמח צחור בילדוחד , שחס ימי השמחה , ויטיבך לנך בימי הצמרות , ואף צדרכי לנך ומראש טיבך תוכל להלך ולא תחשא , אם זכור תזכור ולא תשכח כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט , ושאחה עתיד לתת דין וחשבון לפניו , ממש שנחת לכל כח וכח מכחות הנפש והנוף , כי דרכי הלב ומחשבות העינים נטויות בלדס בתחלת היצירה לתכלית טוב ונראה לפני הנורא יתבדך שמו , ואם יזכור האדם את יום החשבון אשר זכרתי , אין ספק שישירם על הטוב הנראה והמקום לעולם הבא , ויהן חוק וחלק כל אחת מהם כפי הראוי לו בלי עודף ובלי מחסור , ומש שכתוב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם , אין ספק שהכוונה על ביצאש מדרך האמנעי , כי זהו ענין תתורו ויורה גם על זה אשר אתם זונים אחריכם , כי לא יחסיאו את האדם אלא אם יזנה אחריכם , וישכח את כל מצות אלהיו , מה שאין כן אם יזכור כי על כל אלה יביאנו האלהים במשפט . (י) הילדות והשחרות הבל , לא ישארו לנח , כי אם יחלפו ויעברו מהרה .

יטי

ה ע ר ו ת

(י) והשחרות , נדעת המתנס עינו במשפטו , ואמר שהילדות תפוצה מהרה כמי השמחות צנקר .

וזכור

יב (א) וזכר ותהי דכור
 ית בריתך
 ליקרותיה בימי רביתך
 עד דלא ייתון לותך יומי
 בישות ומטון עלך שנין
 דתימר לית לי בהון
 רעוא: (ב) עד עד דלא
 ישתני זיו יקרא אפק
 דמתיל לשמשא ונהורא
 דעינך עד דלא יסתמון
 והדר ליסתך עד דלא

יב (א) וזכר את-בוראיך בימי
 בחרותך עד אשר לא-
 יבאו ימי הרעה והגיעו שנים
 אשר תאמר אין-לי בהם חפץ:
 (ב) עד אשר לא-תחשך השמש
 והאור והירח והכוכבים ושבו
 העבים אתר הנשם: (ג) ביום

שיזע

יתקדרון גבי עינך דמתילן לכוכביא עד דלא יתעמטון וריסי
 עינך יהון ולגין דמעורת בענגין בחר מטרא: (ג) ביום ביומא

ר ש י

באור המלות

יב (א) וזכור את בוראיך - תמן תנין יב (א) בחרותיך, שם כמו עזריך.
 עקביא בן מהלאל אומר הסתכל
 בשלשה דברים וגו' וממקרא זה דרשו זכור את בוראיך שחתך דין וחשבון לפניו -
 וזכור את בורך קבדך מקום עפר רמה ומולעה. וזכור בלדך בלד שכנעת ממקורה:
 ימי הרעה. ימי הזקנה והחלשות: (ב) עד אשר לא תחשך השמש. אמרו רבותינו
 זו פחת שהיא מאירה ומלכה בלדש בחור וכשמזקנת היא מעלת קמטין ואין מלכהבת:
 והאור. זה החוטם שהוא תואר קלסתר פנים: והירח. זו נשמה שמאירה לאדם
 שכיון שניטלה הימנו אין לו מאור העינים: והכוכבים. אלו הלססות רומני דאפי
 שקורין פומי"ש בלע"ז(1). של לחיים שמלחיבים: ושבו העבים אחר הנשם. תבא
 כהיית

באור

יב (א) ימי הרעה, הם ימי סוקס והחולי. (ב) עד אשר לא תחשך, כי מחמת
 זקנה יתסכרו לחות העין, ותמיד יראה כאלו עבים יעברו נגד עיניו, ויסתורו
 את אור השמש כלומר יתבלבלו מוש סרסות, עד כהלא לחות העין, וזכו ושבו העבים
 אחר

הערות

יב (ב) ושבו העבים אחר הנשם, כלומר שהמיד ישונו, ואע"פ שכבר ירד נשם רב לא
 יבטלו בעבור זה, אבל יתקבלו מחדש. או אולי עמם אחר הנשם על סכונה

ותכלית

(1) סומ"ש בלע"ז, Pommels & Pommettes (פסלסטיניאס לירחם האין: היר פיינליך
 ריא רונרטי אונד פריספן וולגטן).

שִׁוּעוֹ שִׁמְרֵי הַבַּיִת וְהַתְּעוֹתָו דִּי יוֹעִין אַרְבּוּבְתָךְ
 אֲנִישֵׁי הַחֵיל וּבִטְלוּ הַתְּחִנּוֹת כִּי וְיִתְנַקְּשׁוּן אֲדַרְעָךְ
 מֵעַמּוֹ וְחָשְׁבוּ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת : לֹא יִבְלִין לְמַלְעָם מִיבְלָא
 וּסְגֵרוּ וְיִתְעַמְּמוּן עֵינְךָ
 דְּמִסְפְּלִין בְּחַרְפֵי רִישְׁךָ : וּסְגֵרוּ

באור המלות

ר ש י

(ג) שיועו, כמו לא קס ולא זע, כהיית המאור אחר דמעת הבכי מכמה עיניו יאחוס רמת ורטרס - ובטלו, סי' לרות שעברו עליו: (ג) שיוועו. ירתיתו: ושנחו ממלאכתם. מעטו, סועל יולא שומרי הבית. אלו הללעות והכסלי' המנינים כמשפשו, ופירושו כי המעיפו השמיים, על כל חלל הגוף: והתעוותו - יאחוס עוות או תהיה הכונה כנר טהור ומעטו אה המאכל
 האקרופי' רונט): אנשי החיל - אלו השוקים שנשען כל הגוף עליהם: ובטלו המהונות - אלו השינים: כי מעטו - לצת זקנה רוב שינו נוסרות: הראות בארובות. אלו העינים

ב א ו ר

אחר הנשם, כי מיד שינא הליחה הפעורה מן העין, ישנח חוש הראים. (ג) שומרי הבית, כנוי לידים עם הורעות, שהם שומרים את הגוף שלא יגע בכס רע. והתעוותו אנשי החיל, כנוי לשוקים שכל הגוף נשען עליהם, שיתקמו מרוב החולסה. הראות בארובות, אלו השינים. (ו) סיותר קרוב לפשט, כי שומרי הבית הם הפנמות והלשונות, שהם חומות ועמודי החלקים הרכים, ואנשי החיל הם נושאי כחות תנועת גוף

ה ע ר ו ת

ותכלית. כענין דק דק חרדוף, ויתורנס בלי' (מוזר זיך דיח ווקלקטן מייטשטאלטן לונ רענגקן). (ג) שומרי הבית, אולי שהשם זה ניפל על הידים, ומענין שומרי משמרת, ויתורנס בלי' (דיח ווקרטער, מויפּוּרְקֵטער). המהונות, אלו השינים. כי בעצו, לדעת המהרנס הוא עומד, וזה הנכון כן מפאח הענין כן מפאח הלשון, כי ביולא צופ השורש הוא מניין הפעיל ובמהתח לא יתעיי. אמנס סקל וסכנד שניהם עומדים, וסכנדל שניניהם, או שהפני יורה על כנדות הפעולס כדרכו (פּרַעקוּטְעִילִיבּוֹן) ויתורנס בלי' (מיווסער וועניגער ווערדטן). או שהראשון הוא ע"ד עומד פעול (מייטרוק פּאסִיבּוֹן) כמו וכי ימעט הבית (קויין, גערינג, וועניג יין), והשני הוא ע"ד עומד פעול (מייטרוק קאטיבּוֹן), כמו פעל (מבנכהשטן) בלי', ויתורנס כי מצבו (ויח האבטן אבגעקוממטן), ושמור זה בכלל

(1) קראמפ' בלע"ז Crampe (רעד קראמפּ).
 (2) ארוסיר'ט בלע"ז E courberont Et se courberont (מוזר זיח ווערטן זיך קרוימען, בייגען).

(ד) וְסִירוּ דְלִתִּים בְּשׁוֹק בְּשֶׁפֶל
 קוֹל הַמַּחְנָה וַיִּקּוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר
 וַיִּשְׁחוּ כָּל־בְּנוֹת הַשִּׁיר : (ה) גַּם
 מִנְּבוּהַ יִירָאוּ וְחַתְּחָתִים בְּדָרְךְ
 ויגאץ

(ו) וסגרו ויהוון ריגלך
 כבילן מלמיפק בשוקא
 ויעדי מינה רעות מיכלא
 ותהי מתער משנתה על
 עיסק קל עופא באילו על
 גנביא דאולין ביליא
 ויתרפסון ספורתך

מלמימר שירתא : (ה) גם אף מן עובדין דהוון מן קדמת דנא תהי דחיל
 למדבר יתהוון ונגבשושיתא קלילא מתיליא באנפי נאשך
 לצור

באור חמלות

ר ש

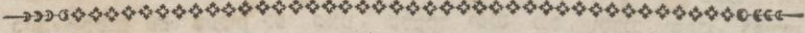
מאכל ימים רנים ועל ידי זה נחלשו .
 (ד) בשפל, שם, ומורתו הוא שפל .
 (ה) והתחתים, כפול הפל והלג' כי
 העין מבלע והוא מן תראו חזת ,
 (ארעקיים) . ויגאץ, לשון הנלו העמויס .

העיוס : (ד) וסגרו דלתיים . אלו נקביו .
 בשפל קול המחנה . קול ריחים הטוחנות
 מאכל שבמעיו והוא הקורקבן והמסס :
 ויקום לקול הצפור . שאפילו קול לצור
 מנערתו משנתו מסוקין : וישחו כל בנות
 השיר . כל קולות של כלי השיר דומות עליו

מזר

כשיהי . לפי פאטור משמעו ישמו כמו ישלנו כל שרים ושרות יהיו שפלים בצניו וכן
 ברזילי הנלעדי אחר לדוד אם אשמע עוד בקול שרים ושרות (שמואל ב' י"ט) :
 (ה) גם מנבוה ייראו . מנבושושיות ותלוליות שברחובות הוא דואג ללאת לאוק פן יכשל
 בהם : והתחתים בדרך . אימות וחמלת הרבה בדרכים יש לו . תחתים לשון כשול
 הוא תביבה כמו גלגלים שקשקים (שם א' י"ז) זלזלים (ישעיה י"ח) : ויגאץ השקר .
 לשון הנלו הרמויס (שיר השירים) שהרי האלף לא נקראת בה . אמרו רבותינו זו
 קליבוסת הנק"א בלע"ז (1) שעלם היך תקוע בה ובוקותו בשרו כחוש והעלם בולע כמו

כן

באור

גוף האדם, והראות בארצות הן ארבעת החושים הנשארים שאין בהנשחת בירור
 גזור כערך הנשח חוש הראות המבורר שבהם, שכבר הוא מבורר בפסיק הקודם
 לזה, ע"כ ככה הנשח נשח ראיה בארצות). (ד) דלתיים בשוק, אלו נקביו,
 הפחוחים לחוץ. בשפל קול המחנה, כנוי לאכול המזון ושחיתו בקורקבן והמסס,
 שכן קול הרחים יסל בהתמצט נרעיני סורע בין הרחים וסרכנ בסוף הפחיה. ויקום
 לקול הצפור, שאפילו קול הצפור מנערן משנתו מסוקין. וישחו כל בנות השיר,
 פירושו יסלנו ספסופות הריאם שמפס ילא כקול, ומחולשתו בימי הזקנה לא יוכל לצורר
 ולהנניס קולו. (ה) גם מנבוה ייראו, מנבושושיות ותלוליות שברחובות הוא מתירא פן

יכשל

(1) הנק"א בלע"ז, Hanche (דוא הימטט) .

וַיִּנְאֵץ הַשֶּׁקֶד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲבֹב
וַתִּפֹּר הָאֲבִיוֹנָה בִּיהְלֹךְ הָאָדָם
אֶל-בֵּית עֲלָמוֹ וּסְבָבוֹ בְּשׁוֹק

לְמֹר רֶם בְּעֵינָיו מִהֲלֹךְ
בְּאוֹרְחָא וְתַפְיִין (פ' א' וְתַצִּיץ)
רֵישׁ שְׁזֹרְתָהּ מִן בְּחֵישׁוֹתָא
בְּשִׁינְדָא וַיִּתְנַפְּחוּן
אִסְתְּוֹרֵי רִגְלָהּ וַתִּתְמַנַּע

הסופדים

מִן מִשְׁבְּנָא אָרוּם אֶתְפְּנֵי אִנְשָׁא לְמַהֵךְ לְבֵית קְבוּרָתֶיהָ
וַיִּסְתְּרוּן מִלְּאָכָא תְבַעֵי רִיגָה פְּסוּפְרֵיא דְמַסְתְּרִין בְּשׁוֹקָא לְמַכְתָּב

רין

ר ש י

באור המלות

משעשע ניוק, והאלף במקום הו"ד (בוי"מ).
האביונה. שם תאר ושרשו אבס, והו"ד
תמורת ה"א למ"ד הפעל, ענינו התאוס
והששוקה
אלו העצבות שיהיו ענבותיו דומות
שורפיו"סיץ בלע"ו): ותפר האביונה.
חמרה

ב א ו ר

יכעל בהם, ותמיד ימלא אימות וחתות הרבס בדרך. וינאץ השקד, רמו על השיבס
הממרת לקטון על האדם כשקד כזה הממסר להנך לפני כל האילנות: ויסתבל
החוב, פירשו המפרשים שהוא כנוי להתאוס שיהיה כמו נושא סבל רבנך חמת
מכאן, ויהיה ותפר האביונה מענינו, שהפר הנפש המתאוס, ויש אומרים
כי גם המלה 'פזאת כנוי להתאוס, וא"כ יהיה ותפר, נוכח לומר כמו אף אתה
תפר יראה (איוג י"ט ז') ומסיים כי הולך האדם ונו' ר"ל שכל הנוק הוא מאימת המות
שנוסלת על הנוף, כי כבר סובבים הסופדים דמקדמי ואתו להנוף להודיעו המות דלע"ג
דאיבו לא חוי מוליה חוי. ואלו ידענו שיהיה חוב ואביונה שמות אילני מאכל ידועים
בייתי מפרש את הפסוק כפי ענינו, שהשקד יעלה נהס, והחוב יסתבל בפירות,
והאביונה

ה ע ר ו ת

הכלל. (ה) וינאץ השקד, וכן ויסתבל החוב שניהם לדעת המתרגם משל על קלות
התנועה שחמת את סוקן בדרכו אשר הוא הולך עליו. ומעם וינאץ שיסלו הכלנים מן
השקד ויסתבל, הוראת שורש סבל הוא ענין נשיאה כידוע וכמו ויש כמו לסבול,
וא"כ יהיה מעם ההפעל מזה השורש, שהפעל נושא את עצמו, ולפי' מעם המאמר
שלפנינו על התנועה הקלה באויר שיעשה החוב כנפיו כשיועף.

(1) שורפיו"ץ בלע"ו, Eerte surpesciz: Etre trop pesant (ויברסווסר חיבער -
(מגן י"ג).